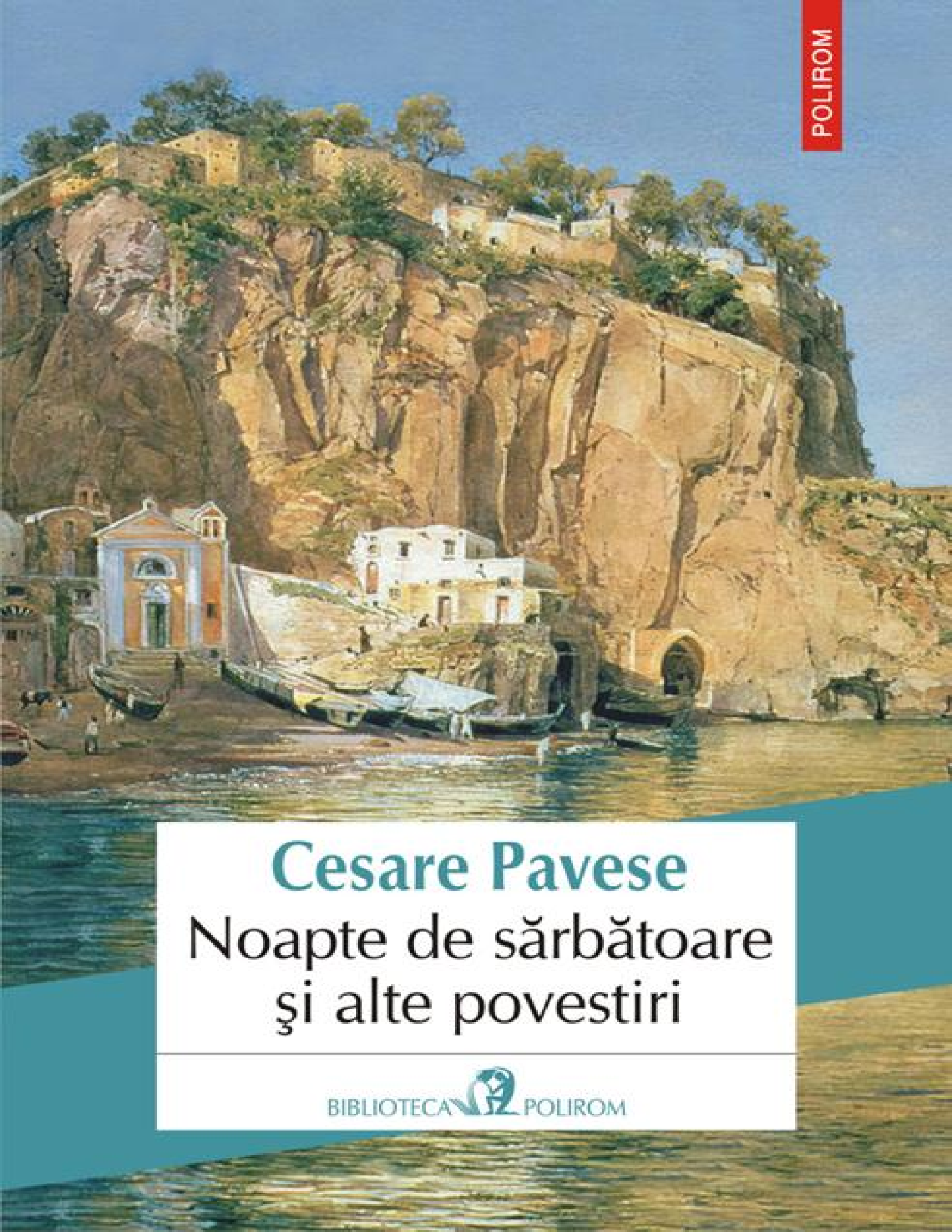

POLIROM

Cesare Pavese

Noapte de sărbătoare şi alte povestiri

BIBLIOTECA POLIROM

Table of Contents

Pământul exilului
Misoginie
Noapte de sărbătoare
Prima iubire
Sinucideri
Vila de pe colină
Lanul de grâu
Închisoarea
Familia
Sfârşit de august
Aventura
Jacheta de piele
Vise în tabără
Marea

Cesare Pavese

Noapte de sărbătoare şi alte povestiri

Traducere din limba italiană
de Mara Chiriţescu

POLIROM
2016

Cesare Pavese, *Feria d'agosto*
Copyright © 1946, 1974, 2000, 2007, 2014 Giulio Einaudi editore S.p.A., Torino
All rights reserved
Cesare Pavese, *Notte di festa*
Copyright © 1953, 1979, 2005 Giulio Einaudi editore S.p.A., Torino
All rights reserved
© 2016 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română
www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53
ISBN ePub: 978-973-46-5994-4
ISBN PDF: 978-973-46-5995-1
ISBN print: 978-973-46-5919-7
Coperta: Carmen Parii
Pe copertă: Emanuel Stöckler (1819-1893), *Sorrento*, detaliu
Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!
Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

CESARE PAVESE (1908-1950) este unul dintre cei mai mari scriitori italieni ai secolului trecut. Creier al Editurii Einaudi, i-a condus filiala de la Roma pînă după război. A tradus din literatura de expresie engleză a vremii, făcînd cunoscuţi publicului italian autori ca Gertrude Stein, John Steinbeck, John Dos Passos, Ernest Hemingway, William Faulkner, Herman Melville şi James Joyce. Poet, prozator şi eseist, Pavese este autorul unui jurnal-capodoperă, *Meseria de a trăi*. La Editura Polirom au mai apărut *Femei singure* (2014) şi *Vara de neuitat* • *Plaja* (2015).

Pământul exilului

I

Aruncat de neobişnuite schimbări de serviciu tocmai la capătul sudic al Italiei, mă simţeam destul de singur şi consideram sătuleţul acela murdar un fel de pedeapsă – pe care, cel puţin o dată în viaţă, o aşteaptă fiecare din noi, – oarecum ca pe-un bun refugiu unde să mă retrag şi să trăiesc experienţe ciudate. Şi pedeapsă a fost, pentru toate lunile cât am stat acolo; în ceea ce priveşte trăsăturile exotice, m-au cam dezamăgit. Eu sunt piemontez şi priveam cu ochi atât de duşmănoşi lucrurile de prin părţile acelea, încât probabila lor semnificaţie îmi scăpa. Pe când acum, îmi amintesc de toate, de măgăruşi, de cănile de lut de la ferestre, de coşcoveala pestriţă a zidurilor, de strigătele bătrânelor şi de cerşetori; într-un fel atât de violent şi de misterios, încât regret într-adevăr că nu le-am acordat o mai cuvenită atenţie. Şi dacă mă gândesc din nou cât de tare deplângeam atunci cerul şi străzile Piemontului – unde acum trăiesc atât de neliniştit – nu pot conchide altfel decât că aşa suntem făcuţi: numai ceea ce s-a dus sau s-a schimbat sau a dispărut ne dezvăluie adevăratul său chip.

Acolo se afla marea. O mare de demult şi fără culoare, care şi azi pluteşte în spatele tuturor melancoliilor mele. Acolo se sfârşea întreg pământul, pe plajele arse şi joase, într-o vagă imensitate. Erau zile în care, aşezat pe prundiş, fixam cu un sentiment de îngrijorare câţiva nori grei adunaţi la orizontul

mării. Aş fi vrut ca totul să fie pustiu în afară de râpa aceea neomenească.

Plaja era jalnică, dar nu respingătoare. Bucuros – atât de mare era plictiseala în sat – mă plimbam pe acolo dimineaţa sau spre seară, urmând zona cu pietriş ca să nu obosesc prin nisip; şi mă sileam să-mi placă tufele de muşcate înflorite, sau frunzele puternice de agavă. Uneori mă supăra talul nisipos al unor nopali dezrădăcinaţi sau smulşi, a căror pulpă verde din unele frunze se uscase şi trăda ţesătura reticulară a fibrelor.

Îmi amintesc o dimineaţă de iulie atât de intensă, încât marea nu se deosebea de cer. La câţiva paşi pe prund, se îngrămădeau bărcile decolorate şi uzate; şi câte una, proptită, părea că se odihneşte după pescuitul nocturn. Valurile, la ţărm, abia foşneau, parcă strivite de mult prea nesfârşita întindere de ape.

Aşezat la umbră, lângă o barcă, l-am văzut pe muncitorul condamnat la domiciliu forţat. Privea spre colină, la culmea alb-murdară a zidurilor groase de fortăreaţă, unde se afla vechea vatră a satului. Părea încântat de luminozitatea cerului, care făcea ca lucrurile să pară mai uşoare, învăluindu-le. Când am trecut pe lângă el nu s-a întors spre mine. Avea şapca cu cozoroc trasă pe ochi, hainele maro rupte la coate şi burlane la genunchi.

După ce am trecut pe lângă el, am auzit că mă strigă. Din buzunar îmi atârna, uşor de recunoscut, un ziar din Torino.

În timp ce tânărul citea, eu respiram ghemuit la umbra bărcii. Avea un miros de lemn ars de soare şi de nisip dogoritor.

— Nu intraţi în apă? l-am întrebat după puţin timp.

— Ziarele astea spun toate acelaşi lucru, a răspuns el şi s-a scotocit în buzunar. Nu aveţi o ţigară?

I-am dat o ţigară. Am început să mă dezbrac în soare.

— Nu sunt deţinut politic, a spus din nou. Eu în ziare nu mă uit la politică. Îmi place să citesc despre ce se întâmplă acasă. Ele vorbesc însă numai despre politică.

— Credeam că sunteţi…

— Sunt condamnat de drept comun, mi-a retezat-o scurt. L-am luat la pumni pe un soldat, dar sunt condamnat de drept

comun. Şi-a tras şapca pe ochi. Am făcut-o din motive personale.

Mi-am pus slipul şi m-am aşezat la soare. Privea marea învălurită şi nemişcată. Mă bucuram dinainte de spuma ce aveau s-o facă braţele tăind apa, de răcoarea din adânc, de reverberaţia luminii sub apă. Mă deranja corpul acela îmbrăcat, pe care-l zăream lângă barcă. Mâneci lungi, pantaloni greoi, şapcă groasă: cum de nu se sufocă?

— Intraţi în apă? l-am întrebat din nou.

— Prefer apa de râu, a răspuns cufundat în ziar.

— Aici nu există aşa ceva, i-am spus.

M-am întors la mal şiroind de apă şi m-am întins pe nisip. Ţineam ochii închişi.

Când i-am redeschis şi m-am ridicat în capul oaselor, am aruncat o privire rătăcită spre coastă. Peste gălbeneala disperată a plantelor cărnoase şi a caselor prăpădite din apropiere cădea mereu acelaşi soare. Hainele mele alcătuiau o pată de culoare închisă lângă barcă.

— Şi dumneavoastră sunteţi condamnat la domiciliu forţat? a strigat de acolo tânărul.

— Aici, într-un fel, suntem cu toţii condamnaţi, i-am răspuns tare. Unica scăpare este să intri în apă.

— Şi iarna ce scăpare mai e?

— Iarna ne gândim la meleagurile noastre.

— Eu mă gândesc la ele şi vara.

A venit lângă mine şi s-a aşezat pe nisip. Îşi scosese haina şi purta o cămaşă de culoare închisă, cu mâneci scurte.

— La ce meleaguri credeţi că se gândesc cei de aici? m-a întrebat.

— Se gândesc la nordul Italiei mai mult decât noi.

— Da, însă satul lor e ăsta. Nu le lipseşte nimic.

Peste linia ferată, între plajă şi primele case cu tencuiala coşcovită ale satului de lângă mare, trecea un grup de femei. Se duceau la locul lor dintre stânci, sus pe coastă, ca să se scalde. Erau bătrâne, îmbrăcate în maro şi scunde, şi printre ele o fată în alb.

Am spus ceva.

— Sigur că în Pad se înoată mai bine. E mai puţin soare şi mai mult confort.

— Dumneavoastră unde locuiţi, la Torino?

I-am spus unde locuiam.

— Şi ce faceţi în satul ăsta?

— Lucrez la şoseaua de aici. Sunt inginerul.

Condamnatul îşi frecă nasul cu dosul palmei.

— Eu eram mecanic, mi-a spus privindu-mă. Dumneavoastră primiţi poştă de la Torino?

— Din când în când.

— Eu am primit ceva alaltăieri, şi scoase din buzunar o ilustrată cu gara. Cunoaşteţi locul ăsta?

M-am uitat puţin la ilustrată, zâmbind, şi i-am înapoiat-o încurcat.

— Sunt salutări de la o fată. Dacă îmi trimite salutări, asta înseamnă că mă înşală. Le ştiu eu.

Lăudăroşenia lui mi-a displăcut. Mi-am aprins o ţigară fără să-i răspund: aşteptam continuarea. Dar celălalt a tăcut. După puţin timp mi-a înapoiat ziarul, salutându-mă cu răceală, şi s-a dus, împiedicându-se în nisip.

II

În unele seri, întorcându-mă de la lucru, străbăteam satul de lângă mare şi de fiecare dată mi se părea de neînţeles că, pentru unii dintre fiii săi risipiţi prin lume, pământul acela era unic, matricea şi leagănul vieţii. Nu mă gândeam la sărăcia câmpurilor şi a apelor, la falsa ciudăţenie a plantelor cărnoase şi contorsionate, la ariditatea coastei. Lucrurile astea sunt doar natură şi eu însumi le combăteam asfaltând o şosea.

Amar şi gol era tocmai traiul oamenilor: cuvinte şi purtări ale unei realităţi date uitării, care denaturau rămăşiţele unui

altcând de nepătruns. Bărbaţii, de-o vioiciune indolentă, ieşeau la orice oră din colibe ca să se ducă la bărbier. Păreau că nu iau ziua în serios. Îşi petreceau timpul în stradă, sau aşezaţi pe la porţi, pălăvrăgind, şi vorbeau în dialectul acela pe care, departe, în inima munţilor, îl foloseau ciobanii şi cărbunarii. Poate munceau noaptea, sau ascunşi în casele lor strâmte şi sufocante, dar la lumina soarelui, de dimineaţă până seara, păreau doar oaspeţi plictisiţi, în libertate. Şi nici unul nu voia să-şi vadă femeia în stradă. Ieşeau bătrânele, ieşeau copilele, dar nevestele tinere, cele în floarea vârstei, nu ieşeau.

Prin asta, desigur, satul nu era primitor. Bărbaţii aceia păreau că stau acolo provizoriu. Nu se întrupau în câmpurile şi în drumurile lui. Nu le posedau. Erau acolo ca nişte dezrădăcinaţi şi permanenta lor vioiciune trăda o nelinişte animalică.

Totuşi, pe înserate, sub cer, se îndulcea chiar şi satul.

Venea dinspre mare o briză uşoară şi pe străzi se rostogoleau copiii aproape goi, iar bătrânele ţipau. Prin uşi se răspândea un miros greu de prăjeală, iar eu obişnuiam să stau într-o cârciumioară din faţa gării pustii. Priveam cum trece turma de capre care dădea lapte celor din sat, şi picoteam în penumbră, savurând singurătatea. Mă cufundam într-o amară tulburare la gândul că în spatele meu, dincolo de munţi, continua să trăiască lumea mare, şi că într-o zi o voi străbate din nou. Exista acolo cineva care mă aştepta, şi această certitudine îmi dădea o împăcată detaşare de toate lucrurile şi o îngăduinţă visătoare pentru toate plictiselile. Îmi aprindeam o ţigară.

Imediat se ivea Ciccio.

— *Cavaliere*, nu-mi daţi şi mie? Şi frecându-şi mâinile, în aşteptare: Şi eu sunt fumător. Mulţumesc, servitorul dumneavoastră.

Ciccio era scund, bronzat tot, cu o bărbuţă căruntă şi ochi vicleni. Purta o mantie decolorată şi avea picioarele înfăşurate în obiele strânse în nişte cureluşe. După ce-şi cheltuia pomenile pe vin, se ascundea ca să nu se dea prea rău în spectacol. Se trăgea dintr-un sat din inima ţinutului şi toţi ştiau povestea lui. Mie mi-au vorbit despre asta cu mândrie, ca despre toate

lucrurile lor. Ciccio era nerod şi uneori îl apucau furiile şi înjura nălucile din capul lui. Într-o asemenea stare îl adusese nevastă-sa, după ce dispăruse cu un oarecare. Şi Ciccio a lăsat totul baltă, slujbă, casă şi demnitate, şi a cutreierat timp de un an dealurile acelea, fără să ştie pe cine caută. Apoi l-au internat la spital, dar el n-a vrut să rămână şi apoi s-a întors să stea la ei în sat şi a devenit adevăratul Ciccio, cerşetorul simbolic, care prefera un chiştoc de ţigară sau un pahar bun de băutură unei farfurii pline cu ciorbă.

Când jucau cărţi la cârciumioară, îl alungau ca pe o piază rea. Dar când se plictiseau sau trecea vreun străin, Ciccio valora aur. Era un exemplu convingător de personalitate autohtonă.

La începutul vieţii sale de cerşetor, fusese închis de mai multe ori colo sus, pe deal, şi a rămas cu o asemenea frică de închis, încât şi iarna dormea pe sub poduri. „Altfel ce soi de suferinţă ar mai fi şi asta?“, mi-a explicat pe neaşteptate cu vocea lui frântă. M-am gândit deseori la vorbele astea. I-au supravieţuit oare remuşcări, care să-i dea acum un sens vieţii? Ciccio, deşi ţicnit, nu era întotdeauna prost. O lovitură de graţie ca aceea primită de el, o suferinţă care să-l năucească, ar fi putut uşor să-i fi scos la lumină vreo vină adevărată, sau presupusă, şi să-i fi luat dreptul de a se lamenta. Dar, în felul acesta, lipsit de mângâierea de a striga împotriva nedreptăţii, Ciccio ar fi fost într-adevăr prea nefericit. Pe atunci preferam să cred că vorbea fără şir, cum, de altfel, cerşind, cerea prea mult.

La unele indiscreţii grosolane în legătură cu nenorocirile sale, Ciccio răspundea cu o argumentaţie încurcată care abătea discuţia. Când a sosit din oraş blondina, adusă pe ascuns, şi au împărţit-o cu toţii timp de două zile, la măcelărie, chiar măcelarul i-a explicat lui Ciccio:

— Vezi, Ciccio, trebuia s-o omori pe nevastă-ta. Acum e şi ea târfă, ca asta.

Dar Ciccio, cu un aer şiret:

— Dacă femeia păcătuieşte, plăcerea e numai a ei, iar păcatul e al bărbatului. Cât despre cât mai ştim să ne distrăm…

III

Noaptea făceam să-mi vină somnul stând pe plajă şi ascultând vuietul mării, pe întuneric. Alteori stăteam în hotel, studiind harta lucrărilor sau recitindu-mi ziarele, şi, fumând, visam la transferul ce nu putea să întârzie.

Într-o seară, tulburat, mă întorceam de la plajă în sat, când aud că mă strigă o voce. Mă întorc şi-l zăresc pe muncitorul torinez, aşezat pe un zid scund. M-a uimit: ştiam că regulamentul îi interzicea să iasă la acea oră.

— Cum îţi merge, Otino?

Mi-a dat o ţigară şi am pornit să ne plimbăm pe şoseaua străjuită de măslini. Era un miros aspru de ţărână, în septembrie, sub un cer curat. Condamnatul nu vorbea. Am mers vreo cincizeci de metri, apoi ne-am întors, trecând şi iar trecând prin faţa colibelor de pe coastă, unde locuia el.

— E un sistem ingenios de a sta în casă şi de a lua aer în acelaşi timp, am spus în cele din urmă.

Celălalt tăcea, după câte vedeam, cu buzele strânse. Şi fixa pământul pe unde mergea.

— Mai ai mult de ispăşit?

Nici de data asta nu m-a învrednicit cu un răspuns, dar cu un fel de efort, ca şi cum ar fi avut gâtul tăiat, mi-a spus fără să mă privească:

— O să sparg capul cuiva.

M-am oprit şi l-am apucat de braţ:

— Ce dracu se întâmplă?

El s-a smuls şi s-a oprit.

— Nu pe-al dumneavoastră, a mormăit ursuz. Femeile sunt nişte ticăloase. Eu stau aici să fac pe călugărul, şi ea acolo îşi face de cap.

— Cea cu ilustrata? Doar vă scrie.

Mecanicul m-a fixat cu ură:

— Era soţia mea.

L-am privit îngrozit.

— Când eram în închisoare, venea să mă vadă în fiecare zi şi plângea şi voia să vină cu mine. Dar din ce să trăiască aici? Aici

nu există fabrici. Apoi am înţeles-o şi i-am scris să vină. Ea nu mi-a mai scris. În clipa asta e în pat cu vrunul.

— Dar nu sunteţi...?

— Stăteam împreună.

Şi-a dres vocea, iar eu priveam în pământ.

— Da, am spus după aceea încurcat.

Ne sprijiniserăm de zid, acolo unde stătuse mecanicul mai înainte. Dantelăria neagră a măslinilor ne înconjura ca un zid. Tovarăşul meu respira ca şi când ar fi avut coastele rupte. După aceea, izbucnind:

— Hai să ne plimbăm.

Am pornit-o iar, cu paşi mari.

— Dacă nu vă scrie, am început la un moment dat, asta nu înseamnă şi că...

— Poveşti, mi-a retezat-o el, nu ea. Nu e o femeie la locul ei. Şi când eram acolo trebuia s-o iau de la capăt în fiecare zi. Nu lăsa niciodată să se înţeleagă ce-i trece prin cap. Nu că m-ar fi condus, dar era tare încăpăţânată. M-am liniştit numai când am văzut-o că plânge. Am ţinut-o doi ani. De-atunci mi-a copt-o.

Spunând toate astea, părea chinuit. Ezita să vorbească, dar nu putea să se abţină. Muşchii încordaţi ai maxilarului îi făceau faţa şi mai suptă.

— De ce nu îi scrieţi dumneavoastră, Otino? Fetele din Torino sunt amabile. Vă va răspunde, cu siguranţă.

— Nu ea. Acum şase luni i-am scris să vină imediat; trei scrisori i-am scris: Aţi văzut răspunsul.

A continuat să-mi vorbească în vizuina lui mobilată. Mi-a explicat că e condamnat pentru că i-a băgat în cap cu pumnii politica unui soldat care-i făcea curte femeii aceleia. Luase pentru asta cinci ani şi încă nu-l terminase pe primul, îi venea să se dea cu capul de pereţi.

— De ce nu faceţi o cerere de graţiere? l-am întrebat precaut.

— Cerere? O s-o fac, mi-a spus, fixând furios lumânarea. O s-o fac. Trebuie... Oricum voi mai lua douăzeci de ani... a adăugat scurt. Dacă mă întorc.

Îl priveam cu neplăcere. În cameră era o masă roasă de cari, plină de ziare mototolite, o farfurie murdară şi lumânarea

aprinsă, vârâtă într-o sticlă. Un miros, amestecând sudoare, fum şi aşternuturi, chinuia lumina aceea.

Se plimba în sus şi în jos. De pe scaunul pe care mă aşezasem, îl studiam. Îmi era cunoscut felul lui de a fi repezit şi taciturn. Nu mai ştiam ce să-i spun.

— Şi nu puteţi să vă lipsiţi de fata asta? m-am hazardat în cele din urmă.

— Mă lipsesc! a strigat. M-am lipsit timp de un an.

Şi s-a sprijinit de perete. Mă voi lipsi şi de acum înainte. Dar ca ea să se lipsească de mine, nu vreau. Acum, s-o ştiţi şi pe-asta, a reluat sec. Ascultaţi-mă, vă vorbesc ca unui prieten, deşi nu suntem. Dacă aveţi o fată, lăsaţi-o însărcinată. E unicul fel de a o păstra.

— Nu trebuie să vă pierdeţi cu firea.

IV

În plictiseala zilei şi a satului, obsesia condamnatului care se plimba neostenit prin cameră sau pe plajă, întotdeauna singur, cu ochii neclintiţi, îmi ţinea tovărăşie. Se arăta rareori – îi aminteam de durerea sa –, dar îmi ajungea un salut de la distanţă sau să-i aud numele pronunţat, ca să-mi dau seama, cu o tresărire nefirească, că nu eram singur pe pământul acela părăsit, şi că cineva suferea aici aşa cum aş fi putut suferi eu. Chinul, aproape remuşcare, pe care disperarea exilatului mi-l provoca, mi-a alungat şi ultima picătură de interes pe care l-aş fi putut simţi pentru viaţa aceea. Îmi doream acum să plec de-aici ca dintr-o insulă pustie. Cu toate astea, apropiindu-se ziua în care probabil că aveam să ne luăm rămas-bun, mă lăsam prins, tot mai mult, de o îngăduinţă amară faţă de atmosfera dezolantă a acelui loc.

Printre lucrătorii şoselei mele, aveam pe unii care fuseseră prin lume fără să facă ceva avere, sau ca s-o risipească. Îi găseam în zori zgribuliţi, pe pragul barăcii pe care o

ridicaserăm la un cap de pod de peste gura apei, gata terminat. Fumam cu ei în aerul rece, cu faţa spre coborâtul orizont marin, înghiţind guri de aer umed.

Lucrătorii pălăvrăgeau.

— Dimineaţa la Niù Orleàn stăteam cu femeia în pat. Aveam puţin de lucru şi viaţa era uşoară. Blestemată fie ziua când m-am întors la potopurile astea.

— Norocul e noroc. Dacă începi să munceşti, te-ai ars. Trebuie să-l întrebăm pe Vincenzo Catalano care spăla carenele vapoarelor şi dormea pe jos cu negrii.

— Nu trebuie să fii fraier. Tocmai ai tăi te păcălesc.

— Numai prin alte locuri îţi merge bine.

— Ajunge să te duci în Nordul Italiei.

— Ajunge să nu fii fraier.

— Era un bulevard cu palmieri de-a lungul ţărmului mării, pe unde am mers odată, de dimineaţă până seara, fără să-i dau de capăt. Când s-a făcut noapte, eram încă în oraş, şi tocmai în cafeneaua aia am întâlnit…

Trebuia să fac pe supraveghetorul, acum după ce podul era gata. Să stau să-i privesc pe cei trei-patru oameni care aprindeau focul la cazan şi fixau ţăruşii, asta era acum toată osteneala mea. Lângă cazan se afla o agavă pârlită. Negura bitumului se amesteca cu mirosul sărat al plajei şi, înălţându-se, învăluia un soare alb de-ţi rănea ochii.

Atunci o porneam încetişor pe lângă ţărm, în sus pe drumul pustiu, închizând uşor ochii la munţii aceia necunoscuţi.

Jos, pe şosea, dădeam uneori peste sătenii călare pe măgari. Mai scund decât stăpânul, animalul mergea cu paşi mici şi repezi, răbdători, şi trecea pe lângă mine fără să mă privească, iar săteanul îşi scotea şapca. Venea de la poalele dealurilor acelora, tăcut, dintr-o colibă seculară sau dintr-un bordei, şi mă cerceta o clipă cu orbitele întunecate. Pentru unii dintre ei marea era un părelnic abur albastru. Uneori, vreo ţărancă scundă, îmbrăcată în maro, arsă de soare şi de riduri, trecea desculţă cu un coş pe cap, sau ducând un porc legat cu funia, care ţopăia pe cele trei picioare libere. Nu-mi arunca o privire: se uita drept înainte, cu ochi neclintiţi.

Nu mă săturam niciodată de aceste întâlniri. Erau oameni necunoscuţi care-şi trăiau viaţa lor pe pământul lor.

Mă reîntorceam la barăci, şi lucrătorii mă aşteptau aşezaţi, fiindcă se ivise vreo problemă pe care ei nu erau în măsură s-o rezolve. Aşa venea ora prânzului, apoi seara, şi a doua zi; şi odată cu octombrie a început şi potopul.

Să mai asfaltăm, era imposibil. Ploua de parcă era o cascadă. Am scris întreprinderii să mă cruţe şi pe mine şi banii, şi zile întregi m-am închis în cârciumă.

Odată măcelarul m-a luat deoparte.

— Domnule inginer, puneţi zece lire şi sunteţi asociatul nostru. Duminică scriu. Marfa soseşte miercuri, şi până vineri, la orice oră veţi avea poftă, să bateţi de trei ori în uşă, şi vă aşteaptă dragostea.

Blondina a coborât din tren într-o seară întunecoasă şi ploioasă, măcelarul a acoperit-o cu o umbrelă, un altul i-a luat valijoara, au dispărut pe străduţa întunecată din spatele bisericii.

Tot satul o ştia, dar la cârciumă continua să se vorbească despre ea numai cu cei de încredere, măcelarul lăudându-se că în felul ăsta s-ar mai găsi un nou client pentru Concetta. O hrăneau cu carne şi măsline, dar o ţineau închisă. Unul se ducea, altul venea. Eu am fost acolo în cea de-a doua seară. În prăvălia întunecoasă am întrezărit doi iezi spintecaţi atârnând în cârlige deasupra unui hârdău. Măcelarul mi-a venit în întâmpinare, mi-a deschis o altă uşă, roasă de cari şi, strângându-mi mâna, m-a vârât înăuntru.

Despre Concetta s-a vorbit adesea la cârciumă. Unii spuneau că nu are pe vino-ncoace, alţii propuneau s-o cheme cât mai repede înapoi.

— Adevărul e că la oraş obosesc prea mult fetele astea. Altădată va trebui să vină mai odihnită.

Impresionase mai ales contrastul dintre carnaţia de culoare închisă şi grasă, şi vaporozitatea exotică a părului blond.

— Provine dintr-o încrucişare, a explicat bărbierul. A crescut la orfelinat. Sunt cele mai bune. Când eram în Algeria, m-am iubit cu o arăboaică albă ca laptele şi cu părul roşu. Spunea că e fiica unui marinar.

Eu blestemam în sinea mea că n-aveau să mă mai prindă. Şi nici pălăvrăgeala aceea postumă nu-mi plăcea prea mult. Să-i auzi pe bărbaţii din alte locuri, vorbind despre femei, este umilitor. Am schimbat vorba:

— Cine l-a mai văzut pe condamnat?

— Încet! a şuierat un tinerel, aplecându-şi faţa printre ale noastre. Vorbiţi în şoaptă! A venit ieri unul de la chestură să-i interogheze. E vorba de-o crimă.

— Oameni dubioşi.

— Pe cine au omorât?

— Fleacuri. Nu l-au arestat. Voiau doar nişte lămuriri. Crima s-a făptuit în Nord.

— Ce ştiţi despre asta?

— L-am văzut de fapt ieri seară, umblând pe plajă ca un nebun. Nu avea şapcă şi ploua.

Am alergat în căutarea lui. Acasă nu era. I-am întrebat pe vecini. Ieşise în zori ca de obicei. Am pornit de-a lungul plajei: l-am găsit pe Ciccio lângă o barcă răsturnată. Se lega la picioare. Ciccio îl văzuse.

— Vi-l arăt, îngăduiţi-mă lângă dumneavoastră.

Am străbătut satul. Lumea devenise curioasă. Am urcat întorcând spatele mării. La miazănoapte se afla un portic, sub el se aflau acoperişurile. La picioarele unei coloane şedea Otino, privind în pământ.

A ridicat spre noi o faţă enervată şi chinuită. M-a salutat dând din cap.

— Ce s-a întâmplat, Otino?

— Ce trebuia să se întâmple.

De lângă cealaltă coloană, unde a alergat să se aşeze, Ciccio mi-a făcut gestul celui care fumează. L-am trimis la dracu'.

— Am aflat că unul de la chestură…

— Totul se află, a spus Otino cu un aer ameninţător.

Apoi s-a uitat împrejur şi l-a cercetat pe Ciccio.

— E un nerod care nu aude, am spus eu. Dacă vreţi să-mi povestiţi, puteţi s-o faceţi.

— E cel căruia i-a fugit nevasta? Trebuie să fii făcut dintr-un aluat cam moale ca să ajungi în halul ăsta.

— Otino, de-o jumătate de oră vă caut: mi-au spus că nu vă e bine.

— Mie? a izbucnit el. Mie? Un singur lucru, şi a scandat cuvintele cu buzele albe, mi-a rămas în gât: că acum nu pot s-o fac eu.

— Ce anume? am bâlbâit eu.

— Ia mai scutiţi-mă! mi-a strigat în faţă. Aici lucrurile se ştiu. De ce veniţi aici ca să vă prefaceţi?

— Otino, dacă vă spun, trebuie să mă credeţi. Am aflat că a venit cineva de la chestură şi v-a vorbit, dar ce anume v-a spus, sau ce lămuriri voia, habar n-am.

— Daţi-mi o ţigară, mi-a spus brusc. I-am întins ţigara; apoi m-am uitat la Ciccio şi i-am aruncat şi lui una, pe care a prins-o din zbor.

— Atunci ascultaţi. Nevastă-mea, şi a încercat să zâmbească, nevastă-mea a fost omorâtă de un coleg de serviciu, cu care convieţuia de şase luni şi cu care trăia de doi ani. Subsemnatul este interogat de ce o frecventa pe victimă, şi dacă ar putea să pună în lumină precedente importante. Ştiţi ce e mai frumos? m-a întrebat apoi, apucându-mă de braţ. I-a tras şapte gloanţe în faţă.

Nu mai încerca să râdă. Vorbea cu o vioiciune pierită, repetând cuvintele ca din obligaţie, fără ca vocea să-i mai tremure. După ce a terminat, a rămas clătinând din cap, fixând ţigara, încă neatinsă, între degete. După aceea a izbucnit. A strâns ţigara în pumn şi a aruncat-o cu putere departe, cu un muget de parcă ar fi aruncat şi mâna.

Am simţit zvâcnitura în braţul prizonierului. Desprinzându-mă din strânsoare, i-am spus încet:

— Iartă-mă, Otino.

— Ceea ce-mi stă în gât e că n-o mai pot face eu, a gemut încă o dată. De doi ani, şi şi-a luat capul în mâini. De doi ani.

De la acel portic deschis spre mare am plecat împietrit şi umilit. Cei doi care au rămas nu erau deloc făcuţi ca să stea împreună. Totuşi i-am văzut, câteva zile după aceea, în piaţă, aşezaţi pe marginea drumului. Nu-şi vorbeau, cu toate astea erau împreună.

Mi-am petrecut ultimele zile hoinărind prin ploaie. Marea evitam s-o privesc: era murdară, răscolită, înspăimântătoare. Satul şi câmpurile parcă se micşoraseră. Din câţiva paşi ajungeam în orice loc şi mă întorceam nemulţumit. Nu mai puteam. Toate culorile se ascunseseră şi, cu vremea cea rea, dispăruseră şi munţii. Ţinutul era acum lipsit şi de fundalul care, în trecut, dăruise plimbărilor mele un orizont.

În ploaie, de la fereastra hotelului, a rămas bine conturată doar colina golaşă cu zidurile de fortăreaţă de un alb murdar în vârf: vechea vatră. Cu acea imagine în ochi, într-o dimineaţă în care lumina agoniza ca de obicei, am plecat pe calea destinului meu.

Misoginie

I

La poalele munţilor, la o curbă întunecată a şoselei, se afla un mic hotel. Giusto ura excursiile în grup şi îşi oferea serviciile în asemenea cazuri doar ca să fie corect cu sora lui. Din cauza asta, pe măsură ce trecea vara, era tot mai ursuz.

Într-o seară pustie de octombrie, tânărul şi-a pus un păhărel dintr-o sticlă golită pe jumătate, a dat lampa mai jos şi s-a aşezat cu picioarele pe masă, să răsfoiască un ziar vechi. Lipsea unul dintre clienţii lui obişnuiţi ca să petreacă o oră plăcută.

— Închide bine uşa, i-a spus sora lui, dacă rămâi.

După aceea a pornit, fără chef, în sus pe scară, suspinând.

Giusto a rămas singur cu vinul şi, privind ziarul, s-a gândit la ale lui. În spatele tejghelei, în penumbră, dulapul cu băuturi trosnea: poate era prea vechi sau alerga pe acolo vreun şoarece. De afară nu venea decât adierea nopţii, prin fereastra întredeschisă, şi nu se auzea nici măcar torentul căzând, pentru că vara se sfârşise şi în depărtarea pajiştilor trebuie să se fi lăsat deja ceaţa. Totuşi, tăcerea era atât de adâncă, de-ai fi putut spune că auzi firul ierbii înfiorându-se, sau vreo piatră rostogolindu-se. Când, în cele din urmă, un greier şi-a început ţârâitul, Giusto a tresărit în scaun şi a luat paharul.

„Şi ea e obosită, şi eu sunt obosit. Munceşte prea mult? Să se mărite, şi aşa o să muncească mai cu chibzuinţă. Dar n-o vrea nici măcar un căruţaş.“

Giusto îşi înmuia din nou buzele, când un târşâit de paşi în curte şi nişte voci înfundate l-au oprit. Şi-a amintit că parcă ar fi auzit puţin mai înainte vuind în depărtare o maşină, şi a ridicat ochii. A fulgerat un chip la fereastră, cineva a spus „da, da“ în grabă, şi uşa s-a întredeschis.

Ţinându-se de mână, s-au strecurat înăuntru un tânăr slab şi rezervat, cu umerii largi, şi o brunetă cu ochi mari, strânsă într-un impermeabil de culoare deschisă. Amândoi s-au oprit în prag, fixându-l pe Giusto în tăcere. Femeia târa o valiză, şi tânărul cu părul vâlvoi îşi tot trecea mâna prin păr.

— Bună seara, a spus Giusto.

Tânărul a tresărit şi, fără să înainteze, l-a întrebat agresiv dacă are benzină.

— Dar automobilul unde e? l-a întrebat Giusto.

Automobilul aştepta pe şosea. Se oprise singur. Trebuia să se grăbească.

— Nu am benzină, a răspuns Giusto liniştit, privind pe-ascuns la femeie.

Tânărul a pălit; Giusto l-a văzut închizând pentru o clipă ochii. Faţa i-a rămas fără strop de sânge sub fruntea osoasă. Cât despre femeie, s-a lăsat moale pe valiză, uitându-se la însoţitorul ei, de parcă s-ar fi agăţat de chipul lui.

— Nu spune nimic, să nu spunem nimic, Renato, a şuierat repede, printre dinţii strânşi. Cine e de vină? Nu e nimic, nu spune nimic. Acum unde o să ne ducem, Renato?

Giusto şi-a întors privirea spre bărbat şi a văzut că i se tăiase răsuflarea. I-a venit să rânjească şi i-a întrebat de ce nu petreceau noaptea la hotel.

— Nu putem, s-a repezit femeia, şi maşina? Nu putem sta aici.

Giusto, supărat, a mormăit că oricum nu erau ei primii.

— Dar maşina?

— Maşina ne ducem s-o împingem, eu cu domnul. E departe? De unde veniţi?

După ce s-au încurcat de mai multe ori şi au dat înapoi tot de atâtea ori, au admis amândoi că se îndreptau spre Franţa.

— Foarte bine. Mâine îl trimitem pe primul care o trece cu bicicleta să umple un bidon în sat, şi dumneavoastră o să fiţi în

regulă şi o să vă duceţi unde vreţi, dar dacă mai rămâneţi o dată în munţi fără benzină, n-o să vă mai scape nimeni.

— Nu se poate merge chiar acum în sat?

— Dacă am spus nu, ce Dumnezeu? Cei de la benzinărie dorm în altă parte.

— Nu-l asculta, Renato, nu-l crede; vrea doar să ne facă să ne oprim; să plecăm de aici.

Între timp tânărul îşi mai revenise. A închis uşa şi a venit până în mijlocul încăperii. A oferit o sumă de bani dublă faţă de cea pentru o noapte, dacă i se spunea adevărul adevărat. Puteau găsi benzină imediat? Giusto era cât pe-aci să-i scuipe la picioare, dar şi-a dat seama că sărmanul ardea; la fel şi femeia, ghemuită, nu-şi mai desprindea privirea arzândă de la el. A dat din cap că nu şi a chemat-o pe Tosca. După aceea s-a ridicat în picioare şi-a spus tare:

— Până mâine, nici o benzină. Vreţi să mergem să luăm maşina?

Atunci femeia, sărind în picioare, a împins cu piciorul valiza până la perete şi a apucat braţul însoţitorului; implorându-l să n-o lase acolo, singură.

— E aici şi sora mea, a spus Giusto. Coboară acum, şi-a terminat paharul.

În tot timpul drumului prin bezna de pe pajişti, Giusto n-a deschis gura. După ce au dat de maşină, au aprins farurile şi încet, cu greu, au început s-o împingă. La unele observaţii pe care celălalt a îndrăznit să le facă, Giusto n-a răspuns, dar a mormăit, că din două era mai bine să-şi fi uitat fata.

La întoarcere, gâfâind şi înfierbântaţi, au găsit săliţa goală. Pălăria femeii zăcea pe jos, lângă valiză, şi Giusto a ridicat-o. S-a aşezat sub scară şi le-a auzit pe cele două femei agitându-se deasupra.

— Noi suntem, a strigat tare.

— Nu răspund, a spus, după o clipă, tânărul.

Giusto l-a liniştit şi l-a întrebat dacă acum voiau să se ducă să se culce.

— Să dormim?

— Păi, da, a spus Giusto, pierzându-şi răbdarea. Fireşte, dacă domnişoara permite.

— Biata de ea, a spus celălalt cu o strâmbătură amară. Biata de ea. Nu, nu mă duc să mă culc, şi şi-a înfipt o mână în păr.

Giusto s-a dus cu paşi mărunţi până la tejghea şi a luat o sticlă. A umplut două păhărele şi l-a invitat pe tânăr să bea.

— Coniac, a spus, plesnind din limbă.

Celălalt a băut pe nerăsuflate, cu ochii închişi. Apoi a ţâşnit pe scări în sus.

II

Giusto s-a aşezat din nou la masa pe care aruncase ziarul. Pentru o clipă i-au vuit urechile: apoi totul a fost tăcere, tulburată doar de vreo bufnitură sau scârţâit de paşi în tavan. „De un câine ar fi nevoie în hotelul ăsta, se gândea. Oamenii vin şi pleacă şi nimeni nu ştie nimic despre nimic.“

În acel moment a apărut Tosca, ursuză şi îngrijorată.

— S-a trântit pe pat, a spus.

— El nu?

— El stă în picioare, îi mângâie mâna şi priveşte în pământ.

— Nu sunt căsătoriţi, nu au verighetă. Cu toate astea nu par nişte copii care au şters-o de-acasă.

— Ea are cel puţin treizeci de ani, o fi sora lui.

Giusto a zâmbit batjocoritor.

— Dar le e frică unul de altul. El nici măcar nu îndrăznea să urce. Şi nu umbli aiurea noaptea, uitând de benzină, cu o soră atât de nervoasă.

— N-au mâncat, a spus Tosca.

— Bănuiam. Şi nu au nici măcar pături ca să treacă muntele.

— Taci.

A apărut tânărul. Cu chipul lui palid, în capul scării, părea un bolnav abia sculat din pat.

— Aveţi nevoie de ceva?

Tânărul a înaintat ezitând:

— Valiza, unde e valiza?

Giusto s-a sculat în picioare.

— N-a luat-o nimeni. S-a dus la uşă şi s-a aplecat.

Tânărul i-a sărit înainte:

— O duc eu. O duc eu.

— Nici vorbă, a spus Giusto. E treaba mea. Dumneavoastră trebuie, mai degrabă, să completaţi registrul. Tosca, registrul.

S-a îndreptat spre scară. Celălalt i-a venit prin spate şi i-a luat greutatea din mână.

— Ştiţi, doamna se simte rău. Ne puteţi da puţin lapte?

Tosca a dus sus laptele, agitată.

— În noaptea asta nu se doarme, a spus coborând. Fata are febră.

— Or fi venit aici să nască? s-a văitat în glumă Giusto.

— Mârlanule, a izbucnit soră-sa. Hai, du-te să te culci, du-te.

La izbucnirea aceea, Giusto a strâmbat din nas, amuzat, şi s-a pregătit să urce scara.

— Mâine vom avea un copil, a râs în faţa uşii celor doi. Numai să nu ni-l lase aici, a încheiat intrând în camera lui.

S-a trezit în plină noapte, zgâlţâit de Tosca. Era obosită, nu se mai ţinea pe picioare: să aibă el grijă, dacă-l chemau. Femeia delirase, sărise din pat, voia să ia automobilul.

— Şi copilul?

— Ce copil? Cei doi au friguri, or fi făcut vreo trăsnaie: când le vorbeşti pe neaşteptate, tresar ca nişte iepuri.

Bombănind prin întuneric, Giusto a liniştit-o pe Tosca şi a început să se îmbrace. Era frig. Şi-a luat mantaua şi a ieşit pe palier, oprindu-se, în vârful picioarelor, la fâşia de lumină a celeilalte încăperi. A auzit un suspin lung şi şoapte. Şi-a plecat capul şi a coborât.

Odată ajuns jos, s-a dus până la uşă în lumina slabă a lămpii şi a deschis-o larg. Era întuneric beznă; nu se vedea cerul. Înfrigurat, a închis-o la loc şi s-a dus să se aşeze la masă, pe care se mai afla încă sticla.

A petrecut aşa mai mult de o oră, moţăind, tresărind şi umezindu-şi buzele din când în când. Avea ziarul acela vechi în faţă, dar nu reuşea să citească. Din vreme în vreme lampa fumega.

A perceput un pas nesigur pe scară şi, în întuneric, s-a ivit capătul roşu aprins al unei ţigări.

— Cine e?

S-a apropiat tânărul, şi mai palid, cu ochii încercănaţi. Căuta ceva de băut. Giusto s-a dus să ia coniacul.

— Fata doarme? a întrebat încet.

S-au aşezat faţă-n faţă şi s-au privit în tăcere. Obrajii tânărului erau acoperiţi de o barbă nerasă de două zile, care-i făcea expresia şi mai răvăşită. A golit paharul dintr-odată, fără să spună nimic.

— Asta te încălzeşte, a spus Giusto. Şi-ţi potoleşte bătaia de inimă. Femeile nu înţeleg asta.

Celălalt, retras în sine, părea că-l ascultă.

— Nu trece nimeni pe aici în timpul nopţii? a întrebat, la un moment dat.

— Rareori, a spus Giusto. Întâmplător, vara, spre dimineaţă. Căruţaşi. Uneori vameşii.

— Vameşii? Unde se duc?

— Beau un păhărel şi pleacă din nou în cercetare. Dar nu există răufăcători prin părţile astea.

Tânărul s-a ridicat în picioare şi a început să se plimbe. Giusto l-a urmărit cu privirea.

— E departe graniţa?

— Cu maşina, la şase ore. Cine are paşaport în regulă, alege mai degrabă trenul.

— Noi paşaportul îl avem, s-a agitat celălalt. Preferăm…

— …să uitaţi benzina, a terminat Giusto.

— Nu mă credeţi?

— Dragă domnule, meseria mea este să-i cred pe toţi. Dacă soseşte cu maşina un bătrânel îmbrăcat cu o haină de blană, însoţit de o ştrengăriţă prost machiată, şi îmi spune că sunt tată şi fiică, eu trebuie să-i dau crezare. Şi dacă sosesc doi fără acte de identitate şi au insomnie, şi el doreşte să mă plătească numai ca să plec, eu nu trebuie să-mi bag nasul. Dar, de la om la om vorbind, pot totuşi să-i atrag atenţia că a ajunge la graniţă e o nimica toată: a trece graniţa, şi cu o femeie care ţipă, asta da, e o problemă.

Tânărul se oprise, cu mâinile în buzunar. Şi-a dus mâna dreaptă la gură, muşcând-o. A spus încet:

— Dacă v-am supărat cu ceva, să mă iertaţi. Nu pot să răspund. Nu pot să mă apăr. Aş vrea doar să dorm. Apoi s-a aşezat, ghemuit. Să mă înţelegeţi. Dumneavoastră nu veţi avea supărări, dumneavoastră nu ne cunoaşteţi. Vom pleca în zori.

Înfuriat, Giusto a privit în jur. În colţul scării i s-a părut că zăreşte fulgerarea unor ochi. S-a abţinut.

— Toate astea pentru o femeie? a întrebat prosteşte? Dar ce aţi făcut?

Chipul palid al tânărului s-a ridicat din nou. Pupilele fără viaţă se agitau febril pe figura osoasă.

— Ce aţi făcut?

III

— Sunteţi sigur că fata doarme? a continuat Giusto. Neliniştea aceea, graba aceea cu care vrea să plece; şi spaima asta care vă taie răsuflarea, pot s-o lase să doarmă?

— Nu, a spus tânărul, nu doarme. Stă aşa, ca aţipită şi nu visează, dar vede. Vede mereu. De două nopţi, dormim aşa.

— Ce anume vede?

— Acel ceva de care fugim.

— Închisoarea?

— Ah, a murmurat tânărul, dacă eu aş fi nevinovat, aş intra numaidecât la închisoare şi aş sta acolo ani şi ani, toată viaţa, chiar dacă aş şti că mi-au făcut o nedreptate. Dar va trebui să intre şi ea; ea care a fost constrânsă; şi acolo nimeni n-are milă; nu există dreptate şi nedreptate. Aceeaşi remuşcare ne va alunga somnul. Ea n-o merita: a fost constrânsă la asta. Şi acum trebuie să sufere nedreptatea şi spaima.

Din capul scării s-a auzit un ţipăt disperat:

— Renato, sunt singură.

Nenorocitul a sărit în picioare şi s-a uitat la Giusto rătăcit.

— Mă ascultaţi? l-a întrebat. Îmi plesneşte capul, nu mai ştiu ce îndrug.

— Duceţi-vă sus, a spus Giusto, dumneavoastră aveţi febră mai mare decât ea. Beţi, mai întâi. Şi i-a mai turnat coniac.

Celălalt i-a spus ceva şi s-a năpustit pe scări.

A amuţit îndată totul. Giusto a vrut să se aşeze şi să se gândească. Lampa, obosită, se lupta disperată cu întunericul. „Şi ăla vrea să se ducă în Franţa, a spus Giusto. Cum o să poată, cum?“

A întins mâna ca să potrivească flăcăruia şi a văzut-o palidă. De la ferestre cobora o lumină murdară, se întrezăreau scaunele şi calendarul pe uşă; crăpăturile şuierau. Simţindu-şi gura cleioasă, a luat paharul, dar l-a pus la loc fără plăcere.

L-a trezit Tosca, clămpănind cu papucii. Ieşea indispusă şi nepieptănată din bucătărie. Lampa se stinsese şi se vedea deja bine.

— Au mai chemat în noaptea asta? Avea şi ea vocea răguşită şi pierdută.

Giusto s-a frecat la ochi şi s-a ridicat în picioare.

— Dormeam. E grozav de frig.

S-a dus la uşă şi a deschis-o larg. În aerul umed şi cenuşiu, a văzut ceva mai încolo automobilul cu geamurile aburite.

— Dacă se trezesc, dă-le să mănânce. Mă duc la Grangia, să trimită pe cineva după un bidon cu benzină.

— Cine plăteşte? a întrebat repede Tosca.

Când s-a întors începuse să burniţeze. A găsit perechea la masă şi pe Tosca punându-le cafeaua. Tânărului, care şi-a întors capul terorizat, i-a făcut cu ochiul. Apoi a privit-o drept în faţă pe fată.

— Peste puţin timp va fi şi benzină, a spus. Cum aţi dormit?

Obrajii supţi au încercat un zâmbet sfidător.

— Bine, a spus apoi, ridicând privirea.

— Am auzit că aţi avut febră. Ar trebui să beţi puţin coniac, ca şi soţul dumneavoastră.

La acest cuvânt ochii aceia mari pe faţa mică s-au tulburat. Tânărul a pus neliniştit ceaşca pe masă. Şi Giusto spunea mai departe că sora lui ar fi auzit-o noaptea delirând. Să fie atenţi,

odată ajunşi în Franţa: mai bine să-şi vâre o batistă în gură. Uluită, Tosca a rămas nemişcată.

S-au auzit bătăi în uşă.

În tăcerea deplină a intrat un bătrânel prost îmbrăcat, cu o manta militară pe el, care-i ajungea până la călcâie.

Cu o voce guturăită a salutat pe toată lumea, ducând mâna la chipiu şi făcând o plecăciune. Toţi îl priveau uimiţi: avea o faţă micşorată de riduri, ca de copil.

— Nu-i nimic, a intervenit Giusto, Pedrotto vrea puţin lapte.

În timp ce bătrânelul, scuturându-se de apă ca un câine, se îndrepta spre tejghea, Tosca a dat fuga şi i-a dat ceva de băut.

— Pedrotto, mai ai un loc de trecut graniţa? l-a întrebat Giusto liniştit.

Bătrânul a bolborosit în pahar, privindu-i cu coada ochiului.

— Un bărbat priceput trece repede pe jos, a spus cu trudă.

— Şi o femeie?

— După aia.

Giusto şi-a aplecat capul între cei doi.

— Îl vreţi? i-a întrebat încet. Să nu-i daţi mai mult de o sută, şi numai după ce s-a făcut treaba. O să se ducă să vă aştepte pe şosea, dincolo de sat. Dar fiţi atenţi, e mai şiret decât dumneavoastră.

Tosca se retrăsese.

— Sora mea o să vă pregătească un coş, a adăugat Giusto. Aţi fi uitat şi de benzina asta. Veţi avea timp să muriţi de foame. Gândiţi-vă bine, odată în mâinile lui nu vă mai puteţi întoarce.

Tânărul îşi rotea ochii încurcat. Atunci femeia s-a uitat drept la Giusto şi a spus tare:

— De acord.

Bătrânelul a ieşit. S-au ridicat cu toţii.

— Să nu vă treacă prin minte să arătaţi paşaportul.

— Nici n-avem, a spus femeia.

Zorile lăsaseră în urma lor o ceaţă groasă care se vaporiza strecurând picături prin uşa întredeschisă. În timp ce Tosca şi femeia făceau socotelile, Giusto a ieşit cu tânărul ce-şi muşca buzele albite. A sosit un băiat cu un bidon de benzină pe bicicletă şi s-au dus cu toţii s-o toarne în rezervor.

— Fiţi atenţi cu combustibilul, a spus Giusto. Nu vă mai arătaţi atât de disperat.

Celălalt a lăsat capul în jos şi a plătit. Pe tăcute, Giusto a urcat să ia o cuvertură de pat şi a aruncat-o în automobil.

— Dacă vreţi să v-o păstraţi, n-o lăsaţi să moară de frig.

După aceea l-a luat deoparte şi i-a spus:

— Eu n-am nici un amestec şi nu ştiu ce aţi făcut. Dar am treizeci de ani şi am văzut că întotdeauna femeile se descurcă şi bărbaţii nu. Nu există nici o soluţie?

Celălalt a zâmbit strâmb:

— Cât costă cuvertura?

— Nimic, a răspuns Giusto, abia stăpânindu-se, şi au intrat din nou-în casă.

Fata aştepta, aşezată lângă masă. Îşi pusese pălăria şi se rujase din nou: nu mai părea să aibă chipul dinainte, palid şi suspect. Numai paloarea puternică îi adâncea privirea, şi pe la tâmple îi ieşeau câţiva zulufi. I-a spus însoţitorului ei să-i achite nota Toscăi şi s-a dus spre uşă cu valiza. Dându-se la o parte, Giusto a lăsat-o să treacă, apoi a alergat să-i deschidă portiera. Femeia a urcat. A venit apoi tânărul şi Tosca cu coşul.

— Când veţi da de zăpadă, nu-i daţi lui Pedrotto să bea, i-a sfătuit Giusto, vârând capul în maşină. E destul de porc, chiar prea.

Tânărul a urcat şi s-a aşezat la volan. Maşina a dat înapoi, apoi s-a întors spre şosea.

— Adio, a strigat fata.

— Ne vom aminti întotdeauna de voi, a spus tânărul, aplecându-şi capul pe fereastră.

— Ar face mai bine să ne uite, a mormăit Giusto spre sora lui care tremura de frig în ceaţă.

Noapte de sărbătoare

I

Peste bătătura netedă şi tare ca o masă de marmură creştea răcoarea serii. La poalele unei coline, după ce soarele abia a coborât de cealaltă parte, pământul pare să se scalde în propria lui lumină, o lumină proaspătă şi tăcută ce izvorăşte din pietre şi din lucruri curate. În aerul nemişcat, în spatele grajdului, dinspre îndepărtatele coline, izbucnea din când în când, legănată de vânt, o muzică de dans gălăgioasă ce părea o încăierare de voci ascuţite.

Argaţii îşi târau picioarele goale pe pământul tare şi răcoros, curăţind cu mături de nuiele ultima bucată din bătătură. Trăgând cu coada ochiului, cei doi prindeau momentul când Preotul îşi băga capul în butoi, şi poc o plesnitură peste urechile celuilalt. Un al treilea, şi el desculţ şi cu pantaloni lungi, sta pe zidul scund şi lega cu o coajă de salcie nuielele răvăşite. Uneori îi cădea părul pe ochi şi, cu o zvâcnitură a capului, şi-l dădea la o parte. La o ciocnire mai tare dintre cei doi s-a uitat pe furiş la Preot care, cu sutana suflecată, continua să amestece cu băţul, aplecat peste butoi, şi a şuierat spre cel mai mic:

— Dă-n el cu rahat din ăla.

În bătătură se mai afla un butoi descoperit, din care ieşea un iz nestăvilit şi pătrunzător care se îmblânzea înălţându-se în amurg. Băiatul a ridicat nuiaua ca s-o cufunde, dar i-a căzut din

mână. Preotul se ridicase, roşu la faţă, ştergându-şi degetele de şorţul de sac, şi celălalt argat fugea, mugind:

— Părinte, Rico vrea să mă murdărească, Părinte.

Preotul s-a uitat urât la ei şi s-a întors spre cel aşezat pe zid.

—Tu eşti capul răutăţilor, s-a oţărât la el, ducându-şi dosul palmei la frunte ca să-şi şteargă sudoarea şi rămânând cu mâna în aer. Tu eşti întotdeauna, Biscione. Ce faci acolo aşezat? Mâncarăţi de cină? Vă umflă burta? Să facem gunoi suntem buni cu toţii, numai la amestecat dăm îndărăt. Hai, măturaţi mai cu suflet bătătura aia, că ne-apucă noaptea.

— Bătătura e gata, a spus Biscione, fără să se mişte.

Chiar atunci s-a ivit din cărarea gunoiştii Profesorul, cu jacheta pe umăr, încheindu-şi cureaua la pantaloni.

— Ce răcoare plăcută e aici, a mormăit mergând pe lângă zidul grajdului, unde pământul nu era bătătorit. S-a dus să se aşeze pe bazinul pompei de apă, un bazin gol şi plin de zdrenţe, şi-a întins picioarele, trăgând pe nări şi închizându-şi pe jumătate ochii.

— Ia priviţi aici cum se plimbă furnicile, spunea Preotul, aplecat spre pământ. Ia priveşte, Biscione. Se duc şi ele să petreacă. Cum mai aleargă. Simt că o să vină culesul măturii. O să le dăm noi mătură.

— Odihniţi-vă o clipă, Părinte, l-a întrerupt Profesorul, umplându-şi pipa, şi ascultaţi cum cântă. Parcă ar fi seninul cerului cel care cântă; e vântul însuşi care cântă în seara asta.

Biscione îi aşeza pe ceilalţi doi la grămada de nuiele. Preotul s-a întors spre Profesor şi s-a apropiat de el printre butoaie.

— E un vânt tare păcătos, care ne-a adus muzica asta, şi dumneavoastră îmi vorbiţi despre cer. Pe băieţii noştri, dacă vrei să-i găseşti, trebuie să te duci să-i cauţi printre barăci. Tir şi menajerie, menajerie şi tir. Câţi au venit azi la repetiţie?

— Doi.

— Aia e. Şi cu părinţii stăm şi mai rău. Mănâncă şi beau, beau şi dansează. Dacă ar asculta măcar muzica. Vreţi să mă credeţi că ieri treceam prin piaţă, ca să mă duc până la primărie, şi pe cine văd – era pe la şase după-masă –, pe aia… pe învăţătoarea de la gară, care avea vârsta dumneavoastră, domnule Profesor, care la braţul tatălui ei – al tatălui ei, vă spun

–, se urcă în caruselul cu automobile şi începe să se învârtească înainte şi-napoi, strigând, izbindu-se de celelalte maşini, împungându-se ca nişte bestii. Gândiţi-vă la ce se întâmplă cu automobilele alea noaptea. Am auzit însă că unul şi-a strivit mâna între două maşini.

Profesorul, cu un zâmbet şters, privea fumul pipei sale şi, dincolo de el, ca într-o oglindă aburită, pe cei doi argaţi ce legau nuielele. Biscione dispăruse.

— Să nu-i judecăm, Părinte. Nu toţi burlacii sunt cumpătaţi ca noi.

— Dar ce ziceţi dumneavoastră, a bombănit Preotul, scoţându-şi un chiştoc de ţigară din sutană şi muşcându-l cu putere, ce ziceţi de tinerii care se întorc noaptea întreagă pe şosea, de la un şanţ la altul, ameţiţi de nu se mai ţin pe picioare, vomitând toate enormităţile pe care le ştiu şi pe care nu le ştiu, lovind cu picioarele în gardul nostru, de parcă ar fi cârciumă? Şi nici femeile nu lipsesc.

— Astă înseamnă că o frumoasă procesiune în cinstea Sfintei Fecioare din septembrie o să sfinţească şi gardul.

— Măcar de-ar ajunge! a izbucnit Preotul. Ţiganii ăştia din barăci au adulmecat afacerea şi nu vor ieşi curând în vale. Sunt – Dumnezeu să ne ierte – ca excrementele astea puturoase; dacă ţi-ai vârât odată mâinile-n ele, nu-ţi mai piere mirosul niciodată.

Şi Preotul a început să-şi frece din nou pumnii cu putere de sacul care-i atârna de gât. Erau pumni mari, bruni, străbătuţi de dungi negre pe unde pielea făcea cute, pe sub unghii, la încheieturi. Păreau din lemn sau dintr-un fruct zbârcit. De sub pânza de sac ieşeau picioarele goale, noduroase şi ele, noroite şi răsucite ca nişte rădăcini.

— Nu e rău mirosul ăsta, a spus Profesorul, nepăsător. Nu poate fi neplăcut dimineaţa devreme, împrăştiat în locul brazdelor.

— Când e de bou, sunt de acord, a spus Preotul. Dar de-ăsta de aici îţi dau lacrimile. Atât de mult încălzeşte şi arde, că nu e bun nici de îngrăşământ.

Profesorul trase din pipă.

— Pentru mine ăsta-i semnul privilegiului şi mizeriei condiţiei noastre. În corpul nostru se află un element diabolic – reaua voinţă – care otrăveşte şi ceea ce eliminăm. Aciditatea ţine de spirit, şi s-a uitat atent, prin fumul înşelător, la faţa descărnată a Preotului.

— Nimic mai simplu, a spus Părintele, nimic mai simplu… Biscione! sunt gata mărturiile? Dar unde s-a dus derbedeul ăla?

În vreme ce Rico şi celălalt înaintau, mânuind lungi smocuri de nuiele de arin, Biscione a apărut în fugă, prefăcându-se că-şi ridică pantalonii. Preotul i-a ieşit în cale, privindu-l fix, şi l-a apucat de încheietura mâinii. Biscione era aproape de aceeaşi statură cu a Preotului, dar era mai plăpând şi mai palid.

— Fumai, nu? l-a întrebat Preotul apropiindu-şi faţa de a lui. De unde iei banii?

Fără să răspundă, Biscione încerca să-şi elibereze braţul captiv, şi cu celălalt se încăpăţâna să-şi aranjeze pantalonii.

— Fumai? a repetat Preotul, fără să-i dea drumul. Nu mai face pe prostul. Se simte după răsuflare. De unde iei banii?

Biscione nu răspundea.

— O aduna chiştocuri, a spus Profesorul de la pompa de apă.

— Da de unde chiştocuri. Am găsit chiştocuri lăsate de ţigările lui, a mormăit Preotul. Se duce şi-mi vinde piersicile cu coşuleţul, dacă nu-mi face ceva şi mai rău. Dar tu ştii că jefuieşti bunurile Domnului? Ştii asta? Şi i-a scotocit prin buzunare, gâfâind şi smucindu-i braţul. N-a găsit nimic. La şaisprezece ani! Ăştia sunt săracii pe care-i adunăm din milă. Stareţul spune că sunt nerozi. Că singuri ar dormi prin şanţuri, că ar sfârşi-o rău. Tu eşti nerod ca mine şi ca Profesorul! Sigur c-ai să ajungi prin şanţuri; dacă nu şi mai rău. Vagabondule! Şi i-a tras o palmă zdravănă. S-o mai ştergi în noaptea Sfântului Rocco. Şi i-a mai dat una. Tu nu ştii ce faci! Şi cu o lovitură a piciorului gol l-a împins la trei paşi. Ia o nuia şi munceşte. Biscione, ţi se potriveşte numele ăsta[1].

Dar Biscione, sărind pe jos, unde se lăsase moale, era gata să se arunce asupra Preotului. L-au văzut cum tremură, cum ridică braţele, apucându-i stofa şi pielea de pe coapsă şi cum se apleacă în faţă. Preotul, indignat, stătea drept, în aşteptare şi la spate sutana i-a căzut din nou peste călcâie. Biscione a scuipat,

a mugit, apoi şi-a întors capul şi tot corpul, şi a rupt-o la fugă, dispărând în spatele grajdurilor.

Profesorul se ridicase şi îşi răsucea pipa într-o mână.

Preotul a rămas cu gura căscată, gata parcă să strige; apoi, scuturându-se, s-a întors spre ceilalţi:

— Sunt gata măturile? La butoi. Cântăreţi nenorociţi, nu se opresc nici pentru *Ave Maria.* Şi voi daţi-i zor. Profesorul s-a aşezat din nou. Aerul limpede, sticlos, începea să se întunece, domolind şi izolând zgomotele ce apăreau mai proaspete şi potolite sub lacul cerului. Colinele erau negre şi depărtate în spatele duzilor foşnitori, dincolo de vârfurile lor. Exploziile acelea muzicale ajungeau acum aeriene dese, învolburându-se în văzduhul liniştit, eliberându-se în înalt de tumult, de impetuozitatea şi de vinul din care izvorau, sunet pur, supraomenesc, ca cel al vântului.

Peste spălăcita întindere bătătorită târşâiau picioarele goale. Cei doi argaţi s-au aplecat în faţa butoiului, cu nuielele de arin pregătite în mâini. Nu li se mai vedea faţa, păreau prinşi într-un joc. Părintele s-a aşezat în spatele butoiului, cu picioarele depărtate în izmenele spălăcite, şi i-a cuprins gura cu braţele. Ca un luptător a lovit hârdăul, clătinându-l într-o parte şi-n alta ca să-l amestece.

— Fiţi gata.

Cei doi argaţi aşteptau. Atunci a împins butoiul înainte, îndreptându-i gura drept între ei, spre bătătură. L-a echilibrat pentru o clipă, aşa înclinat, şi după aceea, aplecându-se, gâfâind, încordându-şi braţele, spatele, călcâiele, a icnit nerăbdător. În faţa lui, între cei doi argaţi, a început să curgă lichidul acela negricios, într-un val spumos. Se prelingea ca un ulei şi se întindea. Cei doi argaţi săriseră înapoi.

— Veniţi aici, a răcnit Preotul, cu muşchii încordaţi. Aici, înăuntru, întindeţi.

Şi atunci cei doi s-au aplecat şi au început să mânuiască nuielele. Năvălea val după val şi ropotea spumegând, împroşcând stropi mărunţi în toate părţile. Se aruncară şi cu picioarele şi frământau întrecându-se, ridicând măturile şuierânde, lăsându-le numaidecât în jos pentru că picura din

ele, închizând ochii şi strâmbând din nas, atingându-se din când în când, când izbeau, surzi şi exaltaţi.

— Ucigaşilor, urla Preotul, opintindu-se. Ucigaşilor, ajunge, că plouă. Daţi şi pe lături. De l-aţi putea mânca pe tot… daţi şi pe lături, omeneşte… staţi lângă el… Ah! şi scuipa gros, aplecat mereu peste butoi, prins mereu de urna aceea care vărsa, vărsa neiertătoare şi înceată preparatul.

Până la Profesor ajungeau rafale aproape lichide, aproape palpabile din mirosul acela greu, şi simţea cum i se ridică la cap şi îi muşcă ochii şi nările, melodia îndepărtată îi vuia în urechi, şi îl cuprindea o poftă nebună să se descalţe, să se dezbrace şi să se arunce şi el, cu barba în vânt, printre stropi, şi să sară şi să ţipe. Dar n-a clipit, decât din cauza lacrimilor ce-i curgeau din ochii pierduţi.

Cei doi argaţi se şi liniştiseră. Îndemnaţi de glasul Preotului, bătătoreau acum căiţi, încovoiaţi, şi cu mătura lungă, de nerecunoscut, împrăştiau încet valuri gâlgâitoare, diluând spuma, ducând-o până departe, supraveghindu-se pe rând. Ca să se scurgă butoiul, Preotul se aplecase până la pământ, şi în întuneric formau un singur trup.

— Mirosul ăsta, Părinte, ţi se suie la cap precum mustul, a spus Profesorul în noapte, scuipând.

— Într-un fel suntem cu toţii răspunzători pentru asta.

II

Rico a pus felinarul pe pervazul ferestrei şi s-a uitat prin şură. La lumina flăcării mari, grămezi de umbră au dănţuit o vreme, totul s-a clătinat într-o cutremurare roşiatică şi apoi coroanele de usturoi atârnând, ştiuleţii galbeni curăţaţi cu un an în urmă, stiva umflată a sacilor de grâu s-au liniştit şi s-au arătat, nesigure.

— E aici, doarme.

Cei doi argaţi desculţi au păşit pe pământul bătătorit, lăsând felinarul pe fereastră.

— Părintele voia să ne spălăm, a oftat Rico pe şoptite.

— Mie mi-e somn, mai bine stau cu picioarele afară ca să n-ating salteaua.

— Daca te prinde Părintele, o să vezi tu ce-ţi face. Uită-te la Biscione, care s-a răzvrătit azi, a mârâit Gosto în şoaptă.

— Eşti un dobitoc. Biscione face totul dinadins. Uite ce i-a făcut. Nimic. Biscione a şters-o şi s-a întors să se culce. Aşa n-a mai lucrat. De fiecare dată când Biscione se lasă bătut rămânem noi singuri să muncim. Când aveam de săpat în grădină a făcut la fel. După aia Părintele l-a iertat, dar în vremea asta am săpat eu. Tu erai la vie atunci.

Rico a scuturat felinarul ca să-l stingă. În văpăile jucăuşe, au ieşit la iveală cele trei saltele de paie aliniate lângă perete: pe ultima, burduşit, stătea Biscione, cu genunchii la gură, cu picioarele lipite şi pieptul gol, cu faţa peste braţele albe, încrucişate. Nu se mişcase. Nici măcar la mârâitul lui Gosto, nici la trosnetul paielor uscate din altele. Aruncând o umbră uriaşă, Gosto s-a prefăcut că aruncă o piatră în el, strâmbându-se.

— Nu, a şoptit Rico, în vreme ce suflarea lui a aruncat şura în beznă.

S-a auzit oftatul trupurilor care se întindeau, geamătul scârţâit al saltelelor, bombăneli, un suspin; şi apoi fereastra mare a apărut din nou larg deschisă în penumbra nedefinită.

Prin fereastră, în noaptea răcoroasă, a început din nou să răsune foarte apropiat şi îndepărtat un zumzăit de muzică, dar şi potolit în acelaşi timp. Parcă respira odată cu vântul; deodată s-a oprit; a reînceput confuz printre ţipetele greierilor; l-a acoperit o voce puternică şi distinctă, care a început să cânte cine ştie pe unde; după aceea vocea s-a pierdut, a murit în noapte, şi valul sunetelor s-a îndepărtat printre copaci.

— Rico, a mugit Gosto, puţi de-mi vine rău.

— Ba tu puţi. Eu am fost şi-am alergat prin pajişte să-mi spăl picioarele.

— N-a fost de ajuns, Rico. Nu era rouă.

— Părintele o să te certe mâine. O să vezi. Tu nu eşti Biscione.

— Eu, mâine, a spus Gosto, înăbuşindu-şi glasul în saltea, o să-l rog pe părinte să mă lase să mă scald la Piana. A spus că dacă nu fugim pe ascuns, o dată ne lasă acolo. Ştiu un ochi de apă curată ca o fântână, unde se duc fetele. Le-am văzut odată când aveau pe ele numai cămăşile. Îi spun că ducem acolo izmenele şi apoi dăm o fugă şi-ajungem la scăldătoarea fetelor. Părintele ne lasă să ne ducem ca să ne spălăm, dacă luăm şi izmenele, şi aşa o să ne lase să stăm cât vrem.

— Cum ai făcut, Gosto, ca să le vezi pe fete? Nu prea se lasă.

— Sunt nişte trestii pe malul râului, poţi ajunge pe-aproape fără să te vadă. Roagă-l şi tu pe Părinte, aşa o să ne dea voie. Şi tu ai nevoie să te speli.

— Eşti un dobitoc, Gosto. Bătătura am terminat-o; mâine adunăm mătura. Vin şi lucrătorii şi ne ducem la câmp înainte de-a se lumina de ziuă. Tocmai mâine să ne lase să ne ducem! O să cărăm, în schimb, atât de multe coşuri, încât baia o s-o facem cu cămaşa pe noi. Va trebui să muncească şi Biscione, mâine…

Gosto a scos un suspin şi s-a întors pe partea cealaltă, cu zgomot. În şură se auzeau trosnituri înăbuşite, rozături, fâlfâiri. Biscione nu se clintea.

— O să ne ducem altă dată; şi cu Biscione, a şuşotit Rico. Şi după o tăcere: Fetele vin întotdeauna?

— Dacă vine şi Biscione, Părintele o să priceapă. Azi s-a şi răzvrătit. E în stare să intre în vorbă cu fetele, şi atunci eu nu mai vin, a bombănit Gosto.

— Cum sunt fetele? Se vede?

— Nu, pentru că au cămaşa pe ele. Dar li se văd picioarele. Cele mari le au albe ca untul.

— Biscione a văzut-o pe una cu un bărbat, atunci când s-a dus să stropească strugurii la familia Rossi. Spunea că stăteau culcaţi în dosul murilor, în poiană, spre seară, şi făceau cum fac câinii. A auzit-o pe femeie râzând.

— Când?

— Anul trecut, de sfântul Rozariu.

— Păcătuieşte Biscione. De ce nu i-a spus Părintelui. Numai noi trebuie să ne spovedim de păcate?

— Şi-apoi bărbatul s-a dus şi femeia l-a văzut pe el şi spune că l-a lăsat şi pe el s-o îmbrăţişeze în iarbă. Vocea înăbuşită şi

aţâţată a lui Rico s-a transformat într-un hohot de râs reţinut.

— Oh, a mugit Gosto, înfundându-şi gura în pernă.

— Mie Biscione mi-a dat, odată, o ţigară, a spus din nou Rico, în şoaptă.

— Ai fumat?

— Sigur că da.

Din nou vârtejul îndepărtat al muzicii a răsunat printre copaci. Rico a aşteptat să se piardă în cântecul greierilor, şi după aceea a repetat hotărât:

— Sigur că da. Şi mi-a spus că Părintele nu are guşă doar pentru că mestecă muc de ţigară. Îl vezi pe Profesor, care fumează pipă: nu are guşă ca tine. Tu trebuie să fumezi ca să te vindeci. O să fumez şi eu ca să nu fac guşă.

— Dar Biscione n-a avut niciodată guşă.

— Tocmai pentru că fumează. Mi-a spus că Părintele nu ne lasă să fumăm pentru că aşa o să facem guşă, şi nimeni n-o să ne mai dea de lucru în altă parte decât aici.

— Dar femeile, care nu fumează, doar nu toate au guşă.

— La femei e altfel. Ş-apoi, odată, pe şosea, a trecut una în trăsură, care venea de la Canelli şi am văzut că fuma.

După o vreme Gosto a spus, abia articulând cuvintele:

— Ai să vezi că în noaptea asta nu mai fuge ca duminică. Dacă Părintele bagă de seamă, nu-l mai lasă să intre. Din cauza asta s-a-ncontrat astăzi cu Părintele.

— Biscione o şterge când vrea şi se întoarce întotdeauna, a spus Rico sigur de el, chiar dacă o să-l pândeşti ca duminică.

— Dar se dusese să danseze.

— Dobitocule! Cum vrei să-l lase să intre în sala de dans pe unul desculţ? S-a dus, în schimb, să vadă vagoanele menajeriei, şi spune că sunt acolo multe alte lucruri, dar ăsta este cel mai frumos.

— E adevărat?

— E acolo o femeie îmbrăcată de parcă ar fi goală, c-un maiou care luceşte; stă în uşă şi cheamă lumea, înăuntru se aude leul în cuşcă, şi îmblânzitorul care bate cu furca în gratii, ca să-l întărâte. Spune că scoate nişte urlete ca tunetele. Se duc cu toţii să-l vadă. Biscione nu vrea să intre pentru că se plătesc zece bănuţi, dar spune că se aude totul de-afară, până şi

îmblânzitorul care vorbeşte cu leul şi femeia când dansează. Se simte până şi mirosul de sălbăticiune al fânului aşternut, altul decât al nostru. Apoi, când închideau, Biscione a vorbit cu îmblânzitorul. Spune că poartă cizme şi brăţări de piele. E un ungur care se pricepe la lei de parcă ar fi boi. S-a dus puţin şi la tir şi a tras patru gloanţe în penele din ţintă, toate în centru. Şi spune că râdea şi vorbea cu fetele în ungureşte şi că femeia a venit aşa goală în maioul ăla, să-l ia, şi el a fugit după ea cu biciul până la vagonul în care dorm.

— E adevărat că femeia are numai un maiou pe ea? a mugit Gosto pe şoptite, în tăcerea din jur.

III

La o explozie mai puternică a muzicii, Biscione a ridicat brusc capul. În noaptea pustie, tumultul acela ameţitor domina singur vântul. A stat nemişcat, holbând ochii, şi curând a desluşit pereţii imenşi, profilul vag al uneltelor, al sacilor şi al ştiuleţilor atârnând. De pe saltea şuiera respiraţia accelerată a lui Gosto.

Biscione se ridică cu grijă şi sări pe fereastră! Afară noaptea era răcoroasă şi adâncă. S-a uitat în sus printre copacii plini de stele, ca să fie sigur că nu e târziu. Nu a auzit greierii cântând. A alergat uşor prin curte până la uşiţa Preotului. Fugind îşi strângea cu o mână pantalonii pe picior.

Ajuns la uşă, a privit în jur cu capul în jos, trăgând cu urechea. În vuietul care se îndepărta odată cu vântul, muzica încetase. Nu se auzea nimic, nici măcar prelingerea picăturilor de la pompă. Ar fi fost nevoie de strigătul unui beţiv pe stradă, de urletul unui câine, de orice. Însă noaptea părea pustie, suspendată, vrăjmaşă, şi urechile lui Biscione vuiau, parcă în aşteptare.

Lângă uşă, s-a uitat în jur, aplecat, cu cosorul în mână. L-a încercat o clipă în umbra zidului. Era rece, lama mare, încovoiată, dar mânerul neted de corn, rupt la cap, păstra căldura pantalonilor. Râzând, Biscione şi l-a trecut pe gât, şi răceala lamei l-a înfiorat. Apoi l-a ridicat în aer cu un braţ sigur. Dacă Preotul ar fi avut guşă ca a lui Gosto, i-ar şi fi retezat-o. Biscione şi-a amintit de ziua când tăiase în două şarpele acela. Ce lovitură! Şi cele două bucăţi nu conteneau să se zbată. Lui Biscione i-a scăpat un schelălăit.

A împins uşiţa. Era încuiată. „Lepădătura, nu are încredere în nimeni“, a şuierat dându-se înapoi, şi a fugit de la fereastră. Era larg deschisă. Biscione s-a aplecat şi i s-a părut că nu aude nimic în beznă. Greierii ţârâiau asurzitor. Altceva nu se auzea. „Dacă nu-l trezesc greierii, nimeni nu-l mai trezeşte. Numai dacă nu încep să strige beţivii.“ Din întuneric s-a auzit un scârţâit uşor – poate copacii în vânt –, şi lui Biscione i-a scăpat cosorul din mână. L-a prins din zbor, aproape de pământ, între o încordare şi un geamăt; aplecându-se, îşi lovise fruntea de pervazul ferestrei. I se păru că totul se prăbuşeşte: noaptea, stelele, în întuneric. A căzut în genunchi, sub fereastră, şi a rămas prostit frecându-şi locul lovit, gâfâind înăbuşit.

Nu s-a clintit nimic în încăpere. „Să dea Dumnezeu să nu mă fi auzit.“ Apoi s-a ridicat din nou, ascultând. A sărit pervazul ferestrei.

După ce a atins cu picioarele cărămizile reci, a înaintat pe dibuite, strângând din ochi ca să se obişnuiască mai repede. S-a oprit dintr-odată, ţintuit de un urlet nesfârşit, în noapte, departe. Strângând cosorul, şi-a ascuţit privirea în întuneric. S-a întors spre fereastră. În penumbră a zărit primele cărămizi sub pervazul ferestrei, un scaun pe colţ, vag, dulapul. S-a întors: iată pata albă a patului. Şi-a ţinut răsuflarea şi a mai înaintat un pas. S-a aprins brusc becul şi lumina l-a inundat din cap până-n picioare.

Drept în pat, cu un picior jos, Părintele, cu părul vâlvoi, se holba la el, cu o mână încă pe întrerupător. Cămaşa lungă descheiată îi dezvelea piciorul osos, întins între cuverturile aliniate de-o parte, căutând pardoseala. Şi-a ridicat stânga de pe

piept şi-a întins-o spre Biscione care a vârât, în grabă, cosorul în pantaloni.

— Ce cauţi, ucigaşule?

Biscione îşi arunca privirile în toate părţile, ca să poată fugi, şi să sară în curte, să scape în întuneric. Dar a simţit cosorul rece alunecându-i pe picior în jos, împiedicându-l să fugă.

— N-o să scapi, striga Preotul, sărind din pat şi zburând în cămeşoiul alb, n-o să scapi cât oi trăi eu. Unde voiai să spargi? S-a aruncat asupra lui şi l-a zgâlţâit. Biscione s-a răsucit, încercând să scape. Stai pe loc. Stai pe loc. De la o noapte la alta ne facem mai hoţi. Ce ai la picioare? Biscione a încercat să se arunce la pământ, strângând din dinţi şi mugind. Dar Preotul l-a smuls de jos cu un pumn şi, aplecându-se, a ridicat unealta ce căzuse fără voie. Pungaşule, umbli la miezul nopţii cu cosorul la tine. Ce voiai să spargi aici cu ăsta? Te îndeletniceşti cu spargerile, ai?

— Eu nu vreau să sparg la nimeni, a scâncit Biscione, apucat din spate, lângă masă, unde căzuse gâfâind.

— Din două, una: cu cosorul ori faci o spargere, ori omori pe cineva. Pentru tine nu-i încă nimeni de omorât: ce căutai aici, înăuntru?

S-au uitat unul la altul orbiţi de lumina crudă: Preotul chior, zbârlit, în cămaşa aceea ce părea bătută de vânt; Biscione, gâfâind, moale ca şi pantalonii ce-l trăgeau la pământ. S-au privit muţi. Pe buzele lui Biscione a fluturat un rânjet duşmănos. Preotul avea păr până şi la şanţul gâtului.

La rânjetul acela ochii Preotului au fulgerat. S-a scuturat ca de un fior. Şi-a rotit capul în toate părţile, pierdut. Apoi a ridicat ochii cu o privire dură, a schimbat mâna în care ţinea cosorul şi şi-a făcut o cruce mare, neştiind cum să-şi împreuneze mâinile. Biscione stătea atent, cu fruntea plecată.

— Nu te mişca, i-a mormăit iute Preotul. Şi a fugit la fereastră şi a privit afară. Apoi a închis-o. S-a întors lângă pat şi şi-a căutat izmenele. Nu te mişca, a repetat, ameninţător. A aşezat cosorul pe noptieră; şi-a pus izmenele, trăgând grăbit de ele, apoi şi-a căutat sutana. Şi-a petrecut-o în grabă peste cap, scoţându-l repede ca să se uite la Biscione, care nu se mişca de

lângă masă, ci se sprijinea de ea şi urmărea fiecare gest al Preotului în umbra aceea de dispreţ de mai înainte.

— Nu-i nimic de râs, prostănacule, a spus Preotul, apropiindu-se de el, îmbrăcat.

Biscione s-a aplecat într-o parte ca şi când ar fi vrut să se apere de o lovitură.

— Îngenunchează, a răcnit Preotul, ridicând pumnul. Nesocotitule, îngenunchează, pentru că ai putea muri chiar în noaptea asta.

Biscione s-a lăsat să alunece la pământ şi şi-a lovit genunchii de cărămizi. A văzut picioarele noduroase ale Preotului şi, privind pe furiş în sus, ochii aplecaţi, indignaţi.

— Mă căiesc Doamne Dumnezeule
— Mă căiesc Doamne Dumnezeule
— de groaznicul gând ce-am avut
— de groaznicul gând ce-am avut
— împotriva binefăcătorului meu
— împotriva binefăcătorului meu
— şi îţi mulţumesc că m-ai salvat
— şi îţi mulţumesc că m-ai salvat
— în nemărginita ta milă
— în nemărginita ta milă
— de moartea sufletului
— de moartea sufletului

— Fă-ţi semnul crucii şi spune acum rugăciunea de pocăinţă.

Biscione şi-a împreunat mâinile la piept, şi-a aplecat capul şi a început să murmure în sinea sa, cu evlavie. Preotul îi ţinea braţul întins deasupra capului şi-l urmărea. După ce Biscione a ridicat din nou capul, i-a făcut, sever, pe frunte, semnul iertării.

— Măcar atât, a spus gâfâind. Să sperăm că-ţi este de folos. Sâmbătă te vei spovedi din nou cu ceilalţi, ne-am înţeles? şi atunci o să faci spovedania generală şi-o să vedem ce ţi se cuvine. Vei spune cinci *pater*, *ave* şi *gloria*, în fiecare seară până sâmbătă.

Biscione se ridicase şi se bătea cu mâinile împreunate peste braţe, privindu-l neliniştit pe Preot, care-şi ştergea fruntea.

— Pe mine voiai să mă omori, vagabondule? Păi tu ştii că numai cu gândul, şi păcătuiai de moarte?! Să-i mulţumim lui

Dumnezeu c-a vrut să mă salveze şi să te salveze. Dar ce te-a apucat? Nici măcar tu nu ştii. Toate astea numai pentru că nu te las să fumezi?

Biscione, tot neliniştit, l-a lăsat să vorbească, apoi a spus ursuz, privind pe fereastra întunecată:

— Sâmbătă nu mai sunt aici.

— Cum...?

— V-am mai spus-o, Părinte. Eu plec de-aici.

— Unde vrei să te duci?

— Un loc găsesc eu, dar aici nu mai stau.

— Dar unde vrei să te duci, vagabondule? Cu ceea ce ai făcut şi ce vei mai face? Aşa te căieşti tu, aşa-ţi schimbi năravul? Dumnezeu te aude, ticălosule. Dacă nu te ţine Părintele, cine vrei să te mai ţină? Vrei cu adevărat să mori într-un şanţ? Tocmai mâine, când începe strânsul recoltei şi cu păcatul mortal în suflet? Potoleşte-te, Biscione, nu-ţi ajută s-o ştergi: în faţa mea eşti iertat, dar Dumnezeu te cheamă să dai socoteală şi să-ţi schimbi viaţa.

— Plec, pentru că aici trăim ca animalele.

— Cum ca animalele?

— Ca animalele... Spuneţi-le oricum lui Gosto şi lui Rico, în faţa oricui: dar pe mine, tâmpit şi mort de foame în faţa Profesorului nu trebuia să mă faceţi. Eu muncesc la fel ca ceilalţi, mai mult decât ceilalţi, pentru că nu sunt prost; dar când am terminat, am terminat, şi vreau să mă odihnesc, cum se odihneşte Profesorul şi cum se odihnesc toţi, şi dacă am chef, să fumez, să trec prin sat, după ce se termină ziua, ca toţi lucrătorii. Mă căiesc pentru noaptea asta şi nu voi mai face aşa ceva, dar nu sunt atât de prost să mai lucrez pentru cine nu mă plăteşte.

— Biscione, a strigat Preotul, te-ai căit şi te mai gândeşti la răsplată? În felul ăsta te temi tu de Dumnezeu? La vârsta ta?

— Eu nu voiam să fur nimic, a spus din nou Biscione, şi dacă sunt tânăr nu este vina mea. Lucrez ca oricine, când e vremea, şi vreau să mi se plătească atât cât mi se cuvine.

— Dar pentru ce mănânci, pentru locul unde dormi, pentru ce pui pe tine, nu te crezi plătit cât trebuie?

— Nu că n-ar ajunge. De mâncare le daţi şi lucrătorilor. Şi le daţi să bea şi un rachiu, şi nouă nu ne daţi. Dormitul nu costă. Şi pantalonii îi primiţi rupţi, din milă. Rico fiind mai scund, intră de două ori în ei şi a trebuit să-i taie. Eu nu sunt mulţumit.

Preotul s-a dus încet spre fereastră şi a deschis-o. În căldura sufocantă a pătruns adierea proaspătă a nopţii. În curte, dreptunghiul de lumină s-a prelungit incert, în respiraţia uşoară a nopţii, înfiorată de bufnituri şi triluri îndepărtate.

— Ascultă, Biscione, tu eşti un nenorocit; nu ai pe nicăieri o familie, nu ai pe nimeni, vii de la spital. Nu te gândi acum la Profesor. Voi nu sunteţi copiii domnilor care vin la repetiţie. Aici găsiţi o masă, învăţaţi o meserie, aveţi sub ochi un exemplu bun. De ce nu te mulţumeşti? De ce nu-i mulţumeşti lui Dumnezeu? Crezi, poate, că în altă parte ai găsi de lucru, la vârsta ta, fără ajutorul nostru? Nenorociri ai găsi, vicii şi ispite. Ceea ce ştii să faci ai arătat în seara asta. Ai ameninţa pe altcineva, care te-ar lua în serios, de data asta.

— Lumea este plină de oameni care ameninţă şi se fac respectaţi. Când cineva este răsplătit nu este supus ispitelor.

— Vezi, Bisciono, tu, din nenorocire, nu eşti prost, dar Dumnezeu ţi-ar fi făcut un bine dacă te-ar fi făcut din născare idiot. Pentru munca la câmp este un noroc să fii sărac cu duhul şi să-ţi vezi de-ale tale, mulţumindu-i lui Dumnezeu pentru puţinul bine ce-l ai…

— Nici dumneavoastră, Părinte, nu sunteţi idiot, şi nu există doar munca la câmp.

Preotul s-a apropiat străpungându-l cu privirea.

— Ce alte munci?

— E unul din Piana ce câştigă patru lire pe zi îngrijind caii celor care fac întreceri în piaţă. Puţin fân dimineaţa şi seara, şi să-i ducă la adăpat. A hotărât deja să se ducă cu ei la Alba.

— Uite cum îşi vârâ diavolul coada, a răcnit Părintele. Caii circarului, toată ziua să colinzi, să te duci la Alba, să trăieşti ca un ţigan… Da, trebuia să mă gândesc că de acolo venea… Astea sunt sărbătorile şi urmările lor. Ei ţi-au dat sfatul cel bun de mai înainte? Te-ai căit ca şi mine, te-ai căit. Vagabondule. Şi mai îndrăzneşti să-mi vorbeşti de răsplată. Dar răsplata şi-o ia cine

munceşte, nu cine bate drumurile, cântând şi dansând. Şi de-ar fi numai asta. La ce alte minuni te-au mai făcut să speri?

— Minunile le faceţi dumneavoastră, Părinte. Cine vorbeşte de cântat şi de dansat?

— Dar, vagabond nenorocit, tu ştii că toţi ăia sunt fugiţi de-acasă şi răufăcători? Dacă cu viaţa pe care o duci aici eşti atât de ticălos, ce-o să te faci cu indivizii ăia?

Preotul dădea din mâini congestionat, acoperind cu vocea lui un urlet de câini şi de beţivi care izbucnea în acel răstimp dincolo de copacii de pe şosea. Şi Fido începuse să latre şi să-şi zdrăngăne lanţul legat pe sârmă de gard. Deodată Preotul a alergat la fereastră şi a privit cu atenţie afară. A bombănit o vreme, cu voce răguşită, şi s-a întors din nou spre Biscione, dând puternic din cap.

— Iată roadele acestui trai, a spus acru, cu voce mai înceată. Asta e tot ce vrei să faci tu? Stofă ai avea, sigur că da. Dar să fii atent că numai cei şmecheri se lasă duşi de nas de cei şi mai şmecheri. N-ai fi tu primul pe care-l pun să muncească din răsputeri şi, cum a trecut sărbătoarea, te aruncă în stradă, fără să-ţi dea un ban.

— Oriunde e greu să capeţi ce ţi se cuvine, şi pentru asta nu cer decât să fiu trecut la jumătate de zi muncă. Jumătate plata până la culesul viei, de mâncare şi de dormit. Pentru că sunt tânăr. La semănat ne înţelegem din nou. Duminica liberă şi îngăduinţa de a ieşi când nu ne presează munca.

Biscione se uita drept în ochii Preotului şi-şi ţinea mâinile vârâte sub brâu, pe burta goală.

Preotul a spus iute:

— Îţi dau duminica, dacă nu-ţi iei plata şi te faci părtaş la semănat. Dar mai întâi s-auzim ce spune şi Stareţul.

— Duminica fără plată este ca liturghia fără vin. Iar Stareţul sunteţi dumneavoastră. Sunt prea tânăr ca să mă fac părtaş. Asta înseamnă că sâmbăta mă spovedesc la dumneavoastră.

Preotul şi-a trosnit degetele.

— Acum e vremea să ne culcăm, Biscione. Vom vorbi despre asta cu Stareţul. Lucrurile astea nu se pun la cale noaptea şi nu pot…

— Ori ziua, ori noaptea. E de ajuns să cădem la învoială. Asta înseamnă că eu am fugit şi m-am întors la strânsul recoltei fiindcă era nevoie de braţe de muncă şi m-aţi luat cu ziua. Ca să mă scăpaţi de ispite. E ceva ce nu merge?

Preotul s-a dus încet să ia cosorul de pe noptieră şi s-a întors din nou lângă masă.

— Biscione, nenorocitule, ai merita să-ţi dau cu el în cap. I l-a întins, spunând: Du-te să te culci, şi pune-l la loc.

— De acord, Părinte, şi şi-a vârât lama la brâu. Apoi s-a întors, a privit în jur şi a revenit lângă masă. Dar asta este o liturghie fără vin, Părinte.

— Ce e?

Biscione a rânjit:

— Înţelegerile încheiate cu un pahar sunt cele mai bune.

Şi nu s-a clintit.

— Vagabond nenorocit, a răbufnit Preotul. La ora asta. Tocmai tu nu te-ncrezi?

Dar s-a dus la dulap şi a scos o sticlă şi un păhărel. S-a întors la masă şi a turnat vin negru.

— Dă-l peste cap, pentru că eu mâine ţin liturghia. Şi e trecut de miezul nopţii.

În vreme ce Biscione sorbea, dinspre fereastră a răsunat un alt urlet şi lovituri de picior în gard, pe care lătrăturile înnebunite ale lui Fido de-abia le acopereau.

IV

De la măsuţa de fier la care se aşezase, Profesorul a ascultat cum se stinge zăngănind ultima melodie de dans în piaţă, mai vibrantă şi mai zgomotoasă ca oricând. Bubuitul tromboanelor a acoperit şuierul clarinetelor, a scos din minţi cimbalele, trompetele s-au adunat şi s-au desfăşurat într-un ţiuit sfâşietor, de parcă glasul melodiei, ajuns la apogeu, s-ar fi prăbuşit la pământ, zbârnâind.

În noaptea răcoroasă înmuiată de vin a reînceput forfoteala clienţilor. În încăperea mare, clocotind de vorbe, te sufocai. Pe lângă zbieretele ce cutremurau perdelele groase de fum, te trăsnea şi sudoarea. În jurul meselor flecăreau grupuri de căruţaşi cu brâie de lână roşie, ţărani bătrâni cu părul căzut peste ochi, tineri îmbrăcaţi aiurea, cu pahare în mâini, buze sugătoare, izbituri cu palma în mese, urlete, cărţi aruncate, pâraie de vin. Afară era sărbătoare, ce Dumnezeu.

La locul său de lângă uşă, Profesorul se răcorea lipindu-şi mâna de sticluţa goală de bere, cu zâmbetul lui îmbufnat, sprijinindu-se de perete. Printre penumbre şi spinări, plutea chelneriţa ursuză. Era o femeie vânjoasă, cu oase mari şi cu şolduri puternice, care, turnând vinul din sticle sau damigene rupte, avea pe buze o grimasă de dispreţ, de parcă vinul, sărbătoarea, totul ar fi fost dezgustător. Îi săltau şoldurile ori de câte ori îşi îndrepta corpul şi Profesorul făcea ochii mici.

De partea cealaltă a uşii, afară, unde Profesorul vedea cum cade lumina roşiatică a lămpii agăţate în arhitravă, începuse o ceartă între doi ţărani, cu voci greoaie. Nu se mişcau: se auzeau doar în zumzetul nedesluşit de trompete şi de strigăte şi asurzitorul tropăit interminabil, răsunând insultele înfundate, obositoare, precum şi gâfâitul unei perechi de boi. Au continuat o vreme, încăpăţânându-se, printre chemări îndepărtate ce se căutau, şi bufnituri, până când chelneriţa s-a arătat în prag şi a început să-i ocărască, cu o voce ascuţită, ca să-i alunge în altă parte. Atunci s-a lăsat o mare linişte, în care numai glasul mânios al unei trompete s-a ridicat cine ştie de unde, şi cei doi ţărani, dând-o la o parte pe chelneriţă, au intrat împleticindu-se, şi gravi, braţ la braţ, au ochit o masă în fundul încăperii.

Chelneriţa a rămas o clipă în uşă, cu şoldul la două palme de obrazul Profesorului, întinzând gâtul în lumina roşie, privind spre penumbra, albită de flăcăruile legănate ale lămpii cu acetilenă. Şi-a scos şi Profesorul capul, ca să tragă cu ochiul printre şold şi uşorul uşii, şi chelneriţa s-a aplecat ursuză şi i-a privit mâinile, încruntându-se şi bombănind:

— Scuzaţi-mă.

— Mă lăsaţi fără aer, a bolborosit Profesorul.

— Nu aerul lipseşte, a replicat chelneriţa, întorcându-se spre locul de unde o chemase cineva.

Odată cu lăsarea nopţii, huruitul de-afară se făcea mai puţin asurzitor. Doar vreun bubuit pierdut de muzică îşi mai ridica glasul în forfota muribundă şi, reanimând-o, murea. Dar se stingeau lămpile şi piaţa se golea. În depărtare, pe potecile colinelor, începeau să se audă chemări nesigure, plutind în vânt. În încăpere era mai puţină lume şi mai mult fum şi mai multă acreală de vin şi o vorbărie surdă.

Profesorul îşi aprinsese pipa, vârându-şi-o între dinţii sănătoşi, şi privea fiecare lucru prin fumul acela, cu ochii micşoraţi. Chelneriţa venise să stea lângă cealaltă parte a uşii, întoarsă spre stradă, aruncând priviri neliniştite la fiecare târşâit, cu o mână pe genunchii puternici. Grimasa ei erau riduri de oboseală.

La un moment dat s-a luminat într-un zâmbet. La uşă apăruse o altă femeie, înfăşurată într-o manta lungă până la pământ de culoare închisă care se strângea sub sân, cu chipul blond înfierbântat şi răvăşit.

A şovăit în prag şi i-a zâmbit chelneriţei.

— Adele, a spus.

Trăgându-și genunchii Adele a lăsat-o să treacă printre ea şi masă, ca să se aşeze în colţ.

— S-a terminat, a suspinat blonda, lăsându-se moale lângă perete cu ochii închişi. Sunt mai obosită decât un cal.

Adele zâmbea, un zâmbet uscat.

— Parcă eu nu sunt! a spus fără să-şi mişte buzele. După aceea s-a ridicat să plece, şi s-a oprit la uşă căutând afară cu privirea.

— Nu-i nici o grabă, Adele, în seara asta n-am poftă nici de lapte. Peste tot miroase în seara asta; ce duhoare e aici! Strigă şi put ca animalele. Ele cel puţin nu ştiu să se spele.

În vreme ce-şi întindea picioarele sub masă, i-au apărut pantofiorii roşii şi, alunecându-i o parte a mantiei, ciorapul pantalon roşu, care se întindea mult pe trup până la sân. Surprinsă aşa, cu vălul căzut, părea goală, o falsă goliciune fără viaţă.

— Îl aştepţi mereu, Adele? a întrebat-o stins, privind aiurea în fum.

Adele s-a întors însufleţită.

— Mă întreb cum alteori sare din car de cum se lasă seara, şi-mi aţine tot timpul calea, se aşază acolo unde sunteţi dumneavoastră, şi mă ţine până când casc de somn şi-l ascult, mâncând şi râzând, până se face ziuă, şi dacă m-aş lua după el, am şi dansa…

Blonda asculta, muşcându-şi buza de jos, ridicându-şi bărbia necăjită.

— …Vine ziua Sfântului Rocco, şi nu-l mai văd. Trece repede, beat, în căruţa sa, colindă prin toate cârciumile din vale, doarme sub cerul liber, dar cât timp ţine sărbătoarea şi există o cârciumă, pe-aici nu trece nici dac-ar muri. Peste tot se duce să bea, numai aici nu. Nu-i trece prin cap că eu îl tot aştept. Dar mă tot întreb: vinul nu e la fel peste tot? Ce i s-ar întâmpla de-ar veni aici? L-ar costa mai puţin.

— Nici un bărbat nu se uită la cât cheltuieşte, când vrea să se distreze. Şi nu le place vinul de-acasă. De nu s-ar întoarce nici dimineaţa, când nu îndrăznesc să se-arate, îi doare capul şi ne vorbesc smiorcăindu-se. Suntem nişte proaste că le dăm să bea şi cafeaua.

— Nu l-am luat încă de bărbat şi nu pot să-i poruncesc, a mormăit Adele. Dar dacă vine şi ziua aia, cafeaua i-o macin în cap vagabondului ăluia. În şanţuri o să doarmă cu mine.

Cealaltă abia a zâmbit.

— Crede-mă pe mine, că sunt păţită: dacă acum îi mai e ruşine şi se duce în altă parte să bea, odată însurat n-o să-i mai fie.

Blonda şi-a deschis mantia şi i-a fluturat pulpana prin faţa obrajilor supţi. Vârâtă în roşul acela spălăcit, cu părul vaporos care se mişca la gestul ei, cu buzele prea rujate ţuguiate ca să sufle, părea o întruchipare de almanah şi unele grupuri din încăpere o fixau, apropiindu-şi capul, şi şuşoteau. Pufăind cu capul într-o parte, Profesorul nu contenea s-o privească pe furiş şi să asculte, înghiţindu-şi discret saliva.

— Pentru mine Sfântul Rocco e tot anul, a oftat blonda. Şi tot timpul suntem prin şanţuri, pe drumuri, într-o căruţă care

hurducă prin ploaie. Căruţaşul tău cel puţin umblă singur şi tu îl aştepţi cuminte. Nu eşti silită să-l urmezi zi şi noapte, şi să nu cunoşti pe nimeni, nicăieri, ca noi, şi să ai drept tovarăşi două fiare puternice, care toată ziua se murdăresc şi mănâncă, se murdăresc şi mănâncă, şi trebuie să le cureţi şi să le dai de mâncare că altfel se îmbolnăvesc şi nu mai avem nici noi ce mânca. Nu se gândeşte decât la animalele lui, şi dacă plouă trebuie să ieşi să le acoperi cuşca, dacă nu ai bani trebuie să faci rost pentru ele, dacă aş naşte un copil l-ar mânca ele…

Profesorul n-a clipit.

— …Şi aş trece totul cu vederea dacă n-ar fi duhoarea asta, a continuat oftând. De şase ani nu am parte decât de duhoarea asta. Şi peste tot oamenii put: muzică, gălăgie, feţe roşii de beţivi, oameni care cască gura, care strigă, care beau. Dacă e vară, miros de sudoare, dacă e iarnă, miros de grajd. În unele nopţi şi-n pat simt mirosul ăsta. El mi-l aduce; el care, de cum ne-am oprit, aleargă să-şi umple burta cu vin, să se frece de toţi, şi-şi petrece foarte bine nopţile prin şanţuri, i-a intrat în piele mirosul ăsta de animal sălbatic, pute mai rău decât leul…

Adele se repezise la uşă auzind huruitul zgomotos al unui car şi blonda continua să vorbească întoarsă spre Profesor:

— …Nu înţeleg cum de mai reuşesc să dorm noaptea lângă el; aş putea foarte bine să dorm în cuşcă, dar acum probabil că put şi eu la fel. Bunăoară, de ce am venit aici acum, de ce? A privit în jur, cu ochii larg deschişi. Vin şi sudoare. Nu sunt decât beţivi. Dă-mi lapte, Adele. Put şi eu, put.

Profesorul şi-a bătut pipa de podul palmei şi şi-a şters fruntea, fără să răspundă.

Adele s-a întors de la uşă şi a privit-o pe blondă, cu gândul aiurea.

— A trecut, a spus într-un suflet.

— Cine? Oh, căruţaşul tău. Vezi, aşa e.

— Dar erau patru inşi şi biciuiau calul. S-au şi îmbătat şi se duc să mai bea ceva.

Blonda i-a luat mâna care-i înţepenise pe masă şi i-a spus fără să se tulbure:

— Consolează-te, Adele, al meu, pe care l-am luat de bărbat, i-a părăsit chiar şi pe lei, astă seară, la mijlocul spectacolului. A

trebuit să-i biciuiesc eu. Mi-am vărsat focul. Mi se părea că-l bat pe el, şi că mă răzbun pe toată mizeria asta. Cine ştie în ce hal mi se întoarce mâine dimineaţă: în satul ăsta voi, femeile, nu vă spălaţi. Hai, du-te şi adu-mi laptele, mai bine.

După ce Adele se îndepărtase furioasă, Profesorul şi-a dres glasul şi a spus:

— Dar nu vă e cald în maioul acela?

Blonda l-a privit pe sub gene, şi-a descheiat mantia, şi-a lăsat ochii spre sân şi a răspuns:

— Aţi vrea să umblu fără el?

După un răstimp Profesorul a spus din nou:

— Nu mi se pare că dumneavoastră aţi mirosi rău.

— Ce ştiţi dumneavoastră? l-a întrebat blonda.

După ce Adele s-a întors cu o ceaşcă mare de lapte, blonda a întrebat-o somnoroasă:

— Domnul ăsta te-a pipăit vreodată?

Adele s-a uitat cu răutate la Profesor, care se holba la ea, şi, arătându-şi dinţii ca un cal, a strâmbat din gură.

— Ăla? E Profesorul: stă la călugări.

Blonda, făcând ochii mari, în timp ce-şi bea laptele, şi-a acoperit cu ceaşca o umbră de grimasă.

— Voiam să fiu sigură, a spus grav după ce a terminat de băut. Apoi şi-a pus mantia pe umeri.

— Domnule, acuma dacă doriţi să ieşim să luăm aer. Cu maioul ăsta îmi este într-adevăr foarte cald.

V

Preotul a stins lumina şi a ieşit în curtea întunecoasă. Sub copacii care ascundeau şoseaua, l-a auzit pe Fido schelălăind, şi lanţul smucit îi vibra până-n creieri. L-a chemat cu un fluierat uşor şi câinele, catapultă neagră, i s-a aruncat cu labele pe burtă, gudurându-se.

— Cuminte, Fido, a murmurat Preotul. Şi în tine a intrat diavolul. Fii cuminte, în nopţile astea trebuie să stai acasă.

Fido, frecându-se de mâna lui, îi întindea gâtul ca să fie dezlegat şi schelălăia de nerăbdare. Preotul i-a dat labele jos şi s-a desprins, spunându-i din nou:

— Fii cuminte. Stai de pază şi dă tu exemplul cel bun.

Smucind lanţul, Fido încerca să ajungă din urmă umbra întunecată care pleca, şi pe jumătate sugrumat, căzând din nou, zvârcolindu-se, scotea lătrături stinse.

Preotul s-a dus la fereastra şurii şi a căutat pe dibuite felinarul. L-a aprins, aplecându-se până la pământ şi după aceea s-a îndreptat cu mâna întinsă, aruncând pe neaşteptate lumina în încăperea mare, peste saltelele de paie. Umbre mari au început să joace, şi un amestec acru de ierburi uscate, îngrăşăminte şi sudoare l-a împroşcat pe Preot în faţă. „Nu s-au spălat, mârlanii.“ Trupurile pe jumătate goale, descoperite, tremurau galbene şi turtite. Rico dormea ghemuit şi răsucit cu faţa la saltea, cu cotul întors ridicat în sus. Gosto, cu pantalonii descheiaţi pe burtă, cu faţa la tavan şi cu gura căscată, scoţând un şuierat bolborosit din guşa umflată şi vineţie, ca o ţâţă menită să-l sufoce. Pe ultimul culcuş, Biscione sta întins pe o coapsă, tot în pantaloni, cu pleoapele strânse, încreţite din pricina luminii. „Ăla doarme acum cum dorm şi eu“, a bombănit Preotul. Pentru prima dată şi-a dat seama că pe obrajii lui Biscione apăruseră pete roşii de tuleie. Sau poate că era răsfrângerea luminii.

A ridicat felinarul trecând cu privirea peste saci, peste ştiuleţii uscaţi, peste tăişul coaselor îngrămădite în colţ, şi a ajuns până la el, în nemişcarea nopţii, sunetul potolit al unui cântec, de la vreo fermă îndepărtată, o voce gravă şi viguroasă ce n-a tulburat tăcerea şi s-a stins încet, încet, îndepărtându-se. Acela cel puţin petrecea singur de Sfântul Rocco.

Scuturându-se, Preotul a lăsat jos felinarul şi s-a întors spre grajd. În aripa crucişă a fermei, sub fânar, se ridica zidul scund, alb şi gol al grajdului. Preotul a dat colţul şi, ridicând felinarul, a împins lemnul mâncat al portiţei.

Totul era liniştit în penumbra adâncă. Cei doi boi rumegau întinşi în voie pe fân, dincolo de prag. Abia şi-au mişcat urechile

la ivirea neaşteptată a luminii, şi au continuat să privească în gol, boturile lor mari mişcându-se în ritmul egal şi liniştitor al fălcilor.

Preotul a aşezat felinarul pe fereastra joasă. Dincolo de gratii, cercul de lumină a dat la iveală pământul tare al bătăturii, ici şi colo pătat şi întunecat de udătura de mai înainte. În loc de duzi bătătura era străjuita de un zid de beznă.

Cu furca în mână, Preotul a venit până în prag şi a îmboldit boul în spinare. Animalul a întors capul liniştit, cu un clinchet de lanţuri. Atunci Preotul l-a împuns cu furca, din nou, ca să-l scoale: icnind, pufăind şi lovindu-şi botul de iesle, boul s-a ridicat pe genunchii din faţă, apoi, dând din coadă, şi-a înălţat coapsele mari, pline de noroi.

— Îngălatule, a spus Preotul. Eşti mai murdar decât băieţii ăia.

Opintindu-se în prag cu piciorul gol, a băgat furca în fânul de lângă copite, unde paiele erau frământate, şi a luat o grămadă negricioasă. Apucând coada cu amândouă mâinile, s-a dus spre butoiaşul din spate şi a aruncat ce era în furcă, cu un suspin de uşurare. S-a întors din nou cu furca de paie, pe care le-a aruncat şi le-a aşezat sub bou. Îndată ce Părintele isprăvise treaba, animalul, fără să contenească să dea din mandibule, şi-a îndoit picioarele şi s-a aşezat din nou. În toată vremea asta, celălalt bou a privit în gol, mestecând întruna.

În căldura sufocantă, Preotul s-a dus până la fereastră, a stins felinarul şi s-a uitat afară printre zăbrele, în noapte. De pe întinderea vagă a bătăturii se înălţa, plămădindu-se în aerul nopţii, amestecându-se cu întunericul, duhoarea pe care aerul proaspăt al nopţii n-o risipise încă. Începea atunci să cadă roua, şi ea trebuia să îmbibe terenul, întărindu-l fără să-l crape. Neliniştit, Preotul a aruncat o ultimă privire la umbrele nedesluşite ale boilor care abia se desprindeau din întunecime şi, apropiindu-se de uşa mare, a tras bara care ţinea obloanele şi s-a strecurat afară. Nu făcuse decât un pas ca să încerce cu piciorul spaţiul bătătorit, când a zărit, în lumina neagră a stelelor, o făptură omenească ce se mişca la marginea gunoiştii, căutând cărarea.

— Cine-i acolo? a exclamat.

După o clipă de tăcere umbra neclintită a spus:

— Nu-i chip să vă păcălească cineva, Părinte, eu sunt.

Şi a sărit jos, în bătătură. Călcând cu picioarele peste locul bătut, s-a apropiat sprinten ieşindu-i în faţă Preotului, care abia a apucat să-i strige:

— Pe margine, Profesore, dar acesta, într-o clipă, a fost lângă el.

— Nu-i nimic, a spus Profesorul, lipăind. Noroi, excremente şi rouă sunt elementele nopţii.

— Ba este, a bombănit Preotul, că-mi stricaţi munca cu pantofii. La ora asta colindaţi? Vă credeam de mult în pat.

Profesorul s-a uitat la toate câte erau în jur, trăgând aerul pe nări. Şi-a înălţat capul spre cerul negru şi a inspirat din nou gălăgios. A privit umbra întunecată a Preotului care pornise spre fereastra grajdului. A auzit sfârâitul unui chibrit şi la luminiţa neaşteptată l-a văzul pe Preot intrând în bătătură, protejând cu mâna flăcăruia tremurândă a chibritului şi aplecându-se spre pământ, îndepărtându-şi cu piciorul gol sutana, ca să cerceteze cum e terenul.

— Şi dumneavoastră petreceţi seara sau dimineaţa, Părinte? a îndrăznit să-l întrebe cu o veselie vibrantă în glas.

— Dumneavoastră mi se pare că aţi petrecut toată noaptea, a bombănit el răspunsul.

Puţina lumină s-a clătinat disperată şi, pierind, bezna s-a strâns în jur şi mai neagră.

— Nu v-aţi dus să vă culcaţi? s-a repezit vocea ridicându-se iar.

— Prea mare hărmălaie de beţivi şi de sărbătoare, prea mult cântec de greieri, prea multă căldură, a venit agitat răspunsul. Apropo, a spus din nou, nu mi-am dat seama că greierii au tăcut şi că s-a făcut aproape frig: oare ce-i asta?

— E că au venit zorile, i-a lămurit Preotul venind lângă el.

— Oare? Ce repede trec nopţile de vară.

— Mai ales în ziua de Sfântul Rocco. Aşa spun şi lucrătorii care adorm dimineaţa pe ogor.

— În ceea ce mă priveşte, nu mi-e somn deloc şi am o poftă teribilă de viaţă. Nu mai mi-e somn şi mi se pare că am descoperit că noaptea îmboldeşte toate simţurile.

— De-asta se obişnuieşte să se doarmă noaptea.

— E un păcat, Părinte.

Acum desluşeau amândoi în noapte contururile întunecate ale lucrurilor. Sprijinindu-se de peretele pietros al grajdului, aveau în faţă întinderea joasă a bătăturii a cărei margine era întunecată de zidul primului ogor ridicat pe care duzii negri îl străjuiau. Dincolo de duzi, colina imensă ce se înălţa se arăta doar ca un gol de stele, ca o rană a cerului, pustie. O pală de vânt aţâţa excitant mirosul aspru al nopţii, şi frunzele o însoţeau supuse, şoptind:

— Eu mă aşez aici, a spus Profesorul. Aştept zorile.

Şi şi-a vârât pipa în gură, sprijinindu-se de pompa de apă. Oricum nu mai pot să întârzie.

Preotul umbla încolo şi-ncoace prin mijlocul bătăturii, preocupat să încerce cu tălpile goale umiditatea persistentă a unor porţiuni.

— Dacă soarele de dimineaţă găseşte bălţile astea, mormăia printre dinţi, mi le sparge ca pe sticlă. Blestemaţii ăia de băieţi, în loc să-l întindă l-au adunat la un loc. Şi îşi sugea degetul mare, scoţându-l repede din gură şi ducându-l în sus ca să cerceteze adierea.

— Ce pace în noaptea asta, se auzea glasul Profesorului, din fum. Nu ponegriţi, Părinte.

— Blestematul ăsta de Biscione.

— Dar dumneavoastră, Părinte, care vedeţi întotdeauna zorile, de ce nu mi-aţi spus cât de frumoase sunt aceste ore de noapte? Atât de misterioase şi de liniştite. E o altă lume. Toate lucrurile au alt chip şi totul vieţuieşte în taină. Se întâmplă lucrurile cele mai neaşteptate. Chiar şi numai dacă respiri, te bucuri. Simţi cum te mângâie întunericul, mirosurile, tăcerea. Te simţi mai mare, şi în bine şi în rău. Te simţi bine şi singur, şi alături de cineva. Până şi duhoarea asta îţi face plăcere, e proaspătă şi călduţă, e viguroasă, e omenească. Şi când te gândeşti că noaptea se fac crimele. Ce absurdă e lumea. Noaptea se poate întâmpla orice.

— Nu ştiaţi asta?

— Abia acum îmi amintesc că ştiam asta de când eram copil. Dar atunci îmi era frică de întuneric.

— Ştiţi ceva, domnule Profesor, a spus Preotul proţăpindu-se în bătătură, mi se pare că aerul proaspăt are asupra dumneavoastră efectul pe care-l are şi vinul. Până ieri v-am crezut abstinent.

Profesorul s-a uitat o clipă la pipă, apoi a scos un hohot răguşit.

— De fapt, a bolborosit scuipând, am băut eu un vin, vinul care se bea numai noaptea... vinul cugetării, a adăugat, privindu-l. Sunt mulţumit că sunt pe lume, Părinte, a spus din nou, pe neaşteptate, ridicându-şi faţa şi scuturând pipa. Dumneavoastră nu aveţi niciodată mulţumirea asta?

— Nu tocmai de Sfântul Rocco, din tot anul, şi dacă-mi cereaţi sfatul, vă spuneam să nu căutaţi pacea şi tihna în noaptea asta. Unde dracu le-aţi găsit?

Profesorul a scuipat în pământ.

— Nu le-am căutat, au venit singure la mine, a spus încet şi convins, şi pe faţa care-i răsărea în revărsatul zorilor a trecut o strâmbătură de orgoliu.

Preotul a ridicat din umeri. După aceea şi-a întors capul nerăbdător spre colina care se ivea neagră pe cerul palid şi s-a uitat iar să vadă ce-i cu vântul.

1. *Biscione* (it.) = șarpe mare.

Prima iubire

Înainte de a-l cunoaşte pe Nino, nu-mi dădusem niciodată seama că băieţii cu care ţipam şi alergam erau murdari şi aveau hainele pline de petice. Din contra, îi invidiam pentru că umblau desculţi şi unii dintre ei ştiau să-şi răsucească pe mirişte călcâiul fără să şi-l rănească. Picioarele mele albe de orăşean se chirceau numai când încercam să ating prundişul cu tălpile.

Pe Nino îl interesau doar câteva înjurături din tot ce învăţasem de la ei. Nino stătea într-o vilişoară la ieşirea din sat, şi avea multe surori mai mari care mă intimidau. Mă opream sub zidul scund şi mă uitam printre zăbrelele gardului, sperând ca Nino să coboare chiar atunci treptele din grădină; dacă întârzia, fluieram încet, de parcă aş fi fost un şarpe, şi încetul cu încetul ajungeam să fluier tot mai tare, până când câinele începea să latre. Nino venea în goană, fiindcă şi lui îi era frică de câine.

Îmi era imposibil să-i propun lui Nino să se descalţe sau să se joace cu ceilalţi. După câteva întâlniri, fără să fi vorbit despre asta, mi-am dat seama că, atunci când eram cu el, îmi era ruşine de tovarăşii mei de joacă. Dar frumuseţea era că, din câte spunea, aşa, ca din întâmplare, părea să-i cunoască pe toţi, să le cunoască jocurile, să le priceapă discuţiile; părea, de fapt, unul dintre noi, numai că avea o cămaşă şi pantalonaşi mai curaţi şi decât ai mei, şi îi plăcea să hoinărească, cu mâinile în buzunare, pe străduţe lăturalnice, scormonind cu privirea prin iarbă sau pe la ferestre, uitându-se după trecători şi strâmbându-se din când în când în spatele lor.

Aveam treisprezece ani, poate paisprezece, şi deodată, în vara aceea, m-am simţit nemulţumit de zdrenţăroşii aceia; dacă erau de vârsta noastră, erau grăsuţi şi nătăfleți, dacă erau slabi şi vioi, ca noi, aveau chiar şi optsprezece ani şi nu ne mai înţelegeam cu ei.

Nu-mi amintesc bine despre ce vorbeam cu Nino în primele zile. Ştiu că odată l-am întrebat câte surori are.

— Nici una, mi-a răspuns!

— Cum, şi toate femeile alea? Nu sunt surorile tale?

— Sunt la fel ca mama, mi-a spus aplecându-şi faţa pe-o parte, cum făcea adesea. Dar surori adevărate nu am.

Îi povesteam că fusesem o dată la vânătoare cu un soldat în permisie; i-am povestit asta de atâtea ori de la cap la coadă şi de la coadă la cap, încât într-o bună zi mi-a spus:

— Bum!

— Ce s-a întâmplat? l-am întrebat.

— Mă duc şi eu la vânătoare; nu-mi dai voie?

Am încercat să-l duc la gârlă, unde câţiva dintre tovarăşii mei de dimineaţa pescuiau cu coşurile, uzi leoarcă cu toţii şi plini de noroi. Nino se ţinea deoparte, zâmbindu-mi absent când, din apă, unde eram, îi căutam privirea sau încuviinţarea; şi odată, când băiatul fierarului a aruncat coşul şiroind, strigându-i să-l prindă, s-a ferit şi nu l-a apucat. L-au făcut atunci „mortăciune“ şi eu am încercat să-i iau apărarea, explicându-le că are haine noi. Dar Nino a ţipat la ei şi, pentru că au început să arunce cu noroi după noi, le-a strigat exasperat că avea el pe cineva care să-i pună la punct.

Nino îşi petrecea dimineţile acasă, învârtindu-se prin odăi; prima dată când m-am dus să-l caut, întinzând gâtul în direcţia ferestrei sale, a apărut o femeie înaltă şi frumoasă, care s-a uitat prin grădină şi mi-a făcut semn să mă apropii. M-am prefăcut că nu bag de seamă şi am şters-o. M-am temut apoi că Nino o să-mi ceară socoteală, dar nu s-a întâmplat nimic.

Din ziua aceea mi-am împărţit timpul. Mă duceam, pe ascuns, cu caprele la păscut aproape în fiecare dimineaţă, cu băieţii de mai înainte, şi îi năuceam cu poveştile mele despre oraşul care, încetul cu încetul, devenea un fel de fermă a mea, unde se petreceau tot felul de întâmplări nemaipomenite prin

tramvaie sau prin ascensoare. Mă opream uneori din povestit ca să alerg şi eu după câte-o capră, sau cojeam o ramură, sau prindeam lăcuste. La prânz, în orele fierbinţi, pe care altădată le petreceam în fânar sau în grajd, mă duceam însă să-l iau pe Nino, şi mi se părea că pierd timpul, că mă plictisesc, şi totuşi în fiecare zi eram acolo, şi când ne întorceam după câte o plimbare pe drumul întortocheat ce urca spre biserică, sau de pe câmp, aş fi vrut să intru cu el în grădină, să mă aşez în fotoliile de răchită şi să mă las chinuit de surorile lui. Dar prima dată când Nino m-a invitat să intru, n-am îndrăznit.

În timp ce ne întorceam după aventura noastră de la gârlă, l-am sfătuit să nu-şi amestece părinţii în treburile noastre. Nino a râs printre dinţi şi mi-a spus că, dacă-mi era teamă că femeile din casa lor au să afle ceva despre zdrenţăroşii mei, puteam să fiu liniştit. Prietenul lui era altcineva.

M-a făcut să-l ascult cum râde, într-o după-amiază, când treceam prin faţa odăii din spatele prăvăliei familiei Concimi. Pe străduţă era oprită o maşină joasă pe care o mai văzusem. Prin uşa întredeschisă se auzeau mai mulţi bărbaţi vorbind încet şi, deodată, un hohot puternic de râs a dominat vocile urmat de altele mai răguşite.

În duhoarea de pucioasă şi de îngrăşăminte, Nino îi dădea înainte cu explicaţiile, şi mi-a spus:

— Acum iese.

A ieşit un bătrân muncitor, care ne-a recunoscut, făcându-ne cu ochiul; apoi, după ce a dat uşa de perete, a strigat:

— Aruncă.

A zburat un săculeţ îndesat, pe care bătrânul l-a prins din zbor şi l-a pus în maşină. A mai zburat unul, apoi încă unul.

— Ajută-ne, domnişorule, a spus muncitorul, dezvelindu-şi gingiile. Nino a sărit pragul şi a dispărut. Eu am rămas lângă maşină, încercând să ghicesc umbrele care se mişcau înăuntru.

După ce maşina a fost aproape plină, şi eu îl ajutam pe bătrân să aranjeze săculeţii, în prag au apărut Nino şi un bărbat cu părul creţ, cu un batic la gât, cu o curea de culoare roşie şi cizme. Avea mânecile suflecate şi era cât uşa. Nino îi ajungea până la cot.

I-a spus cu o voce veselă lui Nino, dar şi mie:

— V-aţi împrietenit, ei?

Mi-a făcut cu ochiul şi m-a prins de mână; eu mă zbăteam. Mi-a îndoit antebraţul, cu forţă, de două-trei ori, şi apoi a spus:

— Să nu te baţi cu el, Nino, pentru că e mai puternic decât tine. După aceea, ridicându-se, a privit de jur împrejur şi a spus: Gata?

A scos o ţigară şi a aprins-o. A sărit în maşină spunându-ne:

— Salut.

Şi a plecat.

În seara aceea Nino mi-a vorbit cu înflăcărare; nu putea sta locului pe zidul unde ne duceam noi să ne aşezăm, dar nu avea privirea neliniştită, ca de obicei. La întrebările mele îi străluceau ochii.

Bruno era şofer, dar era cu adevărat prietenul lui. În ziua sosirii se dusese să-i ia de la gară, şi cât au mers pe drumul din jurul colinei spre vilă vorbise cu el, abia răspunzându-le mamei şi surorilor sale, când îi vorbeau, explicându-i lui fiecare lucru. Şi acum încă îl mai întreba uneori cum o mai duceau viţeluşele lui de surori, şi prin viţeluşe voia să spună „proaste ca nişte viţele“. Un singur lucru îi plăcea lui Bruno la surorile sale: ţigările americane pe care-l punea pe Nino să i le aducă, ori de câte ori putea, în cutie, pentru că valoarea lor stătea în cutie.

Nino a vorbit de toate în seara aceea; a vorbit despre baia din casa lor, unde era un parfum mai plăcut decât de câmp; şi ar fi vrut să-l aducă acolo şi pe Bruno, ca să-şi spele mirosul acela de bărbat adevărat, dar curat; dar mai ales, ar fi vrut să meargă cu el şi cu mine în maşină, să colinde satele de pe coline, amuzându-se şi învăţând să conducă.

Bruno îi făgăduise, dar nu se ivise niciodată prilejul. Bruno îi chinuia pe toţi, şi se distra spunându-i că toţi erau mai puternici decât el. Spunând asta m-a ciupit de era să-mi rupă pielea, şi a sărit îndărăt:

— Ia să vedem dacă eşti mai puternic, a strigat înveninat, şi a luat o piatră.

— De ce faci asta? l-aş fi întrebat pe Nino, dacă ar fi fost unul din momentele acelea când ne opream tăcuţi lângă gardul vilei, înainte de a ne despărţi. Dar dacă ar fi fost momentele acelea, nici măcar n-am fi stat de vorbă. Aşa că nu înţelegeam deloc ce

nevoie avea Nino să-şi întrerupă plăcerea de a povesti ca să-mi spună o răutate. Eu nu făceam baie într-o cadă frumoasă ca a lui, dar îmi părea rău că sunt mai puternic decât el.

— Spune la toţi că sunt mai puternici decât mine, a zis Nino, lăsând să-i cadă piatra şi apropiindu-se cu un zâmbet răutăcios.

Nu am avut curajul să-i răspund cu acelaşi zâmbet.

— Şi ţie îţi place Bruno, ei? a mai spus Nino. Fii atent că lui îi plac viţeluşele, surorile mele.

— Toate laolaltă? l-am întrebat mirat.

— Toate, a spus Nino.

— Dar bărbaţii aleg doar câte una, am spus eu.

— Ce prost eşti, a spus Nino. Oricum, nu se poate căsători cu toate.

— Dar dacă ai spus că vorbea numai cu tine.

— Pentru că ele nu-i răspundeau. Sunt proaste.

M-am întors acasă dezgustat, ruşinându-mă de mustăţile tatălui meu şi de muşamaua stropită de vin pe care mâncam cina. Surioara mea ţipa. Nu călătorisem niciodată cu automobilul şi mă gândeam cât de frumos ar fi fost să mă sui în el cu Nino şi cu Bruno; dar că surorile lui Nino erau proaste, şi el atât de răutăcios, mă umilea. Noroc că nu-i spusesem că într-o noapte le visasem.

A doua zi dimineaţa mi-a fost ruşine să mă mai duc la păşune cu aceiaşi băieţi, şi m-am pregătit să-mi petrec timpul la fel ca Nino, luând micul dejun, spălându-mă, învârtindu-mă prin casă, s-o lungesc la fel ca el până la prânz. Dar la zece eram în curte şi nu mai ştiam ce să fac.

Merii mici din spate, de lângă casa arendaşului, îi ştiam pe dinafară. M-am învârtit pe sub şopronul de peste drum, unde erau grămezile de surcele din celălalt an, şi a trecut nevasta arendaşului cu o găleată. Capul cărunt îi era acoperit de o basma galbenă şi avea mânecile suflecate. Atunci am înţeles de ce putea să stea Nino toată dimineaţa fără să se joace: în grădină surorile lui umblau de colo până colo, şi într-adevăr trebuia să fie foarte frumos să trăieşti alături de ele, dacă îi plăceau până şi şoferului. Eu n-o aveam decât pe mama şi pe servitoare, care trudeau la fel ca ţăranii, iar tata se întorcea numai seara.

Nevasta arendaşului a alergat la grajd. Am auzit vaca mugind într-o izbucnire mânioasă, de parcă plângea. M-am dus la uşa grajdului. Femeia a venit în fugă, plină de năduf:

— Du-te, du-te, mi-a spus, aşezându-mi-se în faţă ca să acopere golul uşii, nu trebuie să te uiţi. Du-te şi cheamă-l pe Pietro, spune-i că a sosit momentul. Ai înţeles?

Pietro săpa la capul locului din spatele casei. M-am întors cu el, care a trecut mai întâi prin bucătărie ca să bea o gură de apă din sticlă; şi ne-am dus la grajd. Bătrâna m-a gonit din nou. Pietro s-a întors spre mine şi a bombănit:

— Du-te şi spune-i mamei tale că fată vaca.

Am rămas să mă învârtesc primprejur, tresărind de frică la auzul unor mugete bestiale care izbucneau în aerul răcoros, urmate de gâlgâituri muribunde. Apoi am auzit vocile tulburate ale arendaşilor, femeia se minuna şi, în cele din urmă, zgomotul apei şi un zăngănit de lanţ. Mă gândeam la burta mare, deformată a vacii, pe care o văzusem cu câteva zile mai înainte.

Deodată mi-a venit în minte Nino, şi am luat-o la fugă ca să ajung la timp. Am sosit în faţa vilei tocmai când ieşea o soră de-a lui, cea blondă, care avea o piele albă, albă, şi îmi plăcea când trecea pe bicicletă. Mi-a pus o mână pe cap, râzând, şi m-a întrebat ce mi s-a întâmplat.

— Îl căutam pe Nino.

— De ce? a insistat ea.

— S-a născut un viţel, am bâlbâit, înroşindu-mă.

Femeia mă privea; şi-a luat mâna şi a râs tare.

— E drăguţ? m-a întrebat.

N-am ştiut ce să-i spun. Ea a mai râs o dată, s-a întors şi a strigat:

— Nino! Cineva a răspuns. Atunci mi-a făcut semn cu mâna, abia privindu-mă, şi a plecat, deschizându-şi umbrela de soare.

Când a venit Nino – câinele lătra şi se zbătea, zăngănind din lanţ – nu mai aveam poftă să-l duc la grajd. Mă cuprinsese din nou ruşinea de curtea aceea murdară din faţa casei. Am spus doar atât:

— Vrei să vii?

În dimineaţa aceea ne-am dus până la urmă la gârlă, unde erau spălătoresele. Tăceam amândoi.

— Ai văzut vreodată cum se naşte un viţel? l-am întrebat deodată. Eu am văzut cum s-a născut unul în dimineaţa asta. Ţi se face frică.

Nino a întrebat:

— Ţipa?

— Nu, ţipa mama, am spus, vaca.

— De ce nu m-ai chemat?

Am făcut o figură jignită, ca şi cu o zi mai înainte:

— Prostule, a spus Nino foarte agitat. Am fi văzut cum se nasc copiii. Chiar ai văzut cum a făcut?

— N-ai mai văzut niciodată cum se naşte un copil? i-am răspuns, plin de importanţă.

Nino a tăcut şi a lăsat ochii în pământ. Spălătoresele băteau rufele de pietre. Era una grasă, cu mânecile suflecate până la umeri, care lovea cu putere, descoperindu-şi subsuoara şi râzând cu o tovarăşă de-a ei. Îi tresărea tot corpul, înfăşat în grămada de fuste.

— E ca şi când ai vedea un cal făcând caca, am spus din nou, cu voce nesigură. Doar că e ceva mai mare.

— Chiar ai văzut?

— Bineînţeles, am răspuns.

— Şi tu te-ai născut aşa! a spus Nino furios.

— Da, şi eu, am răspuns liniştit.

Atunci Nino şi-a tras un pumn în faţă şi s-a trântit pe jos. În picioare, lângă el, îl priveam încurcat. M-am ghemuit ca să-i mărturisesc adevărul, dar în clipa aceea a început să râdă.

Dar râdea mânzeşte.

— Dacă vrei să vii în maşină cu noi, spune-mi cum e.

M-am uitat bine la Nino: avea ochii şi buzele aprinse. A şoptit rar:

— Ai văzut-o pe mama ta?

L-am privit uimit şi am spus:

— Prost mai eşti.

— Spune-mi pe cine ai văzut.

— Am văzut viţelul.

— Nu femeile?

— Nu, şi m-am uitat drept în pământ.

Vocea lui Nino mi-a explodat lângă ureche.

— Atunci nu ştii cum fac?

Am mărturisit că nu văzusem nici măcar viţelul.

Atunci Nino s-a rostogolit prin iarbă şi a sărit în picioare.

— Eu ştiu cum fac, a spus. Iese sânge şi trebuie să-i scoată copilul.

— Nu iese sânge întotdeauna.

— Ba da, iese întotdeauna pentru că femeile ţipă.

— Nu, am spus, ascultă; şi i-am explicat că văzusem o vacă după ce i se născuse viţeluşul, şi nu era sânge şi viţeluşul era doar un pic umed.

— Femeile nasc cu sânge, a insistat Nino. Tu nu ştii nimic.

Mi-a explicat cu voce răguşită cum era la femei. Nu l-am întrerupt, dar priveam iarba.

— Şi surorile tale? am spus în cele din urmă.

— Şi.

În după-amiaza aceea Bruno a sosit pe neaşteptate în sat şi ne-a luat cu el în maşină, pentru că ducea o damigeană la gară şi avea loc.

Ne-a aşezat pe banca din spate, ca să ţinem damigeana, şi am pornit. În tot timpul drumului am stat cu sufletul la gură şi mi se părea că zbor, precum zburau pomii şi pietrele de marcaj de pe marginea şoselei şi trecătorii, închideam ochii în soare, vedeam ceafa nemişcată a lui Bruno, deasupra baticului roşu, şi tresăririle braţului aşezat pe volan. Mi-era frică să nu cadă damigeana când o să ne oprim.

Însă totul a mers bine, şi eu am fost cel care a căzut la o zdruncinătură, transpirat tot. Vorbind întruna, Bruno a transportat damigeana în depozit, apoi ne-am dus la cârciuma gării. M-am aşezat, intimidat, la umbra răcoroasă, purtându-mă ca Nino, care-i privea pe toţi în faţă şi râdea cu Bruno, ridicând bărbia şi privindu-l.

Bruno a cerut băutură şi Nino a vrut pentru el sirop cu gheaţă.

Abia ne umeziserăm buzele, când Nino a înghiţit şi a spus cu prefăcătorie:

— Berto, povesteşte-i lui Bruno ce-ai văzut când se naşte un copil.

Bruno s-a uitat pieziş la mine, cu un singur ochi. Şi-a pus paharul pe masă, strângând din buze.

— Dacă tu eşti… am sărit furios.

Bruno şi-a şters sudoarea. S-a întors spre Nino:

— Spune, mai degrabă, că vrei să devii bărbat. Aveţi nevoie, la vârsta voastră. De rest, au grijă femeile.

— S-a născut un viţel… a spus Nino.

— S-au născut doi măgari, l-a întrerupt Bruno. Nu aveţi altceva de vorbit?

Şi-a şters din nou sudoarea. Părea plictisit, şi noi tăceam, cu ochii în jos. Nino îşi mesteca gheaţa cu capul plecat.

— Nino, Clara ţi-a dat ţigările?

Clara era sora blondă.

— Le-a ascuns, a spus Nino.

Bruno şi-a răsucit o ţigară de-a lui, spunând indiferent:

— Vreţi să veniţi mâine la Robini? Ne întoarcem la prânz. Vii şi tu, Berto?

Nino a spus:

— Dă-mi să fumez.

Am privit mâna mare a lui Bruno care răsucea ţigara şi n-am îndrăznit să-i cer şi eu una.

— Nino, te duci mâine? am întrebat totuşi.

Nino s-a uitat pe furiş la Bruno şi a întrebat încet:

— O să stăm lângă zid?

Bruno a dat din cap că da şi i-a întins ţigara. Nu înţelegeam chipul palid al lui Nino. L-am văzut cum aprindea ţigara de la Bruno şi cum îi tremura mâna.

— Bea vin, a spus Bruno. Gheaţa e pentru bolnavi.

Ştiam că lui Nino nu-i plăcea vinul roşu, şi totuşi l-am văzut întinzând paharul şi apropiindu-şi-l încet de gură. L-a băut cu lăcomie, tot.

— Curaj, a spus Bruno. La iarnă, când o să fiţi la oraş, n-o să mai aveţi vin bun. Creşteţi slabi, la oraş. Tu, Berto, ai deja o fată?

Am spus, încurcat:

— Nu am timp, iarna ne ducem la şcoală.

— Dar ce, vara ai?

— Eu… nu.

Bruno a râs din toată inima.

— Grozav, iarna te vezi cu Nino?

— Iarna asta o să ne vedem, i-am spus deodată lui Nino.

— Fii atent că Nino face scrimă şi te străpunge, mi-a spus Bruno, făcându-mi cu ochiul.

Nino nu vorbea. A mai băut un pahar şi abia mă asculta. Urmărea cu privirea brasarda de piele care cuprindea încheietura puternică a mâinii lui Bruno. La un moment dat l-a întrebat la ce-i foloseşte.

— Ca să le dau peste bot ălora care fac pe grozavii, ne-a explicat Bruno. Loveşti pieziş, de sus în jos, şi aşa nu-ţi răneşti degetele, de parcă ai lovi cu o mănuşă de box. Într-o noapte, la Spigo, era unul care trece pe lângă maşină – oprisem la gară – şi scuipă înăuntru. Scuipă şi merge mai departe. Nu trebuie niciodată să treci cu vederea o scuipătură, fiindcă cine scuipă se teme. Mă arunc peste el şi-l pocnesc peste mutră. Aşa. Vedeţi la ce serveşte?

Nino a tuşit cu ţigara în gură, fără să-şi ia ochii de pe chipul dur al lui Bruno. Ca şi în alte dăţi, când fumam în spatele bisericii, suporta foarte bine fumul. Trebuie să fi tuşit totuşi din cauza vinului. Sau poate vreo încurcătură cu Bruno. De ce Bruno îi spunea surorii lui pe nume?

— Când mama şi surorile tale o să meargă la Acqui, în excursia de care ziceau, o să-ţi arăt piaţa unde odată am oprit un câine turbat băgându-i în gură brasarda. Vedeţi urmele dinţilor?

— Eu n-o să vin cu voi la Acqui, a spus Nino.

Bruno a început să râdă.

— Berto, termină siropul. Pe mâine, atunci.

Ne-am dus la Robini, şi în timpul drumului, pe care l-a străbătut în viteză, Bruno fluiera întorcându-se spre mine după fiecare curbă. Nino, stând lângă el, îşi ţinea bărbia în piept, ca şi cum l-ar fi bătut cineva; şi de două, trei ori şi-a rotit ochii peste coline, peste cer, cu o mişcare bruscă, de parcă atunci se trezea.

— Câmpul e uscat anul ăsta, am spus cu o voce resemnată, cum făcea şi tata.

Bruno nu s-a întors; a luat-o însă pe o străduţă laterală, care urca printre salcâmi. După ce ne-au lovit crengile în faţă cam

vreo cinci minute, ne-am oprit la jumătatea coastei, lângă un pod mic, străjuit de un zid, de peste o râpă. Bruno a sărit jos şi ne-a spus:

— Acum aşteptaţi. Aveţi grijă de maşină. A oprit motorul şi a scos cheia din contact. Să nu vă atingeţi de ea, pentru că oricum tot nu pleacă. Curaj, Nino. Ne-a dat fiecăruia câte o ţigară şi ne-a aprins-o. Dacă urcă cineva pe drum, oricine ar fi, sunaţi din claxon. Înţeles? Dacă merge totul bine, te las apoi să conduci, Nino. Şi pe tine, Berto, şi fiţi atenţi la orice ar fi.

A luat-o pe poteca de pe coastă şi a dispărut printre salcâmi.

Acum soarele ardea puternic şi noi, adăpostiţi la umbra salcâmilor, aveam la picioare o lungă bucată din drumul abrupt. Nimeni nu putea s-o ia pe drum fără ca noi să nu ne dăm seama. Nu mai fusesem niciodată acolo sus.

Nino mai fusese, după cum se vedea. Fără să se întoarcă, fuma aşezat la volan, şi nu-l interesa tabloul de comandă pe care-l avea sub ochi. Fuma ca un bărbat, fără să se uite la ţigară, relaxat.

— O să stea mult Bruno? am întrebat.

Nino n-a răspuns. Am sărit jos, am înconjurat maşina şi am aruncat o privire farurilor şi cauciucurilor prăfuite. Am privit în jos, peste zid, râpa secată; numai toamna ploile aveau s-o umple cu apă înspumată. Pe alocuri se iveau rădăcini noduroase care îţi făceau poftă să cobori până la ele, dacă nu ţi-ar fi fost frică de şerpi. Am aruncat chiştocul de ţigară şi am încercat să-l sting, scuipându-l. Nino nu se clintea.

— Lasă-mă şi pe mine să stau puţin, am spus, întorcându-mă spre el.

Nino s-a uitat la mine făcând ochii mici, ca atunci când era răutăcios.

— Ştii unde s-a dus? m-a întrebat.

Am dat din umeri. În clipa aceea un câine, nu prea departe, a început să latre.

— Uite, a spus Nino, acum a ajuns la femeie. Se duce la soţia sau la fata lui Martino, care-l aşteaptă şi leagă câinele, şi se duc să facă dragoste.

— Dar chiar aşa, ziua? am spus.

Nino a dat din umeri.

— Se aşază în pat, a mai spus. Aşa termină mai repede. Stă însă şi o oră – şi a râs – dacă nu vine nimeni.

— Şi Martino unde e?

— Martino s-a dus la gară. Am auzit ieri.

— Şi dacă se întoarce?

— Dacă se întoarce, suntem noi aici ca să claxonăm.

Nu eram convins.

— Ţi-a spus Bruno?

Nino mi-a aruncat o privire rea şi a aruncat ţigara.

— Nu cred, am spus din nou. Ar avea nevoie de mai mult timp. Bruno se gândeşte la alte lucruri. Şi apoi trebuie să conducă maşina…

— Ei, şi?

— … Ar fi obosit… am spus, şovăind.

— Bruno e puternic, a spus Nino furios. Dar o să vezi.

— Ce?

— O să vezi.

Străduţa cu pete însorite era mereu pustie, şi mai tremurau frunzele sub ochi, în aerul fierbinte. Sau, mai degrabă, era inima mea care bătea înspăimântată, şi satul, casa, păreau atât de îndepărtate de singurătatea aceea şi de gândurile pe care le aveam. Dacă cel puţin Nino n-ar fi avut tonul acela duşmănos. Mi-a venit în minte Clara, care era la vilă şi nu ştia nimic despre noi acum. Era şi ea o femeie. Nesigur, m-am aşezat pe treapta maşinii.

— Nu cred, am spus deodată. Doamna Martina se duce întotdeauna la biserică.

— Toate femeile se duc la biserică. Nu ştii că se căsătoresc la biserică? Şi că cei doi se căsătoresc ca să facă dragoste, nu?

— Nu cred, am răspuns. Bruno e bărbat, ca noi.

— Ştii ce-o să-i fac?

— Ce?

— O să vezi.

M-am suit în maşină şi m-am aşezat lângă Nino, care mă privea pe furiş. Fluiera pentru el.

— Acum se sărută, a spus strângând din dinţi.

— Nino, am exclamat, dacă se întoarce Martino, ce ne facem? O să le spună celor de acasă.

— N-o să se întoarcă, a spus Nino. Vine cineva?

S-a întors şi a cercetat străduţa, şoseaua şi toată câmpia. Am ciulit urechile. Nimeni.

— La ora asta se dezbracă, a spus Nino, palid.

— Dar… am şoptit.

— Şi acum, gata, a strigat Nino, şi a apăsat pe butonul claxonului.

Au răspuns lătrăturile câinelui. Mi s-a părut că întreg desişul foşneşte, în clipa ce a urmat. Am încercat să dau la o parte mâna lui Nino, dar urletul răguşit al claxonului, ce părea de om gâtuit, a început să răsune.

Când Bruno s-a ivit, sărind de pe potecă, stăteam ghemuiţi în iarba din spatele trunchiurilor, unde mă trăsese Nino. Bruno s-a uitat în jurul lui şi s-a uitat pe străduţă, în timp ce centura roşie îi atârna în mână.

Punându-şi centura, a mai privit de jur împrejur şi a strigat:

— Nino, cu voce joasă.

Nino mi-a strâns braţul.

Bruno se urcase în maşină şi cerceta şoseaua în jos, spre vale, mişcând din buze. Avea părul ciufulit şi faţa de parcă atunci ar fi ieşit de sub pompa de apă. A coborât din maşină şi s-a apropiat de copaci. Întorcându-ne spatele, s-a proptit pe picioarele desfăcute şi după puţin timp l-am auzit cum şiroia. Nino şi-a înăbuşit un hohot de râs.

Atunci Bruno s-a apropiat de locul nostru, privind pe sus şi încheindu-şi pantalonii. S-a aplecat deodată şi a sărit în mijlocul crengilor care ne ascundeau. L-a prins de picior pe Nino, care fugea, şi l-a trântit la pământ. Sărisem în picioare şi vedeam. Fără să vorbească, Bruno a strâns în pumn încheieturile mâinilor lui Nino şi l-a ridicat ca pe un iepure. Ţinându-l la distanţă, pentru că dădea din picioare, mugind, a început să-l lovească cu muchia palmei peste coapse, şi la fiecare lovitură scotea un răcnet şi strângea din buze. O clipă s-a uitat la mine fără să mă vadă, şi atunci am şters-o pe drum. Am mai auzit câteva bufnituri, apoi Bruno a apărut ţinându-l pe Nino sub braţ, şi l-a aruncat în maşină. Mi-a spus cu voce rea:

— Urcă sus, că ne întoarcem.

Cât a durat drumul, Nino, chircit lângă Bruno, n-a scos un cuvânt. Eu simţeam pe faţă vântul rece de parcă aş fi avut febră. În faţa vilei Bruno a oprit. S-a uitat la mine cum cobor, şi o clipă mi s-a părut că râde. Nino şi-a ridicat faţa, mi-a respins braţul şi s-a lăsat în jos, nesigur. A scuipat pe jos şi s-a îndepărtat în grădină, şchiopătând.

A doua zi n-am îndrăznit să-l strig pe Nino pentru că, atunci când m-am apropiat de gard, le-am văzut pe cele două surori stând în grădină, cele brune, cu picioarele întinse la soare; una citea.

Tot Clara a fost aceea care, spre seară, în vreme ce mă învârteam îngrijorat, pe acolo, primprejur, m-a ajuns din spate cu bicicleta şi a sărit din şa.

— Unde v-aţi dus ieri? m-a întrebat. Ce i-a făcut Bruno lui Nino? Unde aţi fost? a continuat. Vorbeşte. Oricum, ştiu. Nino astăzi stă în pat. Ce i-aţi făcut lui Bruno?

— Unde e Bruno? am întrebat.

Atunci Clara s-a uitat atent la mine şi a pornit-o spre gard, împingând bicicleta.

— Nu ştiu unde e Bruno. Nu-l cunosc. Totuşi i-aţi făcut ceva, pentru că Nino nu vrea să-mi spună. V-aţi dus la Robini?

— S-a răsturnat maşina, am spus.

— Ce făceaţi la Robini?

— Nimic. Învăţam să conducem.

Eram în mijlocul grădinii. Şi fotoliile de răchită de sub umbrelă erau goale. Pietrişul ne scârţâia sub picioare.

— V-aţi dus la cineva?

— O, nu.

Clara a spus serioasă:

— Nino e în pat, vrei să vii să-l vezi?

— O, nu, o să trec mâine să-l iau. E târziu, am spus, oprindu-mă.

Clara a zâmbit:

— Cum se simte viţelul?

— Care viţel?

— Cel care s-a născut alaltăieri. E al tău?

Am răspuns dând din cap. Clara şi-a sprijinit bicicleta de zid şi a suit treptele.

— Pa, viţeluşule, a strigat, întorcându-se.

Mi-am dat seama că era destul de înaltă.

Timp de mai multe zile Nino n-a ieşit şi treceam prin faţă vilei sperând să văd pe cineva. Era o perioadă la începutul lui august când la ţară nu era nimic: merele şi prunele de vară se termină odată cu iulie, şi până în septembrie nu apar strugurii. Aşteptându-l pe Nino, nu se făcea să reiau prietenia cu ceilalţi, şi hoinăream pe poteci. Să stai singur e frumos doar pentru o clipă, când îţi trece ceva prin cap, sau ai văzut-o pe Clara în grădină printre zăbrelele gardului; toată ziua însă, era plicticos.

Îmi amintesc că într-una din după-amiezile acelea a fost o furtună înspăimântătoare, fără grindină, dar rece şi întunecoasă, care a înfricoşat-o şi pe mama şi animalele din grajd; mie nu mi-a displăcut, pentru că seara a fost răcoroasă, iar a doua zi dimineaţa erau bălţi peste tot şi covoare de frunze pe jos. Şi atunci m-am gândit la Clara şi la surorile ei: dacă fulgerele le înspăimântaseră.

Când, în sfârşit, a apărut din nou, Nino a fost zgârcit la vorbă, şi o dată sau de două ori mi-a venit să râd uitându-mă la el cum se aşază pe zid cu oarecare grijă. El mă privea pe furiş şi părea iar ca la început, când ne plimbam tăcuţi. A venit cu un pachet întreg de ţigări frumoase pe care scria în arabă, care m-au ameţit şi parfumat. Într-o dimineaţă, când m-am dus din nou la gârlă, l-am văzut veghind pe tăcute, cu haina pe umăr, şi a început să fumeze, aşezat pe mal. L-am înconjurat imediat cu toţii, şi la doi, trei le-a dat ţigări şi a scuipat în apă. Apoi a întrebat fără chef:

— L-aţi văzut pe şoferul de la Ca’ Nere?

A vorbit despre el cu blondul din Mulini, care avea un frate salahor la gară, şi s-a aflat că Bruno avea să treacă prin sat, dacă nu mai devreme, în august, de Sfânta Maria, ca să încarce făină.

Nino a spus liniştit;

— Îl caută Martino, ca să-i facă felul.

Băiatul fierarului a observat că ţigara lui avea miros de miere, însă era tare. Ne-am întors acasă noi, cei patru băieţi (al fierarului avea nişte pantaloni lungi până la gleznele goale şi se

scărpina des sub cămaşă, pe piept). În două sau trei zile Nino s-a împrietenit cu ei şi vorbeau, hohotind, dându-şi coate.

A venit ziua când Nino m-a întrebat:

— Ţie Bruno nu ţi-a făcut nimic atunci?

— Cine a apăsat pe claxon? i-am răspuns.

Nino – avea în zilele acelea nişte ochi neliniştiţi – m-a privit pe furiş, în vreme ce mergeam.

— Tu eşti naiv, Berto.

De câteva după-amiezi începuse să dispară. Hoinărea cu careva; s-au dus chiar la pescuit, şi am aflat că o dată Nino le dusese în afară de ţigări şi o cutie cu piersici siropate. Atunci i-am spus:

— Fii atent că nu te plac, şi umblă cu tine doar pentru că le aduci câte şi mai câte.

Dar Nino mi-a răspuns că ştie şi asta.

În seara de Sfânta Maria, Nino nu s-a arătat şi surorile lui n-au ieşit în grădină ca să se uite la focurile care se aprindeau din loc în loc pe coline. Era primul an în care petreceam singur şi neliniştit sărbătoarea aceea. Am aflat a doua zi, de la un băiat, că Nino se dusese cu ceilalţi să aprindă un foc pe câmpul din Mulini, şi la un moment dat l-a împins în foc pe fiul fierarului, dându-i brânci. Apoi o ştersese acasă şi celălalt îl căuta ca să-l omoare.

De data asta Nino l-a trimis pe grădinar să mă cheme, şi m-a implorat să mă duc să-l caut pe Bruno. Ca’ Nere era departe; m-am dus totuşi şi am lăsat vorbă la garaj să-l trimită pe Bruno la vilă. În timp ce intram în grădină, a început să plouă cu pietre şi bulgări de pământ; era băiatul fierarului şi ceilalţi, care stăteau la pândă, în caz că ar fi ieşit Nino.

După câteva ore a venit şi Bruno, zvelt, gătit din cap până-n picioare, cu batic şi cu cizme, şi l-am oprit la gard sperând că ceilalţi o să tragă. Bruno credea că îl chemaseră pentru excursia aceea la Acqui, şi i-a tras în glumă una peste ceafă lui Nino, şi Nino, înroşindu-se, s-a întors la el şi l-a întrebat dacă vrea să facă pace. Bruno n-a fost impresionat şi se uita spre fundul grădinii. Apoi a scos un hohot puternic de râs şi a spus:

— E-n ordine, de ce ai nevoie?

În clipa aceea un bulgăre de pământ l-a lovit pe Nino în spate, Nino a sărit într-o parte, a strâns pumnul lui Bruno şi i-a spus:

— Bate-i pe vagabonzii ăia.

După ce Bruno a aflat cine erau şi ce voiau, s-a întors puţin ca să-i vadă şi ne-a spus tare:

— Sunteţi mai rău decât femeile, chiar şi voi. Şi ăia de jos să nu mai facă prostii, că e loc pentru toţi.

În clipa aceea a apărut Clara, s-au recunoscut şi au început să vorbească despre excursia la Acqui. Nino m-a dus printre răzoare ca să-mi arate ceva şi am intrat în grădină, întorcându-mă s-o privesc pe Clara, care asculta sprijinită de gard.

Un minut după aceea pe Bruno l-au lovit cu o piatră în faţă şi Clara a scos un ţipăt; am alergat şi noi. Bruno îi şi luase la şuturi pe doi din bandă; dintre ei, unul era fiul fierarului. M-am oprit lângă gard tremurând de iritare şi strângând pumnii, sub ochii Clarei: dacă ăia mai voiau ceva, eram pregătit.

Bruno a venit la noi râzând şi, luându-și rămas-bun de la Clara, i-a mai tras una după ceafă lui Nino. Eram cu toţii aţâţaţi.

Au urmat zile frumoase de august, şi Nino mă primea deseori în grădină (câinele era legat în spatele vilei), când ne întorceam din câte o hoinăreală. O dată ne-am aşezat ca să mâncăm pâine cu marmeladă, sub umbrelă, şi Nino, întins pe fotoliu, mi-a spus că şi la oraş mânca mereu marmeladă, şi că în iarna aceea avea să mă ia cu el la lecţia de scrimă şi aveam să văd ce frumos e. Apoi, în anul următor, avea să se ducă din nou la mare, în iulie, şi dacă veneam şi eu, aveam să ne plimbăm cu barca. Mi-a descris bărcuţele, dar ca să mă duc, trebuia mai întâi să învăţ să înot.

— Surorile tale nu se căsătoresc? l-am întrebat.

— Una e căsătorită, mi-a spus, nu e aici. Anul trecut trebuia să se căsătorească şi Clara, dar apoi s-au certat.

— Şi mama ta?

Mama lui era una dintre cele două brunete, pe care o luasem drept sora lui. Nu voiam să-l cred.

— Nu sunt decât femei la noi în casă, spunea Nino. Măcar de-ar fi plecat Clara.

Aşa îmi plăcea să stau cu Nino. Nu-mi mai spunea răutăţi. Am făcut cu Bruno o altă excursie cu automobilul, în satul vecin, de data asta fără să ne certăm. Clara i-a trimis prin noi ţigări, pe care şi le-a vârât în buzunar, râzând.

Numai de băiatul fierarului ne mai era uneori teamă; mai avea încă părul pârlit şi ne privea fioros, de departe, strâmbându-se.

Dar o dată şi-a făcut apariţia pe ascuns în piaţeta bisericii, unde ne plimbam, şi ne-a ieşit în cale. I-a cerut o ţigară lui Nino. Nino a dat din umeri. Atunci a spus:

— Dacă mi-o dai, îţi spun un lucru de-o să-mi dai pe urmă un pachet.

— Dă-i-o, i-am şoptit lui Nino, aşa o să vă împăcaţi.

Dar Nino nu avea ţigări. Celălalt râdea.

— Nu face nimic. Veniţi până la Orto, o să vă arăt un lucru de milioane.

Nino a spus:

— Ne iei drept proşti?

Atunci băiatul fierarului şi-a apropiat dinţii galbeni de urechea lui Nino şi i-a şoptit ceva, suflând.

Nino s-a făcut palid, a sărit înapoi, s-a uitat la mine, s-a uitat la el, şi a spus, bâlbâindu-se:

— Pe cuvânt?

— Ce e? l-am întrebat.

— Să mergem, a spus Nino.

Orto era o fermă în spatele vilei, pe coasta colinei. Între vilă şi prima râpă se întindea o vie mare, aproape plană, împrejmuită de un gard de trestii întărite cu rogoz. Am ajuns lângă gard şi am sărit peste el, luând-o la fugă printre butuci. Am luat o tulpină noduroasă de mărăcine, în cazul că fiul fierarului ne pregătise vreo capcană,

— L-ai văzut azi pe Bruno? l-am întrebat deodată, pentru ca Nino să priceapă şi să priceapă şi celălalt.

Nino, căruia îi tremurau buzele, n-a răspuns. Se îndrepta spre Casotto Rosso, o colibă părăsită, acoperită de copaci, la marginea butucilor, unde, cu un an mai înainte, mă jucasem de-a reduta.

— Încet, a şoptit Nino când mai aveam o mică distanţă de parcurs. Opriţi-vă. Tu, Berto, ţine-l.

A mai înaintat puţin şi s-a oprit în rarişte. Poarta de lemn era închisă. Nino a cotit uşor după colţ şi s-a ridicat în vârful picioarelor, lângă ferestruică. Tovarăşul meu râdea încet de el.

— Ce e?

— Vino să vezi.

Am înaintat şi noi şi ne-am alăturat lui Nino, care se sprijinea de pervazul ferestrei şi privea cu atenţie prin geamul crăpat. Mi-am aruncat şi eu privirea înăuntru şi n-am văzut nimic pentru că aveam ochii orbiţi de soare. Ceva însă se mişca în întuneric.

Apoi am desluşit o formă albă, întinsă, de care s-a desprins un bărbat care avea un batic roşu la gât. Era Bruno. Iar femeia era Clara şi avea pe pântecul gol o pată aurie. Geamul prăfuit acoperea scena ca o ceaţă.

— E albă, a şoptit băiatul fierarului.

Nino a sărit înapoi.

— Haideţi să plecăm, a spus încet, printre dinţi. Haideţi.

Am simţit cum îmi sfâşie spinarea cu unghiile. Din spate băiatul fierarului i-a tras un picior.

— Dacă nu vii, îl strig pe Bruno, a spus Nino, furios. Atunci celălalt s-a îndepărtat şi, cu o căutătură rea, batjocoritoare, s-a retras, cu spatele spre rarişte. S-au privit fix o clipă, apoi Nino a sărit la el. Celălalt a fugit. Am alergat şi eu, disperat, strângând în mână mărăcinele. Sub butuci, aproape de gard, Nino îl ajunsese pe băiatul fierarului şi îl trântise la pământ. Se muşcau, rostogolindu-se. M-am aruncat în învălmăşeală şi am început să lovesc şi eu în pantalonii aceia peticiţi, în cămaşa murdară, în dinţii galbeni. Lovindu-l, mă gândeam că poate Clara mă vede.

Când băiatul fierarului a început să plângă şi să urle, m-am smuls de-acolo şi l-am tras şi pe Nino. L-am lăsat pe duşmanul nostru pe brazdă şi am şters-o.

Cred că Nino avea în cap acelaşi gând ca şi mine, pentru că istovit şi zdrobit, cum eram şi eu, galopa ca un cal, încercând să se depărteze de mine. M-am oprit brusc şi l-am lăsat să plece. Aşa evitam să ne vorbim.

L-am văzut de departe dând colţul vilei şi am rămas singur, pe grămada de pietriş de pe şosea. Numai aproape de casă mi-am dat seama că aveam gâtul plin de sânge, dar nu mă interesa; am intrat în şopron şi m-am aruncat în fân. Se făcuse întuneric când m-am ridicat amorţit tot şi, frecându-mi cu nădejde obrazul ca să-l curăţ de sângele uscat ce părea lacrimi, mă gândeam dacă toate surorile erau precum Clara.

Am aflat a doua zi că Nino îşi rupsese o mână şi n-am îndrăznit să mai trec pe la vilă, pentru că mă temeam că ne văzuseră.

Multe nopţi am rămas treaz ore în şir, închizând ochii şi strângând perna. Într-o noapte cu lună, dacă nu mi-ar fi fost frică, m-aş fi sculat şi aş fi tras o fugă până la colibă, ca să văd dacă mai rămăsese vreo urmă. M-am dus acolo dimineaţă, dar se învârtea prin vie un ţăran şi nu am îndrăznit să intru.

Ieşeam rar din curtea noastră, fiindcă mi-era teamă să stau la pândă şi că aruncă cu pietre, dar băieţii m-au chemat la pescuit fiindcă aveau nevoie de plasa mea. Şi cum Nino avea o mână ruptă, băiatul fierarului n-a îndrăznit să scoată un cuvânt. Dar într-o zi, când discutam anumite lucruri, ascunşi în fân cu blondul din Mulini, acesta m-a întrebat dacă şi sora lui Nino e blondă. După ce am povestit, m-am ruşinat, dar în clipa aceea n-am ştiut să tac. Am vorbit cu sufletul la gură, şi deodată m-am simţit disperat, ca atunci când eram copil, aşezat gol pe scaun, în bucătărie, şi priveam cum se toarnă apa pentru baie. Apoi am tăcut, şi tăcea şi blondul.

În cele din urmă, într-o dimineaţă, trecând cu bicicleta, Bruno m-a surprins când ciopleam o ramură sub sălcii şi m-a strigat, oprindu-se. Avea la gât un batic negru şi purta o bluză cu buzunăraşe.

— Te-ai certat cu Nino?

Nino îi spusese cu o zi înainte să mă caute şi să mă trimită la el. Se bătuse cu mine? Povestea ce-o spusese cu pomul uscat nu stătea în picioare, zgârietura de unghii de pe faţă era făcută de un băiat.

— Şi, dacă nu v-aş cunoaşte, aş spune că i-a făcut-o o fată, a încheiat el.

Îl priveam neîncrezător.

— Du-te şi tu să-l vezi; bărbaţii nu trebuie să se certe niciodată între ei. Du-te, Nino are nevoie de tine. O să vă povestiţi cum se nasc copiii.

— Dar tu ai fost să-l vezi? l-am întrebat încurcat.

— Bineînţeles. Suntem prieteni, nu? E tare, băiatul ăla. Cu o mână ruptă de două săptămâni şi vrea să urce din nou în automobil, cu mine.

Bruno a scos o ţigară şi şi-a aprins-o. A suflat fumul şi a îndreptat bicicleta.

— Ce spun surorile lui? l-am întrebat.

— Oh, ălora puţin le pasă, a răspuns Bruno, întorcând capul. Şi mamei, mai puţin decât tuturor. Singura care îl mai îngrijeşte e blonda.

S-a îndreptat pe şosea în timp ce eu îl urmăream cu privirea, uluit, şi de fapt mulţumit.

Sinucideri

I

Sunt zile în care oraşul unde trăiesc, şi trecătorii, traficul, pomii, totul se trezeşte dimineaţa cu o înfăţişare ciudată, obişnuită şi totuşi de nerecunoscut, ca atunci când te priveşti în oglindă şi te întrebi „cine-o fi ăsta?“. Sunt singurele mele zile din an care îmi plac.

În aceste dimineţi fug, dacă pot, ceva mai devreme de la birou şi cobor în stradă, amestecându-mă în mulţime, şi nu mă feresc să-i privesc pe cei pe lângă care trec, imaginându-mi că, tot aşa, orice trecător se uită la mine, fiindcă în aceste momente am un sentiment de îndrăzneală care mă face alt om.

Sunt convins că nimic nu am mai de preţ de la viaţă, în afară, poate, de dezvăluirea felului în care poate să-mi fie provocată bucuria acestor clipe. Un mod de a le prelungi, care uneori mi-a izbutit, e să mă aşez într-o cafenea nou construită, luminoasă şi cu pereţii de sticlă, şi de aici să surprind rumoarea clienţilor şi a străzii, străfulgerarea culorilor şi a vocilor, şi liniştea interioară care echilibrează tot vacarmul.

Am suferit în câţiva ani dezamăgiri şi remuşcări pustiitoare, şi totuşi pot să susţin că cea mai caldă promisiune este numai această pace şi această seninătate. Nu sunt făcut pentru furtuni şi pentru luptă; chiar dacă în unele dimineţi cobor cu o dorinţă frenetică de a străbate străzile, şi pasul meu pare o provocare, repet că nu cer vieţii nimic altceva decât să se lase privită.

Totuşi şi această plăcere simplă îmi lasă uneori amărăciunea proprie viciului. Nu de ieri mi-am dat seama că, pentru a trăi, trebuie să fii viclean, mai întâi cu tine, apoi cu ceilalţi. Îi invidiez pe cei care izbutesc – femeile, mai ales – să comită o faptă urâtă, o nedreptate, sau numai să-şi satisfacă un capriciu, după ce şi-au pregătit o serie întreagă de împrejurări, în aşa fel încât fapta să apară legitimă în faţa propriei lor conştiinţe. Nu am vicii mari – dacă totuşi această retragere din luptă, pentru că nu cred în ea, şi căutarea unei împăcări singuratice, nu este cel mai mare dintre viciile posibile – dar nici nu ştiu să mă folosesc cu viclenie de mine însumi şi să mă posed, atunci când mă bucur de puţinul ce mi-e îngăduit.

Mi se întâmplă chiar să mă opresc uneori pe bulevard şi să mă uit în jur şi să mă întreb dacă am dreptul să mă bucur de acea cutezanţă. Acest lucru survine mai ales când ieşirile mele sunt mai dese. Nu fiindcă aş fura din timpul meu de lucru; mă întreţin cu decenţă şi întreţin la un colegiu pe o nepoată de-a mea, singură pe lume şi pe care bătrâna ce se numeşte mama mea n-o vrea în casă. Ceea ce mă întreb este dacă nu sunt ridicol când mă plimb aşa extaziat: ridicol şi dezgustător. Pentru că mă gândesc uneori că de fapt n-o merit.

Sau, cum s-a întâmplat ieri dimineaţă, mi-e de ajuns să asist din imprudenţă, într-o cafenea, la vreo scenă deosebită, care de la început mă înşală cu firescul personajelor, ca să cad din nou pradă unui vinovat sentiment de singurătate şi atâtor dureroase amintiri care, cu cât se îndepărtează mai mult, cu atât mă fac să descopăr, în viaţa lor neschimbată, semnificaţii groaznice şi încâlcite.

Au fost cinci minute de glume între tânăra casieriţă şi un client în pardesiu de culoare deschisă, însoţit de un prieten. Tânărul striga că fata de la casă îi datora restul de la o bancnotă de o sută de lire şi lovea cu palma în casă, pretinzând c-ar vrea să-i percheziţioneze poşeta şi buzunarele.

— Fetiţo, nu aşa se tratează clienţii, spunea, arătând spre prietenul lui încurcat.

Casieriţa râdea. Tânărul a inventat povestea unei călătorii pe care aveau s-o facă împreună, cu cele o sută de lire, luând ascensorul unui hotel de zi. Printre izbucniri reţinute de

veselie, au hotărât că o să depună banii aceia la o bancă, undeva, când o să-i aibă.

— Adio, fetiţo, a strigat în cele din urmă, ieşind. Să te gândeşti la mine în noaptea asta.

Casieriţa, pusă pe râs, i-a apus chelnerului:

— Ce tip…

Mă mai uitasem şi în alte dimineţi la casieriţa aceea, şi uneori zâmbeam fără s-o privesc, dus pe gânduri, pentru o clipă: Dar pacea mea e prea nestatornică, e făcută din nimic. Mă las cuprins de obişnuita remuşcare.

— Toţi suntem abjecţi pe lumea asta, dar există o abjecţie plăcută, care zâmbeşte şi care te face să zâmbeşti, şi o alta solitară, care lasă un gol în jurul ei. Oricum, cea dintâi nu e şi cea mai rea.

În dimineţi ca aceea mă surprinde, de fiecare dată, gândul reînnoit că în viaţa mea m-am făcut cu adevărat vinovat numai de prostie. Alţii poate vor comite mult rău din calcul, siguri de ei, arătând interes faţă de victimă şi joc – şi bănuiesc că o viaţă astfel cheltuită îţi poate da mari satisfacţii; în ceea ce mă priveşte, n-am făcut niciodată altceva decât să sufăr de o mare, neputincioasă nesiguranţă, şi să mă chinuiesc, dacă vin în contact cu ceilalţi, cu o prostească cruzime. Pentru că – nu există leac – e de ajuns să mă las cuprins, câteva clipe, de remuşcare pentru singurătatea mea, că mă şi gândesc, din nou, la Carlotta.

A murit de mai bine de un an, şi cunosc acum toate căile pe care amintirea ei le poate străbate ca să ajungă la mine. Dacă vreau, pot recunoaşte şi starea sufletească iniţială care îi pregăteşte apariţia, şi în care mă pierd de tot. Dar nu vreau întotdeauna; şi acum remuşcarea aceea îmi mai arată unghere întunecate, puncte noi pe care le cercetez tremurând de nelinişte, ca acum un an. M-am purtat cu ea atât de încurcat, încât fiecare din zilele acelea îndepărtate îmi reprezintă în minte nu ceva precis, ci chipul vag care are, ca şi azi, pentru mine aceeaşi realitate.

Nu pentru că această Carlotta ar fi fost un mister. Dimpotrivă, era una dintre acele femei prea simple – bietele! – care dacă renunţă pentru o clipă să rămână fidele faţă de ele

însele şi încearcă vreun şiretlic sau vreo cochetărie, devin enervante. Dar cât timp rămân simple, nimeni nu le bagă în seamă. N-am înţeles niciodată cum de suportă să-şi câştige existenţa făcând pe casieriţa. Ar fi fost călugăriţa ideală.

Ceea ce nici azi nu mi-am lămurit cu totul sunt sentimentele mele, comportamentul meu de atunci. Ce să spun, de exemplu, despre seara aceea în care Carlotta îşi pusese rochia de catifea – o rochie veche – ca să mă primească în mica ei locuinţă cu două camere, şi eu i-am spus că aş fi preferat-o în costum de baie? Era una din primele dăţi când mă duceam la ea acasă şi nici măcar n-o sărutasem încă.

Carlotta zâmbise atunci stânjenită şi, după ce s-a retras în anticameră, apăruse – de necrezut – în costum de baie. În seara aceea am sărutat-o şi am trântit-o pe canapea, dar – după ce am terminat – i-am spus că după ce mă culc cu o femeie îmi place să rămân singur şi am plecat şi nu m-am mai arătat timp de trei zile şi când am revenit îi vorbeam cu dumneavoastră.

Atunci a început să-mi facă o curte absurdă, cu mărturisiri tulburătoare de dragoste la care răspundeam doar cu câteva cuvinte; pe neaşteptate, am tutuit-o din nou, dar Carlotta m-a respins. Atunci am întrebat-o dacă se împăcase cu soţul ei. Carlotta a început să scâncească şi mi-a spus:

— Nu s-a purtat niciodată cu mine aşa cum vă purtaţi dumneavoastră.

N-a fost greu să-i trag capul la pieptul meu şi s-o mângâi şi să-i spun că o iubesc – pentru că, singur cum eram, de ce n-aş fi putut iubi genul ăsta de văduvă? Şi Carlotta s-a lăsat în voia mea, mărturisindu-mi în şoaptă că mă iubise din prima clipă şi că îi păream un bărbat deosebit, dar că o făcusem deja să sufere mult în puţinul timp de când ne cunoscuserăm şi – nu ştia de ce – toţi bărbaţii se purtau în felul ăsta cu ea.

— Una caldă, alta rece, i-am zâmbit, răvăşindu-i părul, şi uite aşa dragostea ţine.

Carlotta era palidă, cu nişte ochi imenşi, umbriţi un pic de oboseală, şi palid îi era şi trupul. În noaptea aceea m-a întrebat, în întunericul odăii sale, dacă o lăsasem data trecută pentru că nu-mi plăcea trupul ei.

Dar nici măcar de data asta nu mi-a fost milă de ea, şi la miezul nopţii m-am îmbrăcat şi n-am invocat pretexte, ci i-am spus că trebuia să fac mişcare şi să ies. Carlotta voia să iasă cu mine.

— Nu, îmi place să fiu singur. Am sărutat-o şi am plecat.

II

Când am cunoscut-o pe Carlotta, ieşeam dintr-o încercare din cauza căreia puţin a lipsit să îmi pierd şi viaţa, şi simţeam o bucurie amară întorcându-mă acasă pe străzile pustii, fugind de cine mă iubea. Multă vreme îmi fusese dat să-mi petrec zilele şi nopţile umilit şi îndârjit de capriciile unei femei.

Acum sunt sigur că nici o pasiune n-are atâta forţă încât să schimbe firea celui care o suportă. Poţi muri din cauza ei, dar lucrurile rămân neschimbate. După ce a trecut furia eşti din nou un om cumsecade sau ticălos, tată de familie sau băiat, aşa cum erai înainte, şi-ţi vezi de-ale tale. Sau mai bine zis: în timpul crizei ţi-ai văzut adevărata fire şi asta te îngrozeşte, iar starea normală te dezgustă, şi ai vrea mai degrabă să mori, atât de crudă este jignirea ce ţi s-a adus, dar nu ai pe cine să acuzi, doar pe tine însuţi. Acelei femei îi datorez faptul că am ajuns eu să duc această viaţă ciudată, pe care o duc aşteptând să treacă ziua, fără rost, incapabil să ţin legătura cu lumea, fără iubire pentru aproapele meu, fără iubire pentru mama mea pe care o suport, pentru nepoata mea care nu mi-e dragă; ei îi datorez totul, dar aş fi sfârşit mai bine cu o alta? Cu o alta, vreau să spun, care ar fi fost în stare să mă umilească aşa cum cerea firea mea?

Totuşi, atunci, gândul că mi se făcea o nedreptate, că femeia mea putea fi numită perfidă, mă mulţumea oarecum. La un anumit grad de suferinţă e inevitabil, e un anestezic natural gândul că pătimeşti pe nedrept: asta ne fortifică, conform dorinţelor noastre cele mai secrete; farmecul vieţii îţi redă

sensul valorii tale faţă de lucruri, te măguleşte. O încercasem şi aş fi vrut ca nedreptatea, nerecunoştinţa să fi fost şi mai crude. Îmi amintesc – în acele zile lungi, în acele nopţi de groază – de un sentiment difuz şi tainic ca o atmosferă sau ca o iradiere: uimirea că totul se întâmpla, că femeia era chiar femeia, că delirul şi spasmele erau astfel, că suspinele, cuvintele, faptele, eu însumi, că totul se întâmpla cu adevărat aşa.

Şi iată că, după ce am suferit o nedreptate, nedreptăţeam la rândul meu, aşa cum se petrec lucrurile pe lumea asta, nu pe vinovată, ci pe o alta.

Din casa Carlottei ieşeam noaptea sătul şi distrat, şi-mi făcea plăcere să hoinăresc singur, îndepărtând de la mine orice grijă, bucurându-mă în libertate de bulevardul acela lung, urmărind vag senzaţii şi gânduri din prima tinereţe. Simplitatea nopţii – întuneric şi lampioane – m-a întâmpinat întotdeauna cu duioşie, dăruindu-mi cele mai absurde şi mai dragi fantezii, colorându-le cu contrastul ei şi exagerându-le. Până şi ranchiuna surdă pe care i-o purtam Carlottei din cauza umilinţei ei avide se putea juca aici în voie, eliberată de oarecare jenă pe care mi-o trezea mila când mă aflam în prezenţa ei. Dar nu mai eram tânăr. Ca să mă desprind mai bine de Carlotta, mă gândeam mereu la formele trupului şi la mângâierile ei. Calculam cu răceală că, despărţită cum era de soţ, şi încă tânără şi fără copii, nu putea să i se pară că găsise cu adevărat în mine satisfacţia care-i trebuia. Dar, sărmana, era o mult prea simplă amantă, şi poate că tocmai pentru asta o înşelase soţul.

Îmi amintesc de seara când ne întorceam de la cinema, la braţ, hoinărind pe străzi aproape întunecate, şi Carlotta mi-a spus:

— Sunt mulţumită. E plăcut să merg cu tine la cinema.

— Te duceai vreodată cu soţul tău?

Carlotta zâmbea:

— Eşti gelos?

Ridic din umeri:

— Oricum, nu se mai schimbă nimic.

— Sunt obosită, îmi spunea Carlotta, strângându-se la braţul meu. Acest lanţ inutil care ne leagă îmi distruge viaţa şi mie şi

lui, şi mă obligă să păstrez un nume care nu-mi face decât rău. Dacă s-ar putea divorţa, cel puţin când nu există copii.

În seara aceea eram înduioşat din pricina trupului călduţ, de care stătusem mult timp lipit, şi a dorinţei.

— Îţi faci scrupule, deci?

— Oh, dragul meu, a spus Carlotta, de ce nu eşti întotdeauna la fel de bun ca în seara asta? Gândeşte-te, dacă aş putea divorţa…

N-am spus nimic. Altă dată, când îmi vorbea de divorţ, am izbucnit:

— Dar spune-mi, te rog, cine stă mai bine ca tine? Faci ce vrei, şi pariez că-ţi mai dă şi o pensie bună, dacă e adevărat că te-a părăsit el.

— N-am avut niciodată nimic, răspunsese Carlotta. Din ziua aceea lucrez, şi mă privise. Acum, fiindcă te am pe tine, mi s-ar părea că te trădez.

În seara cu cinematograful îi închisesem gura cu un sărut. Apoi o dusesem la cafeneaua gării şi îi dădusem să bea două pahare cu lichior.

Stăteam într-un colţ, în lumina vaporoasă a ferestrelor, ca doi îndrăgostiţi. Am băut şi eu câteva păhărele şi i-am spus tare:

— Carlotta, facem un copil în noaptea asta?

Cineva s-a uitat la noi pentru că, roşie la faţă şi râzând, Carlotta mi-a închis gura cu palma.

Eu vorbeam, vorbeam. Carlotta vorbea despre film şi spunea banalităţi, dar le spunea cu pasiune, comparându-ne cu cei din film. Eu beam, ştiind că e singurul mod în care puteam s-o iubesc pe Carlotta.

Afară, frigul ne-a înviorat şi ne-a făcut să fugim acasă. Am rămas cu ea toată noaptea şi, trezindu-mă dimineaţa, am simţit-o lângă mine, ciufulită şi adormită, încercând să mă îmbrăţişeze. N-am respins-o, dar, sculându-mă, mă durea capul şi mă enerva bucuria reţinută cu care Carlotta îmi pregătise cafeaua, fredonând. Apoi trebuia să ieşim împreună, dar şi-a amintit de portăreasă şi m-a pus să ies primul, nu fără să mă îmbrăţişeze şi să mă sărute, în spatele uşii.

Amintirea mea cea mai vie legată de acea trezire din somn sunt crengile pomilor de pe bulevard, care apăreau reci şi

umede în ceaţă, dincolo de perdelele camerei. Căldura şi comoditatea odăii şi aerul tăios al dimineţii care aştepta mi-au pus sângele în mişcare; aş fi vrut doar să privesc şi să fumez de unul singur, închipuindu-mi o cu totul altfel de trezire şi o altă tovărăşie.

Tandreţea pe care Carlotta mi-o smulgea în aceste cazuri mi-o reproşam de îndată ce rămâneam singur. Treceam prin momente de furie, silindu-mi sufletul să se elibereze de cea mai vagă amintire a ei, hotărându-mă s-o chinuiesc mai mult decât trebuie. Voiam să înţeleagă bine că ne iubim din plictiseală, din viciu, din orice fel de motiv, în afară de singurul în legătură cu care ea dorea să-şi facă iluzii. Mă irita amintirea privirii ei grave şi copleşite după ce ne iubeam, care mă indigna când i-o vedeam pe chip, în vreme ce singura femeie de la care aş fi voit-o nu mi-o dăruise niciodată.

— Dacă mă accepţi aşa cum sunt, bine, i-am spus o dată, dar scoate-ţi din cap că o să intri în viaţa mea.

— Nu mă iubeşti? se bâlbâia Carlotta.

— Puţina dragoste de care eram în stare s-a dus când eram tânăr.

Dar uneori mă înfuriam că admisesem, de ruşine sau din dorinţă, că o iubeam puţin.

Carlotta încerca să zâmbească.

— Cel puţin buni prieteni suntem?

— Ascultă, îi spuneam serios, poveştile astea îmi displac: suntem un bărbat şi o femeie care se plictisesc, şi ne înţelegem bine la pat…

— Oh, asta da, spunea, apucându-mă cu unghiile de braţ, şi ascunzându-şi faţa. Îmi placi, îmi placi.

— …şi altceva, nimic.

Ajungea o discuţie din asta, în care mi se părea că fusesem slab, ca s-o evit săptămâni întregi, şi dacă îmi telefona de la cafeneaua ei la birou, îi răspundeam că sunt ocupat. Prima dată Carlotta a încercat să se supere. Am făcut-o atunci să petreacă o seară de groază, stând impasibil pe canapea – abajurul îi arunca pe genunchi o lumină albă – şi simţeam în semiobscuritate tremurul reţinut al privirilor sale. Aflat eu însumi într-o tensiune insuportabilă i-am spus în cele din urmă:

— Mulţumeşte-mi, doamnă, o să-ţi aminteşti de şederea mea aici poate mai mult decât de multe altele.

Carlotta nu s-a mişcat.

— De ce nu mă omori, doamnă? Dacă îţi închipui că faci pe femeia cu mine, îţi pierzi timpul. Capriciile mi le fac singur.

Carlotta respira cu greutate.

— Nici măcar costumul de baie, i-am spus, nu-ţi mai e de folos în noaptea asta…

Carlotta mi-a sărit înainte şi am văzut capul ei negru trecând prin lumina albă ca un obiect aruncat. Am repezit braţele înainte. Dar Carlotta mi s-a prăbuşit la genunchi, plângând. I-am pus de două, trei ori mâna pe cap şi m-am ridicat.

— Ar trebui să plâng şi eu, Carlotta. Dar ştiu că nu ajută. Tot ce simţi tu acum am simţit şi eu. Am fost gata să mă omor. Dar mi-a lipsit curajul. Asta e ironia: cel care e atât de slab încât să se gândească la sinucidere e prea slab ca s-o facă… Hai, sus, fii cuminte, Carlotta.

— Nu te purta aşa cu mine… bâlbâia.

— Nu mă port nicicum, dar ştii că-mi place să fiu singur, dacă mă laşi să plec singur, mă întorc, altfel, n-o să ne mai vedem niciodată. Ascultă, ai vrea să te iubesc?

Carlotta a ridicat chipul desfigurat, sub mâna mea.

— … Atunci încetează să mă iubeşti. Nu există altă cale. Adevărul e că vânatul îl aleargă pe vânător.

Scene de felul acesta o loveau prea adânc pe Carlotta ca să se mai gândească să mă părăsească. Şi apoi, nu dovedeam noi o fundamentală asemănare de temperament? Carlotta era simplă, în fond – prea simplă –, şi nu putea să înţeleagă prea bine acest lucru, dar desigur îl intuia. A încercat – nenorocita – să mă lege de ea cu o glumă, şi spunea adesea: „Aşa e viaţa“ şi „Sărmana de mine“.

Cred că, dacă atunci m-ar fi respins cu hotărâre, aş fi suferit puţin. Dar Carlotta nu mă putea respinge. Dacă lipseam două seri la rând, o găseam cu ochii încercănaţi. Şi dacă uneori mă cuprindea mila sau duioşia şi mă opream la ea la cafenea să-i cer să iasă cu mine, se ridica radiind şi tulburându-se, şi părea chiar mai frumoasă ca oricând.

Ranchiuna mea nu ţintea în ea; ţintea în orice limitare şi în orice aservire, pe care intimitatea noastră încerca s-o creeze. Şi cum n-o iubeam, cel mai neînsemnat drept al ei asupra mea mi se părea monstruos. Erau zile în care faptul că o tutuiam mă indispunea, mă umilea. Cine era femeia asta pentru mine, ca să mă ţină de braţ?

În schimb mi se părea că renasc în unele zile de hoinăreală, în orele când, după ce îmi terminam repede treburile, puteam să ies în soarele vesel, pe străzile luminoase, descotorosit de ea, de toate, cu trupul sătul şi cu vechea durere de altădată amorţită; dornic să văd, să miros, să simt ca atunci când eram tânăr. Faptul că ea, Carlotta, suferea din dragoste pentru mine, îmi alina şi-mi slăbea mâhnirile prin care trecusem, le îndepărta puţin de mine, ca pe o lume ridicolă şi, departe de ea, mă regăseam mai intact şi mai înzestrat ca oricând. Era buretele care mă curăţa, gândeam adesea despre ea.

III

În unele seri în care vorbeam şi, prins de joc, deveneam din nou copil, uitam de mânia mea.

— Carlotta, spuneam, cum e când suntem îndrăgostiţi? De atâta timp nu mai sunt. Cred, pe scurt, că e frumos. Dacă merge bine, te bucuri, dacă merge rău, speri. Mi s-a spus că trăieşti de azi pe mâine. Cum e, Carlotta?

Carlotta dădea din cap, zâmbind.

— Şi apoi îţi trec atâtea gânduri frumoase prin cap, Carlotta. Cel pe care îl iubim şi nici nu vrea să ştie de asta, n-o să fie niciodată atât de fericit ca noi. Numai dacă, zâmbeam eu, nu se culcă cu o alta, şi nici nu-i pasă.

Carlotta se încrunta.

— Frumos lucru dragostea asta, încheiam eu. Şi nimeni nu-i scapă.

Carlotta îmi servea drept public. Vorbeam pentru mine în aceste seri. E cel mai frumos fel de a vorbi.

— Există dragostea şi există trădarea. Iar ca să te poţi bucura cu adevărat de dragoste, trebuie să fie şi o trădare. Asta-i lucrul pe care băieţii nu-l înţeleg. Voi, femeile, îl aflaţi mai devreme. Tu l-ai înşelat pe bărbatul tău?

Carlotta schiţa un zâmbel uşor, înroşindu-se.

— Noi, băieţii, eram mai proşti. Ne îndrăgosteam cu toată seriozitatea de-o actriţă sau de-o colegă şi îi dăruiam gândurile noastre cele mai frumoase. Doar că uitam să le spunem. După câte ştiu eu, nici o fată la vârsta noastră nu ignora faptul că dragostea e o problemă de şiretenie. Pare imposibil, băieţii se duc la casele de toleranţă şi trag concluzia că femeile de afară sunt altfel. Tu ce făceai la şaisprezece ani, Carlotta?

Dar Carlotta se gândea la altceva. Îmi spunea din ochi, înainte de a-mi răspunde, că eram al ei, şi uram asprimea acestei supuneri care-i iradia din priviri.

— Ce făceai la şaisprezece ani? repetam, uitându-mă în pământ.

— Nimic, răspundea gravă.

Ştiam ce gândea.

Apoi îmi cerea iertare, îmi spunea că e o nenorocită, recunoştea că n-avea dreptul, dar străfulgerarea aceea fusese de ajuns.

— Ştii că eşti proastă? În ceea ce mă priveşte, bărbatul tău ar putea să te ia din nou la el.

Şi plecam uşurat.

A doua zi primeam la birou un telefon timid şi răspundeam scurt. Seara ne vedeam.

Carlotta se amuza când îi vorbeam despre nepoata mea de la colegiu şi dădea din cap neîncrezătoare când îi spuneam că aş fi vrut s-o închidă mai degrabă în colegiu pe mama mea şi eu să trăiesc cu fata. Îşi închipuia că suntem două fiinţe străine care se prefac că sunt unchi şi nepoată, dar au în realitate o lume plină de taine şi de neplăceri, care îi mulţumeşte şi îi absoarbe. Mă întreba, ursuză, dacă nu era fata mea.

— Ba da, şi am făcut-o când aveam şaisprezece ani. Şi a vrut să fie blondă, ca să-mi facă în necaz. Cum de se nasc oamenii

blonzi?! Pentru mine blonde sunt doar animalele, ca maimuţele şi leii. Mi s-ar părea că stau mereu în soare.

Carlotta spunea:

— Eu eram blondă când eram mică.

— Eu, în schimb, eram chel.

În ultima vreme aveam pentru trecutul Carlottei o curiozitate plictisită, care mă făcea să uit, din când în când, tot ce-mi povestise mai înainte. O urmăream cum urmăreşti faptul divers. Mă jucam cu ea zăpăcind-o cu ieşiri ciudate, îi puneam întrebări cumplite şi răspundeam tot eu. În realitate nu mă ascultam decât pe mine însumi.

Dar Carlotta mă pricepuse.

— Povesteşte-mi, spunea în unele seri, strângându-mi mâna. Ştia că făcându-mă să vorbesc despre mine era unicul mod de a mă avea prieten.

— Ţi-am spus vreodată, Carlotta, am întrebat-o într-o seară, că un bărbat s-a sinucis pentru mine?

M-a privit veselă şi uluită, totodată.

— Nu prea e de râs, am continuat eu. Ne-am sinucis împreună, dar el nu s-a mai sculat. Nebunii din tinereţe.

Ciudat, gândeam atunci, nu mai povestisem asta niciodată nimănui; s-a nimerit s-o spun tocmai Carlottei.

— Era un prieten de-al meu, un tip blond, frumos. Acela chiar că părea un leu. Voi, fetele, nu aveţi asemenea prietenii. La vârsta aceea sunteţi deja prea geloase. Ne duceam împreună la şcoală, dar ne întâlneam mereu şi seara. Vorbeam porcării, cum fac băieţii, dar ne îndrăgostisem de-o doamnă. Poate că mai trăieşte. A fost prima noastră dragoste, Carlotta. Ne petreceam seara discutând despre dragoste şi moarte. Nici un îndrăgostit n-a fost vreodată mai sigur că este înţeles de prietenul lui, ca noi doi. Jean – se numea Jean – avea o tristeţe mândră de care mă ruşinam. Toată melancolia acelor seri, în care ne plimbam prin ceaţă, era creaţia lui. N-am fi crezut niciodată că se poate suferi atât de mult.

— Şi tu erai îndrăgostit?

— Suferam că sunt mai puţin melancolic decât Jean. În cele din urmă am descoperit că ne puteam sinucide şi i-am spus lui Jean. S-a lăsat treptat cucerit de idee, el care de obicei era

numai fantezie. Aveam un singur revolver. Ne-am dus pe colină ca să-l încercăm dacă funcţionează. Jean a fost cel care a tras. Fusese întotdeauna curajos, şi cred că, dacă el ar fi încetat s-o mai iubească pe frumoasă, aş fi încetat şi eu. După ce am încărcat revolverul – eram pe o cărăruie pustie, iarna, pe la jumătatea coastei – mă mai gândeam la violenţa împuşcăturii, când şi-a sprijinit ţeava revolverului în gură şi tocmai spunea: „Există şi din cei care-o fac“, când glonţul a ţâşnit şi l-a omorât.

Carlotta mă privea înspăimântată.

— Eu n-am ştiut ce să fac şi am fugit.

În seara aceea Carlotta m-a întrebat:

— Şi tu o iubeai cu adevărat pe femeia aceea?

— Pe femeia aceea? Eu îl iubeam pe Jean, ţi-am mai spus.

— Şi voiai să te omori şi tu?

— Desigur. Şi ar fi fost o prostie. Dar că n-am făcut-o a fost o mare laşitate. Uneori am remuşcări.

Carlotta îşi amintea adesea de acea poveste şi îmi vorbea despre Jean ca şi cum l-ar fi cunoscut. Îmi cerea să i-l descriu şi mă întreba cum arătam eu pe vremea aceea. M-a întrebat dacă am păstrat revolverul.

— Să nu te omori, ştii… Te-ai mai gândit vreodată să te omori?

În timp ce-mi spunea asta mă iscodea cu privirea.

— Ori de câte ori cineva se îndrăgosteşte, se gândeşte la asta.

Carlotta nici nu zâmbea măcar.

— Te mai gândeşti s-o faci?

— Mă gândesc, uneori, la Jean.

IV

Carlotta mă indispunea foarte mult la prânz când, întorcându-mă de la birou, treceam prin faţa ferestrelor

cafenelei sale şi mă ascundeam ca să nu fiu obligat să intru puţin şi să-i arăt că sunt bucuros. La prânz nu mă întorceam întotdeauna acasă şi îmi plăcea să stau singur, la ora aceea, într-un birt, închizând ochii pe jumătate şi fumând. Carlotta, stând în scaunul ei, făcea automat bonuri şi dădea din cap şi zâmbea şi se încrunta şi câte un client glumea cu ea.

Era acolo de la şapte dimineaţa şi stătea până la patru după-amiază. Era îmbrăcată în albastru deschis. Îi dădeau patru sute optzeci de lire pe lună. Carlotta era mulţumită că se putea descurca iute, şi prânzul îi era o ceaşcă mare de lapte, pe care îl bea fără să-şi părăsească postul. Ar fi fost o muncă uşoară, îmi spunea ea, dacă n-ar fi fost izbiturile alea repetate de uşă ale celor care ieşeau şi intrau. Uneori le simţea ca pe nişte lovituri de pumn în creier.

De atunci, când intru în vreo cafenea, nu mai las uşa să se trântească. Când era cu mine, Carlotta încerca să-mi depene mici întâmplări cu clienţii, dar nu reuşea să vorbească aşa, ca mine, cum de altfel nu reuşea să mă tulbure nici cu aluziile voalate la propunerile pe care vreun bătrânel i le făcea.

— Nu-l refuza, i-am spus, numai să nu mi-l arăţi. Primeşte-l în zilele fără soţ. Şi ai grijă să nu iei vreo boală.

Carlotta se strâmba.

De câteva zile o rodea un gând.

— Ne-am îndrăgostit din nou, Carlotta? am întrebat-o într-o seară.

Carlotta m-a privit ca un câine bătut. Eu începeam să-mi pierd răbdarea. Seara, în semiobscuritatea cămăruţei, privirile acelea strălucitoare, strângerile acelea de mână mă înfuriau. Îmi era întotdeauna teamă că o să mă leg de Carlotta. Şi nu-mi plăcea nici măcar să se gândească la asta.

Am redevenit tăcut şi mojic. Dar Carlotta nu mai întâmpina izbucnirile mele cu neliniştea umilită de altădată.

Se uita drept la mine, rămânând nemişcată, şi uneori, cu un gest afectuos, scăpa de mângâierea cu care voiam s-o îmbunez.

Asta mi-a plăcut şi mai puţin. Mă dezgusta să-i fac curte ca s-o am. Dar asta nu s-a întâmplat dintr-odată.

Carlotta spunea:

— Mă doare atât de tare capul… uşa aia! Să stăm cuminţi în seara asta. Povesteşte-mi ceva.

Când mi-am dat seama că nu se preface şi se consideră o nenorocită şi dezgropa remuşcări, n-am mai avut ieşiri violente faţă de Carlotta; am trădat-o pur şi simplu. Am retrăit una din serile tulburi de altădată când, după ce ieşeam din casa de toleranţă, mă aşezam într-o cafenea oarecare ca să mă odihnesc, fără bucurie şi fără tristeţe, prostit. Mă gândeam că aşa e drept: ori accepţi dragostea cu toate riscurile ei, ori nu-ţi rămâne decât prostituarea.

Mă gândeam că gelozia pe care mi-o arăta Carlotta era falsă şi am luat-o în râs. Carlotta suferea. Dar era o femeie prea simplă ca să tragă vreun folos din suferinţa ei. Şi, aşa cum se întâmplă când suferi cu adevărat, se urâţise. Îmi părea rău, dar simţeam că trebuie s-o părăsesc. Carlotta a presimţit lovitura. Într-o seară, când eram în pat şi evitam instinctiv discuţia, m-a respins deodată şi s-a ghemuit lângă perete.

— Ce ai? am întrebat-o iritat.

— Dacă aş dispărea mâine, m-a întrebat, întorcându-se spre mine, ţi-ar păsa vreun pic?

— Nu ştiu, am bâlbâit.

— Şi dacă te-aş trăda?

— Toată viaţa e o trădare.

— Şi dacă m-aş întoarce la soţul meu?

Vorbea serios. Am dat din umeri.

— Sunt o biată femeie, a spus din nou Carlotta. Şi nu sunt în stare să te trădez. L-am văzut pe soţul meu.

— Cum?

— A venit la cafenea.

— Dar nu fugise în America?

— Nu ştiu, a spus Carlotta. L-am văzut la cafenea.

Poate că nu voia să-mi spună, dar i-a scăpat că soţul ei era cu o doamnă în haină de blană.

— Şi n-aţi stat de vorbă?

Carlotta a şovăit.

— S-a întors a doua zi. Mi-a vorbit şi m-a condus până acasă.

Trebuie să recunosc că m-am simţit prost. Am spus încet:

— Aici?

Carlotta s-a lipit de mine cu tot trupul.

— Dar eu te iubesc, a murmurat, să nu crezi…

— Aici?

— Nu s-a întâmplat nimic, dragul meu. Mi-a vorbit despre afacerile lui. Numai revăzându-l am înţeles cât de mult te iubesc, şi nu m-aş mai întoarce la el nici dacă m-ar ruga.

— Deci te-a rugat?

— Nu. Mi-a spus că dacă ar trebui să se mai căsătorească o dată, m-ar lua tot pe mine.

— Şi l-ai mai văzut?

— A trecut pe la cafenea cu aia…

A fost ultima noapte pe care am petrecut-o cu Carlotta. Fără sa-mi fi luat rămas-bun de la trupul ei, fără regrete, am încetat s-o mai văd şi s-o mai vizitez acasă. Am lăsat-o să-mi telefoneze şi să mă aştepte prin cafenele, nu în fiecare seară, ci din când în când. Carlotta venea de fiecare dată şi mă devora din priviri. În momentul despărţirii îi tremura vocea.

— Nu l-am mai văzut, mi-a şoptit într-o seară.

— Faci rău, i-am spus, ar trebui să încerci să-l aduci înapoi.

Carlotta mă irita că îşi regretase bărbatul – şi fără îndoială îi părea rău după el; mă irita că sperase să mă lege de ea cu povestea aia. Şi dragostea aceea goală nu merita nici remuşcările Carlottei, nici riscul meu.

Într-o seară i-am spus la telefon că o să trec pe acasă pe la ea. Mi-a deschis uşa neîncrezătoare şi neliniştită. M-am uitat în jur prin anticameră, cu o oarecare teamă.

Carlotta era îmbrăcată în rochia de catifea. Mi-amintesc că era răcită şi că nu contenea să-şi strângă batista şi să şi-o ducă la nasul înroşit.

Am văzut imediat că înţelesese. A fost cuminte şi docilă, iar la cuvintele mele răspundea cu priviri triste. M-a lăsat să spun orice, uitându-se la mine pe furiş, peste batistă. Apoi s-a ridicat, a venit lângă mine şi s-a sprijinit cu toată greutatea de obrazul meu, încât a trebuit s-o îmbrăţişez.

— Nu vii în pat? m-a întrebat încet, cu vocea ei obişnuită.

Am urcat în pat şi tot timpul mi-a displăcut faţa umedă şi umflată de răceală. La miezul nopţii am sărit din pat şi am

început să mă îmbrac. Carlotta a aprins lumina şi m-a privit o clipă. Apoi a stins şi mi-a spus:

— Ieşi, dacă vrei.

Încurcat şi împiedicându-mă, m-am dus.

Mă temeam, în zilele care au urmat, c-avea să-mi telefoneze, dar nu m-a deranjat. Am lucrat liniştit săptămâni de-a rândul, şi într-o seară m-a cuprins pofta de Carlotta, dar ruşinea m-a ajutat să mi-o înving. Totuşi, ştiam că dacă aş fi sunat la uşa aceea, aş fi adus cu mine fericirea. Certitudinea asta am avut-o mereu.

N-am cedat, dar a doua zi la prânz am trecut prin faţa cafenelei sale. La casă era o blondă. Poate că şi-a schimbat tura. Dar nici seara n-am văzut-o. M-am gândit c-o fi bolnavă, sau că bărbatul ei o luase cu el. Gândul ăsta nu mi-a plăcut.

Dar mi-au tremurat picioarele când portăreasa din bulevard, privindu-mă încruntat şi cu multă ostilitate, mi-a spus că au găsit-o cu o lună în urmă, moartă în pat, cu gazul deschis.

Vila de pe colină

Urcam din nou drumul de pe colină şi bătrânele privelişti cu vegetaţie şi ziduri scunde, pe măsură ce se iveau la cotituri, mi se păreau neadevărate. Trăisem multă vreme departe, abia reamintindu-mi de ele distrat în unele clipe, încât prezenţa lor concretă avea acum asupra mea doar efectul de simbol al trecutului.

Dar briza serii şi mirosul acelui pământ nu erau simboluri. Regăseam aici, materială, atmosfera tinereţii mele, pentru că lucrurile astea nu le uitasem niciodată, iar în depărtatele câmpii sau pe bulevardele oraşului adulmecasem de atâtea ori aerul, savurând alte vremuri.

Nici vocea de la telefon n-a fost un simbol. Mă făcuse să tresar, atât de curată şi de fidelă amintirii îmi sunase în ureche. Probabil că Ginia nu se păstrase ca vocea ei. Vocea, precum mirosul trupului nostru, e tot ce avem mai inalterabil. Dar cred că nu aş fi recunoscut-o pe Ginia după miros, nici măcar după parfum.

Mergeam pe lângă balustrada care pe timpul meu încă nu exista, încercând să retrăiesc vechea nelinişte de-a mă uita în jos, la micul torent care de atâtea ori îmi oprise paşii nesiguri, numai cu fiorul lui rece, când, de lângă o surpătură plină cu pietre, s-a ivit un tânăr blond, cu haina aruncată pe umeri, urcând pe drum, din albia pe jumătate secată. M-am oprit instinctiv, din politeţe, şi el a trecut peste balustradă, sărind în drum. Fără să mă privească, a zâmbit dispreţuitor şi preocupat.

I-am spus cu glas glumeţ:

— Bună seara.

Tânărul mi-a răspuns în grabă:

— Bună seara, plecând numaidecât capul şi pregătindu-se s-o pornească din nou în sus pe drum, cu paşi grăbiţi.

După ce a dispărut la cotitură, nu m-am mai gândit la el, ci priveam în jur, încercând să recunosc locurile. Din câte îmi aminteam despre colină şi după numărătoarea vilelor, îmi mai rămânea de făcut încă o bucată bună de drum. Trebuia să mai trec şi de cârciuma cu pomi în faţă, şi de marele parc întotdeauna pustiu, unde în iunie, printre firele întunecate de iarbă, se zăreau fragii. Ce idee a mai avut şi Ginia, să se stabilească tocmai în vârful colinei. Îşi mai amintea oare Ginia cum se arunca cu o lăcomie neprefăcută asupra unei farfurii pline cu fructe, ori îmbătrânise, oare, mai mult decât trebuia?

Oricât de mult ardeam de dorinţa de a o revedea, nu eram neliniştit. Mie mi se întâmplă să mă bucur de singurătate, mai ales atunci când ştiu că peste puţin voi ieşi din ea, şi cum eram singur pe drumul acela din trecut, amintirile mă însoţeau ca tot atâţia norişori. Eram eu? Eram chiar băiatul de odinioară? Pe cine aveam să văd în seara aceea? Mă uitam la torent şi la puţinele garduri ale vilelor şi mi se părea că pe drumul asfaltat strivesc în picioare o tristeţe tăinuită, ca un presentiment. Melancolice erau numai peisajele întunecate, cu copaci bătrâni, nu şi adierea vântului şi singurătatea.

Am ajuns aşa la o altă cotitură şi l-am văzut, ceva mai departe, pe tânărul de mai înainte aşezat pe un zid. Stătea şi privea cerul, limpede în întunericul ce se lăsa, şi fuma o ţigară. Apropiindu-mă, am avut impresia că e mult prea tânăr pentru mişcările lui leneşe. Sta sprijinit cu un picior pe pământ şi cu celălalt pe zid.

Când l-am întrebat dacă ştie care era vila, şi-a scos ţigara din gură şi mi-a spus, întinzând mâna spre un gard, la câţiva paşi.

— Vin şi eu, e aici.

Grilajul era întredeschis şi lăsa să se vadă câteva trepte înguste ce duceau spre o grădină de flori. Printre copaci se zărea acoperişul roşu al vilei şi de sus se auzeau glasurile unor oameni care petrec.

Tânărul nu se mişca. Continua să fumeze şi să privească cerul. Nu ştiu de ce, am rămas să-l aştept, în picioare, lângă gard.

Ţigara s-a terminat încet. Atunci tânărul a sărit în picioare şi, zâmbindu-mi, a intrat cu mine pe portiţă.

— Nu poţi rămâne o clipă singur, a spus Ginia intrând cu mine pe terasă şi trântind uşa în urma ei. Aici era pregătită o masă sărbătorească pentru şapte-opt persoane, o pată scânteietoare care în seara răcoroasă aduna în ea toată lumina cerului.

— Parcă ar fi un lac, am spus.

Ginia s-a lăsat să cadă pe o bancă şi s-a uitat atentă la mine, de sus în jos, înduioşată. De jos se auzeau voci şi pietrişul scârţâind sub paşi.

Am vorbit îndelung, cu sete. Ginia avea tristeţi în care nu pătrundeam, dar în asemenea cazuri tăceam, uitându-mă la ea în voie. Era totuşi aceeaşi.

La sfârşit şi-a încordat faţa ei puternică, pe care se adânceau primele riduri, fără s-o urâţească, şi s-a uitat în jur.

— Mă caută cei de jos, a spus.

— A venit soţul tău?

Ginia a zâmbit din nou.

— Nu el. Ştie că avem să ne povestim multe lucruri.

— N-am mai termina niciodată, am spus atunci. Dar totul se reduce la asta: doreşti tot ca-nainte?

Ginia şi-a plecat capul, nehotărâtă.

— Slavă Domnului, da.

— Atunci, totul e-n ordine.

— Vrei să coborâm? m-a întrebat ridicându-se.

Era îmbrăcată cu o rochie simplă, albă ca şi faţa de masă.

Coborând i-am spus:

— Toţi oamenii ăştia sunt prietenii tăi, sau ai soţului tău?

— Căsătorindu-ne, i-am amestecat, aşa cum faci şi cu cărţile. Pe care după aceea nu le mai citeşti.

— Nici măcar pe cele cumpărate de curând? am întrebat-o cu intenţie.

— Oh!... acelea.

În grădina înserată, în care am ieşit, am făcut cunoştinţă cu câţiva dintre oaspeţi. Toţi o întrebau pe Ginia de soţul ei. Ginia s-a eschivat, glumind cu nerăbdare, şi m-a rugat să mă aşez

într-un fotoliu de răchită. Tânărul cel blond a apărut de pe o potecă.

În faţa mea stătea o femeie ascuţită la faţă, picior peste picior.

— Ginia mi-a vorbit mult despre dumneavoastră, mi-a spus pe neaşteptate, confidenţial. Şi cum se întuneca, se apleca mereu înainte şi închidea ochii pe jumătate, ca să mă vadă mai bine. Apoi s-a lăsat din nou în fotoliu.

— Ginia e o femeie extraordinară, a mai spus, are vitalitatea unei adolescente şi un *goût de vivre* deosebit. Când povesteşte ceva din trecut, ţi se pare c-o auzi cum se bucură cu tot trupul. Îmi amintesc mereu cum ne-a descris odată bucuria cu care făcea baie când era fetiţă. Şi de dumneavoastră vorbeşte cu plăcere. Cum o găsiţi, după atâţia ani?

— Bine.

— Mă bucur. Mie mi se pare un pic obosită, îngrijorată. Poate are nevoie de distracţii. Dar plăcerea de a vedea un vechi prieten, şi tânăr, o va reconforta. Dumneavoastră îl cunoaşteţi pe soţul ei?

— Nu.

— O să-l cunoaşteţi. Dar cum mai întârzie. Soţii întârzie mereu, nu-i aşa?

Şi pentru că râdea, cu un râs aspru, ascuţit, am închis ochii pe jumătate, în întuneric, şi mi-am împreunat mâinile sub bărbie.

Vocea răguşită a prins din nou să vorbească.

— Paolo e un bărbat interesant. Un bărbat serios, poate prea serios pentru Ginia. Cu totul altfel decât Ginia. Ginia a rămas o copilă, spontană. Paolo trăieşte poate mai intens decât ea, dar se stăpâneşte, nu se exteriorizează niciodată. Ginia, în schimb, e un cristal, un cristal încântător. Dar sunt caraghioasă, dumneavoastră o cunoaşteţi mai bine decât mine.

În clipa aceea cineva din casă a aprins lumina deasupra capului nostru, şi în valul de lumină a apărut chipul măsliniu, slab, cu doi ochi batjocoritori. Lumina a fost întâmpinată cu un ropot de aplauze şi toată lumea a început să facă conversaţie.

Alte aplauze au salutat apariţia soţului Giniei care, îmbrăcat în flanel alb, s-a ivit în capul scărilor, la braţul Giniei şi urmat

de tânăr. Era un bărbat înalt, cu trăsături ferme, care a salutat pe toată lumea din jur cu un zâmbet uşor, fără să se scuze de întârziere. Mi-a strâns mâna cu indiferenţă şi ne-a rugat să ne aşezăm. Tânărul rămăsese în spate, în spaţiul întunecat.

Bărbatul a plecat împreună cu Ginia, ca să se pregătească pentru cină. S-au mai ridicat şi alţii şi au intrat în casă. După puţin timp am rămas singur, printre fotolii, dar simţeam cum tânărul respiră în întuneric.

— Aici fiecare face ce vrea, am spus eu cu jumătate de gură, împăciuitor.

— Ginia o să revină să vă caute, a răspuns.

A ieşit în lumină şi s-a oprit pe pietrişul din grădină, şovăind. Chipul lui, luminat pe neaşteptate, nu mi se mai părea atât de tânăr şi de destins, ci purta urma unei suferinţe care nu se potrivea cu privirea.

— Melancolic? l-am întrebat.

— Să mă scuzaţi pentru mai înainte, a spus încet.

În momentul acela Ginia şi-a făcut apariţia în uşă şi s-a apropiat de noi.

După cină cineva a stins lumina în jurul căreia roiau musculiţe şi am rămas aşezaţi pe terasă, sub vârfurile negre ale copacilor. Ginia şi Ada au însoţit-o până în casă pe o doamnă căreia i se făcuse frig, şi pentru un scurt timp nimeni n-a mai scos o vorbă.

— Azi trotuarele ardeau ca un cuptor, a spus o voce profundă din celălalt capăt al mesei.

Doi sau trei fumau şi punctişoarele roşii pâlpâiau ca nişte licurici nemişcaţi. Mi-am sorbit încet cafeaua ca şi când n-aş fi auzit.

În cele din urmă o altă voce – pata albă a soţului Giniei – a remarcat:

— Căldura cea mare s-a dus.

Apoi o voce foarte cunoscută:

— N-aţi mai fost, într-adevăr, niciodată pe-aici pe sus?

— Cunosc drumurile acestea, am răspuns în întuneric, le băteam când aveam vârsta dumneavoastră. Fără să cobor până la torent, am riscat, totuşi, de multe ori să mă rostogolesc în el. Apoi le-am pierdut din vedere.

— Şi, atunci, o cunoşteaţi pe Ginia?

— Să ne înţelegem: colina era ceva şi Ginia era altceva. Deşi cred că şi ei îi plăcea să ia cina la cârciumă.

Soţul a spus deodată:

— Când o auzi pe Ginia povestind despre voi, parcă ar vorbi de nişte lupi.

A venit slujnica şi i-a spus ceva la ureche. Soţul s-a scuzat şi a urmat-o, fără să se tulbure. Au rămas doi domni în vârstă şi o domnişoară, care discutau la capătul mesei, şi tânărul meu s-a plimbat o clipă neliniştit, apoi s-a sprijinit de balustradă.

Am închis uşor ochii, lăsându-mi capul pe spate. Nu ştiu cât timp a trecut, apoi am auzit foarte aproape de mine vocea tânărului care vorbea în zeflemea. Tonul acela m-a făcut să mă ridic. L-am luat de braţ şi i-am spus:

— Ne ducem să-i căutăm?

Celălalt însă m-a dus lângă balustradă, de unde se vedea în depresiune o mare parte din oraş, tremurând ca un lac.

— Spuneţi adevărul: veniţi aici în fiecare seară? l-am întrebat, puţin timp după ce ne sprijiniserăm de balustradă.

— M-am săturat, mi-a spus încet, să ştiţi. Explicaţi-mi şi mie, cum de-aţi putut fi tânăr prin locurile acestea.

— Lucrurile astea le descoperi după ce au trecut. Mergi înainte fără să te gândeşti la ele.

Nu mi-a răspuns.

— Dumneavoastră nu vi se potriveşte colina, am spus liniştit. Încercaţi colo, jos…

N-a spus nimic şi a scuipat peste balustradă.

— Cum se trăieşte în Sicilia? m-a întrebat brusc.

— În cazul dumneavoastră, bine.

— Proasta aia de Ada, a exclamat încet. Aţi observat cum se interesează de dumneavoastră şi de Ginia?…

— Toate femeile sunt aşa…

În momentul acela a venit lângă noi unul dintre cei doi domni în vârstă şi ne-a spus că era îngrijorat din pricina soţiei lui.

— Să mergem s-o căutăm.

Am întâlnit-o în uşă, împreună cu soţul Giniei.

— Eu mă simt bine. I s-a făcut rău Giniei.

— Nu e nimic, nu e nimic, a spus soţul. Digestia.

Am auzit un schimb de cuvinte însufleţite, şi l-am văzut pe soţ cum îl ţinea pe tânărul foarte neliniştit, de încheietura mâinii.

— Unde vreţi să vă duceţi? Se întorc numaidecât.

Ne-am aşezat din nou şi mulţi stăteau de vorbă.

Doamna spunea, respirând greu, că de vină era numai trecerea aia repetată de la cald la frig, şi soţul ne-a spus calm că nici măcar nu era cazul să vorbim de asta. Tânărul nu se aşezase: se plimba neliniştit.

— Nu vreţi să fumăm?

În cele din urmă s-a deschis uşa şi a apărut Ada, întunecată şi batjocoritoare, şi lângă ea Ginia, palidă şi cu un aer rătăcit.

Aş fi vrut să nu fiu acolo. Noroc că întunericul mă izola şi ne izola pe toţi cei aşezaţi pe terasă, şi chiar şi hainele albe ale Giniei şi ale soţului ei. Cineva vorbea în ţârâitul greierilor. Apoi a vorbit Ada.

De ce venisem acolo sus?

După multă, multă vreme, unul dintre bătrâni s-a plâns de muşte şi au spus c-o să intre în casă.

— E păcat să renunţi la priveliştea asta.

Ne-am ridicat cu toţii şi am început să ne înşirăm sus pe scară. Am rămas în coadă şi Ginia a venit lângă mine prin zgomotul paşilor.

— Bietul de tine. Te plictiseşti?

— Nu în mod deosebit. Aşa faceţi mereu?

— Măi mult sau mai puţin. M-a strâns de braţ şi mi-a şoptit la ureche, deznădăjduită: Vorbeşte cu băiatul acela. Nu-l lăsa singur nici un moment.

Jos, bătrânii şi domnul Paolo s-au aşezat în salon, în timp ce femeile intrau în grădină. M-am oprit o clipă, lângă radio, unde meştereau cu toţii, şi când să pun piciorul pe pietrişul de pe potecă, mi-a ieşit brusc înainte Ada, din întuneric. Am observat că păşea cu vioiciune.

— Unde e Ginia? am întrebat-o.

— Se consolează cu tineretul, a spus aspru. Aţi văzut ce se întâmplă?

— Ce anume?

— Dar cum de nu ştiţi?

— Ce anume?

— Sunt lucruri despre care nu ne e permis să vorbim, dar dă-o-ncolo de treabă, pentru asta te căsătoreşti.

Vorbea cu un ton batjocoritor, mai aspru ca niciodată.

— Hai, duceţi-vă s-o felicitaţi. Vă aşteaptă. Spune că îi daţi senzaţia că e din nou copilă.

A intrat în casă. Nu voiam să întâlnesc pe nimeni, şi m-am întors cu faţa spre întunericul copacilor.

Apoi au ieşit din întuneric Ginia şi tânărul, la braţ. S-au despărţit imediat şi Ginia mi-a zâmbit. S-au aşezat şi ei în fotoliile de răchită. Încet, fără să tulbure liniştea nopţii, radioul se auzea din salon. Domnişoara blondă a ieşit fugind şi s-a oprit brusc pe pietriş, găsindu-ne adunaţi în cerc.

Nu mă uitam la Ginia ca să nu-i văd privirea rugătoare pe care mi-o arunca. Îmi sprijineam bărbia de palmele împreunate.

— Dumneavoastră credeţi c-o să mai plecaţi în călătorie? am spus în cele din urmă.

Mi-a răspuns însă Ginia, cu o voce îndepărtată:

— Cu plictiseala care te apucă în unele zile, chiar că-ţi vine pofta să te urci în tren.

— E o amăgire ca oricare alta.

Tânărul a sărit în picioare.

— Are perfectă dreptate şi în anumite situaţii e chiar o laşitate. Se spune aşa despre beţivi, dar oricine fuge de o îndatorire e un om beat.

— Îndatorirea de a petrece vara sus pe colină nu mi se pare capitală, a spus Ginia, zâmbind.

— Pot să vin şi eu? m-a întrebat domnişoara, aşezându-se. Cum vă simţiţi, doamnă?

În tăcerea care s-a lăsat, am ascultat vocea plăcută de la radio până când a tăcut. Se stârnise o adiere de vânt.

— Vreţi să beţi ceva? ne-a întrebat Ginia, ridicându-se.

Când s-a întors cu tava, tăceam. Blondina ne privea neliniştită. Ginia a început să toarne.

— Oricum, pentru cineva suntem cu toţii nişte beţivi.

Blondina a râs tare. Tânărul a sărit în picioare.

— Vreau să vorbesc cu soţul tău, Ginia, a spus încet.

Ginia a aşezat cu răceală un pahar, şi l-a privit cu atenţie. S-au privit fix câteva secunde.

— Să mergem, i-a spus sec. O să-i vorbim amândoi.

— Să mergem.

Tânărul s-a înroşit şi a zâmbit dispreţuitor. Apoi a pornit alături de Ginia, dar când au ajuns la intrare, i-a strâns braţul şi a lăsat-o, fugind în bezna dintre straturi.

Ginia plângea. Toată faţa îi era roşie şi se strâmba ca un copil. N-o mai văzusem niciodată plângând.

I-am luat mâna şi am aşezat-o în faţa mea, închizând uşa.

Când tăcerea a devenit de nesuportat, Ginia a fost cea care a ridicat spre mine ochii larg deschişi.

— După cum vezi, îmbătrânesc, a spus zâmbind. Unde s-o fi dus băiatul ăla?

Nu i-am răspuns şi o priveam. Ginia a vorbit din nou, fără să se mişte.

— E un naiv. N-a fost în stare nici măcar să se răzbune.

— Trebuia?

— Se pare că da. Nu există oameni mai răzbunători decât naivii. Sunt în stare de orice. Dar nu ştiu să ducă lucrurile până la capăt.

— Şi ar fi trebuit să le ducă?

— Poate că era mai bine.

— Ştie de tine?

Ginia a încuviinţat din cap, gravă.

— Asta l-a scos din minţi?

Ginia s-a aplecat înainte, sprijinindu-şi bărbia în palme.

— Cred că sunt prima lui iubire, a spus strâmbându-se. Şi nu există ceva mai periculos decât asta.

Nările ei înroşite fremătau puternic. Continua să mă privească cu îndrăzneală şi ochii i s-au limpezit din nou.

Apoi s-a ridicat cu dezinvoltură în picioare.

— Tu, la douăzeci de ani, te-ai crezut vreodată tată?

S-a deschis uşa şi odată cu zgomotul muzicii a intrat soţul Giniei. A închis uşa în urma lui şi a venit lângă noi, în tăcere.

I-a spus Giniei:

— Eram îngrijorat. Cum te simţi?

Ginia s-a îmbufnat caraghios.

— Plângeam împreună.

Atunci bărbatul acela i-a luat mâna şi i-a întors palma, ducând-o la gură. Amândoi apoi, unul lângă celălalt, m-au privit, şi bărbatul a spus:

— Dumneavoastră trebuie să mă scuzaţi, dar sunt îngrijorat.

— Cu copiii nu e de glumă, a spus Ginia.

— Chiar aşa.

Felicitându-i, am intrat în salon. Simţeam nevoia să stau singur. Căutam ochii Giniei ca să-i smulg o confirmare.

A dat din umeri şi a trebuit să-i răspundă ceva Adei. Atunci am ieşit în prag.

Am văzut capul blond al fetei aceleia aşezat tot acolo unde o lăsasem. Se uita la un fotoliu gol şi părea gânditoare. Am trecut prin spatele ei şi m-am pierdut în beznă.

Speram oarecum să-l întâlnesc pe băiat şi am înaintat până la un luminiş de sub un tei, de unde se zărea, înaltă şi neagră, spinarea colinei. Cântau greierii şi nu ajungea până aici nici un glas, în afară de vocea potolită a radioului.

Încercam să mă obişnuiesc cu gândul că tânărul dispăruse. Şi răcoarea nopţii, mirosul pădurii, imaginea Giniei nu-mi dădeau pace, nu se mai contopeau într-o amintire tăinuită, ci mă chinuiau până în adâncul sufletului, neliniştitoare şi ambigue, ca nişte lucruri care nu-mi aparţineau. Mă gândeam că în luminişul acela, în faţa colinei, Ginia şi tânărul meu trebuie să se fi plimbat adesea împreună.

L-am regăsit aşezat, în locul domnişoarei, cu spatele la lumină. Era singur şi părea să asculte, absorbit cu totul, vocea Adei care ieşea gravă din salon.

Oprindu-mă, am prins câteva cuvinte. Ada glumea cu voce tare. M-am aşezat în faţa luminii şi tânărul m-a văzut, dar nu mi-a vorbit. L-am privit, împăcat, fără să spun nimic.

Mi se părea că sunt la întâlnirea noastră de lângă zid când îmi zâmbise pe neaşteptate, aruncându-şi ţigara. Dar de data asta nici nu fuma, nici nu zâmbea. În schimb, mi-a spus:

— Şi dumneavoastră căutaţi singurătatea?

Nu răspundeam şi îl priveam.

— …Nu numai ca să stai deoparte, ci singur, înţelegeţi? departe de picioarele şi de ochii altora. Puteţi să i-o spuneţi Giniei. O să stau singur. Asiguraţi-o.

Vocea lui suna surdă şi frântă.

— De ce v-aţi întors ca să-mi spuneţi toate astea? l-am întrebat. A tăcut o clipă, apoi a spus din nou:

— Dumneavoastră n-aveţi de unde să ştiţi. Voiam să i-o spun Giniei, dar nu ajută la nimic. Să i-o spuneţi dumneavoastră, care-i sunteţi prieten. Eu trebuie să plec.

Se ridicase în picioare.

— N-am să spun nimic, am spus.

— De ce?

— Pentru că mi se pare că exageraţi.

M-a ţintuit cu ochii aceia dispreţuitori, dar tremura.

— Duceţi-vă la Ginia, am reluat calm, şi purtaţi-vă cu ea de la egal la egal şi spuneţi-i lucrurile pe care le gândiţi; o să vedeţi că Ginia nu e o femeie care să nu priceapă, şi o să găsiţi o cale de ieşire. Restul nu contează.

— Ba restul contează, a bâlbâit băiatul. Ginia n-o să se întoarcă înapoi. Ginia nu e o proastă. Nici chiar eu, care vă vorbesc, nu ştiu care e adevărul.

Fără să ridic ochii, m-am uitat la umbra învălmăşită a glicinei de pe prundiş. Simţeam cum îmi zvâcnesc şi cum mă dor tâmplele.

— Plec, a spus tânărul, fără să salut pe nimeni. Aşa o să mă mai întorc. Vă rog să vorbiţi cu Ginia.

Scârţâitul uşor de paşi s-a îndepărtat pe prundiş.

Când am reintrat în casă, i-am găsit pe oaspeţi gata de plecare. În timp ce femeile urcau la etaj să se pregătească, bărbatul Giniei m-a invitat să mai trec după-masa când, fiind foarte cald, Ginia rămânea singură şi i-ar fi plăcut să vorbească cu mine despre lucrurile de altădată. L-am scuzat pe tânăr, dar a început să râdă şi mi-a spus că dispărea adesea în felul acesta, ducându-se să hoinărească singur, pe coline. Şi, la vârsta lui, nu poţi să nu-i dai dreptate.

În timp ce traversam grădina în grup, Ginia mi-a strâns mâna şi mi-a şoptit să mă întorc, să n-o las singură. Soţul

mergea în faţă, între blondă şi bătrâna doamnă. La poartă Ada i-a strâns puternic mâna şi a îmbrăţişat-o pe Ginia, sărutând-o.

Am făcut două grupuri. În faţă, doamna şi cei doi bătrâni; în spate, eu, între Ada şi blondină. Siluetele întunecate ale copacilor îşi pierduseră orice materialitate în beznă, şi rămăsese numai mirosul pătrunzător de pământ şi de noapte sub stele. Umblam fără amintiri, abia răspunzând la întrebări, fiindu-mi dor de clipa în care aveam să rămân singur.

Lanul de grâu

Cât timp durase primăvara, nimeni nu dăduse atenţie ierbii aceleia, mai fragedă şi mai înaltă decât cea obişnuită, dar acum, când se însera mai târziu şi când oamenii ieşeau pe străzi să ia aer, lucrul acesta îţi sărea în ochi. Grâul avea să devină mai înalt şi mai galben şi mai foşnitor, şi poate cu câţiva maci prin el, şi într-o bună zi bătrânul o să vrea să-l secere şi să facă snopi şi să vorbească despre el pe stradă şi prin prăvălii. Poate c-o să încerce să-l vândă.

Amalia se uita neliniştită la câţiva băieţi aşezaţi pe banca din stradă, tocmai unde se termina zidul fabricii şi începea fâşia de pământ din faţa casei. Îi privea neliniştită, cu ruşine şi cu speranţă totodată, nu ştia nici ea de ce, acum când grâul era verde. Dar băieţii se uitau o clipă şi plecau.

Într-o seară, în timp muncitorii care locuiau în ultimele case de lângă barieră ce treceau pe biciclete, Amalia s-a întors acasă cu pălăria în mână, înălţând capul ca să vadă tulpinile verzi. A mâncat repede, fără să se uite la hârtia murdară din bucătărie şi la farfuriile sparte; mânca ce era, de asta nu-i prea păsa; nu-i păsa nici de papucii rupţi ai mamei, nici de pantalonii descheiaţi ai bătrânului, sau că îşi ştergea gura cu dosul palmei; voia doar să se grăbească, să nu-l mai audă pe bătrân că începe iar cu grâul lui, plângându-se că gunoiul nu îngraşă bine pământul.

Fără pălărie, a ieşit în înserarea de-afară, îndepărtându-se de casă, pentru că nu voia ca Tosca să vină s-o caute. A plecat fredonând în şoaptă până la capătul bulevardului, unde apăreau din nou pomii, şi s-a uitat în depărtare să vadă dacă e lumină la Tosca. În stradă era plin de copii care ţipau cât timp

mai era puţină lumină. Amalia s-a oprit în faţa oglinzii de la Barul American, s-a rujat din nou şi şi-a aranjat bretonul. În răsfrângerea verzuie şi-a dat seama că avea ochii adânci şi cruzi.

Tosca îi spusese odată că îi invidiază pentru cocioaba lor izolată. Ea se gândea doar la faptul că nu trebuia să urci trepte. Pentru Tosca duminica avea farmec dacă se duceau să ia o gustare pe pajişte şi visul ei era să petreacă o zi întreagă la cules de struguri.

Cineva o privea. Era fratele Toscăi. Amalia îl repezise odată; faţa aceea blonzie, cu ochi răutăcioşi, mâinile mari, atârnând şi unghiile rupte îi repugnau. De data asta îi şoptea râzând un compliment şi nu se mişca din loc.

— Înainte sau după? l-a întrebat Amalia, îndulcindu-şi zâmbetul.

— Dacă îmi spui treaba aia, sunt după, a spus Tonino, întinzând mâna.

— O aştept pe Tosca.

— Eu nu, a spus el, şi a ridicat din umeri.

Amalia a bătut din picior de nerăbdare. Dar Tonino se distra, mulţumit de sine. Amalia a început să se plimbe nervoasă.

După ce a rămas singură, a ieşit pe bulevard să se plimbe pe sub umbra copacilor. Peste toate mirosurile de prăjeală, de praf, de stradă, simţea răcoarea serii şi îi plăcea. Îi plăcea şi scrâşnetul tramvaielor din depărtare.

În seara aceea, la lumina roşie a firmei, Amalia s-a uitat la fotografiile înrămate, şi s-a strâmbat. Tosca n-a insistat, şi au plecat mai departe cu paşi înceţi. Au ajuns în faţa restaurantului „Grădinar“.

— Mă duc să văd dacă e cineva, a spus Tosca.

Dincolo de gardul viu, o mână dintr-un grup le-a făcut semn.

— Vino, a spus Tosca, e Gianni.

— Nici măcar pălărie n-avem, a spus Amalia.

— Oricum o scoţi, vino.

— Erau acolo Gianni, Tonino şi toţi mecanicii din secţie. În loc să danseze, beau bere. Pe cimentul dintre pomi erau puţine perechi, dar orchestra cânta cu atât mai tare. Sub pomi era răcoare.

Amalia n-a vrut să bea bere şi a cerut o cafea. Îi era necaz că nu-şi schimbase ciorapii cu care fusese la fabrică, fiindcă pe ciment, atunci când sunt puţine perechi, picioarele se văd bine.

L-a văzut pe unul în alb care dansa cu picioarele goale, de parcă ar fi fost vară. La o măsuţă, în semiobscuritate, a zărit o pereche: el sportiv, cu mustăcioară, poate stăpânul maşinii de-afară, ea rezemată în cot, ca să-i vorbească: dactilografă, avea unghiile făcute.

Tonino a întrebat-o ironic dacă voia să danseze.

— Acum sunt obosită.

Tosca şi Gianni erau deja pe ciment.

Mecanicii tăceau, zâmbind prosteşte. Întrerupseseră desigur vreo discuţie. Amalia îi privea fără expresie. Tonino a spus:

— Vorbiţi mai departe, băieţi, oricum domnişoara nu e torineză.

Şi un idiot, pe care Amalia nu-l cunoştea, a întrebat:

— A, da? Şi de unde e?

Unul din ei a spus, dând din cap:

— Femeia tot femeie rămâne.

Dar prostul acela cu ochii saşii insista. Tonino însă, fără să rânjească de data asta, a răspuns serios:

— Suntem agricultori. Ne-am săturat să punem varză şi am emigrat. Unde e sătucul ăla? a întrebat.

Amalia se prefăcea că nu aude, dar simţea cum asudă. Pentru o clipă inima i-a bătut mai tare decât orchestra. Tonino a continuat:

— Şi nici nu ne uităm la cei cu care n-am ieşit pe pajiştea din sat…

Un băiat înalt cu părul creţ şi haina pe braţ se apropia de grup şi unul dintre mecanici a ridicat o mână şi a strigat. Tricoul alb îi scotea în evidenţă braţele bronzate. Era mai mult decât un muncitor. Saşiul l-a strigat Remo, râzând.

S-au salutat cu însufleţire, şi Amalia a rămas pe scaun, cu capul plecat. Apoi l-a auzit pe acest Remo cum le spunea celorlalţi:

— Liberă?

Orchestra începea să cânte şi Amalia a sărit în picioare, zâmbindu-i. S-au îndreptat cu paşi mari spre pista de dans.

Tânărul mai mult i-a strâns mâna decât a îmbrăţişat-o, cuprinzând-o pe după talie, şi, în timp ce o prindea cu dreapta, îi pipăia spatele puternic. Amalia s-a lăsat în voie la pieptul lui. Spre sfârşitul turului el a întrebat-o în şoaptă de unde era. Amalia i-a zâmbit prosteşte. Nu şi-au spus altceva.

După ce au terminat dansul, s-au privit o clipă:

— Puneţi-vă haina, e răcoare.

S-au furişat printre perechile nemişcate, au ajuns până la gard şi au ieşit în întunericul de pe bulevard.

Tovarăşul ei îşi aruncase haina pe umeri şi, cu paşi mari şi măsuraţi, se aplecase ca să fie de aceeaşi înălţime cu ea. Nu vorbea ca s-o lase pe ea să spargă gheaţa.

La un moment dat Amalia uitase că erau împreună, dar şi-a revenit şi a spus:

— M-am săturat de cei patru prost-crescuţi.

Celălalt a privit-o pe furiş, apoi a bombănit:

— Sunt patru proşti, nu înţeleg nimic. Cum vă numiţi? şi a luat-o de braţ.

Amalia a simţit strânsoarea îndrăzneaţă de mai înainte, şi s-a desprins numaidecât.

— Să ne plimbăm doar, a spus încet.

Când au ajuns la calea ferată, între case şi câmpul întunecat, Amalia stătea agăţată de cotul lui şi îl asculta povestind despre marea cursă ciclistă de anul trecut, când trecuse chiar pe la bariera aceea, el şi cu grupul fruntaş al plutonului. Amalia şi-a amintit vag o duminică cu oameni mulţi şi cu strigăte, şi un stol de ciclişti cocoşaţi şi desfiguraţi deasupra ghidoanelor. Amalia nu auzise niciodată de numele lui, dar îi plăcea că dansatorul nu se lăuda şi spunea că alerga în pluton.

— Şi acum ce faceţi?

Se antrena pentru cursa de pe Riviera.

Amaliei începu să-i bată inima, pentru că asta însemna că era un ciclist important.

— De-a lungul întregii Riviere?

Remo nu zâmbea niciodată. Şi în întuneric, Amalia îşi dăduse seama că nu zâmbea nici măcar când îi spusese ei că e o fată frumoasă şi o mângâiase pe şold.

— Pe întreaga Rivieră?

Remo a spus că o cursă se câştigă prin antrenament şi că şoselele sunt toate la fel. Pe Amalia a cuprins-o dorinţa arzătoare să-i vadă coapsele goale; trebuiau să fie puternice şi bine făcute. L-a întrebat dacă are fotografii.

Remo, strângând-o întruna de braţ, a spus:

— Ne ducem pe câmp?

Stând pe iarbă, Amalia l-a întrebat când o să se ducă pe Riviera şi dacă mai fusese şi altădată. Remo a bombănit ceva şi i-a mângâiat picioarele până sus, apoi i-a cuprins gâtul şi a sărutat-o. Amalia a sărit în picioare. Remo, ghemuit în iarbă, a ridicat capul.

Amalia a bâlbâit:

— Abia ne-am cunoscut.

Remo s-a întins ca s-o apuce de gleznă. Amalia s-a dat înapoi şi a sărit pe cealaltă margine a şanţului. Departe, pe sub lampion, trecea cineva pe o bicicletă.

Remo, stând încă pe jos, a bombănit:

— Vino-ncoa, proasto. E noapte.

— Nu, nu, a spus Amalia cu sufletul la gură, doar nu suntem câini.

Atunci Remo a sărit în picioare, înjurând. Amalia a fugit sprintenă şi a ajuns sub lampion. Remo se apropia cu paşi mari. Amalia a mers şi ea mai încet, luând-o pe trotuar.

Amalia dormea pe o canapea în bucătărie şi avea oglindă şi cutiuţe cu farduri pe scrinul din cealaltă cameră, unde dormea tata şi mama. Venea acasă doar ca să mănânce şi să se culce. Acum, când în faţa uşii creştea grâul, nu mai rămânea acasă nici duminica dimineaţă.

Cele două camere ale cocioabei erau coşcovite, dar solide; păreau o cârciumă veche. Amalia ar fi vrut ca cei de la fabrică să le ia cu adevărat înapoi curtea şi cocioaba, şi să niveleze tot locul. Dar tatăl ei nu se temea deloc de aşa ceva, dacă şi semănase.

Noaptea se auzeau prin uşă vocile puţinilor trecători, lătratul vreunui câine şi trenurile; şi, înainte de revărsatul zorilor, scârţâitul căruţelor. Uneori, dar mai rar, fâşâitul sau huruitul unei maşini.

Aceasta era cocioaba pe care Tosca o socotea mai comodă decât locuinţa ei cu chirie de la etajul al treilea. În locul ei, Tosca nu s-ar fi dus cu ciclistul pe câmp, nici măcar cu Gianni nu se ducea. Se născuse în cartier. Dar ar fi făcut-o la cinematograf. Sau duminica, la ţară. Ea o făcuse de fetiţă, în vie, dar n-avea să se mai întâmple. Merita oare să vii la oraş ca să-ţi trăieşti viaţa, ca apoi să te tăvăleşti pe câmp ca o ţărancă? Nu era lucrul cel mai grozav să faci treaba asta, şi s-o faci aşa era o porcărie. Să fii conştientă că te dăruieşti însemna să te deosebeşti de cele ca Tosca, fete care, pentru un bilet de intrare sau pentru o excursie, se dădeau oricărui mecanic.

Toţi bărbaţii sunt la fel – gândea Amalia – dar sunt bărbaţi şi bărbaţi... Oricum, ciclistul plecase în seara aceea înjurând. Amalia voia s-o întrebe pe Tosca de el, ca ea să-l întrebe pe Tonino, ca el să-i întrebe pe ceilalţi, dar se temea să n-o ia în râs. Într-o seară era gata să intre la Grădină, dar a văzut acolo tot grupul, cu Tonino în mijloc, şi a rămas afară, întinzând gâtul, căutând să vadă printre crengi capul creţ al ciclistului. Era acolo, avea un tricou cu guler colant şi discuta aprins la faţă.

Chiar a doua zi – era o dimineaţă noroasă şi rece – Amalia se spăla în colţul întunecat al bucătăriei, când s-a uitat pe fereastră şi a zărit un bărbat înalt, în pantaloni scurţi de sport, cu tricou şi cu şapcă albă, care, sprijinindu-se de o bicicletă, îşi înălţa bărbia ca să privească înăuntru. Era Remo.

După ce a ieşit cu capul plecat, aranjându-şi pălăria, Amalia a străbătut din câţiva paşi poteca prin grâu, şi a ajuns în stradă. A început să meargă fără să privească, şi Remo umbla alături de ea, ţinând cu o mână bicicleta care scârţâia. Avea coapsele brune, de atlet, cu linia îndulcită de un păr blonziu. Amalia blestema în gândul ei că se lăsase surprinsă în casă.

— Ne ducem la treabă? a spus Remo încet, precum mergea.

Amalia i-a aruncat o privire iritată şi n-a ştiut ce să-i răspundă. Deodată l-a întrebat cu ostilitate:

— Vă antrenaţi? şi s-a oprit.

Departe, la colţul străzii, fete şi mecanici se strânseseră în faţa intrării. În aerul rece a izbucnit ultimul şuierat al sirenei, lung, asurzitor, poruncitor.

— Cine v-a spus unde stau?

Remo nu auzise.

— Trec pe-aici în fiecare dimineaţă, a spus, cu micuţa mea. Azi lucrezi?

— Sunt grăbită, a spus Amalia.

— Astă seară trec să te iau.

— Astă seară mă duc la teatru.

Remo nu s-a mirat. A întrebat:

— Singură? Şi apoi: Atunci o să vin şi eu.

— Să nu treci să mă iei, a spus Amalia. O să fiu în faţa restaurantului Grădina.

Dar în seara aceea s-au dus la cinema, în centru, pentru că Amalia i-a dat de înţeles că nu-i plăcea să vadă în jurul ei aceleaşi figuri. Înainte de a urca în tramvai, Remo şi-a pus haina. În cinematograf a stat liniştit, fiindcă Amalia a râs de el spunându-i că e timp pentru toate. Filmul, văzut din fotoliul roşu şi comod, a interesat-o pe Amalia atât de mult, încât la un moment dat, dacă Remo ar fi încercat ceva, chiar că ar fi jignit-o.

La întoarcere s-au oprit la o cafenea, şi Amalia i-a cerut să vorbească despre cursa de pe Riviera. I-a vorbit despre mare, despre cei care se scăldau şi despre palmieri. L-a întrebat dacă fusese vreodată în străinătate. I-a cerut să-i povestească despre anii care trecuseră şi despre proiectele lui de viitor, dacă avea să câştige cursa.

Remo vorbea bucuros despre bicicletă şi despre curse, dar despre altceva nu avea prea multe de povestit. Din când în când încerca, brusc, s-o mângâie, şi Amalia a fost nevoită să-i dea una peste degete, ruşinându-se apoi că-l repezise.

Nu l-a lăsat s-o conducă până la lanul de grâu; a strâns mâna lui Remo, care a rămas în mijlocul străzii, înalt şi uşor adus de spate, uitându-se după ea cum se îndepărtează.

Au venit şi zilele dogoritoare, şi bătrânul o scotea din sărite. Întorcându-se de la lucru, Amalia îl găsea aproape întotdeauna în faţa casei, cântărind spicele cu mâna, plivind buruieni şi ridicându-şi chipul zâmbitor, umbrit de pălărioara ţepoasă şi galbenă aşa cum avea să fie şi grâul. Intra în vorbă cu trecătorii, şi noroc că, din cauza vechii lui neîncrederi, nu-şi dezvăluia încă proiectele ridicole.

Dar discuta aprins cu mama şi calcula: se şi vedea stăpânul celor patru palme de pământ. Amalia şi-ar fi dat sticluţa de Colonia pentru ca cei de la fabrică să-l evacueze. În schimb, tatăl ei devenea tot mai zelos când ieşea, noaptea, să-şi facă rondurile prin curţile interioare, şi uneori rămânea până dimineaţa, pentru ca stăpânii să-l vadă cu lanterna la curea, predând cheile.

Cum era cu putinţă ca trupul acela pământos şi înăcrit, ridicat dintre brazde şi grajduri, să fie aceeaşi carne cu a ei? Pe Amalia o treceau fiori de gheaţă când se gândea că se puseseră el şi cu maică-sa – maică-sa în papuci – gura mică şi cu mustăcioară peste trupul vlăguit al mamei – ca s-o aducă pe lume. Când se spăla, încuindu-se în bucătărie, şi sta dreaptă în cadă, Amaliei i se părea că-şi răzuieşte de pe trup pământul şi via.

Într-o dimineaţă i-a văzut pe fereastră cum discutau, pe bătrân şi pe Remo lângă bicicletă. I-a făcut o scenă lui Remo şi în seara aceea nu s-a dus la întâlnire. De cum a cinat a alergat la Tosca acasă, ca să n-o surprindă Remo în cocioaba lor.

I-a găsit pe Tosca, mâncând salată, şi pe Tonino, care se rădea.

S-a aşezat la masă în faţa Toscăi. Tonino a spus că le vede în oglindă.

— Voi doi sunteţi norocoşi, a spus Amalia, aşa singuri. Tot ce câştigaţi e al vostru, şi nu v-ar plăcea să trăiţi altfel.

— De ce n-ai fi tu a treia? a întrebat-o Tonino. Eu m-aş asocia.

Mestecând, Tosca se uita drept la Amalia.

— Ei, şi tu! i-a spus lui Tonino. Viaţa e o plictiseală, a continuat ea. Aş vrea să mă fi născut ca tine la ţară, cel puţin nu stai toată ziuă închisă, şi dacă oboseşti, te aşezi la umbră.

Tonino a început să cânte: „Întoarce-te-n sătucul tău“.

Amalia a zâmbit uitându-se la salată.

— Nu e chiar aşa de uşor: se munceşte mai mult decât aici şi nimeni nu-ţi spune mulţumesc. E bine de porci, dar nu de cei care au grijă de ei. E mai rău decât dacă ai fi slujnică.

— Şi nici biciclişti nu sunt! a exclamat Tonino, făcând o jumătate de piruetă, cu gura strâmbă sub mâna răsucită.

Remo s-a împăcat cu Amalia arătându-i că înţelesese că ea nu doreşte vizite în jurul casei şi aşteptând-o în faţa Grădinii. Amalia zâmbea văzându-l cum o întâmpină nestăpânit şi o prinde de încheietura mâinii. Îi făcea chiar rău să întâlnească ochii plecaţi a pocăinţă.

Glumind odată cu Tosca în fabrică, i-a spus:

— Îi lipseşte doar cuvântul.

Remo înţelesese numaidecât că, atunci când erau împreună, nu-i plăcea să vadă mutrele celor de lângă barieră. Aşa că, într-o duminică, a dus-o la o piscină elegantă, unde automobilele se înşirau unele după altele.

Aşezaţi pe mozaicul răcoros, fumau o ţigară cu picioarele în apa verzuie. Amalia privea femeile care se scăldau şi le invidia liniile suple ale şoldurilor şi ale spatelui. În costumul ei strâmt se simţea cam plinuţă, dar bine făcută. A înţeles că dacă pielea se bronzează, se schimbă şi nuanţa părului, şi un batic pe cap putea schimba multe. Şi a observat că puţini bărbaţi erau bine făcuţi ca Remo, încât privindu-l a simţit pentru prima dată cum îi clocoteşte sângele.

Întinsă pe nisip, cu ochii închişi, soarele i se părea mai strălucitor şi mai orbitor decât în alte zile. Oare să fi fost acelaşi care, când era fată, îi arsese pe câmp pulpele şi ceafa? Remo, întins lângă ea, a întrebat-o în şoaptă dacă în seara aceea o să cineze împreună. Amalia n-a răspuns, dar a acceptat.

Au încheiat seara într-o sală unde serveau chelneri în haină albă. Amalia era moleşită de ziua petrecută în aer liber şi l-a întrebat în glumă pe Remo dacă antrenamentul lui nu avea de suferit. Atunci Remo a râs pentru prima dată, descoperindu-şi dinţii, şi a spus:

— Antrenamentul te căleşte, nu te slăbeşte.

În ziua aceea avea cămaşa cu buzunăraş şi eşarfă.

— Sunt o biată ţărancă, s-a tânguit Amalia, în timp ce bea vin alb, de la gheaţă. N-ai văzut unde stau? Tata a semănat grâu în jurul casei, de parcă ar fi un grajd. Dacă mă iubeşti cu adevărat, ar trebui să dai foc casei ăleia. Să dai foc grâului, sau măcar să-l smulgi, să nu-l mai văd…

Remo a dus-o în braţe, şi ea râdea, pe scările casei lui, până la o mansardă de la care avea cheile, şi a ţinut-o acolo până la

trei dimineaţa.

În zilele care au urmat, Amalia a început să urască mansarda aceea şi patul pliant şi tavanul înclinat de care te loveai cu capul dacă nu erai atent. În ciuda noii lor intimităţi, Remo nu devenea mai expansiv.

Răspundea bombănind când Amalia spunea că ar fi fost frumos să se ducă împreună pe Riviera şi să aibă o cameră frumoasă şi să se plimbe pe plajă. Amalia avea remuşcări că obosea prea mult trupul lui Remo înainte de cursă, dar înţelegea că trebuie să-l lege de ea, să-l facă să se îndrăgostească, şi să i se refuze acum n-ar mai fi ajutat la nimic. Trebuia în schimb să-l obişnuiască cu ea. Cu atât mai mult cu cât şi ea îşi petrecea nopţile şiroind de sudoare, şi-şi găsea liniştea numai în zvâcnirea aceea a sângelui, când Remo o ducea la mansardă.

Într-o duminică s-au dus cu motocicleta, ea ghemuită în spinarea lui, la Fontana Fredda, unde erau grupuri venite de peste tot. De cum s-a obişnuit cu echilibrul nesigur, Amalia a început să privească în voie câmpurile ce zburau în urma lor, şi cum se uita aşa se simţea fericită, întorcându-se la apusul soarelui, prin razele aurii, îşi apăsa obrazul pe spinarea cu haină de piele a lui Remo, şi închidea ochii pe jumătate în fuga orbitoare a pomilor.

La Fontana Remo vorbise cu un domn îmbrăcat în alb, care îl tutuia şi îl bătea cu mâna pe umăr. Era un tehnician de la Federaţie. În dimineaţa următoare Remo şi-a intensificat antrenamentul şi a hotărât cu Amalia să nu mai trăiască dezordonat. Seara se întâlneau să bea o bere, sau se duceau la cinema. Amalia îl mai întreba dacă nu poate să-l însoţească pe Riviera, în duminica cursei, dar Remo spunea că nu.

Încetul cu încetul l-a văzut tot mai rar – câteva clipe înainte de cină – pentru că imediat după aceea Remo se culca, ca să se poată trezi în zori. Era foarte preocupat de cursă şi mai tăcut ca niciodată.

În vremea asta grâul se umfla şi se îngălbenea. Puţin cum era, se unduia totuşi prin faţa casei, ajungând până la drum, şi bătrânul pleca din el numai noaptea. Pe mulţi copii îi lua la

bătaie pentru că aruncau cu pietre în grâu. Dimineaţa, când Amalia se ivea din grâu, se ruşina dacă o vedea cineva.

Într-o seară, când ieşea singură singurică de la cinema, i-a venit poftă să mai treacă o dată pe unde se întâlnise cu Remo, şi s-a dus la Grădină, A auzit de departe orchestra, şi numai când s-a apropiat a putut să se bucure de răcoarea pomilor de-acolo. Din spatele gardului viu s-a uitat la pista de ciment, ticsită, şi la măsuţe. Şi i-a văzut aşezaţi la o măsuţă pe mecanici – unul se întorcea cu Tosca –, l-a văzut pe Tonino care râdea şi l-a văzut pe Remo. Remo, care de trei ore era în pat.

A simţit o strângere de inimă şi s-a luptat cu sine să nu intre. Şi după toate astea nici măcar nu dansa. De ce ar fi minţit? Nu avea nevoie; de altfel vorbea atât de puţin. Poate că i se făcuse sete şi coborâse să pălăvrăgească cu prietenii. Dar, după ce o să treacă ziua cursei, n-o să-l mai lase. Asta însemna prea mult pentru ea.

Totuşi, dacă nu i-ar fi fost ruşine de privirile lui Tonino şi ale celorlalţi, ar fi intrat. S-a îndepărtat indignată şi s-a întors acasă abia uitându-se la grâul foşnitor. Numai de-ar trece odată ziua aia a cursei!

Noaptea târziu a trezit-o un tropăit şi chiar o respiraţie foarte agitată, în spatele uşii. Poate era un câine, sau un beţiv. Dar o spaimă neînţeleasă a ţintuit-o pe canapea, făcând-o să holbeze ochii în timp ce auzea un umblet, un scârţâit – poate vântul –, dar avea inima aproape sufocată de scârbă şi de ruşine că doarme într-o bucătărie joasă, în spatele unei uşi ce dădea în stradă, la cheremul oricui, ca o ţărancă, şi că trebuia, în iunie, să ţină fereastra închisă pentru ca nimeni să nu intre, că era singură, şi că se ştia păcălită şi de Remo. A cuprins-o groaza că uşa nu era bine închisă. Dar sila faţă de apa care picura în ligheanul din colţ a fost mai puternică; a strâns ochii şi a vrut să doarmă.

Desigur, nu fusese o noapte cu vânt. Soarele nu se ridicase încă şi era deja cald. Cu toate astea, Amalia, care se ştergea în faţa ferestrei, a văzut patul grâului răvăşit tot, culcat la pământ. Se vedea acum banca din stradă pe care până cu o zi mai înainte spicele o ascundeau.

Amalia era în uşă când a auzit ţipătul mamei la fereastră. Au sărit amândouă în şanţ – Amalia îşi pusese pălăria – şi au văzut că paiele fuseseră rupte, îndoite, aruncate grămadă pe pământul gol. Din unele spice se scuturau boabele. Un muncitor care trecea cu bicicleta s-a întors să privească.

Bătrâna – încă desculţă – îşi strângea obrazul cu o mână, sprijinindu-şi cotul cu cealaltă.

— De data astă taică-tău ne omoară, a spus răguşită.

Amalia a ridicat din umeri. S-a aplecat şi a trecut încă o data mâna printre firele de grâu care lăsau să se vadă pământul alburiu.

— Ce-ar putea să spună? O fi fost vreun beţiv. El nu s-a îmbătat niciodată?

A plecat cu remuşcarea că o lăsa singură pe maică-sa care gemea; a plecat repede, pentru că începeau să treacă grupuri de muncitori pe biciclete. Deodată şi-a amintit ceea ce-i spusese lui Remo, atunci când era beată.

S-a întors acasă la prânz, fără să o însoţească pe Tosca. Din depărtare cocioaba era aceeaşi. A început să-i bată inima când a văzut fâşia de pământ devastată: uşa părea şi mai pustie.

— Unde e tata?

Bătrâna sufla în sobă.

— S-a dus la fabrică să-şi dea demisia. Spune că ei l-au călcat în picioare, ca să-i ia pământul. Vrea să se întoarcă în sat. Vrea să moară de foame. Oare să nu se fi auzit nimic azi-noapte?

— Pentru doi snopi, câţi erau. Costa mai mult sămânţa.

— Ar trebui să i-o spui lui. Ai lucrat în dimineaţa asta?

— Dar se întoarce?

— S-a mai întors de două ori. Nu ştie unde să se mai ducă. Dar se poate ca tu să nu fi auzit nimic?

După ce tatăl s-a întors acasă Amalia s-a ferit de loviturile lui ţinându-şi pălăria pe cap şi punându-şi mănuşile pe masă. Din roşu-stacojiu, cum fusese la venire, bătrânul a devenit încetul cu încetul neajutorat şi nervos, şi s-a dus afară să grebleze şi s-a întors cu lacrimi în ochi şi a vărsat ciorba pe masă. Bătrâna tăcea.

— Azi te duci la fabrică? a întrebat bătrânul pe neaşteptate.

Amalia şi-a lăsat ochii în farfurie.

— Munceşte pentru bestiile alea, munceşte. Aleargă să te aşezi la coadă. Îngraşă-i. Au nevoie de oameni ca tine. Munceşte. Ziua te pun să munceşti şi noaptea te răsplătesc. Babo, unde ai pus sapa?

Pe la douăsprezece şi jumătate Amalia a fugit ca să nu strige. A hoinărit pe străzile pustii în soare, muşcându-şi buza, ridicându-şi capul când la capătul bulevardului trecea un tramvai. La un moment dat a trecut un ciclist în pantaloni scurţi, prăfuit: nu era Remo.

La intrarea în fabrică i-a cerut Toscăi să-i ţină tovărăşie în seara aceea. S-a dus cu ea ca să cumpere pâine şi au urcat împreună scările murdare şi s-au aşezat în bucătărie ca să-şi tragă sufletul. Apoi Tosca s-a apucat de treburi. A venit Tonino, care a salutat cu un gest plin de înţeles. Amalia i-a răspuns cu un zâmbet distrat.

În timp ce Tosca scurgea în balcon apa de pe salată, Amalia s-a ridicat ca să desfacă pachetul cu ouă. Tonino, care se spăla în spatele paravanului de scânduri, a spus vesel:

— Nu-mi spuneţi nici măcar mulţumesc?

Deasupra paravanului au apărut ochii şi părul lui ciufulit.

— Nu ştiţi că v-am făcut o plăcere?

Amalia a ridicat ochii.

— Dacă anul ăsta aveţi struguri de cules, sunt gata.

Tonino a venit în bucătărie frecându-şi un umăr. S-a uitat la ea făcând ochii mici şi a zâmbit.

— Mi s-a spus că înainte de a pleca cu bicicleta, voiaţi să vedeţi grâul acela tăiat. Nu spuneţi mulţumesc?

Amalia, sprijinindu-se de masă, n-a înţeles imediat. Apoi i s-au aprins obrajii şi a rămas fără suflare. A sărit la uşă, a deschis-o şi a alergat până jos. Mergând îşi întorcea mereu capul, ca să se ascundă, şi ţipetele copiilor ajungeau până la ea ca de la o foarte mare depărtare, înăbuşite ca un zumzet. La puţin timp după se s-a întors acasă, s-a lăsat bătută de bătrân care, deşi se făcuse noapte, tot nu pricepea cum de nu auzise ea nimic din bucătărie.

Închisoarea

Stefano ştia că satul acela nu se deosebeşte cu nimic de altele, şi că aici trăiau oameni, tot timpul, că pământul rodea şi că marea e marea, cu o plajă ca oricare alta. Stefano se simţea fericit în vecinătatea mării: când se apropia de ea o socotea cel de al patrulea perete al închisorii sale, un perete imens, viu colorat şi răcoros, în care putea să se cufunde şi să uite de celulă. În primele zile şi-a umplut până şi batista de pietricele şi de scoici, i s-a părut plin de omenie răspunsul şefului de carabinieri care, răsfoindu-i dosarul, i-a spus; „Bineînţeles. Cu condiţia să ştiţi să înotaţi“.

Timp de câteva zile Stefano a cercetat gardurile de smochin şi spălăcitul orizont marin ca pe nişte realităţi ciudate, dar i s-a părut foarte firesc ca acestea să fie pereţii invizibili ai celulei sale. Chiar de la venirea lui, Stefano a acceptat fără efort această limitare a orizontului, domiciliul său forţat; pentru el, care ieşea din închisoare, însemna libertatea. Mai mult, ştia că jur-împrejur este un sat, iar privirile curioase şi precaute ale oamenilor îl asigurau de simpatia lor. Străine în schimb i s-au părut în primele zile pământul arid şi vegetaţia, şi marea schimbătoare. Le vedea şi se gândea la ele tot timpul. Dar, pe măsură ce amintirea adevăratei celule se risipea în vânt, şi aceste prezenţe au devenit un fundal.

Stefano s-a simţit cuprins de o nouă tristeţe chiar pe plajă, într-o zi când, după ce a schimbat câteva vorbe cu un tânăr care stătea la soare, ajunsese înot la o stâncă ce servea de geamandură.

— Astea sunt locuri uitate de lume, spusese celălalt, de aici, de la noi, toţi o şterg spre locuri mai civilizate. Ce să-i faci! Noi

trebuie să rămânem.

Era un tânăr brun şi muşchiulos, vameş din Italia centrală. Vorbea cu un accent răspicat care-i plăcea lui Stefano, şi uneori se vedeau la cârciumă.

Aşezat pe stâncă cu bărbia sprijinită de genunchi, Stefano privea cu ochii întredeschişi plaja pustie. Soarele puternic te năucea. Agentul vamal îi spusese că împărtăşeşte aceeaşi soartă cu el, şi umilinţa îl supuse pe Stefano la un chin nebănuit. Stânca aceea, braţul acela de mare nu-i ajungeau ca să evadeze de pe ţărm. Singurătatea trebuia sfărâmată chiar acolo, printre casele acelea scunde, printre oamenii aceia bănuitori, aşezaţi între mare şi munte. Cu atât mai mult cu cât vameşul – după cum credea Stefano – îi vorbise despre civilizaţie numai din politeţe.

Dimineaţa, Stefano străbătea satul – pe drumul ce mergea de-a lungul plajei – şi se uita la acoperişurile scunde şi la cerul limpede, în vreme ce oamenii din praguri se uitau la el. Unele case aveau două caturi şi faţada decolorată de briza sărată a mării; uneori o frunză dintr-un pom din spatele unui zid îi trezea o amintire. Între o casă şi alta se ivea marea, şi fiecare dintre peticele acelea de apă îl lua pe Stefano prin surprindere, ca un prieten neaşteptat. Găurile întunecate ale uşilor joase, puţinele ferestre larg deschise, chipurile negre, sfiiciunea femeilor, chiar şi când ieşeau în stradă să golească oalele, contrastau într-atât cu strălucirea aerului, încât sporeau singurătatea lui Stefano. Plimbarea se termina la uşa cârciumii, unde Stefano intra şi se aşeza ca să-şi simtă libertatea, până venea ora toridă a băii.

În primele zile Stefano îşi petrecea nopţile în căsuţa lui fără să doarmă, pentru că noaptea îl năpădea nefirescul zilei, neliniştindu-l de parcă-i furnica sângele. Pe întuneric, în simţurile lui murmurul mării devenea un muget, adierea aerului un vânt puternic şi amintirea chinurilor un chin. Noaptea, tot satul se năpustea asupra lui, peste trupul lui întins. Trezindu-se, soarele îi readucea pacea.

Aşezat în faţa soarelui din prag, Stefano îşi asculta libertatea, părându-i-se în fiecare dimineaţă că ieşea din închisoare. În

cârciumă intrau clienţi care uneori îl deranjau. La diferite ore trecea pe bicicletă şi şeful postului de carabinieri.

Strada nemişcată, peste care se făcea încet-încet amiază, trecea singură pe dinaintea lui Stefano: nu era nevoie s-o cerceteze. Stefano avea întotdeauna la el o carte, şi-o ţinea deschisă dinainte şi uneori citea.

Îi făcea plăcere să salute şi să fie salutat de chipuri cunoscute. Vameşul, care bea o cafea la tejghea, îi dădea bună ziua politicos.

— Eşti un bărbat sedentar, îi spunea cu o oarecare ironie. Te văd mereu aşezat la o măsuţă sau pe o stâncă. Pentru dumneata lumea nu e mare.

— Am ajuns şi eu la destinaţie, îi răspundea Stefano, şi vin de departe.

Vameşul râdea.

— Mi-au vorbit de cazul dumitale. Şeful de carabinieri este un om încăpăţânat, dar vede cu cine are de-a face. Te lasă să stai şi la cârciumă, unde nu prea ai avea voie.

Stefano nu era întotdeauna sigur că vameşul glumea, şi în vocea aceea clară ghicea uniforma.

Un tânăr gras, cu ochi vioi, se oprea în uşă şi îi asculta. Spunea pe neaşteptate:

— Petliţe galbene, nu-ţi dai seama că inginerul te compătimeşte şi că-l plictiseşti?

Vameşul, zâmbind întruna, îi arunca o privire lui Stefano.

— Dacă-i aşa, tu ai fi al treilea care-l deranjează.

Toţi trei se priveau, care liniştit, care batjocoritor, zâmbind în fel şi chip. Stefano se simţea străin de jocul acela şi încerca să le cântărească privirile şi să le priceapă rostul. Ştia că pentru a rupe bariera ce-i despărţea, era de ajuns să cunoască legea capricioasă a impertinenţei lor şi să ia parte la ea. Tot satul îşi vorbea aşa: din priviri şi în zeflemea. Alţi pierde-vară intrau în cârciumă şi întrecerea se mărea.

Tânărul cel gras, care se numea Gaetano Fenoaltea, era cel mai tare şi pentru că locuia vizavi de cârciumă, în magazinul tatălui său, stăpânul tuturor caselor din sat. Pentru el traversarea străzii nu însemna că-şi părăseşte munca.

Aceşti pierde-vară se mirau că Stefano se duce la plajă în fiecare zi. Câte unul dintre ei venea din când în când cu el la plajă, ba chiar ei i-au spus cât de comodă e stânca; dar o făceau doar pentru a-i ţine tovărăşie, sau aşa, într-o doară. Nu înţelegeau acest obicei al lui, şi-l considerau o copilărie; înotau şi cunoşteau curentul mai bine decât el, pentru că se jucaseră aici de copii, dar lor marea nu le spunea nimic, sau era doar un mijloc de a se răcori. Singurul care l-a luat în serios a fost tânărul băcan, care l-a întrebat dacă înainte, mă rog, înainte de-a avea necazuri, se duce vara la Riviera. Şi Stefano, deşi în unele dimineţi ieşea în zori şi umbla singur pe nisipul ud ca să vadă marea, când simţea că nimeni de la cârciumă n-o să vină cu el, începea chiar să se teamă de singurătate şi se ducea pe plajă doar ca să facă o baie şi să stea o jumătate de oră.

Întâlnindu-se în faţa cârciumii, Stefano şi tânărul gras schimbau un simplu semn de salut. Dar Gaetano prefera să se arate când grupul era deja format, şi, fără să vorbească direct cu Stefano, luându-i în zeflemea doar pe cei prezenţi, îl izola într-o sferă aparte.

După primele zile a devenit mai vorbăreţ şi cu el. Îl prindea deodată cu căldură de braţ şi îi spunea:

— Domnule inginer, dă-o-ncolo de carte. Aici n-avem şcoli. Dumneata eşti în concediu, în vilegiatură. Spune-le şi băieţilor ăstora ce înseamnă Italia de nord.

Strângerea aceea de braţ era întotdeauna atât de neaşteptată, încât Stefano se simţea ca în adolescenţă când, cu inima bătând, se apropia de femei pe stradă. Nu era greu să se împotrivească la atâta exuberanţă, cu atât mai mult cu cât îl punea în încurcătură faţă de cei prezenţi. Stefano se simţise privit cu prea multă atenţie în primele zile de ochişorii aceia, ca să le poată accepta acum afecţiunea fără umbră de îndoială. Dar chipul luminos al lui Gaetano voia să reprezinte chipul luminos al întregii cârciumi, şi Gaetano, pe cât de rece îşi scruta interlocutorul, când voia, avea ingenuitatea propriei autorităţi.

Pe el l-a întrebat Stefano dacă nu erau fete în sat şi, dacă erau, de ce nu se arătau pe plajă. Gaetano i-a explicat, oarecum jenat, că se scăldau într-un loc separat, dincolo de torent, şi la

zâmbetul zeflemitor al lui Stefano a recunoscut că ieşeau rareori din casă.

— Dar există totuşi? a insistat Stefano.

— Cum să nu? a spus Gaetano, zâmbind binevoitor. Femeia noastră îmbătrâneşte repede, dar e cu atât mai frumoasă când e tânără. Are o frumuseţe fină, care se trece în soare şi în priviri. Avem femei adevărate aici. Din cauza asta le ţinem încuiate.

— Pe la noi privirile nu ard, a spus Stefano liniştit.

— Voi, acolo, aveţi munca, noi avem dragostea.

Stefano nu a avut curiozitatea să se ducă la torent ca să spioneze femeile care se scăldau. A acceptat legea tacită a separării, cum a acceptat şi restul. Trăia în mijlocul unor pereţi de aer. Dar că tinerii aceia făceau dragoste, nu era convins. Poate în case, în spatele obloanelor întotdeauna încinse, vreunul din paturile acelea ştia ce înseamnă să faci puţină dragoste, unele soţii tinere îşi trăiau viaţa. Dar tinerii, nu. Stefano surprindea doar discuţii despre escapade în oraş – nu numai între burlaci – şi aluzii la câte o slujnică de la ţară, animal bun de muncă atât de dispreţuit, încât puteau vorbi pe faţă despre ea.

Mai ales când se lăsa întunericul se simţea acea sărăcie. Stefano ieşea la colţul căsuţei sale şi se aşeza pe o grămadă de pietre ca să-i privească pe trecători. Întunericul se anima de lumini şi unele obloane se întredeschideau în răcoarea serii. Oamenii treceau cu foşnete uşoare şi şoptind câte ceva, uneori în pâlcuri, discutând. Unele grupuri, ce se distingeau mai clar, mai izolate, erau formate din fete. Nu se duceau prea departe şi reapăreau imediat, întorcându-se în sat.

Nu se vedeau perechi. Dacă unele grupuri se încrucişau, se auzeau schimburi seci de saluturi. De altfel, rezerva aceea îi plăcea lui Stefano, care după asfinţit nu putea să se îndepărteze de domiciliu şi, mai mult decât pe oameni, căuta noaptea şi uitata singurătate a întunericului. Atât de mult îi uitase dulceaţa, că-i era de ajuns o boare de vânt, ţiuitul unui greier şi un pas, umbra enormă a dealului proiectată pe peretele palid, ca să-şi pună obrazul pe umăr, ca şi când o mână binevoitoare l-ar fi mângâiat. Bezna, închizând orizontul, îi amplifica libertatea şi reda frâu liber gândurilor sale.

La ora aceea era întotdeauna singur, şi singur petrecea cea mai mare parte a după-amiezii. După-masa la cârciumă jucau cărţi şi Stefano, după ce jucase şi el, încetul cu încetul se neliniştea şi simţea nevoia să iasă. Uneori se ducea pe plajă dar, scăldându-se gol şi singur în marea verde din mareea în creştere, era cuprins de spaimă şi se simţea obligat să se îmbrace repede în aerul răcoros.

Atunci ieşea din satul care-i părea prea mic. Căscioarele, stâncile dealului, gardurile vii cărnoase se transformau într-o vizuină de oameni josnici, cu priviri neîncrezătoare, cu zâmbete duşmănoase. Se îndepărta de sat pe şoseaua care ieşea printre măslini, pe câmpuri care mărgineau marea. Se îndepărta, încordat, sperând ca timpul să treacă şi să se întâmple ceva. I se părea că o să meargă la nesfârşit, aşa cum înainta cu faţa spre platul orizont marin. Satul dispărea în spatele dealului, iar munţii din interiorul ţinutului ţâşneau acoperind cerul.

Stefano nu se ducea departe. Şoseaua era o ridicătură de pământ consolidată care-ţi vira în ochi plaja tristă şi câmpurile pustii. Departe, după ce treceai de deal, se zărea o picătură de verdeaţă, dar pe la mijlocul drumului Stefano începea să se uite în jur. Totul era gri şi neprietenos, în afară de aer şi de înălţimile munţilor. Uneori pe câmp se vedea câte un ţăran. Alteori, la adăpostul şoselei vedea câte un cuib. Stefano, care umbla stăpânit de ranchiună, simţea cum îl cuprinde o împăcare dureroasă, o tristă veselie, şi se oprea şi o lua încet spre casă.

Când intra în sat era aproape voios. Primele case aveau un chip aproape prietenos. Reapăreau adunate sub dealul fierbinte în aerul limpede, şi când ştia că în faţa lor e marea liniştită, se bucura uitându-se la ele la fel ca în prima zi.

Printre primele căsuţe, la intrarea în sat, era şi una izolată, între şosea şi plajă. Stefano avea obiceiul să-i arunce o privire ori de câte ori trecea. Era o casă cu ziduri de piatră cenuşii, cu o scărişoară exterioară care ducea la o mică logie laterală ce dădea spre mare. Printr-o potriveală de ferestre – deschise larg, cum nu se întâmpla de obicei – casa părea, pentru cel ce o privea de pe şosea, găurită şi inundată de mare. Cadrul luminos

al ferestrei se decupa clar şi strălucitor precum cerul pentru un deţinut. Pe pervaz erau muşcate de un roşu aprins şi Stefano se oprea uneori să le privească.

Închipuirea lui s-a tulburat când, într-o dimineaţă, pe scăriţa aceea a văzut o fetişcană. O mai văzuse preumblându-se prin sat – singură – cu un pas elastic şi viguros, un fel de dans neruşinat, ţinându-şi capul brun şi caprin drept deasupra trunchiului cu o siguranţă ce te făcea să zâmbeşti. Era o slujnică, pentru că umbla desculţă şi uneori căra apă.

Stefano îşi închipuise că femeile din acele locuri aveau pielea albă şi că erau cărnoase precum miezul unei pere, şi rămăsese uimit de întâlnirea aceea. Închis în magherniţa lui joasă, visa la femeie cu un simţământ de libertate şi detaşare, descătuşat, prin ciudăţenia însăşi a faptului, de orice dorinţă chinuitoare. Faptul că între fereastra cu muşcate şi fată exista o legătură amplifica jocul uimirii sale, îmbogăţindu-l.

Stefano petrecea orele cele mai fierbinţi ale după-amiezii întins în pat, pe jumătate dezbrăcat din cauza căldurii, şi răsfrângerea albă a soarelui îl făcea să strângă ochii. Se simţea viu şi treaz în plictisul şi zumzetul acelei încremeniri şi uneori i se întâmpla să-şi pipăie şoldul cu mâna. La fel de slabe şi puternice trebuie să fi fost şoldurile acelei femei.

Afară, dincolo de calea ferată, era marea amiezii, ascunsă de terasament. Stefano avea momente când tăcerea fierbinte îl înfricoşa; şi atunci se scutura şi, numai în chiloţi, sărea din pat. Aşa făcuse şi în închisoare, în îndepărtatele după-amiezi. Încăperea de sub acoperişul-terasă era o straşnică baie de sudoare, şi Stefano, ca să se răcorească, se vâra sub fereastra joasă unde zidul arunca puţină umbră, lângă amfora de pământ. Stefano îi cuprindea cu mâinile pântecul zvelt şi jilav, şi săltând-o o ducea la buze. Odată cu apa i se strecura printre dinţi gustul ei aspru, de pământ, de care Stefano se bucura mai mult decât de apă, părându-i-se că este chiar gustul amforei. Avea un uşor miros de capră, de sălbăticiune şi totodată foarte dulce, amintindu-i de culoarea muşcatelor.

Şi femeia desculţă, la fel ca toţi oamenii din sat, se ducea să scoată apă din fântână, cu o amforă ca aceea. O ducea sprijinită oblic de şold, lăsându-se cu toată greutatea corpului pe glezne.

Toate amforele acestea erau dulci şi alungite, de culoare între brun închis şi trandafiriu, unele de o nuanţă mai ştearsă. Cea a lui Stefano era uşor trandafirie, ca un obraz exotic.

Numai pentru amfora aceasta, Stefano îi purta recunoştinţă proprietăresei casei în care locuia. Bătrâna – o femeie grasă, care se mişca cu greutate – stătea pe scaun într-o prăvălioară de la drum şi uneori îi trimitea un băieţel ca să-i aducă apă. Alteori trimitea pe cineva să-i facă ordine în cameră: mătura, făcea patul, îi spăla câte ceva. Asta se întâmpla dimineaţa, când Stefano era plecat.

Bucuria că are din nou o uşă, pe care s-o închidă şi s-o deschidă, obiecte pe care să le pună la loc, o măsuţă şi un toc – acestea erau toată libertatea de care se bucura – a ţinut vreme îndelungată, ca o convalescenţă, umilă ca o convalescenţă. Curând însă Stefano le-a simţit netemeinicia, când descoperirile au redevenit obiceiuri; dar trăind aproape tot timpul în afara casei, cum obişnuia, şi-a lăsat pentru seară şi noapte sentimentele sale de spaimă.

Seara trecea arareori un carabinier ca să controleze dacă era acasă. După apusul soarelui şi înaintea zorilor, Stefano nu avea voie să iasă din casă. Carabinierul se oprea fără o vorbă în dreptul uşii luminate, schiţa un salut şi pleca. Un tovarăş îl aştepta în întuneric cu puşca în bandulieră. O dată a venit şi şeful de post, cu cizme şi o manta scurtă, aflat în trecere pentru o recunoaştere. A vorbit cu Stefano din prag, cercetând amuzat interiorul încăperii. Lui Stefano i-a fost ruşine de toate ghemotoacele de hârtie aruncate grămadă într-un colţ, de cutiile, dezordinea şi de mirosul urât, gândindu-se la spaţioasa cazarmă din piaţetă, pe care un carabinier o mătura în fiecare zi, şi la frumoasele balcoane ce dădeau spre mare. La parterul cazărmii erau celulele închisorii, cu ferestrele acoperite în aşa fel încât lumina să se filtreze de sus. În fiecare dimineaţă Stefano trecea pe sub ferestrele ei, şi se gândea că celulele trebuie să fi semănat puţin, în privinţa murdăriei, cu camera lui. Uneori răzbătea murmurul unei voci sau zăngănitul vreunei gamele, şi atunci Stefano ştia că cineva – sătean, borfaş sau vagabond – fusese băgat la răcoare.

Nimeni nu-şi face casă dintr-o celulă şi Stefano simţea cum îl strâng pereţii aceia invizibili. Uneori, jucând cărţi la cârciumă, Stefano se vedea singur şi nesigur printre chipurile prietenoase şi concentrate ale acelor bărbaţi, dureros de izolat de pereţii săi invizibili, printre oamenii aceia ocazionali. Şeful postului de carabinieri, care închidea ochii şi-l lăsa să se ducă la cârciumă, nu ştia că la fiecare amintire, la fiecare neplăcere Stefano îşi repeta că de fapt nu asta era viaţa lui, că oamenii aceia cu glumele lor erau departe de el precum deşertul, şi că el era un exilat, care într-o bună zi o să se întoarcă acasă.

Gaetano îl saluta în fiecare dimineaţă, prefăcut. Ochii aceia vicleni şi gura aceea nătângă se animau când îl vedeau pe Stefano. Gaetano prefera să nu joace cărţi, ci să stea de vorbă cu Stefano, în vreme ce tot grupul stătea agăţat de vorbele ce le ieşeau din gură. Cu doi ani înainte Gaetano fusese în nordul Italiei, ca sergent.

Ceilalţi erau slabi şi bruneţi, gata oricând să se intereseze despre ce este vorba şi să zâmbească aprobator dacă Stefano glumea chiar şi cu o inflexiune a vocii. Printre ei era unul, chel, tânăr, care se lăţea în faţa unui ziar şi-i parcurgea paginile mari de sus şi până jos, trăgând cu ochiul la consumatori şi vorbind încet. Uneori venea o fetiţă a lui să-i aducă comisioane din partea nevestei, care stătea la tejgheaua prăvălioarei lor de coloniale. Tatăl răspundea cu voce iritată; fetiţa ieşea iute; şi Stefano, care la început ascultase surprins, se vedea fixat de bărbatul acela cu un zâmbet care cerea parcă scuze. Ca toate zâmbetele acelor oameni, cel al chelului Vincenzo era discret şi dulce: ieşea din ochii întunecaţi plin de solicitudine.

Se glumea mult pe seama prăvăliei lui Vincenzo. Îl întrebau dacă învăţase în Algeria să-şi pună nevasta să muncească. Vincenzo răspundea că vânzarea obişnuită putea fi făcută foarte bine şi de o femeie: femeile se înţeleg mai bine între ele.

— Măcar de-ai umple prăvălia cu vânzătoare frumoase, spunea Gaetano, făcându-i semne lui Stefano. Cum se face prin alte locuri, nu?

— Depinde de ce marfă se vinde, răspundea Vincenzo, fără să ridice ochii.

Mai era acolo şi un tânăr cu barba cârlionţată care, aşezat într-un colţ, discuta uneori cu vameşul. Nu-l salutase niciodată pe Stefano, şi pleca de cum venea, fără să-i dea timp lui Gaetano să-l ia în zeflemea. Stefano nu era sigur, dar i se părea acelaşi care, picior peste picior, în faţa prăvăliei bărbierului, privea piaţa pustie, scăldată în soare, în acea după-amiază când el ieşise din mica gară, cu cătuşele la mâini şi cu valiza, şi împreună cu carabinierii intrase la Primărie. Despre venirea lui, Stefano nu reuşea să-şi amintească prea bine: oboseala exasperată, zăpuşeala marină, braţele amorţite, privirile plictisite şi fără chef aruncate oamenilor i se învolburau încă în suflet, amestecând noile chipuri într-o străfulgerare. Şi, apoi, se uitase numaidecât în jur, căutând marea, stâncile, verdeaţa şi străzile; şi nu reuşea să-şi amintească cu precizie care dintre feţele acelea îl văzuseră traversând piaţa. Acum i se părea că totul fusese indiferent şi pustiu, acum i se părea că, precum mulţimea de la bâlci, mulţi se strânseseră sau întorseseră capul la trecerea lui. Era într-o duminică: şi acum ştia că duminica mulţi oameni fără treburi aşteptau trenul.

Tânărul se numea Giannino şi i se părea ostil. Iată că într-o bună zi, cum stătea cu spatele sprijinit de tejghea, şi-a aprins ţigara şi l-a întrebat pe Vincenzo:

— Ce e în ziarul ăla? Ţi-au consumat algerienii săpunul? L-au mâncat ca untul pe pâine?

— Dumneata glumeşti, don Giannino, dar dacă aş mai avea vârsta dumitale m-aş întoarce acolo. Ţară de aur, alba Algerie! şi Vincenzo îşi sărută vârful degetelor.

— De ce albă, când acolo toţi sunt negri? Oi fi spălat-o dumneata? îi răspunse Giannino şi s-a îndepărtat de tejghea, ducându-se spre uşă.

— Vincenzo o să se întoarcă în Algeria, când tu, Giannino, o să te întorci la San Leo, a spus Gaetano.

Giannino zâmbi satisfăcut.

— Mai bine să se ţină după el femeile decât fiscul. Femeile cu cât te cunosc mai mult cu atât te caută mai mult. La fel ca şi fiscul.

Giannino râse strângând din buze şi plecă.

După câteva minute a ieşit şi Stefano în stradă. Se îndrepta spre Primărie, ca să-şi încheie după-amiaza şi ca să-şi ceară poşta, când Giannino i-a ieşit deodată în faţă de la o cotitură.

— O vorbă, domnule inginer.

Stefano, surprins, s-a oprit.

— Am nevoie de ajutorul dumitale. Te pricepi la case? Tata a făcut proiectul unei vilişoare şi a uitat de scări. A prevăzut totul, chiar şi terasa, dar a uitat de scări. Te pricepi la proiecte?

— Eu sunt inginer electronist, şi doar de un an, i-a răspuns Stefano, zâmbind.

— Lasă, lasă, că te pricepi. Vino pe la noi. O să ne dai sfaturi în legătură cu iluminatul. Poţi veni în seara asta?

— Seara nu pot. Stefano zâmbi din nou.

— Aşa e. Dar şeful de post e prietenul meu. Vino…

— Mai bine nu. Vino dumneata la mine.

Toată seara aceea Giannino a zâmbit într-un fel îndatoritor şi ispititor, în întunericul din curte. Nu era nevoie de lumină ca să-i vezi dinţii albi şi să-i auzi vocea amabilă. Se aşezase călare pe scaun şi contrastul cu uşa luminată îl cufunda în întuneric, amestecându-i cuvintele cu şoaptele şi vuietele mării.

— În casă e cald şi miroase, spunea Stefano. Mi-am păstrat obiceiurile din închisoare. Nu poţi îndrăgi o celulă de închisoare. Nu poţi să faci din ea o odaie a ta.

— Lumina aia din tavan îţi distruge ochii: e prea puternică. Ar fi mai nimerită o lumânare.

Pe o ladă din cameră se vedea geamantanul încă nedesfăcut.

— Întotdeauna gata de drum? îl întrebase Giannino din prag.

— Îl ţin acolo ca pe un talisman. Ordinul de transferare poate să sosească şi mâine. E ca şi cum te-ai întoarce de pe o parte pe alta în pat. Puşcărie sau domiciliu forţat nu înseamnă câtuşi de puţin să fii închis, ci să depinzi de o hârtie.

Stând faţă-n faţă, se priveau. Marea şoptea. Stefano a zâmbit.

— La noi se spune despre voi că sunteţi murdari. Cred că sunt mai murdar decât voi.

Giannino râdea şi deodată s-a făcut serios.

— Ba suntem murdari, a spus. Dar pe dumneata te înţeleg, domnule inginer. Şi din acelaşi motiv pentru care dumneata stai

cu geamantanul gata de drum. Suntem oameni neliniştiţi, care se simt bine oriunde, dar nu şi la ei acasă.

— Nu e urât locul ăsta.

— O să te cred când o să-ţi despachetezi lucrurile din geamantan, a spus Giannino, sprijinindu-şi obrazul de braţ.

Casa lui Giannino avea şi ea ferestrele spre mare, dar Stefano s-a dus a doua zi s-o vadă fără plăcere, pentru că după ce se trezise îl cuprinsese din nou obişnuita spaimă. Se trezea mereu în zori, neliniştit, şi zăcea în pat cu ochii pe jumătate închişi, amânând clipa în care avea să se trezească de-a binelea. Dar dulceaţa acestei toropeli nu exista pentru el: lumina şi marea îl chemau, în încăpere pătrundeau zorile, şi îl durea inima, cu o durere fizică, pradă unor frânturi de vise. Sărind din pat, se refăcea. Dar în dimineaţa aceea apăsarea a durat până a ieşit în stradă: liniştea serii trecute se destrămase la gândul că vorbise prea mult despre sine.

Giannino nu era acasă. A venit să-i deschidă mama lui, care nu ştia nimic despre Stefano, şi l-a invitat într-un salon plin de hărţi prăfuite şi cu o pardoseală de cărămizi roşii. Zidurile casei erau groase, ca din stâncă. De la o fereastră mică se vedea un pic de verdeaţă. Giannino plecase în zori. Când a aflat de proiecte, mama a strâns din buze şi a zâmbit.

Apoi a venit şi tatăl: un bărbat uscăţiv, cu mustăţile pleoştite şi îngălbenite, care nu-şi arăta cei şaptezeci de ani ai lui. Auzise de Stefano, dar a lichidat proiectele cu un zâmbet.

— Aş vrea să vorbiţi despre ele cu fiul meu, a spus el. Partea mea eu mi-am făcut-o.

— Nu cred să vă fiu de vreun folos, a spus Stefano.

Tatăl lui Giannino a deschis larg braţele, mişcându-şi mustăţile în semn de măgulitoare solicitudine.

Mama, care era o femeie robustă, cu o faţă lată, s-a dus să facă cafeaua. A turnat cafea dintr-un ibric de argint în nişte ceşcuţe aurite aşezate pe masă, fără tavă. Tatăl, Catalano, care pornise amuzat să se plimbe de-a lungul peretelui coşcovit, a venit între timp să se aşeze.

Doar Stefano a băut cafeaua. Celelalte ceşcuţe au rămas pe masă, golite numai pe jumătate.

— Cunosc cazul dumitale, domnule inginer, spunea bătrânul, cu mâinile pe genunchi. Nu eşti singur. Ştiu cum sunt vremurile.

— Cum te simţi aici, în sat? l-a întrebat doamna.

Bătrânul a izbucnit:

— Cum vrei să se simtă? În satul ăsta nenorocit! N-ai putea să lucrezi?

Stefano se uita la fotografiile de pe mobile şi la tapetul decolorat şi răspundea liniştit. În salonul acela vechi domnea un frig mineral, care te cuprindea de la picioare în sus. A refuzat a doua ceşcuţă de cafea şi doamna n-a insistat.

— Sper să ai o influenţă bună asupra nenorocitului meu de fiu, a spus pe neaşteptate bătrânul. Privea în jur cu un zâmbet neliniştit şi, când Stefano s-a ridicat să-şi ia rămas-bun, i-a întins amândouă mâinile. Vizita dumitale ne onorează. Să mai vii pe la noi, domnule inginer.

Stefano s-a întors pentru o clipă acasă ca să-şi ia o carte. Se făcuse dimineaţă târziu şi salonul acela răcoros şi scorojit nu-i ieşea din cap. Cu un efort a reuşit să revină la gândul pe care-l avusese cu câteva clipe înainte de salonul acela. Servitoarea desculţă, cu ţinută mândră, din casa cu muşcate, trebuie să fi trăit în încăperi ca salonul acela, târându-şi picioarele pe cărămizile roşii. Sau, poate, casa cenuşie era mai nou construită. Dar ceşcuţele acelea aurite, bibelourile acelea vechi şi prăfuite, covoarele şi mobilele emanau în frigul de piatră sufletul unui trecut. Casele acelea mereu închise erau cele care, altădată, primitoare şi însorite, cunoscuseră poate o altă viaţă şi o altă căldură. Lui Stefano i se părea că ele seamănă cu vilele din copilăria lui, închise şi pustii, din locurile pe care le păstra în amintire. Pământul uscat şi roşu, cenuşiul măslinilor, gardurile vii de smochin cărnos, totul îmbogăţise aceste case, acum moarte şi tăcute, de n-ar fi fost câte o femeie brună şi uscăţivă care să aibă în ea toată sălbăticia câmpurilor şi a muşcatelor.

În curticică Stefano a găsit-o pe fata nu prea tânără a stăpânei casei, care mătura, gravă, o grămadă de resturi în şanţ. La ora aceea neobişnuită a văzut mai mulţi copii din apropiere hoinărind şi jucându-se pe terasa acoperişului. Printre ţipetele copiilor, femeia i-a zâmbit firav: aşa făcea întotdeauna când îl

întâlnea. Avea o faţă plinuţă şi lipsită de viaţă, se îmbrăca în negru liniştitor. Văduvă sau despărţită de un soţ cu care trăise în vreun oraş îndepărtat, nu vorbea în dialect nici cu copiii. L-a urmat până în uşa încăperii în care făcuse ordine, şi Stefano a trebuit să se întoarcă să-i mulţumească. Femeia nemişcată, lăsând mătura jos, nu-şi lua privirea de la el. Patul făcut şi cearşafurile netezite înveseleau toată încăperea.

— Într-o bună zi o să plecaţi de-aici, a spus femeia cu vocea ei adâncă. O să vă mai amintiţi de noi?

Stefano a văzut o farfurie cu smochine pe măsuţă. A făcut mutra cea mai îndatoritoare pe care ar fi putut s-o facă şi i-a răspuns ceva.

— Nu vă vedem aproape niciodată, a spus femeia.

— Căutam o carte.

— Citiţi prea mult pentru că sunteţi singur, i-a spus femeia, fără să se mişte.

În după-amiezile în care venea să-i aducă ceva se purta întotdeauna aşa. Urmau tăceri lungi, pe care femeia le umplea cu priviri, şi Stefano se simţea măgulit şi încurcat. Femeia se înroşea cu o îndelungă insistenţă şi vocea ei adâncă tăcea, căutând în linişte puţină tandreţe. Stefano asista cu un sentiment de jenă.

—Nu, nu sunt deloc singur, a spus tare în dimineaţa aceea, şi s-a dus la uşă, i-a cuprins obrajii în palme, trăgându-i lângă faţa lui: sărutul a nimerit pe ceafa femeii.

Pe acoperiş se auzeau bufniturile repezite ale copiilor. Confuzia şi îndrăzneala l-au făcut să o strângă la piept. Femeia nu fugea, se lipea de trupul lui, dar nu se lăsa sărutată.

Pe Stefano l-a cuprins deodată o dorinţă chinuitoare, din acelea din zori, de nestăpânit. Femeia a început să-i mângâie părul, copilăreşte. Stefano nu ştia ce să spună. Când i-a strâns sânii, femeia s-a îndepărtat de el şi l-a privit grav, zâmbind.

Avea o faţă îmbujorată şi înlăcrimată. Era aproape frumoasă. A început să şoptească:

— Nu acum. Dacă o să mă iubeşti cu adevărat o să mă întorc. Trebuie să fim atenţi. Toţi stau la pândă. Şi eu sunt singură ca tine… Nu: dacă o să mă iubeşti. Trebuie să se întoarcă Vincenzino… Acum, lasă-mă.

A venit Vincenzino, un băieţaş negru, cu amfora plină. Stefano l-a ajutat s-o pună pe pervaz şi căuta un bănuţ. Dar Elena, femeia, şi-a luat nepoţelul de mână şi a ieşit fără să mai privească înapoi.

Stefano s-a aruncat pe pat, zâmbind. Vedea ochii femeii aţintiţi asupra lui. L-a cuprins din nou dorinţa şi a sărit jos din pat. A zâmbit gândindu-se că la acea oră mai era încă acasă, ca şi cum ar fi putut îndrăzni orice. Ieşind din casă, s-a dus pe plajă, ca să n-o întâlnească pe femeie.

Marea, privită în timp ce se gândea la altceva, era frumoasă ca în primele zile. Valurile mici se repezeau până la picioarele lui, cu buze de spumă. Nisipul neted strălucea ca marmura. Când s-a reîntors spre case, pe lângă un gard viu, plin de praf, Stefano s-a gândit cum ar fi fost dacă în locul Elenei ar fi îmbrăţişat-o şi sărutat-o pe fata desculţă de la geamul cu muşcate. „Ar fi grozav s-o întâlnesc – a şoptit ca să-şi audă propria voce tulburată – asta e ziua întâmplărilor.“

Şi-a închipuit-o veselă şi jucăuşă, cu faţa uimită sub fruntea îngustă, îndrăgostită nebuneşte de el. Şi-a reamintit, tulburat, de petele brune ale sânilor ei.

La cârciumă l-a găsit pe Vincenzo care citea ziarul. S-au salutat.

— Azi parc-ar fi duminică, a spus Stefano.

— Te-ai scăldat, domnule inginer? Pentru dumneata e mereu duminică.

Stefano s-a aşezat, ştergându-şi fruntea.

— Bei o cafea, Vincenzo?

Vincenzo a închis ziarul şi a ridicat capul. Din cauza frunţii chele părea că zâmbeşte uluit.

— Mulţumesc, domnule inginer.

Capul fără pic de păr părea al unui copil. Deşi tânăr, dacă din întâmplare îşi strâmba buzele îmbufnat, nu era plăcut să-l priveşti. Un cap ca un fes roşu.

— Pentru mine e mereu duminică! a zis Stefano. Dumneata, care ai trăit la oraş, ştii cât de plictisitoare este duminica.

— Dar atunci eram tânăr.

— Şi acum eşti bătrân?

Vincenzo a strâmbat din nas.

— Dacă te întorci acasă, eşti bătrân. Viaţa mea a fost undeva, în lume.

Le-a adus cafeaua şi au început să soarbă încet din ea.

— Ce mâncăm azi, domnule inginer? a întrebat pe neaşteptate Vincenzo, uitându-se după bătrâna cârciumăreasă.

— Spaghete.

— Pe urmă vine şi ceva prăjit, a spus Vincenzo. Azi-dimineaţă vindeau peşte din cel care trăieşte pe sub stânci, pescuit noaptea, pe lună. A cumpărat şi nevastă-mea din el. E solzos, dar fin.

— Vezi că pentru mine nu e duminică. Mă opresc la spaghete.

— Doar atât? Eşti tânăr, ce dracu! Aici nu eşti la închisoare.

— Dar sunt pe jantă. Nu mi-au dat încă banii.

— Pe dracu, dar e dreptul dumitale. O să ţi-i dea, cu siguranţă.

— Nu mă îndoiesc. În aşteptare mănânc măsline.

— Şi de ce te ruinezi cu cafeaua?

— Nu făceau tot aşa şi arabii dumitale? E mai bună cafeaua decât un prânz.

— Îmi pare rău, domnule inginer. Spaghete şi măsline! Data viitoare te invit eu.

— Iartă-mă, dar măslinele le mănânc seara. Sunt bune cu pâine.

Vincenzo era roşu la faţă şi supărat. A împăturit ziarul şi l-a aruncat, spunând:

— Ăsta e câştigul dumitale. Iartă-mă, domnule inginer, dar ai fost un naiv. Nu te pui cu guvernul.

Stefano l-a privit fără nici un fel de expresie. O mină impasibilă îi reda liniştea sufletească: cum încordezi muşchii în aşteptarea unei lovituri. Dar Vincenzo tăcea şi Stefano a prins să zâmbească după ce încordarea trecuse. În dimineaţa aceea zâmbetul lui era adevărat, deşi îşi strângea buzele. Era ca şi privirea pe care o aruncase mării. Strâmbătura era mecanică, dar caldă şi neprevăzută.

În ziua aceea Stefano n-a mâncat la cârciumă. S-a întors acasă cu un pacheţel de pâine, ocolind prăvălia mamei Elenei,

privind ferestrele casei lui Giannino: spera să nu-şi petreacă după-amiaza în singurătate.

Dar n-a venit nimeni şi Stefano s-a aruncat pe pat, după ce a mâncat puţină carne şi pâine înmuiată în ulei, hotărât să se trezească numai dacă cineva îl trăgea de mânecă.

Dar nu putea sta locului, în tăcerea toridă, şi din când în când se dădea jos din pat ca să bea apă, fără să-i fie sete, cum făcuse la închisoare. Dar celula aceea voită era mai rea decât cealaltă. Puţin câte puţin Stefano a început să se urască pe el însuşi că nu avea curajul să se îndepărteze de casă.

Mai târziu s-a dus să facă baia pe care n-o făcuse de dimineaţă şi apa liniştită din amurg l-a împăcat oarecum cu sine, înfierbântându-i pielea deja înnegrită de soare. Era în apă când a auzit că-l strigă cineva. Pe plajă, Giannino Catalano îi făcea semne cu mâna.

După ce s-a îmbrăcat, s-au aşezat amândoi pe nisip. Giannino de-abia coborâse din tren: fusese la oraş; îl văzuse de la fereastra vagonului cum se îndrepta spre plajă. Zâmbind, Stefano i-a spus că trecuse dimineaţa pe la ai lui.

— Oh, a spus, te-au pus la curent că sunt un pierde-vară. De când am lăsat şcoala pentru barba asta nu pot crede altceva despre mine.

Stefano privea liniştit faţa osoasă şi bărbuţa aspră a tovarăşului său. În lumina liniştită şi proaspătă i se părea că-i surprinde din nou imaginea din acea duminică îndepărtată, când stătea aşezat picior peste picior, plictisit.

Giannino a scos o pipă din buzunar.

— Am făcut armata şi am văzut câte ceva din lumea asta, a spus, aranjându-şi pipa. Apoi am renunţat, pentru că semăna prea mult cu şcoala.

— Şi acum ce faci?

— Ce faci şi dumneata. Îmi petrec timpul. Şi-l ţin sub observaţie pe tatăl meu, pentru ca zidarii să nu-l ducă de nas.

— Şi tatăl dumitale te ţine pe dumneata sub observaţie, a precizat Stefano.

— E cineva care ne ţine sub observaţie pe toţi, a spus Giannino făcându-i cu ochiul. Aşa e viaţa.

În vreme ce-şi aprindea pipa, rotocolul de fum a trecut prin faţa mării. Stefano îl urmărea cu privirea şi fraza lui Giannino i s-a părut o şoaptă.

— Suntem nişte bieţi înşelaţi. Puţina libertate pe care ne-o îngăduie guvernul o lăsăm pradă femeilor.

— Mai bine că le-o lăsăm lor, a spus Stefano râzând.

Glasul lui Giannino a devenit serios.

— Aţi găsit?

— Ce să găsesc?

— O… femeie, ce Dumnezeu?!

Stefano îl privi, batjocoritor.

— Nu e uşor aici. Şi apoi o interzice regulamentul. „Să nu se frecventeze femei în scopuri uşuratice sau pentru alte…“

Giannino a sărit în picioare. Stefano l-a urmărit, privindu-l cu toată atenţia.

— Oare glumeşti, domnule inginer? Dumneata nu ai voie să trăieşti cu o femeie?

— Pot să mă însor, asta da.

— Ei, atunci ajunge doar să te logodeşti.

Stefano zâmbi, Giannino se potoli şi se aşeză din nou.

Fumul albastru care a început din nou să se ridice unea orizontul cu cerul, şi îţi dădea iluzia că este dâra de fum a unui vapor.

— Nu trece nimic pe-aici? a întrebat Stefano, arătând cu mâna spre larg.

— Suntem în afara oricărei rute, a spus Giannino. Şi vapoarele care trec ne ocolesc de departe. E un promontoriu cu stânci descoperite. Mă mir că trece şi trenul.

— Noaptea trenul te sperie, a spus Stefano. Îl aud şi-n somn cum fluieră. Ziua cine se mai gândeşte la el? Dar noaptea ai impresia că se prăbuşeşte tavanul peste tine, că aleargă printr-un sat pustiu din care abia aşteaptă să scape. E la fel ca tramvaiele pe care le auzi, din celulă, sunând din clopot. Noroc că vine dimineaţa.

— Ar trebui să doarmă cineva lângă dumneata, a spus Giannino cu voce înceată.

— Ar fi o femeie uşoară.

— Poveşti, i-a spus Giannino. Şeful postului de carabinieri are două. Orice bărbat are dreptul să aibă o femeie.

— Noi, cei din Nord, avem munca noastră şi voi aveţi dragostea, îmi spunea don Gaetano Fenoaltea.

— Fenoaltea? Ăla e un dobitoc. Îi papă toţi banii lui taică-su cu târfele. Şi a lăsat gravidă o servitorică de treisprezece ani.

Stefano şi-a reţinut un zâmbet şi a sărit în picioare în faţa mării decolorate. Zâmbetul acela era strivit de amărăciune pentru că în primele zile crezuse în nevinovăţia locului; şi mai era şi dezgustul că descoperea porcăriile pe care le făceau ceilalţi. Şi mai mult decât faptul în sine îl supăra tonul zeflemitor al celui care povestea. Îl împiedica să-i iubească firesc pe ceilalţi oameni ca pe nişte lucruri simple.

Înainte de a se despărţi de el Giannino i-a simţit neliniştea şi a tăcut. Şi-au luat rămas-bun la uşa cârciumii.

Întorcându-se acasă, Stefano se simţea sigur de el. Şi-a găsit o haină de pijama aşezată pe pat, aşteptându-l.

După ce s-a întunecat şi cizmarul din curticică a stins lumina, Elena a apărut în uşa pe care a tras-o după ea, a închis şi obloanele, sprijinindu-se de ele, neagră de parcă era în doliu. S-a lăsat strânsă în braţe şi sărutată, şoptindu-i să nu facă zgomot.

Avea ochii umezi pe faţa înspăimântată: Stefano a înţeles că nu era nevoie de cuvinte şi a tras-o spre el. Încăperea închisă şi luminată era înăbuşitoare.

Stefano s-a dat jos din pat şi s-a dus până la fereastră. Femeia, aşezată în capul oaselor, acoperindu-şi sânii cu mâinile, a scos un ţipăt răguşit din pat.

— Ce-i? a întrebat încet Stefano.

— Nu deschide, ne văd.

Avea părul ciufulit şi broboane de sudoare pe buze. A început să se îmbrace în grabă, dându-se lângă perete. Picioarele albe au dispărut sub fusta neagră.

— Pot să-l deschid acum? a mormăit Stefano.

Cu degetul pe buze, Elena s-a apropiat de Stefano, clipind mărunt, alintându-se. L-a privit zâmbitoare şi îmbufnată, şi i-a mângâiat pieptul gol.

— Mă duc, a spus încet.

— Mai rămâi. De atâta timp n-am mai îmbrăţişat o femeie.

Elena a zâmbit.

— Vezi, roagă-mă aşa. Îmi place. Nu m-ai rugat.

Apoi ochii au început să-i strălucească, i-a luat o mână şi şi-a apăsat-o pe un sân. Şi în vreme ce plângea în braţele lui Stefano, îi şoptea:

— Vorbeşte aşa. Îmi place când vorbeşti. Ia-mă în braţe. Da, sunt femeie. Da, sunt femeie. Sunt mămicuţa ta.

Bluza neagră peste sânul moale îl punea în încurcătură pe Stefano, care i-a spus cu blândeţe:

— Am putea uneori să ne ducem pe plajă.

Elena îi sorbea din ochi cuvintele.

— Nu pe plajă. Mă iubeşti cu adevărat? Mi-a fost aşa de teamă că nu vrei decât trupul meu. Nu vrei oare decât trupul meu?

— Te iubesc, dar îţi doresc şi trupul.

Elena şi-a ascuns faţa la pieptul lui.

— Îmbracă-te, domnule inginer. Acum mă duc. Stefano a dormit adânc şi s-a trezit în răcoarea zorilor şi era mulţumit că e singur. În vreme ce se pregătea să iasă, se gândea că data viitoare o să stingă lumina ca să nu mai fie nevoit să zâmbească şi ca să-şi poată imagina că o are în pat pe tânăra cea desculţă. „Numai de nu s-ar îndrăgosti – a bombănit el –, numai de nu s-ar îndrăgosti şi nu s-ar lăuda prin sat.“

În zilele următoare Stefano a văzut-o pe Elena o singură dată, şi a înspăimântat-o cu poveşti în legătură cu şeful de post şi cu controlul pe care i-l fac; dar de fiecare dată, când se întorcea acasă, găsea urmele prezenţei ei umile şi îndrăzneţe. Patul era întotdeauna făcut, apa proaspătă, batistele spălate. A găsit pe masă chiar şi un şerveţel de hârtie brodată.

Elena a fost mulţumită că Stefano stingea lumina, şi cum nu ştia altceva decât să-l strângă la pieptul ei, totul a devenit foarte simplu şi nu mai era nevoie să-şi vorbească. Stefano ştia că dimineaţa Elena îl pândea când trecea prin faţa prăvălioarei; dar n-a intrat niciodată, ca să nu se simtă încurcat faţă de mama ei. Un lucru o deosebea pe Elena de prietenele din sat: aşa cum nu vorbea în dialect, tot aşa pe sub rochie era mereu curată şi avea pielea albă şi plăcută. Asta îl făcea pe Stefano să

se gândească la vremurile când femeia trăise în Liguria, ca soţie a unui militar de care apoi se despărţise.

— Şi tu o să pleci, îi spunea pe întuneric. Aici nu te simţi bine şi o să pleci.

— Poate din nou la închisoare.

— Să nu mai spui asta niciodată, băiete. Elena îi închidea gura. Dacă spui asemenea lucruri, se împlinesc.

— Geamantanul e pregătit, de fapt. Cum aş putea să fiu sigur de ziua de mâine?

— Nu-i aşa; tu o să pleci acasă şi o să mă laşi aici.

În zilele acelea Stefano a stat mult la cârciumă, şi rareori se ducea până la plajă sau pe drumul dintre livezile cu măslini care se furişa până la poalele dealului. Era foarte obosit şi, de cum ajungea înot la stânca obişnuită, se şi întindea pe ea, sub cerul senin, şi simţea cum i se scurg picăturile de apă peste porii trupului său bronzat, şi cu pielea întărită, odihnit şi mulţumit. În lumina ce tremura se mai uita din nou la ţărmul cu casele cenuşii, roşietice şi albăstrui şi, în spatele lor, la dealul înalt, cu vârful alb, vechea vatră a ţinutului. Chiar şi însingurarea lui se schimbase, şi pereţii aceia invizibili făcuseră trup cu trupul lui. Până şi oboseala era plăcută, şi în unele dimineţi, uscându-şi trupul slab la soare, simţea cum îi urcă până în gâtlej o veselie fără margini pe care o exprima în strigăte înăbuşite.

Tot satul şi viaţa aceea i se păreau un joc, un joc ale cărui reguli le cunoştea şi-i urmărea desfăşurarea fără să ia parte la el, stăpân cum era pe sine însuşi şi pe propria-i soartă ciudată. Însăşi neliniştea izolării dădea culori de aventură vieţii sale. Se arăta nepăsător când se ducea la Primărie să vadă dacă are poştă, şi secretarul care-i întindea plicul timbrat nu bănuia că prin intermediul acelei hârtii deschidea porţi largi imaginaţiei ce-l punea în legătură cu o existenţă îndepărtată, de nepătruns chiar şi pentru el care se regăsea în ea. De fiecare dată figura consternată a secretarului părea şi mai uluită.

— Domnule inginer, nu este nevoie să vii în fiecare zi. Ştim că nu vrei să fugi de-aici.

Făcea gesturi de înţelegere, privindu-l cu ochi mari.

— Atunci, îmi trimiteţi scrisorile acasă? a întrebat Stefano.

Secretarul a deschis larg braţele, în semn de neputinţă.

Pe străduţa aceea plină de pietre, de la biserică până la Primărie, dădea adeseori de şeful de post. Stefano îl saluta, trecând mai departe, dar uneori se oprea şi stăteau de vorbă. Treceau pe lângă ei ţărani bruni şi arşi de soare, cu ciorapi albicioşi, şi îşi scoteau pălăria privind în pământ. Stefano le răspundea făcând semn cu mâna. Capul creţ al şefului de post se decupa nemişcat pe fondul marin.

— Şi nu vă pricepeţi la grădinărit? îl întreba după un timp.

Stefano dădea din cap că nu.

— ...Îmi mor piersicii ăia.

— Aveţi mulţi?

Şeful de post privea în jur.

— Tot spalierul din spatele cazarmei. Deţinutul care mă sfătuia cum să-i îngrijesc şi-a ispăşit pedeapsa. Domnule inginer, te poţi duce la vânătoare cu Giannino Catalano. Ştii să tragi?

— Nu, a spus Stefano.

Existenţa lui Giannino îl făcea să nu se simtă sclavul Elenei, şi dădea un rost aşteptărilor lui din cârciumă şi pălăvrăgelii cu ceilalţi. Când ieşea din casă ştia că pe stradă se putea petrece ceva imprevizibil, că existau neînţelegeri şi prietenii prin care tot satul se făcea mai concret şi căpăta o perspectivă, iar persoanele mai puţin importante cădeau la fund, cum s-a întâmplat cu câmpia şi cu marea după primele zile. Dar foarte curând Stefano şi-a dat seama că jocul acelui fel de viaţă putea să ia sfârşit precum o amăgire, cum de fapt şi era.

Gaetano Fenoaltea privise cu suspiciune vădită tovărăşia pe care Giannino i-o ţinea lui Stefano, şi trebuie să fi înţeles că se întâmplase un lucru care-i fusese ascuns. Stefano s-a convins de asta a doua zi când au urcat amândoi până la vechea vatră a ţinutului.

Gaetano îl luase de braţ şi îi spusese că în septembrie se sărbătoreşte Naşterea Sfintei Fecioare şi şeful de carabinieri îi îngăduie să participe.

— O să vină tot satul şi dumneata o să vii cu mine. Pe acolo pe sus o să vezi şi femei frumoase.

Dealul era un adevărat Munte al Măslinilor, cenuşiu şi sterp. După ce a ajuns în vârf, Stefano a privit marea şi casele îndepărtate. Din toată plimbarea s-a ales în mod deosebit cu iluzia că odăiţa lui şi trupul Elenei şi plaja de fiecare zi erau o lume atât de neînsemnată şi de absurdă, încât era de ajuns să ducă degetul mare în dreptul ochilor ca s-o acopere cu totul. Deşi lumea aceea ciudată, văzută dintr-un loc şi mai ciudat, îl cuprindea şi pe el.

A doua zi, aşezat să fumeze o ţigară, Stefano se bucura de neobişnuita oboseală pe care i-o dăduse coborârea nocturnă de pe munte şi care mai persista plăcut în trupul lui. De atâta vreme nu mai străbătuse câmpia sub cerul înstelat. La ora aceea, tot muntele era cutreierat de grupuri vesele care se recunoşteau după glas, strigau sau se rostogoleau în noapte până la mărăciniş. În faţa sau în urma lor, coborau femeile care râdeau sau vorbeau. Câte unul încerca să cânte. La cotituri se opreau şi treceau dintr-un grup în altul.

La cârciumă erau Vincenzo, Gaetano şi ceilalţi, care făcuseră parte din grup. Se glumea pe socoteala vameşului care, neobişnuit cu vinul acela, se purtase ca un animal şi poate că mai dormea şi acum într-un şanţ.

— Sunteţi ruşinoşi, a spus Stefano. Pe la noi se îmbată toată lumea.

— Te-ai distrat, domnule inginer? l-a întrebat cineva cu voce tare.

— Nu se distrează pentru că nu-i plac femeile, a spus Gaetano.

Stefano a zâmbit.

— Femei? N-am prea văzut. Doar dacă nu le spuneţi femei la fustele acelea care dansau între ele, sub ochii parohului. Cu bărbaţii nu dansează niciodată?

— Dar nu erau la nuntă, a spus Gaetano.

— Nu v-a plăcut nici una? l-a întrebat Vincenzo cel chel.

— Da, ia s-auzim; care era cea mai frumoasă? l-a întrebat Gaetano, interesat.

Se uitau cu toţii la Stefano. Ochii adânci şi maliţioşi ai câtorva îl îndemnau să spună. Stefano şi-a rotit privirea în jur şi a lăsat ţigara.

— Cum să vă spun, n-aş vrea lovituri de cuţit, a spus încet şi cu un gest curtenitor, dar cea mai frumoasă n-a fost acolo. Aveţi o frumuseţe autentică şi n-a fost…

Nu voia să vorbească şi vorbea. Frenezia celorlalţi i se urcase la cap şi-l făcea să vorbească. Simţea că se contopeşte cu ei, că se prosteşte ca ei. A zâmbit.

— N-a fost…

— Dar cine e?

— N-o cunosc. Cu permisiunea dumneavoastră, cred că este slujnică. E frumoasă ca o capră. Ceva între statuie şi capră.

A tăcut sub întrebările ce se încrucişau. Au încercat să-i spună tot felul de nume. A răspuns că nu ştia nimic despre ea, dar din descrierile pe care i le-au făcut avea impresia că se numea Concia. I-au spus că, dacă era ea, venea din munţi şi că era chiar o capră, gata să se iubească cu toţi ţapii. Dar nu vedeau unde era frumuseţea.

— Când par femei, nu-ţi plac? l-a întrebat Vincenzo. Şi toţi au început să râdă.

— Dar Concia a fost la sărbătoare, a spus un tânăr brunet, am văzut-o învârtindu-se prin spatele bisericii, cu doi, trei puşti. Domnule inginer, frumoasa dumitale umblă cu băieţandri.

— Cine s-o vrea? L-a mulţumit şi pe bătrânul Spanò, cât a fost servitoare la el, a spus Gaetano, privindu-l pe Stefano.

Stefano a lăsat baltă discuţia. Sentimentul acela de însingurare fizică pe care-l avusese toată ziua în mijlocul gloatei în sărbătoare sub cerul acela ciudat, de-acolo de sus, îi revenea. În tot restul zilei se izolase ca în afara timpului, oprindu-se să privească străduţele deschise spre cer. De ce oare Giannino îi spusese, râzând: „Du-te, du-te cu Fenoaltea. O să te distrezi?“.

Stefano ar fi putut să se piardă printre ceilalţi şi să uite de după-amiaza limpede de afară, cântând şi strigând în încăperea aceea cu boltă joasă de lemn, unde urcioarele de vin erau agăţate de pervazul ferestrei ca să se mai răcorească. Aşa făcuse Pierino, vameşul. Sau s-o caute pe Concia prin mulţimea pestriţă, îndrăzneţ şi punând totul pe seama vinului. Stefano însă se închisese printre ceilalţi şi se lăsase prins în vârtejul lor, dar detaşat de ei, ca să poată surprinde acel ceva pe care tărăboiul şi hohotele de râs şi muzica proastă îl tulburau doar

pentru o zi trecătoare. Fereastra aceea joasă, deschisă spre golul norului albastru al mării, îi apăruse ca o uşiţă strâmtă, seculară, în închisoarea acelei vieţi. Acolo sus, între zidurile acelea decolorate şi coşcovite, erau femei şi bătrâni care nu trecuseră niciodată de piaţa liniştită şi de străduţele satului. Pentru ei iluzia că tot orizontul ar putea să dispară punând doar o palmă în faţa ochiului era o realitate.

De după evantaiul de cărţi Stefano studia feţele tinerilor care încetaseră să mai vorbească. Unii dintre ei se născuseră acolo sus. Familiile tuturor coborau de-acolo de sus. Ochii aceia vioi, cu gene lungi şi dese, slăbiciunea întunecată a unora, păreau să se însufleţească de toate dorinţele pătimaşe ce i-au chinuit în vizuina aceea şi în închisoarea aceea singuratică şi izolată în cer. Privirea şi zâmbetul lor îndatoritor par nişte ferestruici deschise.

— Mi-a plăcut vechea vatră a satului, a spus Stefano, jucând o carte. Seamănă cu nişte castele care le întrec pe ale noastre.

— Ai locui acolo, domnule inginer, l-a întrebat tânărul brunet zâmbind.

— Se trăieşte oriunde, chiar şi în închisoare, a precizat Fenoaltea.

— Acolo sus m-aş simţi bine cu caprele, a spus Stefano.

Asta era, aşadar, greutatea care-i stătea pe inimă. Iubita lui era Concia, amanta unui bătrân destrăbălat şi obiectul de plăcere al băieţandrilor. Dar ar fi vrut-o altfel? Concia venea din locuri şi mai îndepărtate şi singuratice decât satul de sus. Cu o zi mai înainte, contemplând un balcon cu glastre de muşcate, Stefano i le dăruise inspirând cu plăcere aerul limpede şi tare care îi amintea de pasul zvelt al femeii. Până şi camerele murdare şi scunde cu dulapurile seculare împodobite cu hârtie roşie sau verde, şi cu rosăturile carilor, brânză în coşuleţe de pănuşi şi staule de vite din ramuri de măslin, presupuneau chipul ei de capră şi fruntea ei îngustă, şi o apăsătoare şi veche intimitate.

— L-ai văzut pe don Giannino Catalano? l-a întrebat Fenoaltea, strângând cărţile. E rândul dumitale să le faci, domnule inginer.

— N-a venit pentru că avea de făcut o vizită, a spus Stefano.

— Are întotdeauna de făcut câte o vizită în timpul sărbătorilor, a spus grav Vincenzo. Să-l întrebaţi pe Camobreco ce gândeşte despre vizitele astea ale lui.

— Camobreco e bătrânul bijutier, i-a explicat Gaetano, care anul trecut a tras un foc de revolver de la fereastra dormitorului său. În vreme ce bătrânul număra banii, don Giannino Catalano profita de nevasta lui. Au dres-o, după aia, spunând că era întuneric şi i se păruse că fusese un hoţ.

— Sau dumneata crezi că a fost un hoţ? a spus cineva.

— Nimeni nu crede asta, dar Camobreco, ca să aibă linişte, a vrut să fie un hoţ. Domnule inginer, înainte de-a pleca vreau să-ţi spun o vorbă.

Gaetano l-a însoţit până la plajă. În soarele care te făcea lac de transpiraţie Stefano încerca să ajungă cât mai repede ca să se dezbrace, în vreme ce însoţitorul lui îl ţinea de braţ.

— Hai să faci baie, Fenoaltea, a spus Stefano.

Gaetano s-a oprit între două case care făceau umbră.

— Dumneata ai obiceiul să te scalzi în mare, dar la iarnă ce-o să faci? l-a întrebat.

— Ne obişnuim cu atâtea. Suntem singurii noştri prieteni.

— Dar femeile, domnule inginer, cum de poţi trăi fără ele? Obiceiul ăsta nu-l ai?

Stefano a zâmbit. Gaetano, sprijinit de zid, îi pipăia gulerul cămăşii cu degetele mâinii drepte.

— Te las să te duci, domnule inginer, să-ţi faci baia. Dar voiam să-ţi atrag atenţia asupra unui lucru. Sunt patru luni, nu-i aşa?, de când ai plecat de-acasă. Eşti bărbat?

— E de ajuns să nu mă gândesc la asta.

— Scuză-mă, dar ăsta nu e un răspuns. Voiam să te previn. Nu te încrede în don Giannino Catalano. Dacă ai nevoie de o femeie, spune-mi mie.

— Ce legătură are cu el?

Gaetano a pornit-o prin nisipul străduţei, reluându-l pe Stefano de braţ, şi la cotitură a apărut marea.

— Îţi place, într-adevăr, slujnica aia, domnule inginer?

— Care?

— Aia, Concia, care ţi se pare o capră. Da...?

Stefano s-a oprit în aerul nemişcat. A spus pe neaşteptate:

— Fenoaltea…

— Nu te agita, domnule inginer, şi mâna lui grăsuţă i-a alunecat de-a lungul braţului ca să-i mângâie mâna. Voiam să te previn că în casa unde slujeşte fata obişnuieşte să se ducă şi don Giannino Catalano, bărbat care nu-şi împarte femeile cu un altul. Mai ales cu dumneata, care nu eşti de prin părţile noastre.

În ziua aceea intrase în mare o bandă de băieţandri; doi dintre ei mai ales se jucau lângă stâncă şi-o stropeau. Aşezat pe nisip, Stefano se uita la ei fără plăcere.Ţipau în dialectul lor, goi şi bruni ca nişte fructe ale mării; şi dincolo de spuma apei toată marea îi apărea lui Stefano ca un peisaj sticlos, zgomotos şi pustiu, în faţa căruia toate simţurile se retrăgeau, precum umbra sub genunchii lui.

A închis ochii şi prin faţă i-a trecut norişorul pipei lui Giannino. Încordarea devenea atât de dureroasă, încât Stefano s-a ridicat să plece. Un băiat i-a strigat ceva. Fără să se întoarcă, Stefano a plecat de pe plajă.

Stefano se temea că Elena va veni pe la el în după-amiaza aceea. Dimineaţa, când se trezise, o dorise atât de mult, şi trupeşte, iar acum nici nu mai voia să ştie de ea. Ar fi vrut să fie singur, într-o vizuină. Prin jurul lui dansau feţele celorlalţi, râzând incerte, gălăgioase, tâmpe, la fel ca la petrecerea din ajun; atente şi ostile ca în primele zile, ca acum o oră. I se încreţea pielea pe el amintindu-şi de privirile acelea viclene, de degetele acelea insinuante. De parcă cineva străin ar fi pus stăpânire pe fiinţa lui. Elena aceea care-l tutuia şi care avea dreptul să-i facă reproşuri din priviri; adâncul sufletului lui etalat prosteşte la cârciumă; spaimele nopţii apărând în plin soare. Stefano închidea ochii şi i se crispau muşchii feţei.

A umblat aşa, aproape alergând, de-a lungul dealului. A trecut prin faţa casei Conciei, fără să se întoarcă. Când a ajuns departe, în faţa cerului gol, ştia că în spatele lui dealul urca drept şi şi-a dat seama că fuge.

În dreapta era marea monotonă. S-a oprit cu capul în piept, şi gândul că i-a fost frică l-a liniştit. A înţeles numaidecât absurditatea. A înţeles că Gaetano vorbise doar din invidie ca să-i ia locul lui Giannino. A devenit atât de lucid, încât s-a întrebat de ce atâta spaimă dacă înţelesese acest lucru chiar de

când îi vorbise Gaetano. Răspunsul era unul singur, şi l-a făcut să zâmbească: pereţii invizibili, obişnuinţa celulei, care-l împiedicau să comunice cu oamenii. Acestea erau spaimele din timpul nopţii.

Sus de tot, peste dealul cu vârful alb, trecea un norişor. Primul nor de septembrie. Văzându-l, s-a bucurat ca de o întâlnire. Poate că vremea o să se schimbe, poate o să plouă şi o să-i placă să se aşeze în faţa uşii, privind aerul rece şi ascultând cum se linişteşte satul. Singur sau cu Giannino, trăgând din pipă. Sau poate fără Giannino. Să stea singur, ca la fereastra închisorii. Uneori cu Elena, dar fără să vorbească.

Elena nu vorbea mult. Dar îl privea pe Stefano încercând să-i zâmbească, având în ochi o căldură pe care vârsta i-o făcea maternă. Stefano ar fi vrut să vină dimineaţa şi să i se bage în pat ca o nevastă, dar să plece ca un vis, care nu cere cuvinte şi compromisuri. Micile amânări ale Elenei, ezitarea din voce, simpla ei prezenţă îl făceau să se simtă prost şi vinovat. Discuţiile erau scurte în încăperea închisă.

Într-o seară, îndată după venirea Elenei, când Stefano, care voia să fie singur, mai târziu, ca să fumeze în curticică, i-a spus că peste o oră s-ar putea să treacă cineva – Elena, speriată şi îmbufnată, voia să plece numaidecât şi Stefano o reţinea cu mângâieri –, s-au auzit paşi şi o respiraţie în spatele obloanelor închise şi cineva l-a strigat.

— Şeful de post, a spus Elena.

— Nu cred. Să-i lăsăm să ne vadă, ce-i rău în asta?

— Nu, a spus Elena, îngrozită.

— Cine e? a strigat Stefano.

Era Giannino.

— Un moment, a spus Stefano.

— Lasă, domnule inginer. Mâine mă duc la vânătoare, vii cu mine?

După ce a plecat Giannino, Stefano s-a întors spre odaie. Elena, în picioare, stătea între pat şi zid, cu ochii pierduţi în lumina crudă.

— Stinge lumina, a şoptit.

— A plecat…

— Stinge lumina!

Stefano a stins lumina şi s-a apropiat de ea.

— Plec, a spus Elena, şi n-o să mai vin niciodată.

Stefano a simţit cum i se strânge inima.

— De ce? a şoptit. Nu mă iubeşti? A ajuns la ea trecând prin pat şi a luat-o de mână.

Elena şi-a retras degetele, strângându-i apoi mâna cu deznădejde.

— Voiai să deschizi, a şoptit, voiai să deschizi. Nu mă iubeşti.

Stefano a prins-o de braţ şi a aşezat-o pe pat. S-au sărutat.

De data asta aproape că n-a mai fost nevoie să se îmbrace din nou. S-au apropiat înlănţuiţi de uşă şi Stefano îi şoptea la ureche.

— Ai să mai vii, Elena, nu-i aşa? O să facem aşa, vii numai dacă trec pe la prăvălie să-ţi spun bună ziua… Mai bine, Elena, vino dimineaţa devreme, când nu e nici o mişcare. Aşa o să fim siguri că nu te mai vede nimeni. Dacă vine cineva, dar n-o să vină, ne putem preface că dereticai prin odaie… E bine aşa? Vino pentru o clipă, când mai sunt încă în pat, şi pe urmă pleci imediat. Îţi place şi ţie să vii, da?

Elena zâmbea, desigur. La un moment dat Stefano a auzit la ureche vocea aceea puţin nătângă dar caldă:

— O să fii mulţumit dacă vin numai o clipă? Nu ţi-ar plăcea să stai cu mine o noapte întreagă?

— Sunt sălbatic, ştii doar, i-a spus numaidecât Stefano, şi e frumos şi aşa. Nu veni noaptea. Aşa te iubesc.

Puţin după aceea, singur pe întuneric, plimbându-se şi fumând, Stefano s-a gândit la ziua care avea să vină şi la vocea ironică a lui Giannino. După clipele petrecute cu Elena rămânea prostit de oboseală, sătul, de parcă şi sângele i s-ar fi oprit şi totul, pe întuneric, s-ar fi petrecut în vis. Dar îi era ciudă că-i vorbise, că o rugase, că-i arătase, chiar dacă se prefăcuse, puţină sinceritate, puţină duioşie. S-a simţit laş şi a zâmbit. „Sunt un tip sălbatic.“ Dar trebuia să-i spună, şi ar fi fost chiar nevinovat, că după fiecare întâlnire a lor simţea această oboseală, această saturaţie. „Ca să nu mai creadă că face pe mama cu mine.“

Se gândea la vocea lui Giannino care avea să-l strige în zori. Era adevărat ce i se spusese despre Concia? S-a gândit că în

locul Elenei ar fi putut-o avea în cameră pe Concia. Dar sângele lui potolit n-a tresărit. „Ar fi la fel. Nici ea nu e sălbatică, ar vrea să fie iubită, şi atunci ar trebui să mă păzesc şi de Giannino.“ Cine ştie câtă cruzime se ascundea în spatele amabilităţii lui don Giannnino? Nu era şi el din locurile acelea? Stefano prefera să aibă încredere în el şi să ştie că a doua zi o să-l vadă, că o să-i vorbească şi că o să colinde cine ştie pe unde

A doua zi însă, înainte de revărsatul zorilor, în vreme ce se plimba pe ţărm, Stefano s-a gândit mult la Concia şi şi-a închipuit-o sălbatică, de neatins, dispusă să cedeze o dată şi apoi să fugă; în vreme ce unui bărbat ca Giannino – cartuşieră şi dinţi albi în întuneric – îi era poate supusă şi credincioasă, ca amanta unui bandit.

Giannino i-a spus râzând că îşi cere scuze că îl deranjase cu o seară înainte.

— De ce? s-a mirat Stefano.

— Nu-i vorba de dumneata, domnule inginer, dar ştiu că în situaţii din astea femeile fac ca toţi dracii şi ameninţă că pleacă. N-aş vrea să te fi deranjat.

Dinspre mare adia o boare călduţă, care învăluia cuvintele şi aducea cu sine o împăcare neştiută. Totul era nedefinit şi plăcut, şi Stefano, zâmbind la gândul că la ora aceea îl cuprindeau neliniştile, a spus:

— Nu m-ai deranjat.

Au trecut pe lângă casa Conciei, prin partea ce dădea spre mare. Casa era gălbuie şi zăvorâtă, în aşteptarea zilei, care avea poate s-o trezească prima dintre toate casele de pe ţărm. Fără să se oprească, Giannino a făcut brusc la dreapta.

— O s-o luăm pe drum. O să urcăm prin albia torentului. Vrei?

Sus pe drum tremurau fire de iarbă. Stefano a început să desluşească haina cenuşie de vânătoare a lui Giannino, aşa cum îi apăruse pentru o clipă în pragul camerei luminate. Cătărându-se în urma lui, i-a ghicit până şi încălţările prinse la jumătatea piciorului, unde erau vârâţi pantalonii.

— M-am îmbrăcat cu jacheta, cum eram şi ieri, a spus după o vreme.

— Important e să nu ne murdărim.

La primele licăriri ale zorilor încă mai mergeau spre inima ţinutului, pe sub sălciile de pe marginea prundişului. Puşca, dea curmezişul pe spatele lui Giannino, se legăna la fiecare pas. Deasupra lor se învălmăşeau puzderie de nori şi de flăcări roşii.

— Urâtă vreme pentru vânătoare, a spus Giannino fără să se întoarcă. Nu mai e vară şi nu e încă toamnă. O să găsim nişte mierloi şi nişte prepeliţe.

— Pentru mine e acelaşi lucru. O să mă uit la dumneata.

Erau între două dealuri unde Stefano nu mai fusese niciodată. Vegetaţia săracă şi cele câteva tufişuri începeau să iasă din umbră. Vârful golaş al unui deal se contura pe un cer senin.

— E încă vară, a spus Stefano.

— Aş prefera să plouă şi să bată vântul. Ar aduce potârnichi.

Stefano ar fi vrut să se aşeze şi să lase zorile să răsară din nemişcare: să vadă cerul, ramurile, coasta însăşi cum se îngălbenesc şi apoi se roşesc. Mergând, scena se schimba; şi nu mai erau zorile care răsăreau din lucruri, ci lucrurile care ieşeau unele după altele. Lui Stefano îi plăcea aerul liber numai de la o fereastră sau din pragul casei.

— Catalano, hai să fumăm o ţigară.

În vreme ce Stefano îşi aprindea ţigara, Giannino examina vârfurile copacilor. Un ciripit singuratic se auzea în desiş.

Stefano i-a spus:

— Catalano, eşti sigur că eram cu o femeie?

Giannino i-a întors faţa încordată, cu degetul la gură. Apoi a zâmbit drept răspuns. Stefano a aruncat chibritul în iarba udă şi a căutat un loc în care să se aşeze. În cele din urmă, Giannino a tras. A tras fulgerător în cerul, în dimineaţa, în întunericul ce se risipea, şi liniştea care a urmat părea solară: liniştea înaltă a amiezii transparente. Peste câmpia încremenită.

— Au ieşit din luminiş, şi Stefano mergea acum înaintea lui Giannino, cu urechea încordată.

— Să mergem pe colină, a spus Giannino, poate găsim vreo prepeliţă.

Au urcat coasta golaşă, cu mirişte gălbuie. Era plină de pietre, şi vârful rotund era mai degrabă îndepărtat decât înalt.

Stefano vedea pe marginea colinei nişte tulpine lungi, viorii, ce se clătinau.

— N-ai mai fost niciodată pe aici pe sus? l-a întrebat Giannino. Asta e pământul nostru. Nu dă nici măcar sălbăticiuni.

— Aveţi marea care vă dă peşte.

— Avem prepeliţe care, dezbrăcate, sunt frumoase. Aia e: singura vânătoare care mă pasionează.

— Poate din cauza asta nu faceţi altceva, a răspuns Stefano gâfâind.

— Vrei să tragi? Uite acolo, în spatele stâncii, e o prepeliţă: trage.

Nesigur, Stefano nu vedea unde, dar Giannino i-a pus puşca în mână şi i-a fixat ţinta, apropiindu-şi obrazul de al lui.

Ceva a zburat, totuşi, după împuşcătură.

— Nu e meseria mea, a spus Stefano.

Giannino i-a luat puşca şi a mai tras o dată.

— Am lovit-o, a spus. O alungaseşi din cuib.

În timp ce căutau prin mirişte, au auzit de departe ecoul unei împuşcături seci.

— Altul care se distrează, a spus Giannino. Uite-o aici, am rănit-o doar.

O piatră brună ca şi celelalte se zbătea pe pământ. Giannino s-a repezit la ea, a înşfăcat-o, a lovit cu ea de pământ ca şi când ar fi dat cu biciul. Apoi a ridicat-o şi i-a întins-o lui Stefano.

— Eşti crud, a spus Stefano.

— Spune că e cald, a răspuns Giannino, ştergându-şi gâtul.

O adiere se simţea totuşi, pentru că trunchiurile copacilor de pe deal se mişcau. Stefano şi-a mutat privirea şi a văzut în depărtare soarele deasupra mării.

— Să mergem, a spus Giannino, băgându-şi pasărea în buzunar.

Nu au mai găsit altceva şi au coborât povârnişul pietros, transpiraţi şi obosiţi. Toată vegetaţia era trează şi-şi arunca umbra pe pământ.

— Acum putem fuma, a spus Giannino, aşezându-se.

Raze de soare se strecurau pieziş şi s-au umplut de fum ca o mătase brodată. Giannino întredeschidea uşor buzele, şi fumul

albastru ieşea încet, gata să se condenseze în răcoarea aerului: mirosea a salcie amară.

— Ştii ce înseamnă la noi prepeliţa? l-a întrebat Giannino, făcând ochii mici.

Stefano l-a privit câteva clipe.

— Mă duc şi eu la vânătoarea asta, a răspuns netulburat.

Giannino a zâmbit răutăcios şi s-a scotocit în buzunar.

— Ia-o, domnule inginer, dumneata ai ucis-o.

— Nu.

— De ce? O s-o pui pe stăpâna casei să ţi-o gătească. Mă rog, pe fiica ei, aşa o să poată spune că ţi-a servit prepeliţa.

Drept răspuns Stefano i-a spus:

— Ba e pentru dumneata, Catalano. N-ai nici o femeie care să-ţi poată servi prepeliţă?

Giannino a râs încet.

— Ia-o, domnule inginer, după indigestia de prepeliţă care ţi se citeşte pe faţă, o să-ţi facă bine. Dar asta are nevoie de piper, pentru că are miros de sălbăticiune.

— Aş avea impresia că-ţi pun coarne, a spus Stefano, respingându-i mâna.

Giannino a râs în bărbuţă, tulburând ramificaţia razelor de soare.

— Dacă-ţi place, de ce nu? Nimeni n-ar putea să te împiedice.

Stefano s-a simţit deodată fericit. S-a simţit eliberat de trupul Elenei, a înţeles că va face ce-o să-i placă şi că e în stare s-o primească sau s-o alunge cu un simplu gest. Gândul acela uşuratic că orice femeie e doar o prepeliţă l-a umplut de veselie. S-a agăţat de acest gând ca să şi-l întipărească în minte, deşi ştia bine că era de-ajuns un lucru neînsemnat ca să-i risipească această bucurie, care se închegase din nimic. Ora neobişnuită, oprirea timpului, dimineaţa cu baia ei în mare şi cu pauza ei la cârciumă, totul care, văzut de departe, depindea de un gest, îi dădeau această bucurie. Îi ajungea Giannino, îi ajungeau zorile, îi ajungea să se gândească la Concia. Dar numai la gândul că-i era de ajuns să repete împrejurarea ca să se simtă fericit – aşa se nasc viciile – miracolul se spulbera. „Şi Concia e o prepeliţă, şi Concia e o prepeliţă“, repeta neliniştit şi fericit.

În timp ce se întorceau străbătând câmpul cu soarele înălţat pe cer, Stefano ştia că luminişul răcoros nu se va desprinde niciodată, în inima lui, de ideea aceea prostească; după cum scăpărătoarea vorbă din gluma lui Giannino se înfipsese pentru totdeauna în trupul Conciei. A simţit că-i îndrăgeşte pe oamenii aceia şi pământul acela, numai pentru asemenea vorbă.

— Scuză-mă, Catalano... dar l-a întrerupt un câine de vânătoare care a ţâşnit pe potecă şi s-a repezit la Giannino.

— Ia uite-l pe Pierino! a strigat Giannino apucând câinele de zgarda, fără să se uite la el.

Undeva, în faţa lor, s-a auzit un glas.

Acolo unde poteca se unea cu drumul ce cobora de pe munte, l-au găsit pe vameş, stând înţepenit, la pândă, cu puşcă şi jachetă. Câinele l-a întâmpinat sărind bucuros.

Au pornit împreună pe drumul de întoarcere.

— Şi dumneata eşti vânător, domnule inginer? l-a întrebat tânărul.

Stefano şi l-a amintit, în seara aceea de sărbătoare, recalcitrant şi înfierbântat la faţă. Acum privirea îi era oarecare, ca şi petliţele de la jachetă.

— Fericit cel ce te poate vedea din nou, i-a spus.

Pierino a închis pe jumătate un ochi şi s-a întors spre Giannino.

— Cred că pe unul din voi l-am văzut singur. Când?

Stefano s-a gândit la urletele acelea răguşite şi sonore pe care tânărul le scotea sub cerul înstelat, înainte de a se prăbuşi în şanţ, încât nu numai grupul de fete condus de preot, dar şi Vincenzo şi alţii, care cântaseră mai înainte, s-au lăsat să lunece pe coastă la vale ca să scape de orice învinuire de complicitate. Şi Stefano se îndepărtase de el, dar bucurându-se, pe întuneric, de o neaşteptată amintire de demult, din copilărie, când beţivii coborau de pe colină şi treceau pe lângă vilă, ţipând.

— Tocmai îl întrebam pe Catalano de ce nu a venit la sărbătoare, a spus Stefano. Dumneata te-ai distrat, se pare.

— Catalano lucrează pe ascuns, a spus Pierino.

Stefano a spus:

— Natural. Cine bea în satul ăsta?

— E prea cald aici.

— Noi suntem mai nevinovaţi, a spus Stefano, din două preferăm un pic de vin.

Giannino tăcea, cu o figură vicleană. Pierino a zâmbit satisfăcut.

— E un vin care te îmbolnăveşte de reumatism. Pe cuvânt, nu credeam c-o să-mi fie atât de cald la culcare şi atât de frig când mă scol.

— Vina e a dumitale, a spus Stefano. Trebuia să iei cu dumneata în şanţ pe una din fetele preotului.

— Dumneata ai fi făcut asta?

— Eu? Nu... Eu am stat să te ascult cum spuneai că eşti în Maremma şi că aduni bivolii.

Giannino râdea. Pierino a râs şi el, în silă, şi a strigat câinele.

— E un sat trist, a bombănit el după un timp, unde dacă vrei să te distrezi trebuie să te porţi ca animalele.

În după-amiaza aceea, după ce a rămas singur în odaie, Stefano s-a întins numaidecât pe pat, şi nu numai din cauza plictiselii. Şi neînsemnatele sale cărţi de pe măsuţă nu i-au spus nimic. Era atât de departe de meseria lui: mai avea timp pentru asta. S-a gândit la dimineaţa care trecuse şi la bucuria pe care o avusese, din care nu-i rămânea decât un miros de trup de femeie, pe care va putea să şi-l amintească în clipe de tristeţe. Dacă Elena nu venea în după-amiaza aceea asta însemna că a învins-o, că se înţeleseseră, că n-o să-i mai facă scenele acelea de groază şi că accepta să-i dăruiască trupul fără să-i ceară nimic. S-a trezit spre seară înconjurat de un aer încremenit care l-a trezit pentru că era proaspăt. A regăsit mai întâi satul în loc să se regăsească pe sine, ca şi cum el continua să mai doarmă, şi o viaţă liniştită cu copii, femei şi câini s-ar fi desfăşurat sub oblăduirea brizei de seară. Se simţea iresponsabil şi uşor, ca zbârnâitul unui ţânţar. Piaţeta, pe care marea o făcea transparentă, trebuie să fi fost galbenă în asfinţit. În faţa cârciumii se adunaseră toţi, gata să joace cărţi şi să stea de vorbă cu plăcere. Nu s-a clintit, ca să oprească în loc clipa aceea, în timp ce lăsa ca din adâncul sufletului să i se ridice o certitudine şi mai frumoasă: că nu mai dormea şi că pacea aceea era reală, că închisoarea era acum atât de îndepărtată, încât putea să-şi reia liniştit dormitarea.

Ochii întunecaţi şi supăraţi ca şi vocea Elenei – pe care în întunericul şi în satisfacerea întâlnirilor lor de seară aproape că îi şi uitase – Stefano i-a revăzut a doua zi dimineaţă. Seara, neliniştit, trecuse pe la prăvălioara mamei ei, pe care înainte o evita, ca să-i arate Elenei că îşi aminteşte de ea. Dar Elena nu era acolo, iar cu bătrâna înfofolită şi înţepenită, care vorbea un dialect din inima ţinutului, se înţelegea cu greu. Stefano lăsase ulcica de lapte, mai mult ca un gând decât ca un pretext pentru ca Elena să i-o aducă a doua zi. Până atunci Stefano ceruse laptele păstorului de capre care trecea dimineaţa devreme.

Elena a venit în zori, când Stefano mesteca o bucată de pâine uscată. S-a oprit timidă în uşă, cu ulcica în mână, şi Stefano a înţeles că şovăia din cauză că mai era în pat.

Stefano i-a zâmbit şi i-a spus să intre, luându-i ulcica din mâini, cu o mângâiere uşoară, care trebuia să-i arate că în dimineaţa aceea nu era cazul să închidă obloanele. Elena i-a zâmbit şi ea.

— Mă mai iubeşti? a întrebat-o Stefano.

Elena şi-a lăsat ochii în jos, încurcată. Stefano i-a spus apoi că era mulţumit că poate sta puţin de vorbă cu ea fără s-o sărute, mai ales că ea crede că numai aşa ceva doreşte. Şi trebuia să-l ierte că e puţin repezit şi sălbatic, dar trăieşte singur de-atâta vreme, încât uneori îi urăşte pe toţi.

Elena îl privea cu ochi întunecaţi şi înduioşaţi, şi i-a spus:

— Vreţi să fac curat?

Stefano i-a luat mâna şi i-a spus râzând:

— De ce îmi vorbeşti cu dumneavoastră? şi-a îmbrăţişat-o şi a sărutat-o, în timp ce Elena se zbătea, pentru că uşa era deschisă.

Apoi Elena l-a întrebat:

— Vrei să-ţi încălzesc laptele? şi Stefano i-a spus că asta e o treabă de soţie.

— Am făcut-o de atâtea ori, a spus Elena necăjită, pentru cine n-a fost nici măcar recunoscător.

Aşezat lângă pat, Stefano îşi aprinsese ţigara şi asculta. Era ciudat că vorbele îndurerate ieşeau din corpul acela acoperit de fusta neagră. În timp ce vedea de ulcica de pe plită, Elena se plângea de bărbatul pe care îl avusese, dar Stefano nu izbutea

să lege vocea şi privirile nesigure de amintirea trupului alb în intimitate. În parfumul dulce al laptelui de capră, ce se ridica de pe plită, Elena era tolerabilă, devenea o femeie oarecare, dar bună, o prezenţă plăcută şi resemnată ca a găinilor, ca a unei mături sau a unei slujnice. Şi Stefano, amăgindu-se că între ei doi nu e nimic decât descărcarea aceea modestă de simţuri, reuşea să participe la discuţie şi să se bucure în adâncul inimii de o linişte nesperată.

Elena a început să facă ordine în cameră, mutându-l pe Stefano de la marginea patului. Stefano a băut laptele şi apoi a început să-şi înfăşoare chiloţii de baie într-un prosop. Elena ajunsese cu măturatul lângă lada pe care stătea geamantanul cu lucruri şi a măturat în jurul ei; a ridicat ochii şi a spus pe neaşteptate:

— Ai nevoie de un dulap în care să-ţi aşezi lenjeria. Trebuie să desfaci geamantanul.

Stefano a rămas surprins că nu avea nimic de obiectat. Atâta timp îl ţinuse acolo sus, gata oricând să-l încuie şi să plece din nou la drum: dar unde? Aşa îi spusese şi lui Giannino, gândindu-se la închisoare, la hârtia aceea care putea să sosească; şi apoi să-i pună din nou cătuşele la mâini şi să-l arunce iar cine ştie unde. Acum nu mai gândea aşa.

— Vreau să stea acolo unde e.

Elena s-a uitat la el în felul ei grijuliu şi îmbufnat.

Stefano simţea că nu putea să plece aşa, că trebuia să încheie dimineaţa cu puţină dragoste; dar nu voia, nu accepta să-i facă un obicei, stătea nehotărât în prag.

— Du-te, du-te, i-a spus Elena, împurpurându-se, du-te să te scalzi. Stai ca pe ghimpi.

— Vezi bine că dimineaţa suntem singuri, a murmurat Stefano. O să vii mereu dimineaţa?

Elena a fluturat din mână în semn de răspuns şi Stefano a plecat.

Zilele erau încă atât de lungi, că era de ajuns să te opreşti o clipă şi să priveşti în jur, ca să te simţi izolat ca în afara timpului. Stefano descoperise că deasupra mării cerul era mai curat şi mai sticlos, de parcă ar fi întinerit. Dacă umblai desculţ pe nisip, ţi se părea că mergi prin iarbă. Aceasta s-a întâmplat

după câteva nopţi de furtună care i-au inundat camera. S-a înseninat din nou, dar numai pe la jumătatea dimineţii – acum se ducea mai devreme la plajă, pentru că mulţi dintre cei mai credincioşi clienţi ai cârciumii îl plictiseau, iar Giannino şi alţii treceau numai pe la prânz – incendiul, scăpărătoarea dezolare a caniculei erau acum lucruri îndepărtate. În unele dimineţi Stefano vedea cum nişte bărci mari de pescuit, trase pe uscatul nisipos şi învelite cu pânză, fuseseră împinse noaptea în mare; şi nu rareori pescarii, pe care nu-i mai văzuse niciodată până atunci, îi apăreau scoţând peşti din năvodul încă umed.

La ora aceea timpurie venea adesea pe la el Pierino, vameşul. Când îi vedea picioarele şi braţele musculoase de tânăr ce nu avea mai mult de douăzeci de ani, Stefano se gândea cu invidie la sângele negru ce le hrănea şi se întreba dacă tăuraşul toscan nu avea şi el o femeie. Darul vorbirii nu-i lipsea. Corpul acela era într-adevăr făcut pentru Concia. Într-o zi, când îi treceau asemenea gânduri prin cap, şi-a dat seama că Giannino nu intrase niciodată în mare cu ei. Până şi Gaetano, blond şi cărnos, venise; Giannino niciodată. Era desigur păros şi slab, îşi spunea în gând Stefano, răsucit şi noduros, cum le place femeilor. Poate că femeile nu se uitau la muşchi.

Stefano glumea şi pălăvrăgea, stând cu Pierino pe stâncă.

— Şi dumneata eşti un sedentar, i-a spus într-o dimineaţă cu un anumit scop.

Dar celălalt n-a înţeles.

— Ne mai rămâne puţină vreme pentru excursii, a spus din nou, arătând cu barba în direcţia unui puf alburiu de pe cer, în dreptul dealului. Mi-au spus că aici iarna e fioroasă.

— Da de unde, în ianuarie am intrat în mare.

— Dumneata ai alt sânge, i-a spus Stefano.

— Dar dumneata, ce, ai friguri?

— Nu încă, dar o să mă îmbolnăvesc în nopţile astea.

— Grozav sat, priveşte! a spus Pierino, cu o figură batjocoritoare, deschizând braţele spre ţărm.

Stefano a zâmbit.

— Dacă-l cunoşti bine, e un sat ca oricare altul. Sunt aici de patru luni şi mi se pare suportabil. Aici suntem în vacanţă.

Pierino tăcea, cu capul plecat, se gândea la altceva. Stefano s-a uitat la spuma apei de sub tălpi, în marea întunecată de nişte nori care treceau.

— Priveşte ce sat mai e şi ăsta, a spus din nou Pierino, şi i-a arătat nişte puncte negre risipite în mare, într-o zonă luminată de soare, sub ultima limbă de plajă. Vezi, acolo e locul unde stau femeile.

— Poate sunt nişte copii, a şoptit Stefano.

— Ei, aş, aia e plaja pentru femei, a spus Pierino ridicându-se. Ce cred ele, femeile astea, c-o să poarte în burtă? Dacă nu le atinge nimeni, n-o să fie niciodată femei.

— Te asigur că cineva le atinge totuşi, i-a răspuns Stefano. Câte case sunt în sat, atâtea trupuri care se ating. Sunt lucruri care se întâmplă. Întreabă-l pe Catalano.

— Dumitale îţi plac femeile de aici? l-a întrebat Pierino, pregătindu-se să sară în apă.

Stefano s-a strâmbat.

— Se văd prea puţine…

— Parcă ar fi nişte capre, a spus celălalt, şi s-a aruncat în apă.

În timp ce se îmbrăcau, pe ţărm, Stefano a spus râzând:

— E una, mai capră decât celelalte, care stă în casa cenuşie de la marginea satului, dincolo de pod. O ştii?

— Casa Spanò? l-a întrebat Pierino, oprindu-se.

— Aceea cu muşcate la fereastră.

— Aia e. Dar, scuză-mă, nu înţeleg comparaţia. E o femeie de sânge ales şi cu trăsături plăcute. Cum de-o cunoşti?

— Am văzut-o cu cana la fântână.

Pierino a început să râdă.

— Ai văzut-o pe slujnică.

— De fapt…

— Cum de fapt? E vorba de Carmela Spanò şi pot să-ţi mai spun că este logodită cu Giannino Catalano.

— Concia…?

Când au ajuns la cârciumă totul era clar, şi Stefano ştia de ce îngâmfarea lui din dimineaţa aceea de după sărbătoare fusese primită de cei din cârciumă cu atâtea zâmbete şi ironii. Toţi făcuseră în mintea lor comparaţia dintre slujnică, pe seama

căreia aruncase vorbe goale, şi necunoscuta stăpână a casei; şi numele lui Giannino venise să mărească încurcătura maliţioasă.

— Pe Concia asta am văzut-o o dată, a spus Pierino, şi nu mi s-a părut atât de îngălată ca ţie. Aş zice mai degrabă că seamănă cu o ţigancă.

Chiar atunci s-a ivit în prag Gaetano şi probabil că i-a auzit vorbind, fiindcă i-a privit cu atenţie. Stefano a intrat nepăsător.

În timp ce se uita din picioare la ziarul mototolit de pe masă, a venit bătrâna cârciumăreasă şi i-a spus că trecuse şeful de post ceva mai înainte şi întrebase de el.

— De ce?

— Nu părea să fie grăbit.

Stefano a zâmbit, dar i-au tremurat picioarele. O mână i-a strâns umărul.

— Curaj, domnule inginer. Dumneata eşti nevinovat.

Gaetano era cel care râdea.

— De fapt, a venit sau n-a venit?

Alţi doi clienţi din grup, care-şi beau cafeaua într-un colţ, au ridicat capul. Unul a spus:

— Ai grijă, domnule inginer, şeful de post are cătuşe electrice.

— N-a lăsat nici o vorbă? a întrebat Stefano serios

Stăpâna a dat din cap că nu.

Partida de cărţi din dimineaţa aceea a fost exasperantă. Stefano stătea ca pe ghimpi, dar nu îndrăznea să renunţe. Când a intrat Giannino, Stefano l-a salutat dând din eap şi i s-a părut că-l priveşte cu ochi neprietenoşi; era neplăcerea că nu-i spusese nimic despre logodnă. Dar ştia de fapt că de vină era neplăcerea celuilalt secret, al acelei foi de hârtie pe care şeful de post o ţinea poate în mână, şi avea, fără putinţă de scăpare, să-l ducă înapoi la închisoare. Şi în frământarea acestui gând, şi cel la Concia a început să-l chinuiască: dacă într-adevăr Giannino nu avusese ochi pentru ea, nu mai avea scuze şi trebuia să încerce. Spera cu disperare să nu fie adevărat; îşi spunea că Giannino a sedus-o, că o îmbrăţişase măcar sub o scară, în timp ce-o vizita pe cealaltă. Şi dacă într-adevăr n-o

dorise nimeni, niciodată, fanteziile sale din trecut erau nişte copilării, şi meritase ironiile celorlalţi.

Giannino, aplecat peste cărţile lui Gaetano, îi spunea ceva. Stefano a aruncat cărţile şi a spus tare:

— Vrei să treci în locul meu, Catalano? Mi-e teamă că o să plouă şi am lăsat casa deschisă.

A ieşit din cârciumă urmărit de privirile celorlalţi. Afară bătea un vânt plin de praf şi strada era pustie. Într-o clipă a ajuns în faţa cazărmii, atât de mult îl neliniştea gândurile.

Sub fereastra acoperită a unei celule, stătea o bătrână cu o tigaie în mână, de parcă atunci ar fi întrerupt o discuţie. Avea picioarele goale şi noduroase. La un balcon de la primul etaj a apărut un carabinier şi a spus ceva cu voce tare. Stefano a ridicat mâna şi carabinierul i-a spus să aştepte.

A venit să-i deschidă uşa, îmbrăcat numai în cămaşă, cu părul creţ şi gâfâind, şi i-a spus politicos că şeful nu e acolo. Stefano şi-a rotit privirea prin coridorul gol şi mare care, în fund, sub prima platformă a scării, avea o ferestruică, acoperită de frunze verzi.

— M-a căutat, a spus Stefano.

Carabinierul a vorbit cu bătrâna care se proptise de uşa ce scârţâia din pricina vântului, şi aproape că i-a închis uşa în nas, apoi s-a întors spre Stefano.

— Dumneata nu ştii...? a spus Stefano.

În acel moment s-a auzit vocea apoi a apărut faţa şefului, la cotitura scării. Carabinierul a alergat repede la el, roşu la faţă, bâlbâind că se dusese să închidă uşa.

— Intră, domnule inginer, intră, poftim, a spus şeful, aplecându-se.

În biroul de la etaj i-a întins o hârtie.

— Trebuie s-o semnezi, domnule inginer. Este înştiinţarea despre denunţul făcut la Comisia Provincială. Nu înţeleg cum de au putut să te trimită aici fără hârtia asta.

Stefano a semnat cu o mână nesigură.

— Asta-i tot?

— Tot.

S-au privit o clipă în tăcerea ce s-a lăsat în birou.

— Nimic altceva? a întrebat Stefano.

— Nimic, a bombănit şeful, privindu-l pe sub gene, doar că până acum ai stat aici fără să ştii. Dar acum ştii că eşti aici.

Stefano s-a dus acasă fără să simtă vântul. În momentul în care faţa şefului de carabinieri s-a aplecat peste scară, i-a fulgerat speranţa că temuta foaie de hârtie i-ar fi putut aduce libertatea. A străbătut curtea interioară cu inima care-i mai bătea încă, a închis uşa în urma lui şi s-a plimbat prin cameră ca printr-o celulă de închisoare.

Lângă perete, în fund, alături de pat, era un dulăpior vopsit în alb şi, deasupra, geamantanul lui. Stefano a priceput că acesta era gol şi că toate lucrurile lui erau puse în dulap. Dar a continuat să umble, fără să se mai mire, închizând ochii, strângând gura, încercând să prindă un singur gând, să uite totul şi să-şi fixeze în minte doar gândul acela. De atâtea ori se gândise la el, şi strădania lui era doar să-l izoleze, să-l ridice ca pe un bastion, în deşert. Gândul acela era că trebuie să fie neiertător, singur, să-şi păzească sufletul cu nepăsare de orice cuvânt, de orice ispită, oricât de vicleană ar fi ea.

S-a oprit gâfâind, cu piciorul pe un scaun şi cu bărbia în pumn, şi privirea i-a căzut pe dulapul Elenei, dar fără să-l vadă. Mai târziu avea să se gândească la el. Orice duioşie, orice legătură, orice visare aveau să fie ferecate în inima lui ca într-o închisoare şi supravegheate ca nişte vicii, şi nimic din ce gândea nu trebuia să se mai vadă, nimic nu trebuia să mai ajungă până la conştiinţă. Niciodată, în nici un fel, nu trebuia să mai depindă de ceea ce-l înconjura: nici lucrurile, nici oamenii nu trebuiau să mai aibă vreo putere.

Stefano şi-a încleştat gura într-o grimasă, pentru că simţea puterea crescând înlăuntrul său, amară şi roditoare. Nu trebuia să mai creadă în nici o speranţă, ci să preîntâmpine orice durere acceptând-o şi devorându-şi-o în singurătate. Trebuia să se creadă mereu în închisoare. Şi-a dat jos de pe scaun piciorul amorţit şi a început din nou să se plimbe, râzându-şi de sine că trebuise să se găsească într-o astfel de situaţie ca să-şi recapete forţele.

Dulăpiorul Elenei era acolo. Iată puţinele lui lucruri aşezate cu dragoste pe foi de ziar întinse. Stefano şi-a amintit de seara în care îi spusese lui Giannino că nu trebuie să-şi desfacă

geamantanul, simţindu-se doar în trecere. Imaginea lui Giannino, a Conciei, a celorlalţi, imaginea mării şi a pereţilor invizibili avea să le ferece în inimă şi să se bucure de ele, în tăcere. Elena însă nu era o simplă imagine, Elena era un trup: un trup viu, pe care avea să-l vadă zilnic, care nu putea fi suprimat, ca al lui.

Stefano ar fi trebuit acum să-i mulţumească pentru tandreţea posesivă a acelui gând. Dar lui Stefano nu-i plăcea să vorbească cu Elena, tristeţea aceea surdă care se înfiripa din intimitatea lor îl făcea s-o urască şi să se gândească la ea amintindu-şi doar gesturile urâte. Dacă Elena avea să îndrăznească într-o zi să arate printr-un gest, printr-un cuvânt că-l vrea numai pentru ea, Stefano avea s-o îndepărteze de el. Şi chiar plăcerea aceea care se năştea între ei în fiecare dimineaţă, şi pe care Elena o considera uşuratică, deşi se bucura de ea ca de un lucru meritat, îl epuiza şi îl lega prea strâns de celula lui. Trebuia s-o izoleze şi să-i smulgă orice bucurie.

Dulăpiorul era frumos şi se simţea că stătuse într-o casă şi Stefano l-a mângâiat ca să se achite faţă de Elena, căutând cuvintele pe care trebuia să i le spună.

Înainte de toate astea, într-una din întâlnirile lor matinale, Stefano îi spusese:

— Ştii că într-o zi am să plec. Ar trebui să fii precaută şi să nu te îndrăgosteşti prea mult.

— Nu ştiu, nu ştiu de ce mă port aşa, spusese Elena, frământându-se, dar apoi, revenindu-şi şi privindu-l cu atenţie, îi spusese: Ai să fii mulţumit.

Când era mai mâhnită Elena avea o voce profund stridentă, rustică şi casnică precum fusta de pânză aruncată pe scaun. Avea câteva firişoare de păr deasupra buzei şi părul căzut pe spate în dezordine ca de gospodină care în revărsatul zorilor se învârteşte prin bucătărie, în cămaşă.

Dar Stefano nu era omul care să poată fi mulţumit. Mai mult decât stridenţa acelei voci, îl supăra zâmbetul senzual şi fericit, care, pentru câteva clipe, apărea pe buzele ei şi pe pleoapele închise strâns pe pernă.

— Nu trebuie să mă priveşti a şoptit Elena o dată.

— Trebuie să ne privim ca să ne cunoaştem.

Dimineaţa, prin obloane se furişau umbre.

— E de ajuns să ne iubim, a spus Elena în tăcere, iar eu te respect de parcă am fi de acelaşi sânge. Tu ştii mult mai multe lucruri decât mine – nu am pretenţii –, dar aş vrea să fiu mama ta. Stai aşa, nu spune nimic, fii cuminte. Când vrei să fii tandru, izbuteşti.

Stefano stătea întins cu ochii închişi şi punea cuvintele acelea domoale pe buzele Conciei, şi mângâind braţul Elenei se gândea la cel brun al Conciei.

Asta se întâmpla când afară mai era încă vară. Dar în seara zilei cu dulapul începuse să plouă, în vreme ce Stefano îl aştepta pe Giannino la cârciumă. Gaetano îl întrebase, cu ţigara în gură:

— N-ai lăsat nimic deschis, domnule inginer?

Apoi priviseră ploaia, din prag, şi Giannino venise cu barba plină de stropi. Toată strada se întunecase şi se murdărise; şuvoaiele de apă dezgropau pietrele; umezeala îi pătrundea până-n oase. Vara se sfârşise.

— Aici e frig, a spus Stefano. O să ningă în iarna asta?

— O să ningă în munţi, a spus Giannino.

— Aici nu suntem în Nordul Italiei, a spus Gaetano. O să poţi deschide fereastra şi la Crăciun.

— Cu toate astea folosiţi vasul acela numit *braciere*. Ce e, de fapt, un *braciere*?

— Îl folosesc femeile, au spus Gaetano şi Giannino.

Giannino a mai spus:

— Este un lighean de aramă plin de cenuşă şi jar, care se vântură şi se lasă în încăpere. Apoi se aşază peste el şi se încălzesc, înlătură umezeala, a spus râzând.

— Dar un condamnat ca dumneata nu are nevoie de asta, a spus din nou Gaetano. Tot mai faci baie?

— Dacă continuă să plouă, va trebui să renunţ.

— Dar aici e soare şi iarna. Parcă am fi pe Riviera.

Giannino a vorbit din nou.

— E de ajuns să faci puţină mişcare ca să nu-ţi dai seama că e iarnă. Păcat că nu eşti vânător. O plimbare dimineaţa te încălzeşte pentru toată ziua.

— Pe mine seara mă omoară, a spus Stefano, seara când stau în casă şi nu am nimic de făcut. În iarna asta trebuie să fiu acasă la şapte seara. Nu pot să mă culc chiar la ora asta.

Gaetano i-a spus:

— O să te culci, dacă o să vrei un *braciere* pe care-l folosesc numai bărbaţii. Pentru asta sunt făcute serile de iarnă.

Stefano şi Giannino au ieşit pe stradă, în lumina amurgului ce se stingea.

— Când plouă, satul se face mic, a spus Stefano. Nu-ţi mai vine să ieşi din casă.

Zidurile caselor erau murdare şi acoperite de muşchi, şi pragurile de piatră şi obloanele roase păreau neputincioase în faţa neîndurătoarei umezeli. Lumina exterioară, pe care vara o scotea din case şi din aer, se stinsese.

— Cum e marea iarna? a întrebat Stefano.

— Apă murdară. Scuză-mă, mă abat puţin din drum să spun cuiva o vorbă. Vii şi dumneata?

Erau sus pe drum, opriţi în orizontul nemişcat şi nesigur, şi jos, la câţiva paşi mai în vale, era casa cu muşcate.

— Te duci acolo?

— Unde ai vrea să mă duc?

Au coborât pe nişte trepte de pământ. Ferestrele erau închise, mica logie era plină de cearşafuri întinse, sub un acoperiş. Pietrişul ud a scrâşnit sub picioarele lor. Uşa era întredeschisă.

— Vino şi dumneata, a mormăit Giannino. Dacă eşti şi dumneata cu mine, n-o să mă ţină mult.

Stefano a auzit bufnitura resacului în spatele casei.

— Ascultă, numai dumneata…

Dar Giannino apucase să intre, şi pipăia o uşă ascunsă în întuneric, şi zdrăngănea de clanţă. S-a auzit atunci o şuşoteală ca o melodie, dintr-o odaie despre care bănuiai numaidecât că dă spre mare. Uşa s-a deschis şi, împreună cu vălul de lumină amestecată cu vânt, şi-a făcut apariţia o fetiţă desculţă.

O voce limpede de femeie a strigat ceva în timp ce vântul vuia; şi au auzit cum se trânteşte o fereastră cu furie. Fetiţa striga, agăţată de uşă: „Carmela, Carmela“, şi Giannino a luat-o

pe scări în sus, închizându-i gura. În faţa ferestrei, în rochia ei cu dungi de murdărie, stătea, dreaptă, Concia.

— Să nu scoateţi o vorbă, voi, a spus Giannino, intrând în bucătărie şi aşezând fetiţa pe masă. Apoi a spus: Toschina, o să vină preotul şi-o să te mănânce. Trebuie să-i spui doamnă, nu Carmela.

Concia a râs liniştită, întredeschizând buzele şi aruncându-şi părul pe spate, cu mâna. Negreşit, gura ei era cărnoasă şi voluptuoasă, de parcă ar fi stat pe o pernă.

— Ascultă, Concia, mâine o să spui că mama mea a trimis vorbă că va veni să-şi facă datoria. O să spui că a vorbit cu tine.

Fetiţa se uita pe furiş la Stefano, zbătându-se în vreme ce cobora dintr-o săritură de pe masă. Şi Concia îl iscodea cu privirea pe Stefano, în vreme ce îi spunea lui Giannino cuvinte iuţi şi guturale:

— O să-i spun, sărăcuţa, dar a plâns azi toată ziua.

Gâtul ei brun zvâcnea la fiecare cuvânt, la fel ca buzele şi ochii, dar fără delicateţe. Atât de îngustă îi era fruntea, încât ochii ei păreau diformi. Nemişcate, şoldurile înalte nu mai aveau nici chemare, nici graţie.

În clipa aceea, fetiţa, care ajunsese la uşă, a deschis-o iute şi a fugit ţipând. Giannino s-a repezit după ea s-o prindă şi a dispărut urmărit de hohotul puternic de râs al Conciei.

În amurgul cenuşiu al mării, Concia a străbătut bucătăria cu pasul ei dintotdeauna: era desculţă. Stefano a văzut într-un colţ obişnuita amforă. Concia învârtea ceva pe plita încinsă şi deodată aerul s-a umplut de arome şi de un miros de oţet.

Undeva, în casă, se vorbea tare. Concia s-a întors, nestânjenită, în felul ei precipitat: lumina era atât de slabă, încât tonurile brune şi trandafirii se ştergeau de pe chipul ei. Stefano continua s-o privească.

Glasurile din odaia de sus au tăcut. Trebuia să spună ceva. Buzele Conciei erau întredeschise, gata să izbucnească în râs.

Dar Stefano s-a uitat la fereastră. Şi-a plimbat privirea de-a lungul peretelui. Era scund şi afumat, şi lumina albăstruie mirosea a mangal.

— Aici, vara, trebuie să fie răcoare, a spus în cele din urmă.

Concia tăcea, aplecată peste plită, ca şi cum nu-l auzise.

— Nu vă e teamă de hoţi?

Concia s-a întors dintr-odată:

— Dumneata eşti hoţ? Râdea.

— Sunt hoţ, ca Giannino, a spus Stefano încet.

Concia a dat din umeri.

Stefano a întrebat-o:

— Nu-l iubeşti pe Giannino?

— Iubesc pe cine mă iubeşte.

A străbătut bucătăria cu un zâmbet de mulţumire dispreţuitoare şi a luat un castron de pe raft. S-a întors lângă maşina de gătit şi a apucat cana, sprijinind-o de şold, şi a vărsat pe jos puţină apă. Mişcându-se, a călcat în ea.

În cadrul uşii a apărut năstruşnica fetiţă. În spatele ei, în umbră, era Giannino. Concia s-a întors uşor spre ei când Giannino i-a spus:

— Pe fetiţa asta a ta o s-o închidem cu găinile; şi a râs, bombănind ceva.

Stefano a ghicit o figură în spatele lui Giannino, care s-a retras de îndată ce l-a auzit pe acesta spunând: Vii, domnule inginer?

Au ieşit fără să mai spună un cuvânt în aerul încă luminos. Ajunşi sus pe drum, Stefano s-a întors să privească la casă şi a văzut o fereastră luminată. În faţa mării stinse, părea o barcă cu lumina aprinsă, gata să iasă în larg.

Pentru că Giannino tăcea alături de el, Stefano, care era încă transpirat, se gândea la zvâcnirile sângelui care de-atâtea ori îl împinseseră să umble pe câmpul pustiu şi să caute să-şi uite izolarea. După-amiezile acelea încremenite de august îi păreau un timp rămas cu mult în urmă, un timp nevinovat, din copilărie, dacă se gândea la precauţiile reci care îl însoţeau acum.

I-a spus lui Giannino, care tăcea:

— Fetiţa aia care a fugit…

— E fata Conciei, a răspuns sec Giannino.

Firesc. Şi Giannino vorbea liniştit, şi se gândea la cu totul altceva, uitându-se la case. Stefano a început să zâmbească.

— Catalano, e ceva ce nu merge?

Giannino nu i-a răspuns imediat. În ochii lui senini nu s-a petrecut nimic, doar că se gândea la altceva.

— Prostii, a spus încet.

— Prostii, a repetat Stefano.

S-au despărţit în faţa cârciumii, la lumina firavă a primului felinar, pe strada goală de copii. De câteva seri, Stefano se întorcea acasă la căderea întunericului.

În cameră, în faţa patului rânduit şi netet, Stefano se gândea la picioarele goale ale Conciei, care murdăreau peste tot pe unde călcau. După ce a mâncat puţină pâine, măsline şi smochine, a stins lumina şi, călare pe scaun, privea cadrul întunecat al ferestrei. În curte se ridicau aburi de umezeală şi stăvilarul pe unde trecea calea ferată era negru de parcă în spatele lui n-ar fi fost o plajă. Erau atâtea gânduri care aşteptau să vină, încât, obişnuită, seara părea scurtă. În camera întunecată, Stefano se uita la uşă.

După puţin timp şi-a dat seama că rătăceşte cu gândul la vara ce trecuse, la după-amiezile pline de linişte din încăperea înăbuşitoare, la briza mării, la rotunjimea aspră a amforei: când era singur, bâzâitul unei muşte umplea spaţiul dintre cer şi pământ. Amintirea aceea era atât de vie, încât Stefano nu se simţea în stare să se adune şi să se gândească la lucrurile care îl tulburaseră în acea zi, când a auzit un trosnet, iar în spatele ferestrei a apărut chipul aspru al lui Giannino.

— Stai pe întuneric? l-a întrebat Giannino.

— Ca să mai fac şi altceva, a răspuns Stefano.

Giannino n-a vrut să aprindă lumina şi s-au aşezat ca mai înainte. Giannino şi-a aprins şi el o ţigară.

— Eşti singur, i-a spus.

— Mă gândeam că în vara asta clipele cele mai frumoase le-am petrecut aici înăuntru, singur ca într-o celulă. Soarta cea mai cruntă devine o plăcere: cu condiţia să ne-o fi ales noi.

— Astea sunt feste pe care ţi le joacă memoria, a bombănit Giannino. Şi-a sprijinit obrazul de rezemătoarea scaunului, uitându-se tot timpul la Stefano. Trăim printre oameni, dar numai când rămânem singuri ne gândim la ale noastre. Apoi a râs nervos: …Poate că-n seara asta aşteptai pe cineva… Să nu-mi

spui că dumneata ai vrut să vii aici, la noi. Nu ne alegem noi destinul.

— E de ajuns să-l vrei, înainte de-a fi obligat să i te supui, a spus Stefano. Nu există destin, ci numai limite. Soarta cea mai rea e să le suporţi. Aşa că trebuie să renunţi.

Giannino spusese ceva, dar Stefano nu-l auzise. S-a oprit şi a aşteptat. Giannino tăcea.

— Ce spuneai dumneata?

— Nimic. Acum ştiu că nu aştepţi pe nimeni.

— Bineînţeles. De ce?

— Pentru că eşti prea pornit.

— Ţi se pare.

— Spui nişte lucruri pe care eu nu le-aş spune decât dacă aş fi tatăl meu.

În clipa aceea, în spatele geamului s-a ivit jucăuş un chip întunecat. Stefano l-a apucat de braţ pe Giannino şi a ascuns ţigara, lăsând-o cu capătul aprins în jos. Giannino nu s-a mişcat.

Chipul concentrat a trecut pe lângă geamuri ca o umbră peste apă. Uşa s-a întredeschis şi, pentru că şovăia, Stefano a recunoscut-o pe Elena. Încuia cu cheia în fiecare noapte, şi ea ştia. Poate că îl credea plecat.

Prin crăpătura uşii a pătruns răcoarea de-afară. Chipul a mai şovăit puţin, descumpănit şi nefiresc, apoi uşa s-a închis, scârţâind.

Giannino a mişcat braţul şi Stefano a şoptit:

— Sst! A plecat.

— Ţi-am stricat seara, a spus Giannino în tăcerea care a urmat.

— E pentru dulap: a venit să-i mulţumesc.

Pe întuneric conturul dulapului se vedea clar. Giannino a întors şi el capul, o clipă, apoi a spus:

— Nu stai prea rău cu destinul.

— De un lucru poţi fi sigur, Catalano, nu mi-ai stricat seara.

— Crezi? O femeie care nu intră când găseşte uşa deschisă e preţioasă. A aruncat ţigara şi s-a ridicat în picioare. E un lucru rar, domnule inginer. Şi-ţi face patul şi îţi dăruieşte dulapuri. Stai mai bine decât dacă ai fi însurat.

— Oarecum la fel ca dumneata, Catalano.

Credea că Giannino o să aprindă lumina, dar n-a aprins-o. L-a auzit cum se mişcă puţin, cum umblă şi apoi l-a văzut cum se duce la uşă, sprijinindu-se de ea, oglindindu-şi profilul în geam.

— Te-am plictisit tare mult azi? a întrebat cu voce neutră. Nu înţeleg de ce te-am dus în casa aia.

Stefano a şovăit.

— Ba îţi mulţumesc că m-ai dus. Dar cred că dumneata te-ai plictisit.

— Nu trebuia să te duc, a repetat Giannino.

— Eşti gelos?

Giannino n-a zâmbit.

— Sunt plictisit. De orice femeie trebuie să-ţi fie ruşine. E un destin.

— Scuză-mă, Catalano, a spus Stefano împăcat, dar nu ştiu nimic despre femei şi despre dumneata. Sunt atâtea în casa aia, încât m-am simţit mai degrabă stânjenit neştiind cum să mă port. Dacă vrei să te simţi ruşinat, explică-mi mai întâi motivul.

Profilul lui Giannino a dispărut, pentru că s-a întors brusc.

— Pentru mine, a continuat Stefano, chiar şi micuţa Toschina e fata dumitale. Nu ştiu nimic despre asta.

Giannino a râs în felul lui nervos.

— Nu e fata mea, a spus printre dinţi, dar o să fie într-un fel cumnata mea. E fata bătrânului Spanò, nu ştiai?

— Nu-l cunosc pe bătrânul ăsta. Nu ştiu nimic.

— Bătrânul a murit, a spus Giannino, şi a râs cu sinceritate. Un bărbat puternic, care făcea copii la şaptezeci de ani. Era un prieten de-al tatălui meu şi ştia ce vrea. Când a murit, femeile le-au luat la ele pe fată şi pe fiica ei, pentru ca oamenii să nu le bârfească, ca să-şi apere neamul, din mândrie. Le ştii pe femei.

— Deloc, a spus Stefano.

— Cealaltă fiică a lui Spanò, care are treizeci de ani, îmi revine de soţie. Tatăl meu ţine foarte mult să-mi fie soţie.

— Carmela Spanò?

— Vezi că eşti la curent?

— Atât de puţin, încât credeam, scuză-mă, că între dumneata şi Concia e ceva.

Giannino a rămas o vreme tăcut, întors spre fereastră.

— E o fată ca oricare alta, a spus în cele din urmă. Dar e prea neştiutoare. Bătrânul a luat-o de la cărbunărie. Bătrâna Spanò s-a lăsat greu până s-o ia în casă.

— E arogantă?

— E o servitoare.

— Oricum, e bine făcută, în afară de bot.

— Bine zici, a spus Giannino, gânditor. A stat atât de mult prin grajduri şi-a păzit atâta oile, încât are ceva de animal în figura ei. Eram copii când mă duceam cu bătrânul Spanò pe munte, şi ea îşi ridica fusta şi se aşeza cu pielea goală pe iarbă, ca un câine. E prima femeie de care m-am atins. Pe fese avea bătături şi o scoarţă de jeg.

— Oricum, a spus Stefano, ceva tot aţi făcut.

— Prostii, a spus Giannino.

— Şi acum mai are bătăturile alea?

Giannino a plecat capul, îmbufnat:

— O fi având altele.

Stefano a zâmbit.

— Nu înţeleg, a spus după o lungă tăcere, de ce trebuie să-ţi fie ruşine. Logodnica dumitale nu are nimic de împărţit cu ea.

— Desigur, a spus Giannino brusc, nu-i aşa? Nici nu m-aş uita înapoi, dacă n-ar fi aşa. Ne cunoaşteţi, doar, nu-i aşa? a râs în felul lui. Nici nu mă gândesc la slujnica asta.

— Şi atunci?

— Atunci mă plictiseşte să fiu tratat ca o logodnică.

— Cunosc destul de bine femeile ca să-mi ştiu datoria, şi când trebuie să mă duc sau să nu mă duc să le văd. O soţie nu e o amantă şi, oricum, e o femeie, şi ar trebui să înţeleagă acest lucru.

— Totuşi nu prea te-ai arătat mărinimos, a spus Stefano.

— Ce vrei să spui? Că nu voiam să mă vadă? Oricum, nu se cuvenea s-o pună pe cumnată s-o anunţe de sosirea mea.

— Cumnata ar fi Toschina?

— Toschina.

După o vreme, Stefano a început să râdă, un râs supărător, printre dinţi, pentru care, ca să şi-l ascundă, şi-a muşcat buzele. O vedea pe Concia, ghemuită pe pietre, goală şi brună; şi de asemenea pe Carmela, ghemuită pe pietre, foarte albă şi

strâmbându-se de silă. Şi-a dat seama că Giannino îl priveşte şi a spus la întâmplare:

— Dacă fetiţa te plictiseşte, de ce nu-i spui logodnicei dumitale că, în copilărie, i-ai văzut fesele Conciei? Ar alunga-o din casă.

— Dumneata nu ne cunoşti, a spus Giannino. Respectul faţă de bătrânul Spanò ţine casa unită. Suntem cu toţii grijulii cu Concia.

Lui Stefano i s-a părut din nou că îl aşteptau multe gânduri, că atâtea lucruri neînsemnate i se întâmplaseră, dar nu ştia cum să facă să se gândească la ele, şi a privit ţintă uşa. Paşii lui Giannino au foşnit în curte, apoi s-au stins pe poteca ce urca, pe lângă casă, până la drum. Prin cadrul umed al uşii a pătruns răbufnirea mării.

Giannino îi lăsase în cameră o duhoare albăstrie de pipă, ca şi cum ar fi tot înfundat în coşul ei, ca să fumeze, propria sa bărbuţă. Amestecat cu răcoarea nopţii, fumul acela împrăştiat prin cameră amintea de vara care trecuse, împlinită, de zăpuşeala din amurg şi de sudoare. Tutunul era brun ca şi gâtul Conciei.

Avea să se întoarcă Elena? Uşa era deschisă. Şi asta îi amintea de celulă: cine se apropia de uşă putea să intre şi să stea de vorbă cu el: Elena, păstorul de capre, băiatul cu apa, şi chiar Giannino, puteau să intre, la fel ca toţi paznicii, la fel ca şeful de carabinieri, care avea însă încredere şi nu se mai arăta de luni de zile. Stefano era uimit de atâta monotonie într-o existenţă atât de ciudată. Vara nemişcată se scursese într-o leneşă tăcere, ca o singură după-amiază de ameţeală. Din atâtea chipuri, din atâtea gânduri, din atâta spaimă şi atâta pace, nu rămâneau decât nişte linii tremurate ca reflexele apei dintr-un lighean proiectate pe tavan. Şi chiar câmpul liniştit, cu puţinele lui tufişuri cărnoase, cu trunchiurile şi cu pietrele stâncilor aspre, decolorat de mare ca un perete ros, fusese mic şi ireal, precum chipul Elenei de dincolo de fereastră. Amăgirea şi mirosul întregii veri se furişaseră pe tăcute în sângele şi în odaia lui Stefano, după cum i se furişase şi Concia, fără ca picioarele ei brune să-i fi trecut pragul casei.

Nici Giannino nu făcea parte dintre paznici, ci era mai degrabă un tovarăş, pentru că ştia să tacă, şi lui Stefano îi plăcea să rămână singur şi să contemple lucrurile pe care nu şi le spuneau. Prezenţa lui Giannino avea ceva deosebit, încât de fiecare dată te făcea să te minunezi ca de o apariţie liniştitoare. Se asemăna cu întâlnirile de pe stradă pe care o atmosferă încremenită ţi le întipăreşte apoi în minte. Pe drumul încins care ieşea din sat, prin spatele casei, printre măslinii care nu aruncau umbră, Stefano întâlnise într-o zi un cerşetor desculţ care înainta ţopăind, ca şi cum ierburile i-ar fi ars tălpile picioarelor. Era pe jumătate gol şi acoperit de coji de culoarea scrumului, cum îi era şi barba; şi sărituriile acelea de pasăre rănită se complicau cu un baston care, încrucişându-se printre picioare, sporea dificultăţile. Stefano şi-l amintea – era de-ajuns să se gândească la soarele arzător, şi se cutremura iar de spaimă; dar adevărata spaimă e făcută din plictiseală şi amintirea aceea nu-l putea plictisi. Printre zdrenţele de pânză, carnea dezgolită apărea şi reapărea fără apărare şi obscenă, ca şi carnea unei plăgi; adevăratul trup al acelui bătrân erau zdrenţele şi murdăria, traistele şi crustele; şi dacă sub toate acestea mai zăreai şi carnea dezgolită, te cutremurai. Poate că numai dacă l-ar mai fi întâlnit pe bătrân şi l-ar fi cultivat – cunoscându-i nenorocirea şi ascultându-i lamentările monotone – ar fi ajuns la plictiseală şi la iritare. Dar imaginaţia lui Stefano îl transforma şi, pe drumul acela ars de soare, făcea încetul cu încetul din el un obiect exotic, oarecum monstruos, ceva care semăna cu o tulpină rahitică şi noduroasă de smochin, dar omenească şi plina de bube uscate, cu membre în loc de frunze. Erau înspăimântătoare gardurile acelea vii cu frunze grase, ca nişte cărnuri. Îngrămădite, de parcă pământul acela sterp n-ar fi cunoscut altă verdeaţă, şi smochinele acelea gălbui, care încoronau frunzele, ar fi fost nişte bucăţi de carne.

Stefano îşi închipuise adesea că inima acelui pământ nu se putea hrăni decât cu un astfel de suc, şi că-n firea tainică a tuturor se ascundea grămăjoara aceea verzulie. Şi într-a lui Giannino. Şi tovărăşia lui discretă şi tăcută îi plăcea ca o prudenţă bărbătească. Numai Giannino era cel care ştia să umple cu lucruri nespuse singurătatea lui Stefano. De aceea,

între ei exista de fiecare dată acea bogată imobilitate a primei întâlniri.

La vremea potrivită îi vorbise şi de cerşetor, şi Giannino îi răspunsese făcând ochii mici:

— Îmi închipui că asemenea cerşetori n-ai mai văzut.

— Acum înţeleg ce-i un cerşetor.

— Avem mulţi dintr-ăştia, îi spuse Giannino. Aici la noi sunt la fel de mulţi ca rădăcinile. E de-ajuns să-i bată prea mult soarele în cap, şi-şi lasă casa şi trăiesc aşa. Uniforma nu-i costă.

— La noi se fac călugări.

— E acelaşi lucru, îi spusese Giannino, zâmbind. E acelaşi lucru. Mănăstirea noastră e închisoarea.

Dar apoi, zilele luminoase ducându-se şi marea întunecându-se, Stefano se gândise la cărnurile livide, la ferestrele dinspre care bătea vântul şi la plaja galbenă şi inundată. În sat apăruse un cerşetor mai puţin zdrenţăros, care-şi vâra capul în cârciumă şi cerea o ţigară. Era un omuleţ uscat şi sprinten, înfăşurat cu totul într-o manta militară prea lungă şi întotdeauna plină de noroi pe poale, de sub care ieşeau două picioare legate cu pânză de sac. O ţigară şi un pahar de vin îi erau de ajuns: ciorba o găsea în altă parte, sau se mulţumea cu măsline. Râdea batjocoritor cu dinţii galbeni în barba creaţă, şi apoi cerea.

Barbariccia (Barbăcreaţă) fusese şi el bătut în cap de soare, şi un preot îl internase, dar el pornise pe drumuri, cum îi spusese instinctul. Deşi prostănac şi de la munte, nu-i lipseau replicile, şi ştia să dea titlul de *cavaliere* celui care-i refuza un fum de ţigară, prins de partida de cărţi. Unora le cerea doar un chibrit. În faţa chelului Vincenzo îşi scotea şapca, atingându-şi capul cu mâna şi înclinându-se. În general îl primeau cu bunăvoinţă şi se spunea că suferă din cauza nopţilor umede.

Apăruse şi el într-o dimineaţă de furtună, în pragul casei lui Stefano, scoţându-şi şapca şi râzând şi ducându-şi degetele la buze ca într-un salut musulman. Ca să scape de el şi să nu-l ţină în ploaie, Stefano îi întinsese o ţigară, dar Barbariccia insistase să-i dea chiştoace şi Stefano a fost nevoit să le caute, aplecându-se pe jos, prin colţuri şi prin resturile adunate cu mătura, în vreme ce celălalt stătea liniştit şi răbdător în ploaie.

— Intră, i-a spus, înciudat.

— Nu intru, *cavaliere*. Poate vă lipseşte ceva, şi eu nu sunt hoţ.

Răspândea o duhoare de câine plouat. Lumina slabă a dimineţii îţi dădea impresia că plouă şi în cameră şi că era îngheţată, mică, neîncăpătoare între cei patru pereţi şi mobilierul nepotrivit.

Apoi Stefano ieşise prin ploaie şi noroi să vadă marea. Şi întorcându-se acasă o găsise pe Elena care, după ce lăsase mătura jos, aranja patul. Închisese în spatele lui obloanele de lemn, înaintase, o îmbrăţişase şi o întinsese pe pat. Deşi Elena se împotrivise pentru că pantofii plini de noroi murdăreau covoraşul din faţa patului, în ziua aceea o mângâiase mult chiar şi cu vorbe frumoase şi fusese foarte tandru. Şi discutaseră între ei, fără mânie.

— De ce ai ieşit să te murdăreşti?

Stefano a mormăit, cu ochii închişi:

— Ploaia spală.

— Te-ai dus din nou la vânătoare cu prietenul tău? a şoptit ea.

— Ce prieten?

— Don Giannino…

— Un preot?

Elena i-a pus mâna la gură.

— El te învaţă toate astea.

— Am ieşit ca să fac pe cerşetorul.

— Pe cel fugit de-acasă. Vocea răguşită a Elenei era veselă.

— Chiar Catalano mi-a spus că pe la voi, pe aici, toţi fug de-acasă. E o meserie…

— Catalano e cam nebun. Nu da crezare lucrurilor pe care ţi le spune. A făcut-o pe mama lui s-o treacă toate sudorile. E un prost-crescut. Nu ştii ce a făcut…

— Ce a făcut? a întrebat-o Stefano, interesat.

— …E un tip periculos… să nu crezi.

Stefano asculta în întuneric vocea pătimaşă şi şoptită, aproape maternă, a Elenei. Şi-a amintit, amuzat, de întrebarea pusă atunci: „Te-a jignit, cumva, fiindcă nu s-a uitat la tine? Sau s-a uitat prea mult?“ şi a simţit deodată cum i se face ruşine că,

aşa, fără noimă, fusese grosolan. Gândul acesta, că putea să fie grosolan chiar şi cu Elena, l-a supărat şi l-a surprins, cu atât mai mult cu cât în aceste situaţii grosolănia era o forţă, singura forţă care să poată ştirbi periculoasa impunitate cu care o femeie se lasă călcată în picioare.

Şi acum venise dulapul. Apoi venise Elena, şi plecase fără să spună nimic. În această umilinţă, a gândit Stefano, stă toată forţa ei, în această umilită supunere care face apel la duioşia şi mila celui mai puternic. Era mai bine să fii cum era Concia, cu capul sus, fără roşeli şi fără gingăşie; mai bine să ai o privire neruşinată ca a ei. Dar poate că şi Concia ştia să arunce priviri de câine.

Stefano s-a răsucit în întuneric, dezgustat că se întorcea la vechile lui gânduri şovăielnice. A dorit totuşi să se întoarcă Elena. Însingurarea lui batjocoritoare începuse să cedeze. Şi dacă ceda în seara aceea plină de atâtea fapte noi şi de atâtea gânduri neaşteptate, cum avea să mai reziste mâine? Stefano a înţeles că fără luptă nu poţi sta singur; dar a sta singur înseamnă a nu mai vrea să lupţi. Iată cel puţin un gând care putea să-i ţină tovărăşie, o tovărăşie sărăcăcioasă, care avea să piară în curând.

Stefano s-a ridicat să aprindă lumina şi l-au durut ochii. Când i-a deschis din nou Elena, era lângă uşă, şi închidea cu spatele obloanele.

Fără să-i vorbească despre dulap, a întrebat-o dacă vrea să rămână toată noaptea. Elena l-a privit neîncrezătoare şi uluită, şi Stefano s-a apropiat de ea fără să-i zâmbească.

În patul mic abia aveau loc, şi Stefano s-a gândit că nu avea să doarmă până-n zori. Înghesuit lângă trupul acela moale, se uita la tavanul întunecat care abia se desluşea. Era noaptea târziu şi respiraţia uşoară a Elenei îi mângâia umărul. Era din nou singur.

— Dragul meu, amândoi nu putem sta aici. O să plec, spusese, dar tot nu se mişcase.

Poate că aţipise. Stefano a căutat ţigările, bâjbâind. Elena l-a ajutat să se mişte lăsându-se moale, şi atunci Stefano s-a aşezat în capul oaselor, şi-a dus ţigara la gură şi a privit în întuneric, nehotărât dacă să aprindă sau nu. Când a aprins chibritul,

pleoapele închise au tremurat odată cu umbrele mari din cameră; Elena nu s-a trezit, pentru că nu dormea.

Fumând, Stefano a simţit cum îl priveşte cu ochii întredeschişi, de parcă s-ar fi jucat.

— Astă seară Catalano ţi-a văzut dulapul.

Elena nu s-a mişcat.

— Te-a văzut venind, stăteam aici în întuneric.

Elena l-a apucat de braţ.

— De ce-ai făcut asta?

— Ca să nu te compromit.

Se trezise de-a binelea. A dat cearşaful la o parte, s-a ghemuit, şi s-a aşezat lângă el. Stefano şi-a retras braţul.

— Credeam că dormi.

— De ce-ai făcut asta?

— N-am făcut nimic. I-am arătat dulapul. Apoi a vorbit iar, cu o voce aspră. Dracul te împinge să faci multe. Nu-mi place să fiu ipocrit. Sunt mulţumit că te-a văzut. Nu ştiu dacă a priceput că între noi e ceva, dar toate tainele sfârşesc aşa.

Şi-a închipuit că i se măriseră ochii de spaimă şi i-a căutat obrazul cu mâna. S-a simţit apucat cu furie, şi sărutat, şi frământat. S-a simţit sărutat pe ochi, pe dinţi, şi i-a scăpat ţigara. Era ceva copilăresc în descătuşarea Elenei. Ţigara căzuse pe jos. În cele din urmă Stefano a sărit din pat, târând-o pe Elena după el. În picioare, a încercat s-o sărute mai liniştit, dar Elena s-a lipit cu tot trupul ei răcoros de el. Apoi s-a desprins şi a început să se îmbrace.

— Nu aprinde lumina, a spus. Nu vreau să mă vezi cum sunt acum.

În vreme ce Elena îşi punea ciorapii gâfâind, Stefano, sprijinit de pat, tăcea. Îi era frig, dar era inutil să se mai îmbrace.

— De ce-ai făcut asta? a şoptit din nou Elena.

— Cum…

— Ştiu, nu voiai să-mi fii obligat, l-a întrerupt Elena, în picioare, cu vocea gâtuită de bluză. Tu nu vrei nimic de la mine. Nici măcar s-o fac pe mama cu tine. Te înţeleg. Nu poţi iubi cu forţa pe cineva care nu te iubeşte. Vocea-i devenise mai limpede şi mai sigură, eliberându-se. Aprinde.

Stefano, gol şi încurcat, a privit-o. Era puţin roşie şi zbârlită, şi îşi punea fusta la nimereală, de parcă ar fi fost un şorţ de bucătărie. După ce a terminat cu îmbrăcatul, şi-a ridicat privirea întunecată, aproape zâmbitoare.

Stefano a şoptit:

— Pleci?

Elena s-a apropiat de el. Avea ochii încercănaţi şi umflaţi: era ca întotdeauna.

Stefano i-a spus:

— Acuma fugi, şi pe urmă te pui pe plâns.

Elena şi-a reţinut o strâmbătură şi s-a uitat pieziş la el.

— Tu nu plângi, bietul de tine.

Stefano i-a cuprins talia, dar Elena s-a desprins din strânsoare.

— Du-te în pat.

Din pat i-a spus:

— Mă simt ca atunci când eram copil.

Dar Elena nu s-a aplecat şi nu i-a ridicat nici păturile. I-a spus doar:

— O să vin să mătur, ca la început. Dacă o să ai nevoie de ceva, să mă chemi. O să pun să ia dulapul…

— Proasto, i-a spus Stefano.

Elena a zâmbit uşor, a stins lumina şi a plecat.

În ultimele clipe, după ce aprinsese lumina, vocea Elenei fusese aspră, gâtuită, ca a celui ce se apără. Stefano, gol, nu i-a răspuns. Ar fi vrut s-o vadă hohotind de plâns, dar care femeie, îmbrăcată şi acoperită până la gât, plânge în faţa unui bărbat gol? Clipa trecuse şi în întuneric trupul acela se îmbrăcase atât de grăbit, încât Stefano ar mai fi dorit să-l mângâie din nou, să-l vadă, să nu-l fi pierdut. Stefano se întreba dacă Elena îi dăruise sărutările acelea furioase, îmbrăţişarea aceea în picioare, lângă pat, ca să se răzbune, ca să trezească în el o dorinţă pe care n-avea s-o mai poată potoli. În cazul acesta, şi Stefano a zâmbit, Elena îşi făcuse socotelile fără să ţină cont de setea lui de singurătate. Apoi, cum era întuneric, n-a mai zâmbit şi a strâns pumnii.

În aţipirea lui tulburată, Stefano se gândea la cu totul altceva: dar nu izbutea să-şi dea seama la ce. Răsucindu-se în

patul răvăşit, s-a temut că insomnia o să dureze: acesta era un coşmar mai adevărat decât cele vechi. Şi-a băgat obrazul adânc în pernă şi a întrevăzut geamurile întunecate. A şoptit înduioşat: „Te compătimesc, mămico“, şi s-a simţit foarte bun, şi a fost fericit că e singur.

Şi-atunci şi-a dat seama la ce se gândea: poţi să rămâi singur atâta timp cât cineva suferă că nu eşti lângă el, în vreme ce adevărata singurătate este o închisoare de nesuportat. *Te compătimesc, mămico.* Îi era de ajuns să repete asta, şi noaptea era dulce.

Apoi a sosit trenul cu şuieratul lui sălbatic, trenul din fiecare noapte, care l-a surprins cu ochii întredeschişi, ca un uragan. Fulgerele din ferestre au ţinut o clipă; după ce tăcerea s-a lăsat din nou, Stefano a savurat pe îndelete chinul bătrânei şi vechii nostalgii, care se răsfrângea ca un halou în jurul singurătăţii lui. De fapt, sângele lui alerga împreună cu trenul acela, urcând coasta pe care el o coborâse cu cătuşele la mâini, cu mult timp în urmă.

Ferestrele erau din nou întunecate. Acum, că o alungase, putea să se înduioşeze gândindu-se la ea. Putea chiar s-o deplângă, atâta timp cât sângele său vlăguit era liniştit, s-a gândit alene.

Printre ploi şi razele de soare, strada îşi pierdea din încremenire şi uneori, dimineaţa, era plăcut să stai rezemat de un colţ de casă sau de zidul din piaţă şi să urmăreşti cum trec căruţele – cu ierburi uscate şi cu vrejuri –, căruţe cu conducători de catâri, ţărani pe spinarea măgarilor, tropăit de porci. Stefano adulmeca mirosul umed şi îmbibat de ploi şi de iz de pivniţă; şi în spatele gării era marea. Umbra gării răcorea piaţa la acea oră din zi, în afară de fâşia unde soarele răsfrânt de ferestrele interzise cădea peste liniile ferate fierbinţi şi goale. Peronul era un salt în gol. Şeful gării trăia, ca şi Stefano, deasupra acelui gol, şi umbla încolo şi-ncoace pe acea margine a despărţirilor, în echilibrul instabil al peretelui invizibil. Trenuri negre, de parcă le-ar fi ars canicula ce trecuse, alergau de-a lungul mării, spre îndepărtate şi mereu egale depărtări.

Şeful acela de gară era un uriaş îmbătrânit, cam neruşinat şi cu părul creţ, care pălăvrăgea întruna cu hamalii şi izbucnea în

hohote de râs aflat mereu în mijlocul unui grup. Când străbătea piaţa, de unul singur, era greoi ca un bou înjugat singur. De la el a avut Stefano prima veste.

Stătea proţăpit în piaţetă, între Gaetano şi doi bătrânei. Unul dintre bătrâni fuma pipă. Ascultând, Gaetano i-a făcut semn lui Stefano, care se oprise, să se apropie. Stefano a zâmbit şi în clipa aceea vocea şefului de gară a bombănit sonor:

— Catalano o să spună că sunt tot atâtea târfe, câte şi femei!

— Ce i s-a întâmplat? l-a întrebat Stefano pe Gaetano, căruia îi râdeau ochii.

— Îl cunoşti şi dumneata? a spus şeful gării, întorcându-se roşu la faţă. I s-a întâmplat că a rămas însărcinat şi nici nu vrea să ştie.

A zâmbit şi Stefano, apoi s-a uitat întrebător la Gaetano.

Îngrijorat, Gaetano avea o figură ca la început, când nu se cunoşteau încă. L-a scrutat pe Stefano cu o privire grăbită şi i-a spus confidenţial:

— În dimineaţa asta şeful de post l-a chemat la garnizoană şi l-a arestat…

— Cum aşa?

— Se pare că au primit un denunţ de la San Leo. În care e acuzat de siluire.

Unul dintre bătrâni a intervenit:

— O să vedeţi că o să aducă şi copilul.

— Şeful de post ne este prieten, a continuat Gaetano, şi i-a vorbit cu respect. L-a oprit la cazarmă sub stare de arest ca să n-o sperie pe mama lui. Apoi l-a chemat pe doctor ca s-o anunţe el…

Adia o boare uşoară care mirosea a proaspăt şi a mare. Pământul din piaţă era negricios, cu nuanţe roşcate, şi strălucea de apă.

Stefano a spus vesel:

— O să iasă curând. Doar n-o să-l ţină la închisoare pentru asemenea prostii.

Toţi patru l-au privit cu ostilitate, chiar şi şeful gării.

Bătrânelul care mai vorbise a dat din cap, şi amândoi au zâmbit dispreţuitor.

— Dumneata nu ştii ce-i aia închisoare, i-a spus Gaetano lui Stefano.

— E o sacristie mare din care se trece pe la Primărie, i-a explicat şeful gării holbându-se la el.

Gaetano l-a luat pe Stefano de braţ şi s-au îndepărtat spre cârciumă.

— S-a întâmplat, totuşi, un lucru grav? l-a întrebat Stefano, în şoaptă.

— Cum să-ţi spun, i-a răspuns Gaetano, par hotărâţi să-l dea în judecată. Dacă fata nu e însărcinată, asta înseamnă că scopul lor este căsătoria. Altfel ar fi aşteptat să se căsătorească Giannino ca să obţină mai mult, lăsând să se nască copilul.

Apropiindu-se de cârciumă, Stefano avea un sentiment ciudat de uşurare, de consternată şi uluită veselie. A văzut chipurile cunoscute, şi le-a privit jucând cărţi, incapabil de a lua hotărârea să se aşeze, nerăbdător să-i audă vorbind despre Giannino. Dar nu vorbeau despre el, şi în schimb au glumit după vechiul lor obicei. Numai el simţea un gol, o apăsare zadarnică şi îi compara pe oamenii aceia cu lumea îndepărtată din care dispăruse într-o zi. Din asta era zidită închisoarea: din tăcerea lumii.

Dar poate că şi Giannino râdea în celula murdară şi cu ferestrele acoperite. Sau poate, ca prieten al şefului de carabinieri, dormea într-o încăpere cu balcoane sau se plimba în grădină. Gaetano, grav ca întotdeauna, urmărea partida şi din când în când întâlnea privirea lui Stefano şi îi zâmbea încurajator.

În cele din urmă Stefano s-a temut, cum se teme cel ce are febră, că este în pericol. O dezamăgise şi o respinsese pe Elena ca un bărbat care comite un viol. Dar şi-a spus şi s-a gândit, pentru a câta oară?, că Elena nu era o fetiţă, că era căsătorită şi mai expusă decât el, că fusese sinceră când se arătase speriată de scandal, şi apoi era simplă şi bună. I se dăduse de bunăvoie. Şi nu era nici însărcinată.

Gândurile acestea îi pironiseră, poate, privirea, pentru că unul dintre cei de faţă – un mecanic, o rudă de-a lui Gaetano – i-a spus la un moment dat:

— Domnule inginer, în dimineaţa asta te gândeşti la satul dumitale. Curaj, domnule inginer.

— Şi eu mă gândesc, domnule inginer, a intervenit şi Gaetano. Pe cuvânt că anul trecut a fost frumos la Fossano. Ai mai fost vreodată la Fossano, domnule inginer? Când mă gândesc că am ajuns acolo iarna, când era zăpadă, îmi venea aproape să plâng…

— Mureai de dor? l-a întrebat cineva.

— Am găsit repede un căpitan care m-a scos din regiment. Şi acum ne mai scriem.

— Pe tatăl dumitale l-a costat mult zahăr căpitanul ăsta.

Stefano a adăugat:

— Fossano e un sat sălbatic rău. Dumitale ţi s-a părut un oraş?

Apoi au sosit împreună Vincenzo şi Pierino, care i s-au părut cam întunecaţi la faţă. Dar Vincenzo avea întotdeauna ochii aceia goi sub fruntea cheală. Pierino, nepăsător, în uniforma care-i venea ca turnată, a spus:

— Beppe, o să faci o cursă.

— Nu ia trenul? a întrebat mecanicul.

— Şeful de post mi-a spus: „Dacă pleacă din gară trebuie să-i pun cătuşele. Ascultă-mă, Beppe; dacă bătrânul Catalano vrea să plătească cursa pentru fiul său, pentru doi soldaţi şi chiar pentru el, îl expediez cu maşina şi nu-l vede nimeni“.

— Când?

— Când o să-l ceară tribunalul, a intervenit şi Gaetano. Poate peste o lună. Cum a fost şi cu Bruno Fava.

— O clipă, a spus Vincenzo. Nu depinde încă de tribunal. Chestura o să facă denunţul…

Stefano se uita la petliţele galbene ale lui Pierino. Pierino i-a spus, făcând cu ochiul:

— Te miră, domnule inginer? Aici toţi sunt avocaţi. Au toţi o rudă la închisoare.

— De ce, cu tine nu e aşa?

— Nu e aşa.

Stefano a privit feţele acelea, toate încremenite, unele batjocoritoare, încordate şi îngâmfate. S-a gândit că avea şi el o figură identică, când a spus calm:

— Dar Catalano nu trebuia să-şi ia nevastă?

Vocea lui a răsunat într-un gol surd şi duşmănos.

— Ce legătură are asta cu ce s-a întâmplat? au spus împreună vocea lui Gaetano şi ochii celor din grup. Logodnica nu poate fi în nici un chip dezonorată.

Pierino, sprijinit de tejghea, privea pardoseala.

— Domnule inginer, nu mai spune nimic, taci, a spus deodată cu îndărătnicie, fără să ridice ochii.

Vincenzo, care se aşezase, a strâns pachetul de cărţi risipite şi a început să le amestece din nou.

— Don Giannino Catalano a fost imprudent, a spus la un moment dat. Fata are şaisprezece ani, şi le-a povestit şi bătrânelor. O să vină la proces cu copilul în braţe.

— Dacă o să fie un copil, a spus Gaetano, rar. Ăia din San Leo o să susţină că a fost un viol.

— O să aibă timp să nască. Ce credeţi dumneavoastră, că o să-l ţină doar un pic la închisoare? Ciceio Carmelo a stat închis preventiv un an…

Stefano s-a dus pe plaja luminată de un strop de soare şi monotonă. Se simţea bine aşezat pe un trunchi, cu ochii pe jumătate închişi, lăsând timpul să se scurgă. În spatele umerilor săi uşor încălziţi erau zidurile coşcovite, clopotniţa, acoperişurile scunde, vreun chip ieşit la fereastră, cineva care trecea pe stradă, străzile pustii ca şi câmpurile; apoi ameţeala dealului brun-violaceu sub cer, şi norii. Stefano nu se mai temea, şi privea marea aproape ascunsă sub ţărm, şi zâmbea la gândul spaimei pe care o avusese mai înainte. Privea clar în rătăcirea lui. De Elena ştia numai Giannino, care în acel moment se gândea la altceva. A înţeles însă că momentul de uşurare, pe care-l gustase în dimineaţa aceea, venea de la plictiseala pe care o întrerupea noua aventură, şi de la presentimentul că odată cu Giannino dispărea şi ultimul obstacol ce stătea în calea adevăratei lui singurătăţi.

Stefano ştia că este trist şi împietrit, şi s-a gândit la starea lui cu atâta simplitate, încât i-au dat lacrimile. Au fost ca nişte picături stoarse dintr-o rufă, şi Stefano, cuprins de duioşie, a şoptit lăsându-se în voia ei: „Te compătimesc, mămico“.

Marea, care îi jucase pe dinaintea ochilor, i-a apărut atât de liniştită printre lacrimile acelea absurde, încât a avut din nou senzaţia din timpul verii, a valului sărat care i se sparge în ochi. Atunci a închis ochii şi a înţeles că spaima nu-i trecuse.

Stefano a străbătut din nou plaja şi a tras un picior unei tulpini de smochin, şi a hotărât să se îndepărteze de mare pentru că poate din pricina ei îi clocoteau sângele şi nervii. S-a gândit că poate de luni de zile mirosul sărat, smochinii şi sucurile pământului îi agitau sângele, trăgându-l de partea lor.

A luat-o pe drumul stăvilarului, ce mergea pe lângă mare, unde era şi casa Conciei. S-a oprit aproape imediat pentru că drumul acela îl străbătuse de prea multe ori în timpul chinurilor sale cele mai crâncene, ca să mai aibă curajul să-l străbată şi acum. S-a întors şi a luat-o pe drumul care o cotea pe sub deal, spre inima satului, îndepărtându-se de mare. Acolo măcar mai erau nişte copaci.

De fapt Stefano nu avea la ce să se gândească, nici o durere adevărată sau vreo nelinişte. Dar mergând pe drumul plin de pietre, se simţea nemulţumit, frământat pentru că nu putea fi îngăduitor, în vreme ce starea sa era totuşi omenească şi lipsită de griji. Într-adevăr Giannino era în situaţia omului care suferă, şi poate că Giannino nu se dădea de ceasul morţii ca el.

Privind umbrele norilor aruncate peste câmpuri, Stefano a înţeles pentru prima oară că Giannino era la închisoare. A avut o amintire aproape fizică, precisă, a unui ordin răstit şi a unei uşi trântite în nas, apoi o voce, a unuia care trecea în locul lui pe coridor. Era o zi ca aceasta, plină de nori albi, care, singurii pe care îi vedea pe cer, dincolo de zăbrele, l-au făcut să viseze la umbrele lor pe pământul care nu se vedea. Şi-a rotit privirea peste câmpuri, peste copacii arşi din depărtare, ca să-şi simtă libertatea.

Poate Giannino se gândea la câmpurile acelea, la acelaşi orizont, şi ar fi dat cine ştie cât să fie în locul lui, să se plimbe sub cerul liber ca şi el. Dar era doar prima zi, şi Giannino poate că râdea şi celula nu era o celulă, pentru că dintr-o clipă în alta se putea descoperi că a fost o greşeală, şi o să-i deschidă uşa, şi o să-i spună să plece. Sau poate Giannino avea să râdă şi peste

un an, în spatele aceloraşi zăbrele: era tipul de om în stare s-o facă.

Pe o limbă de pământ luminată de soare înainta un omuleţ cu pas şovăielnic. Cobora din satul străvechi, se sprijinea într-un baston: era Barbariccia. Stefano şi-a încleştat maxilarele, hotărât să treacă mai departe fără să-l asculte; dar pe măsură ce se apropiau, i s-a făcut milă de pasul acela, de cârpele acelea murdare ce se târau pe jos, de acele mâini osoase ce se împreunau pe baston.

Barbariccia nu s-a oprit. Şi Stefano a fost acela care i-a spus ceva, scotocindu-se prin buzunare după o ţigară, şi Barbariccia, care trecuse de el, i-a răspuns binevoitor: „Ce porunciţi?“, dar Stefano, confuz, a fluturat mâna în semn de salut şi a trecut mai departe.

Mila aceea care s-a născut în sufletul lui l-a făcut să privească până departe, peste câmpurile înclinate, unde rarele poteci sau creste de acoperiş arătau că, în spatele unei coaste, sau a unui pâlc de copaci, se ridică o căsuţă. Nici un ţăran nu se vedea pe mirişte. Alteori, când întâlnea oameni îmbrăcaţi cu haine asemănătoare cu cele ale lui Barbariccia, căţăraţi în spinarea unui măgar, gata să te salute cu mâna la pălărie, sau femei înfofolite, negricioase, ducând coşuri, urmate de capre sau de ţânci, simţise şi îşi închipuise o viaţă plină de greutăţi şi cea mai înspăimântătoare dintre însingurări: aceea a unei întregi familii pe un pământ sterp.

Într-o zi, spusese în prăvălia lui Fenoaltea:

— Satul acela vechi cocoţat acolo sus pare o închisoare, aşezată în aşa fel încât s-o vadă toată lumea.

— Multora de pe aici, de pe la noi, le-ar ajuta, răspunsese bătrânul Fenoaltea.

Acum, stând pe loc, Stefano se uita la casele cenuşii de acolo de sus. Se gândea oare şi Giannino la ele, visând la cerul nesfârşit? I-a trecut prin minte gândul că nu-l întrebase dacă el fusese bărbatul din acea îndepărtată duminică a sosirii lui, care stătea nepăsător, călare pe scaun, în piaţă, şi care-l văzuse trecând cu cătuşe la mâini, amorţit şi buimăcit de drum. Giannino avea acum să facă şi el drumul acela, nu spre pereţii invizibili ai unui sat îndepărtat, ci la oraş, spre adevărata

închisoare. S-a lăsat pe neaşteptate prins de gândul că în fiecare zi cineva intră la închisoare, tot aşa cum în fiecare zi cineva moare. Oare ştiau asta, oare se duceau să-l vadă femeile, Carmela aceea albă la faţă, mama, oamenii lui Giannino, Concia şi cealaltă, violata, şi bătrânele ei, şi toţi ceilalţi? În fiecare zi cineva intră la închisoare, în fiecare zi cei patru pereţi închid pe cineva care începe viaţa străveche şi plină de spaime a însingurării. Stefano s-a hotărât ca în felul acesta să se gândească la Giannino. Capete înfierbântate ca al lui, zdrenţe murdare ca ale ţăranilor acelora intrau în fiecare zi să umple cu carne chinuită şi gânduri fără de somn nemărginitele ziduri.

Stefano s-a întrebat, cu o umbră de zâmbet, ce avea atât de esenţial un cer, un chip omenesc sau o stradă ce se pierde printre măslini, de-l face pe întemniţat să se piardă cu firea în spatele zăbrelelor? „Oare eu trăiesc altfel?“ s-a întrebat, cu o strâmbătură, dar ştiind că minte a strâns din dinţi şi a tras aer în piept.

În ziua aceea, în vreme ce mânca la măsuţa din cârciumă, şi-a dat seama că nu-şi mai amintea când îl văzuse pe Giannino ultima oară. Poate ieri, pe stradă? sau la cârciumă? sau cu o zi înainte? Voia să ştie pentru că presimţea că Giannino n-avea să mai trăiască alături de el decât ca o amintire; provizoriu şi patetic ca toate amintirile, ca aceea din duminica îndepărtată, în care fusese poate altcineva în locul lui. Acum avea să fie într-adevăr singur, şi lucrul acesta aproape că i-a plăcut, şi l-a cuprins amărăciunea plajei.

Bătrâna cârciumăreasă îi aducea o farfurie, şi i-a spus că avea fructe, portocale, primele care apăruseră. După ciorbă Stefano a luat o portocală, două portocale, şi le-a mâncat cu o bucată de pâine, pentru că rupând pâinea şi mestecând-o, privind în gol, îşi amintea de închisoare şi de umilinţa însingurării din celulă. Poate Giannino mânca o portocală în momentul acela. Sau poate mai făcea parte din lumea de aici, şi sta la masă cu şeful de post.

În timpul după-amiezii Stefano s-a dus până la cazarmă ca să întrebe dacă i se dă voie să-l vadă pe Giannino, sperând, că n-o să i se îngăduie. Şi asta pentru că se gândea la Giannino ca la un alt eu al său: Giannino nu era închis de prea multă vreme ca

să aibă nevoie să fie încurajat, şi în orgoliul lui de a fi singur, Stefano refuzase să i se aducă vreo alinare. S-a dus totuşi la cazarmă pentru că fusese şi Pierino.

Nu s-a oprit în faţa ferestrelor acoperite, pentru că nu ştia în care e Giannino. A venit să-i deschidă şeful de post.

De data asta a zâmbit apatic.

— L-am urcat în maşină acum o jumătate de oră, a zis binevoitor. Asta nu era închisoare pentru el.

— L-au şi transferat?

— Chiar aşa.

Stefano a lăsat ochii în jos. Apoi a spus:

— E treabă încurcată?

Şeful de post a făcut ochii mici.

— Pentru dumneata era un prieten potrivit. Dar mai bine aşa. Nu-ţi rămâne decât să stai retras.

Stefano a dat să plece, dar şeful de post tot îl mai privea. Atunci a spus:

— Îmi pare rău.

— Întotdeauna ne pare rău, a spus şeful de post.

— Era singura persoană cumsecade şi pe aia o bagă la închisoare.

Şeful de post, care tăcea, a spus după un timp:

— Nu ştiu cu cine o să poţi să te duci la vânătoare,

— Nu-mi pasă câtuşi de puţin de vânătoare.

— Mai bine să stai deoparte, i-a spus şeful de post.

Pe stradă nu era prea frig, dar dimineaţa şi seara îngheţai în odăiţa joasă şi trebuia să-ţi pui o manta, cea pe care Stefano încă din primăvară o purtase sub braţ. Uneori lumina era cenuşie, sau pâcloasă, iar rafalele de vânt o curăţau. După-amiezile era soare cu dinţi.

Stefano avea un lighean plin cu cenuşă, în care ardea cărbuni ca să facă jar, lângă care se aşeza seara, moleşit. Era foarte obositor să încingi cărbunii şi să-i transformi în cenuşă, pentru că trebuia să stai afară în frig, să faci vânt la o flăcăruie de vreascuri şi să stai aplecat mult timp, ca să se poată risipi gazul din cărbuni, în vânt şi în ploaie. Când se întorcea în casă cu ligheanul, Stefano era frânt de oboseală şi degerat, asudat, vânăt de frig; şi adesea în jăratic mai rămânea o flăcăruie

albăstruie care-l obliga să deschidă larg uşa ca să înlăture pericolul. Atunci, la picioarele lui aplecate spre lighean, ca să se încălzească, ajungea suflarea de gheaţă a mării. După lăsarea întunericului, nu putea să se mai îndepărteze de casă şi nici să-şi mai încălzească odaia. Nici Giannino, se gândea în acele clipe, nu putea să se îndepărteze, şi el nu avea un vas plin cu jar.

Într-o dimineaţă, când curtea era o mocirlă, Stefano s-a lungit să ciugulească dintr-o bucată de pâine şi-o portocală, ale cărei coji le arunca în cenuşa stinsă, cum făcea şi pe seară pe jăratic, ca să înlăture izul pereţilor uzi. Soarele nu se arăta şi mocirla era mare. A apărut, în schimb, Elena, cu o basma pe cap, şi băiatul cu amfora. Din noaptea aceea cu dulapul n-o mai văzuse, dar, deşi îi luase dulapul, şi îi aşezase din nou hainele în geamantan, Elena a mai venit din când în când, în absenţa lui, ca să facă ordine în odaie. A apărut dincolo de fereastră, cu faţa ei îmbufnată dintotdeauna, şi lui Stefano i se păruse absurd c-o avusese în patul lui. Iat-o nemişcată, palidă.

Stefano era secătuit de puteri: puţinii paşi pe care-i mai făcea mergeau acum până la o limită, nu se mai ducea niciodată decât pe plajă şi la cârciumă. Noaptea dormea puţin; o apăsare şi o nelinişte permanentă îl făceau să sară în picioare de cum începea să se lumineze, în aerul rece. În dimineaţa aceea, ca să facă totuşi ceva, se sculase chiar înainte de a se face ziuă. Ieşise înfofolit în curte, unde, sub un cer liniştitor de negru, aprinsese o pipă scurtă, cum era cea a lui Giannino. Era o vreme aspră, dar, prin întuneric, urca dinspre mare un fel de adiere care însoţea pâlpâitul stelelor, imense. Stefano se gândise la dimineaţa aceea cu vânătoarea, când nu se întâmplase încă nimic, când Giannino fuma şi casa Conciei, spălăcită şi ferecată, aştepta. Dar adevărata amintire era alta, mai tăinuită, era un punct în care întreaga viaţă a lui Stefano ardea liniştit, şi când a regăsit-o a fost atât de puternică lovitura, încât i s-a tăiat respiraţia. În ultima noapte pe care o petrecuse în închisoare, Stefano nu dormise; şi apoi ultimele minute, după ce-şi închisese geamantanul şi îi semnaseră hârtiile, le aşteptase trecând printr-o sală necunoscută, cu zidurile înalte, coşcovite şi umede, cu ferestrele mari şi deschise spre cerul liber, unde vara îndulcea tăcerea şi străluceau, calde, stelele, pe care

Stefano le crezuse licurici. De luni de zile nu mai vedea decât pereţii încinşi din spatele gratiilor. Înţelesese dintr-odată că acela era cerul nopţii şi că ochiul ajungea până acolo sus, şi că ziua avea să fie într-un tren, să străbată o câmpie estivă, liber să privească până în zare, spre invizibilii pereţi umani şi pentru totdeauna. Aceea era limita, şi toată închisoarea, cu tăcerea ei, se cufunda în nimic. În noapte.

Acum, în pacea tihnită a curţii, Stefano aşteptase ziua, fumând ca Giannino şi ascultând vuietul monoton al mării. Aşteptase ca cerul să se lumineze puţin şi ca norii să prindă culoare, ridicând capul spre ei ca un copil. Dar în adâncul inimii îl durea cealaltă amintire, acea dorinţă extatică de singurătatea care avea să se sfârşească. Ce făcuse el cu acea moarte şi apoi cu acea reînviere? Trăia acum oare altfel decât Giannino? Îşi strânsese buzele, cu urechea aţintită la vuietul mării, mereu acelaşi în zori. Putea să ia amfora şi să urce pe drum şi s-o umple la fântâna rece şi răguşită. Putea să se întoarcă din nou acasă şi să se bage în pat. Norii, acoperişurile, ferestrele închise, totul în clipa aceea era dulce şi preţios, toate acestea erau la fel ca şi ieşirea lui din închisoare. Dar apoi? Mai bine să rămâi în celulă ca să visezi că scapi din ea, decât să nu scapi cu adevărat.

Elena privea, nemişcată în spatele ferestrei, ţinându-l pe Vincenzino de mână. Stefano i-a făcut semn să intre, apoi s-a uitat provocator la colţul gol unde fusese dulapul. Elena a ridicat din umeri şi a început să mături.

Cât timp a stat şi băiatul, Stefano i-a privit în tăcere: ea mătura, el ţinea făraşul. Elena nu părea încurcată: cu ochii plecaţi, cerceta odaia, fără să-i ocolească privirea. Nu era îmbujorată, ci palidă.

L-a trimis pe băiat afară să arunce gunoiul şi Stefano n-a făcut nici o mişcare. Scurta absenţă a băiatului s-a scurs într-o tăcere încordată.

Stefano se gândea să-i spună ceva, dar Vincenzino s-a întors. După ce a ajutat-o să facă patul, a ieşit în cele din urmă cu amfora.

Stefano şi-a dat seama că aştepta el un cuvânt de la Elena şi că Elena, întorcându-i spatele, încerca să îndoaie o pătură care

atârna. Nu era nimic de spus. La ora aceea Stefano ar fi trebuit să fie departe.

Clipa trecea. Voia oare să-l provoace, stând aşa aplecată şi cu fruntea ascunsă în păr? I se părea că stă cu braţele nemişcate pe pătură, şi cu corpul mult întins înainte, de parcă se aştepta să fie îmbrâncită.

Stefano a tras aer în piept dar s-a abţinut. Vincenzino avea să se întoarcă într-o clipă. Stefano a vorbit fără să se mişte de lângă uşa de care se sprijinea.

— Eu n-aş face un pat în care nu dorm. Apoi a mai spus, grăbit, părându-i-se că-l aude pe băiat: Ar fi frumos să facem dragoste dimineaţa, dar nu trebuie, pentru că după asta vine seara, şi a doua zi, şi ziua următoare…

Elena se întorsese spre el, sfidându-l, sprijinindu-se de pat cu pumnii duşi în spate. A spus cu voce joasă:

— Nu avem nevoie de oameni ca dumneavoastră. Nu mă chinuiţi.

Îi tremura gâtul, şi cutele de la ochi i se înroşiseră.

Stefano a zâmbit.

— Suntem pe lume ca să ne chinuim.

Băiatul a izbit uşa, ţinând amfora cu amândouă mâinile. Stefano s-a aplecat, i-a luat-o fără să-i vorbească şi a dus-o sub fereastră. Apoi a căutat prin buzunare un bănuţ.

— Nu, a spus Elena, nu, nu. Nu are voie să-l ia. De ce vă deranjaţi?

Stefano i-a vârât în mână bănuţul, l-a luat de umăr şi l-a împins afară.

— Du-te acasă, Vincenzino.

A închis uşa şi oblonul; a închis toate obloanele şi a străbătut camera prin întuneric. Elena s-a înmuiat sub el, gemând.

La cârciumă, istovit şi sătul, Stefano s-a aşezat pe scaun gândindu-se la puterea şi singurătatea lui. În noaptea aceea avea să doarmă mai bine, şi asta însemna foarte mult. De acum înainte avea să vadă mereu zorile şi avea să fumeze ca Giannino în nesănătosul frig al nopţii. Puterea lui era reală dacă nefericita aceea de Elena putea să-i zâmbească, consolată, printre lacrimi. Mai mult n-avea cum să-i dea.

A schimbat câteva cuvinte cu Vincenzo cel chel şi cu Beppe, mecanicul, care nu vorbeau despre Giannino şi aşteptau să li se aducă vinul.

— Vreţi să beţi cu mine un pahar? i-a întrebat atunci Stefano.

Li s-a adus cana: un vin maroniu ce părea cafea. Era rece şi înţepător. Mecanicul, cu şapca trasă pe ochi, a ciocnit în sănătatea lui Stefano. Stefano a golit două pahare, apoi a spus:

— Cum a decurs călătoria?

Ochii negri ai tânărului au clipit:

— Drumul spre închisoare e cel mai uşor, domnule inginer.

— Ce spuneai? a şoptit Stefano. Aveţi un vin tare. Am fost prost că n-am băut din el până acum.

Vincenzo a început să râdă, cu gura strâmbă. Era un om de treabă.

— Ţi-au trimis, până la urmă, banii ăia, domnule inginer?

— Sigur că da. Aveai dreptate în ziua aia; cu dumneata vorbeam, nu?

Înainte de prânz Stefano a ieşit să-şi răcorească fruntea. Drumul şi casele unduiau uşor, în razele palide ale unui soare vesel. Era atât de simplu. De ce nu se gândise de la început? Toată iarna avea să fie călduţă.

Stefano s-a dus acasă la Giannino, şi a urcat pe scările de piatră privind în treacăt frunzele de pe zidul dinspre răsărit, care mai erau încă verzi. În vreme ce aştepta, se gândea la casa Conciei, pe care n-o mai văzuse – mai erau oare muşcatele alea la fereastră? – şi la Toschina şi la cealaltă voce, necunoscută, care trebuie să fi plâns din orgoliu, sufocată în pumni.

În salonaşul cu cărămizi roşii era un frig neplăcut. O draperie ascundea totuşi o uşă a salonului. Fereastra era închisă.

Mama a intrat, aspră şi nepăsătoare, cu mâinile încrucişate pe piept.

Stefano s-a aşezat pe marginea scaunului.

A vorbit el primul despre Giannino. Ochii nemişcaţi ai bătrânei ascultau şi abia se mişcau.

— Dumitale nu ţi-a spus niciodată nimic?...

Cineva exclama ceva, poate în bucătărie. Netulburată, bătrâna a continuat, vorbind grăbit.

— Ne-a tăiat respiraţia. Soţul meu se prosteşte din ce în ce mai mult. Vârsta. Nu i-am spus nimic.

— Nu am nici o veste de la Giannino, dar cred că e vorba de ceva neînsemnat.

Bătrâna îşi strângea întruna braţele pe piept.

— Dumneata ştii că trebuia să se căsătorească?

— Dar asta era dorinţa lui? a spus pe neaşteptate Stefano. Giannino nu era un prost, şi a făcut-o dinadins.

— Giannino crede că nu este prost, a spus încet mama. Dar e nebun şi copil, ca şi celălalt. Dacă n-ar fi fost nebun, ar fi aşteptat până după nuntă ca s-o aibă şi pe cealaltă. Ochii i s-au făcut duri şi mici şi ciudaţi. Aţi fost vreodată la San Leo?... E un sat de sălbatici, unde nu e nici preot... Şi-l vor de ginere pe fiul meu!

— Ştiu ce e închisoarea, a spus Stefano. Poate că Giannino, ca să scape de închisoare, o să se însoare cu ea.

Bătrâna a zâmbit.

— Giannino urmărea să nu se însoare cu nici una, a bombănit ea. Dumneata cunoşti cum e la închisoare, dar nu-l cunoşti pe fiul meu. O să iasă tânăr de-acolo.

— Şi domnişoara Spanò ce spune?

— Domnişoara Spanò este fata care o să-l aibă. Ea îl cunoaşte. Ţi-o spun pentru că nu eşti de-aici. Şi noi îi cunoaştem. O ţin în casă pe bastarda tatălui şi nu pot trăi cu fruntea sus, printre oameni.

Bătrâna a tăcut încrucişându-şi braţele şi privind gânditor.

A ridicat ochii când Stefano era în picioare.

— Suntem în mâinile lui Dumnezeu, a spus.

— Am o oarecare experienţă. Dacă vă pot fi de vreun folos... a spus Stefano.

— Mulţumesc. Cunoaştem pe cineva. Dacă ai nevoie...

Ca de fiecare dată când ieşea dintr-o încăpere, Stefano a umblat o vreme fără ţintă, aşa ca să umble. Buimăceala vinului se risipise, şi printre case a apărut un orizont uşor verzui. Era marea, mereu îndepărtată şi neliniştită, dar spălăcită ca smochinul din poteca de pe plajă. Pentru luni de zile n-avea să

mai renunţe la culoarea aceea spălăcită şi nefirească. Redevenea peretele invizibil al unei celule, aşa cum Stefano îşi pierduse bronzul din timpul verii.

În după-amiaza aceea i-a rămas în picioare frigul cărămizilor roşii care l-au făcut să se gândească la pulpele goale ale Conciei şi dacă mai umbla desculţă pe pardoseala bucătăriei sale. De cât timp n-o mai întâlnise în pragul vreunei prăvălii?

Era încă lumină, când ploaia începuse să cadă din nou peste pietrele străzilor. Obosit şi înfrigurat, Stefano a intrat în casă, s-a înfăşurat în pardesiu şi, aşezat în faţa ferestrelor sale, cu picioarele pe ligheanul cu cărbunii stinşi, a lăsat ochii să i se închidă.

Găsea o neînchipuită mulţumire în poziţia aceea cu care se obişnuise, ca un copil care, găsind o peşteră în pădure, se cuibăreşte în ea jucându-se de-a furtuna şi de-a viaţa sălbatică. Răpăitul ploii era plăcut.

În seara aceea Stefano şi-a pregătit puţini cărbuni, afară în ploaie. După ce a intrat cu ligheanul în casă, căldura răsfrântă de jar i-a încălzit faţa. Apoi şi-a încălzit apă şi a stors în ea o portocală. Cojile aruncate în cenuşă umpleau camera de un miros înţepător. Când se întorcea în casă ud din curte, parcă ar fi intrat într-o celulă goală după ora de plimbare, într-o zi cu ploaie. Şi Stefano, aşezându-se din nou şi aprinzându-şi pipa, şi-a zâmbit, plin de recunoştinţă pentru căldura şi pacea aceea, şi chiar pentru singurătatea care, în răpăiala ploii de afară, îl moleşea liniştitoare.

S-a gândit la tăcerile prelungi din serile când Giannino, aşezat şi cu obrazul rezemat de spătarul scaunului, tăcea. Nu se schimbase nimic. Şi Giannino, la acea oră, aşezat pe pat, asculta în tăcere. Nu avea un *braciere*, şi gândurile îi furau somnul. Sau poate râdea. Stefano s-a gândit în treacăt la cuvintele mamei lui Giannino şi la ale sale. Nici ea, nici logodnica, nici nimeni nu ştiau că închisoarea te învaţă să stai singur.

Fără să întoarcă ochii Stefano simţea în spatele lui toată camera rânduită de Elena. A auzit din nou geamătul acela al Elenei. S-a gândit că s-a purtat cu ea fără căldură, dar şi fără ură, şi că acum, pentru că era singur, putea să se gândească la ea aşa cum nimeni nu se gândise la el.

Adevărul e că cineva se gândea la Stefano, dar scrisorile care se înghesuiau în sertarul mesei nu ştiau nimic despre clipele de adevăr ale vieţii lui şi stăruiau înduioşător asupra unor lucruri pe care Stefano le şi uitase. Răspunsurile lui erau seci şi laconice, pentru că oricine ar fi fost cel care le primea le interpreta în felul său, indiferent de faptele despre care se vorbea în ele. Şi chiar pentru Stefano, de altfel, toate amintirile şi cuvintele îşi schimbaseră încetul cu încetul înfăţişarea, şi când primea uneori o ilustrată, în care se afla o piaţă sau un peisaj cunoscut, se mira că el trăise şi locuise în acel loc.

În zilele acelei ierni, Stefano a început să se ducă din nou – după ce bea puţin vin – pe drumul ce ducea pe lângă casa cu muşcate; nu pentru a se elibera, în plimbarea spre orizont, de frenezia aceea ingenuă şi cu adevărat estivală, ci ca să se lase prins de gânduri care să-i vină în ajutor. Vinul îl făcea îngăduitor şi-i dădea curaj din singurătatea în care se afla să-şi privească liniştit viaţa pe care o ducea acolo în sat. Acel alt el însuşi de mai înainte semăna cu străinul din cealaltă viaţă, ba chiar cu străinul care stătuse la închisoare. Că drumul pe care mergea era cel care ducea la Concia şi la casa în care locuia ea nu însemna mare lucru, ba chiar îl neliniştea. Şi, gândindu-se la bariera invizibilă pe care o pusese între el şi Concia, a bănuit pentru prima dată şi foarte limpede răul de care suferea şi i-a dat un nume precis.

Într-o zi Barbariccia se ţinuse după el până când a ieşit din sat, fără să-l piardă din vedere cu ochişorii lui roşii. Stefano era împreună cu Gaetano; Barbariccia se oprea când se opreau şi ei, şi rânjea când îl vedeau, rămânând mereu la distanţă. Gaetano îi spusese să plece, Stefano şi-a amintit de seara când Barbariccia şi-a făcut din nou apariţia în faţa uşii lui, şovăitor şi nemişcat: s-a uitat jur-împrejur prin curte, apoi a întins mâna în care ţinea un pliculeţ îndoit. Între degetele lui înnegrite şi aspre, te izbea albeaţa hârtiei.

Când a înţeles că este un mesaj, Stefano l-a privit pe zdrenţăros care i-a răspuns cu doi ochi imobili şi tâmpi.

A citit atunci un scris foarte chinuit cu creionul, pe o foaie cu pătrăţele:

E o prostie să nu ne vedem când avem acest drept (e mai bine totuşi să arzi hârtia aceasta). Dacă doreşti şi tu să ne cunoaştem şi să discutăm deschis, plimbă-te mâine pe la zece pe drumul ce duce spre munte şi aşază-te pe zidul ultimei cotituri. Un salut solidar.

Barbariccia râdea, arătându-şi gingiile. Câteva cuvinte fuseseră întărite cu creionul umezit, şi hârtia parcă fusese plouată.

— Dar cine e? l-a întrebat Stefano.

— Nu spune? a făcut Barbariccia întinzând gâtul spre foaia de hârtie. E unul de prin părţile dumitale, care stă acolo sus, condamnat.

Stefano a citit din nou hârtia ca să şi-o imprime în minte. Apoi a luat un chibrit şi i-a dat foc, şi a ţinut-o între degete până a simţit căldura flăcării. După aceea a dat drumul hârtiei să zboare şi să cadă pe pământ, înnegrită, în faţa lui Barbariccia care privea flăcăruia.

— Să-i spui că nu mă simt bine, a spus mai apoi, scotocindu-se prin buzunar. Şi că nu pot face ce vreau. Şi ascultă un sfat: nu mai duce scrisori. Ei? Să-i spui că am ars-o.

Stefano sperase în mod absurd că biletul venea de la Concia, dar avea impresia că nici pentru ea nu s-ar fi clintit din casă, şi într-o clipă s-a văzut pe sine însuşi. Ca în toate lucrurile oribile care i se întâmplau, găsea că e de râs. Şi, binedispus, Stefano şi-a numit laşitate singurătatea sa la care ţinea atât de mult.

Apoi s-a simţit deznădăjduit.

Dar pe drumul ce urca spre munte nu s-a mai dus. Şi din acest motiv o lua pe drumul care ducea la Concia, dar fără să se oprească.

Cine era cel ce locuia sus pe munte? Fusese înainte ca cerşetorul să-i facă acel comision. Stefano glumea răutăcios cu Gaetano şi acesta l-a apucat dintr-odată de încheieturile mâinii, ţinându-i-le ca în nişte cătuşe.

— Fii cuminte, domnule inginer, că de nu te punem la popreală şi pe dumneata.

Stefano s-a desprins privindu-l în zeflemea.

— Prietenul dumitale e nebun, i-a spus lui Vincenzo, care se oprise în colţul străzii cu ei. I s-a urcat la cap întâmplarea cu Catalano.

— Nu vorbeam de el, a spus Gaetano cu ochişorii aprinşi, spuneam că te trimitem sus pe munte.

— Nu ştii? a intervenit Vincenzo, că în satul vechi şeful de post i-a fixat domiciliu forţat unui coleg de-al dumitale?

— Ce-i cu el?

— Cum, nu ştii? a spus Gaetano. A fost adus aici, să-ţi ţină companie, un ticălos, care primul lucru pe care l-a făcut a fost să-i ţină un discurs subversiv şefului de post, şi şeful, care ţine la dumneata, i-a ordonat să locuiască în satul vechi, ca să nu facă pui. Nu ţi-a spus-asta?

Stefano i-a privit pe cei doi cu ochi întunecaţi, aşa că Vincenzo i-a spus:

— Dumneata îi eşti simpatic şefului de post, aşa că n-ai de ce să te temi. Dacă te trimitea pe dumneata acolo sus, ţi-ar fi fost mai greu. Sunt nişte drumuşoare printre case, că n-ai loc să te învârteşti.

Stefano a spus:

— Când a fost asta?

— Acum opt zile.

— N-am ştiut nimic.

— Ăla e cam trăsnit, a spus Vincenzo. E un anarhist.

— E un prost, a spus Gaetano. Nu se vorbeşte aşa cu şeful de post. Pe cuvânt că mă bucur că l-au trimis acolo.

— Dar acolo sus nu stă la închisoare, a spus în cele din urmă Stefano. Poate să circule.

— Glumeşti, domnule inginer? Nu are voie să coboare, şi cei de sus nu înţeleg nici măcar italiana…

— E tânăr?

— Carmineddo spune că poartă barbă şi că preotul nu-l place, pentru că intră numaidecât în vorbă cu femeile. Deocamdată stă pe zidul fortăreţei şi priveşte panorama. Dar dacă întinde prea mult mâna, până la urmă o să-l arunce-n vale.

Şeful de post, care trecea prin piaţă cu bicicleta, s-a oprit şi a pus piciorul jos, s-a apropiat de Stefano şi i-a zâmbit.

— …N-are nimic de împărţit cu dumneata, îi răspunsese. Fii liniştit şi nu ieşi din sat. Iarna drumurile sunt stricate.

— Înţeleg, a şoptit Stefano.

Acum Stefano trecea prin faţa casei Conciei şi se gândea la închisoarea aeriană de acolo de sus, la spaţiul acela îngust clădit în cer, care în părelnicul senin al dimineţii privea drept în mare. La celula lui se mai adăugase un zid, făcut dintr-o teroare nedesluşită şi o nelinişte vinovată. Pe zidul scund de-acolo de sus şedea un om, un tovarăş, părăsit. N-ar fi riscat totuşi prea mult dacă ar fi consimţit să-i trimită un cuvânt sau să-l viziteze. Chemarea spusese „solidaritate“: făcea deci parte din jargonul acela fanatic şi aproape inuman, care în alte timpuri s-ar fi exprimat prin conceptul mai îngăduitor, dar la fel de grav, de vizitare a celor deţinuţi. Era totuşi ceva caraghios în acel „să discutăm deschis“ şi în acele „drepturi“ – şi poate că şeful de post în ziua aceea cu bicicleta zâmbise gândindu-se la cuvinte asemănătoare – dar veselia nu învingea remuşcarea. Stefano a admis că este foarte laş.

Câteva zile după aceea s-a temut că Barbariccia avea să vină să-l caute, şi încerca să-şi păcălească imaginaţia gândindu-se la anarhist şi la Giannino în acelaşi timp, amândoi închişi, dar stăpâni pe sine cum el nu era. Îşi imagina întreaga lume ca o închisoare unde suntem închişi pentru diferite motive, dar toate adevărate, şi găsea în asta o mângâiere. Zilele au devenit şi mai scurte, şi începuse din nou să burniţeze.

De când trecuse vremea băilor în mare, Stefano nu se mai spălase. La adăpostul odăii sale se plimba dimineaţa neliniştit, ca să se încălzească, şi se rădea uneori de supărare, dar de multe săptămâni nu-şi mai văzuse torsul gol sau coapsele. Ştia că nu mai este bronzat ca vara, şi că pielea lui era acum de o albeaţă murdară; şi în ziua aceea, după ce o posedase din nou, cu forţa, pe Elena, se desprinsese cât a putut mai repede de ea şi s-a îmbrăcat pe întuneric, temându-se să nu pută, dacă mai întârzia lângă ea.

Elena nu se mai întorsese, când putea să ştie şi el. Intrând în prăvălie ca să plătească chiria, Stefano o văzuse servind liniştită unui client şi apoi zâmbind, oarecum detaşată, de eforturile mamei sale de a-i explica ceva lui în dialect. Şi totuşi Stefano simţise ochii ei cum îl priveau tot timpul, cu o încordare care nu era nici dulce nici chinuită, ci de o ascunsă şi aproape

pătimaşă poftă. Stefano îi făcuse deodată cu ochiul. Elena plecase capul, îmbujorându-se. Dar tot nu se întorsese.

În semiîntunericul ploilor risipit doar de vijelii plumburii, Stefano a cunoscut adâncurile cele mai depline ale singurătăţii. Fie că rămânea acasă lângă vasul cu jăratic, fie că, la începutul după-amiezii, apărat de o caraghioasă umbrelă ajungea până la cârciumă, pe jumătate goală, şi comanda o cană de vin. Dar foarte curând a descoperit că timpul este duşmanul vinului. Poţi căuta beţia când nu eşti singur, sau oricum, dacă te aşteaptă cineva, şi dacă seara este o seară deosebită. Dar când ceasurile nealterate şi egale ne privesc bând şi trec indiferente şi beţia ţi se risipeşte când dai de lumina zilei şi-ţi mai rămâne timp de petrecut; când beţia nu este însoţită de nimic şi nu are nici un fel de semnificaţie; atunci vinul este prea absurd. Stefano se gândea că nimic nu ar fi fost mai îngrozitor decât cana asta de vin în celula zilnică de altădată. Cu toate acestea o dorise şi el. Şi desigur că şi Giannino se gândea la ea.

Poate că Giannino, se gândea Stefano, ar fi fericit să se îmbete o dată. Poate că închisoarea nu era altceva decât asta: imposibilitatea de a te îmbăta, de a distruge timpul, de a trăi o seară deosebită. Dar Stefano ştia că avea un lucru în plus faţă de Giannino: o caldă şi neastâmpărată dorinţă trupească, dorinţă care-l făcea să uite dezordinea aşternuturilor şi murdăria veşmintelor. Pe când, la început, închisoarea îţi amorţeşte simţurile, la fel ca şi foamea sau boala.

În întunericul acelor ultime zile ale anului, Stefano s-a bucurat de ultima licărire a căldurii ce-o avea în trup, de o scânteie care mai era încă aprinsă în el, în totala indiferenţă faţă de orice alt contact sau eveniment. Au fost într-adevăr câteva dimineţi tulburi, în care nu i s-a întâmplat nimic altceva decât să se trezească moleşit de dorinţă. Şi trezirea era tristă, ca la închisoare când ai uitat în somn de singurătate. Şi între cei patru pereţi ai zilei întunecate nu se mai întâmpla nimic.

Stefano a vorbit fără jenă despre asta cu Gaetano.

— Oare de ce iarna om fi atât de excitaţi?

Gaetano îl asculta cu indulgenţă.

— Uneori mă gândesc că s-ar putea să fie din cauza soarelui de pe plajă. A intrat atâta soare în mine în vara asta, şi acum îl

simt… Sau poate e din cauza piperului pe care îl puneţi în sosuri… Încep să înţeleg acum violurile lui Giannino şi ale voastre. Mă simt ca un smochin. Nu văd decât prepeliţe.

— Aş spune că bărbatul, bombănea Gaetano, tot bărbat rămâne.

— Dumneata ce spui, Pierino? l-a întrebat pe vameş care fuma lângă tejghea, înfăşurat în manta.

— Fiecare loc îşi are boala lui, răspundea celălalt. Cere-i şefului de post o învoire.

— Fenoaltea, du-mă să vânez prepeliţe, se tânguia Stefano.

Au ieşit să facă câţiva paşi pe drumul cu măslini, pustiit şi el şi brăzdat de pârâiaşe. Umblând, Stefano se tot uita la vârful muntelui.

— Iarna nu urcă nimeni sus pe munte?

— Ce vrei să vezi? Panorama? spunea Pierino.

— Se gândeşte să-şi dezmorţească picioarele, i-a răspuns Gaetano distrat.

— Dacă te-ai învârti noaptea, cu treabă, ca mine, n-ai mai avea nevoie să-ţi dezmorţeşti picioarele.

— Dar dumneata eşti în slujba guvernului, i-a spus Stefano.

— Şi dumneata eşti, domnule inginer, i-a replicat Pierino.

Pe la Crăciun satul prinsese puţină viaţă. Stefano văzuse copii mucoşi şi desculţi perindându-se prin faţa caselor, suflând în trompete şi bătând în triangluri, şi cântând colinde cu voci ascuţite. Apoi aşteptau răbdători să iasă cineva – o femeie, un bătrân – ca să le pună în coş vreo prăjitură, sau smochine uscate, sau portocale, sau vreun bănuţ. Au intrat şi în curtea lui – de două ori – şi cu toate că pe Stefano îl irita gălăgia, a fost mulţumit că nu uitaseră de el şi le-a dat nişte bănuţi şi o tabletă de ciocolată. Copiii au repetat cântecelul – aveau ochii râzători şi adânci ca ai lui Giannino, ai mecanicului şi ai tuturor tinerilor de prin locurile acelea – şi l-au lăsat uluit că au putut emoţiona atât de uşor.

Prăvălia lui Fenoaltea a avut multă treabă în zilele acelea şi Gaetano era tot timpul după tejghea cu tatăl său şi cu mătuşile. Intrau ţărani, femei sărmane, slujnice desculţe, oameni care nu mâncau întotdeauna pâine; lăsau la intrare măgăruşul înşeuat, şi cumpărau, poate în contul recoltei viitoare, scorţişoară,

cuişoare, făină de patiserie, arome pentru prăjiturile de Crăciun. Şi bătrânul Fenoaltea îi spunea lui Stefano:

— E sezonul nostru. Dacă n-ar fi Crăciunul, noi am fi cei morţi de foame.

A venit şi Concia. Stefano, aşezat pe o ladă, se uita la pietrele de pe stradă şi la faţada murdară a cârciumii de vizavi, slab luminată de un soare călduţ. Concia a apărut în prag, stăpână pe sine şi dreaptă ca un brăduleţ, cea dintotdeauna. Purta în jurul şoldurilor aceeaşi fustă uşoară, avea aceleaşi picioare bronzate: nu mai era desculţă, dar chiar în prag şi-a scos picioarele din papuci, fără să se aplece. A stat de vorbă cu bătrânul Fenoaltea şi cu Gaetano luându-i peste picior, şi bătrânul râdea, aplecat peste tejghea.

Mama lui Gaetano, o femeie mică, grasă şi ştearsă a servit-o pe Concia care, întorcându-se din când în când, se uita cu coada ochiului la Stefano şi la uşă.

— Ce mai face fetiţa dumitale? a întrebat-o gâfâind mama lui Gaetano.

— Toschina mea creşte frumos, a răspuns numaidecât Concia, mişcându-şi şoldurile. Rudele ei o iubesc.

A râs cu blândeţe şi bătrâna. În vreme ce Concia ieşea râzând, Stefano n-a ştiut să-i adreseze decât un semn de salut indiferent. La uşă, punându-şi papucii, Concia s-a uitat din nou pe sub sprâncene la Stefano.

— Tot îţi mai place? l-a întrebat Gaetano abia şoptit, dar nu îndeajuns ca să nu audă întreaga prăvălie.

Mama lui a dat din cap. Bătrânul Fenoaltea, eu zâmbetul lui larg şi controlat, a spus celor de faţă:

— Asta chiar că-i munteancă.

— Dar dă-o-ncolo! a spus mama.

În ziua de Crăciun, bătrâna de la cârciumă, mătuşa lui Gaetano, i-a oferit o plăcintă cu mirodenii, pe care o făcea de Crăciun toată lumea. Nici unul dintre clienţii obişnuiţi n-a mai trecut să stea de vorbă. Stefano a mâncat puţină plăcintă şi apoi s-a îndreptat spre casă, comparând singurătatea lui cu cea a anarhistului de sus de pe munte. Barbariccia trecuse puţin mai înainte, descoperindu-şi capul, să ceară pomană de Crăciun:

ţigări şi chibrituri, multe chibrituri. Nu făcuse aluzie la vreun mesaj.

Spre seară a venit Gaetano să-l caute, în curte, cum nu venise niciodată. Stefano, alarmat, a ieşit din casă, ca să-l oprească în prag.

— A, Fenoaltea, ce s-a întâmplat?

Gaetano venea ca să-şi ţină promisiunea. I-a explicat cu voce joasă că găsise femeia, că aranjase totul cu mecanicul: participau în patru, mecanicul se ducea la oraş, o urca în maşină şi aveau s-o ţină două zile în camera croitorului.

— Astea sunt lucruri pe care să le faci de Crăciun? a şoptit Stefano râzând.

Ofensat, Gaetano a spus că n-o aduceau chiar în ziua aceea. Fata – frumoasă, o cunoştea Antonino – cerea patruzeci de lire: trebuiau să cotizeze.

— Participi, domnule inginer?

Stefano i-a dat banii, ca să încheie discuţia.

— Nu te invit în casă, pentru că e prea murdar.

Gaetano i-a spus, pus pe vorbă:

— Stai bine aici. Pentru curăţenie ai avea nevoie de o femeie.

— Oricum, a spus Stefano. Pentru prima dată aleg o femeie pe nevăzutelea.

Gaetano a spus:

— Noi întotdeauna procedăm aşa pe-aici, şi i-a strâns mâna cu căldură.

Într-o dimineaţă Stefano trăgea din pipă la cârciumă şi i-a văzut pe Gaetano şi pe mecanic intrând cu prudenţă. Văzând faţa uscată a lui Beppe, s-a gândit la Giannino, oare făcuse alături de el ultima sa călătorie.

Gaetano l-a atins, grav, pe umăr:

— Vino, domnule inginer.

Atunci şi-a amintit.

Croitorul, un omuleţ roşcovan, i-a primit în atelier cu mii de precauţii.

— Mănâncă, le-a spus. Domnule inginer, mă simt onorat. Nu v-a văzut nimeni? Mănâncă. A petrecut noaptea cu Antonino.

Uşiţa de lemn din spate nu voia să se deschidă. Stefano a spus:

— Hai să plecăm. Nu vrem să deranjăm, şi şi-a stins pipa.

Dar au intrat cu toţii şi a intrat şi el. Cămăruţa avea tavanul înclinat, şi femeia stătea pe salteaua desfăcută, fără cămaşă, încât i se vedeau umerii, şi mânca cu lingura dintr-o strachină. A ridicat ochii placizi spre feţele lor, ţinându-şi strachina pe fustă, între genunchi. Picioarele nu-i ajungeau până la pământ, încât părea o fetiţă grasă.

— Ţi-e foame, da? a întrebat-o croitorul cu o voce ciudată care-ţi zgâria urechile.

Femeia a schiţat un zâmbet prostesc, indiferent, şi apoi aproape fericit.

Gaetano s-a dus lângă ea şi a ciupit-o de obraz. Femeia s-a ferit, prost dispusă, şi după ce a pus strachina pe jos, s-a aşezat cu mâinile pe genunchi şi s-a uitat fix, crezând că zâmbeşte, la cei trei bărbaţi, în aşteptare.

Stefano a spus:

— Nu trebuie să vă întrerupeţi masa. Plecăm îndată.

Afară a respirat aerul rece şi decolorat.

— Când o să vrei, domnule inginer, a spus Gaetano, în spatele lui.

Lucrul cel mai ciudat era acesta: era iarnă şi apăreau unele semne ale primăverii. Câţiva băieţi, cu fularul în jurul gâtului, treceau desculţi. Fire de verdeaţă răsăreau în şanţurile de-a lungul câmpurilor goale; iar migdalul întindea spre cer ramuri gălbui.

După ce au încetat ploile, şi marea a redevenit dulce şi limpede, în aerul răcoros, Stefano a reînceput să se plimbe pe plajă, imaginându-şi, în trândăvia lui, că sfârşitul iernii îl anunţase Concia cea desculţă încă din ziua în care intrase în prăvălia aceea. Marea părea o pajişte, dar dimineţile şi nopţile erau geroase, şi Stefano se mai încălzea lângă vasul cu cenuşă. Câmpia era un noroi împietrit; o vedea cum se colorează şi se îngălbeneşte şi se uneşte cu vara încheind ciclul anotimpurilor. De câte ori avea să le mai vadă aici, în Sud?

Şi Giannino vedea cum se duce iarna după culoarea aerului de la fereastra lui. De câte ori avea s-o vadă cum se duce? Oricât de trecătoare şi de puţine ar fi fost semnele primăverii – un nor sau un fir de iarbă în curtea închisorii – era lucru sigur că şi pe

un taciturn ca el trebuia să-l cuprindă dorul. Poate gingăşia primăverii îi aducea aminte de un chip de femeie – poate Giannino râdea pentru că fusese închis tocmai pentru asta –, desigur, chiar dacă nu vedea anotimpurile şi culorile lumii, Giannino simţea frumuseţea unui sân, a unui gest feminin, a unei caraghioase obscenităţi. Cine ştie, poate Carmela lui era mulţumită că nu se mai ducea să vâneze prepeliţe.

— Don Giannino Catalano aşteaptă să fie judecat în martie, îşi aminteşte de dumneata şi-ţi trimite salutări, domnule inginer, îi spusese mecanicul.

După ce a plecat micuţa femeie – de care Stefano nu se atinsese, dar se închisese cu ea câteva minute ca să nu fie nepoliticos cu Gaetano – lui Stefano i s-a întâmplat un lucru pe care fantezia lui l-a interpretat copilăreşte ca pe o tainică recompensă a Providenţei. Când s-a întors acasă, seara, a găsit pe masa lui un bucheţel de flori roşii, necunoscute, într-un pahar, şi lângă el o farfurie, acoperită cu altă farfurie, întoarsă, cu carne prăjită. Odaia era din nou aranjată şi măturată. Geamantanul, pe măsuţa goală, plin de lenjerie spălată.

În puţinele minute cât stătuse în ascunzătoare, Stefano, fără să se aşeze pe pat, o întrebase pe femeie dacă era obosită, i-a dat o ţigară, să fumeze, şi, deşi ştiind c-o face numai din dezgust, se abţinuse de la ea. Îi spusese:

— Vin doar să te salut, zâmbind ca să n-o jignească; şi a privit-o cum fumează, aşa mică şi grasă, cu părul căzându-i dezordonat pe umeri, cu sutienul roşu şi nevinovat, cu broderia uzată.

Şi acum, în împăcarea aceea pe care Elena i-o propunea cu bucheţelul de flori, Stefano a văzut o nevinovată propunere de pace, o absurdă compensaţie care, mai mult decât de la Elena, îi venea din partea sorţii, pentru buna lui purtare. E adevărat că pe Annetta o respectase dintr-o simplă inapetenţă, dar Stefano n-a zâmbit la timp de ingenua lui ipocrizie că l-a şi cuprins spaima. Faţă de plajă, de smochin, de sucul verde pătruns în sânge. Teama pe care o avusese în dimineaţa aceea când aflase de Giannino şi umblase agitat simţind cum îl răscoleşte duhul acelui pământ. „Bine cel puţin că de data asta nu plâng.“

Nu numai că nu plângea, dar în agitaţia lui era oarecum vesel şi nevinovat. Că o bună purtare putea fi premiată în ascuns cu un buchet de flori, se temuse întotdeauna. Dar iată că acum putea să-i dea un nume acestei întâmplări: superstiţie, superstiţia crasă a ţăranilor care înălţau capul spre cerul lor şi ţâşneau pe măgăruşi de sub măslini.

Consternat, Stefano a încercat să evalueze gestul Elenei, căci acum ştia că o are în mână şi că putea s-o cheme sau s-o respingă după bunul lui plac. Între timp mânca din farfurie carnea prăjită şi o găsea atât de gustoasă, încât s-a gândit să mănânce numaidecât portocala şi apoi să se întoarcă la carne.

Carnea avea ceva picant, ceva ce a simţit pe limbă Stefano când a supt portocala. Piperatul şi condimentarea abundentă era un obicei al locului, şi cu atât mai folosit în preajma sărbătorilor, dar Stefano a mai avut şi o altă bănuială. Pentru o clipă şi-a închipuit că Elena voia să se răzbune şi să-i toarne în sânge un foc. Şi ciudatele flori roşii spuneau acelaşi lucru. Dar în cazul acesta mai merita să mai aibă reţineri? Sigur de el din cauza recentei abstinenţe, Stefano s-a amuzat şi a mâncat cu şi mai multă poftă.

Pe Elena a văzut-o a doua zi, străbătând curtea, şi a aşteptat-o în uşă. S-au privit încurcaţi. Stefano, care dormise liniştit, s-a dat la o parte, a lăsat-o să intre şi din prag i-a trimis o sărutare din vârful buzelor. L-a privit aproape pe furiş, dar la primul pas al lui Stefano a întors capul nelinişitită.

— De acum înainte n-o să mă mai ating de tine, eşti mulţumită? a întrebat-o Stefano, şi a plecat după ce a văzut-o pe Elena încremenită de uimire, în mijlocul odăii. Stefano a început să înţeleagă câtă putere căpătase de la nefericita aceea de Annetta, pe care o respectase din întâmplare. Nu de la ea, ci de la propriul lui trup, care găsea un echilibru în el însuşi şi reda o linişte puternică şi sufletului. Şi-a spus că e un prost că încercase, plin de orgoliu, să-şi izoleze gândurile, şi-şi lăsase trupul să se istovească la sânul Elenei. Ca să fie într-adevăr singur era de-ajuns o nimica toată: să se abţină.

La cârciumă Gaetano şi mecanicul au vorbit din nou despre Annetta. Stefano îi asculta cu prefăcută superioritate, ştiind bine că într-o zi va trebui să cedeze. Dar atunci va trebui s-o

caute pe Elena. Asculta îndurerat ca să-şi pună la încercare detaşarea.

Mecanicul a spus:

— Cine ştie ce fel de amant visează Annetta!

— Dumneata eşti norocos, domnule inginer, a spus Gaetano, nici măcar de femei nu duci lipsă.

Stefano i-a răspuns:

— Oricum nu e drept ca Giannino, închis pentru că făcea dragoste, să nu poată cel puţin să se distreze cu cea care l-a băgat în încurcătură.

— Ai vrea să modifici justiţia, a spus mecanicul. Atunci ce fel de închisoare ar mai fi?

— Voi credeţi că închisoarea înseamnă abstinenţă?

— Cum de nu?

Gaetano asculta dus pe gânduri.

— Vă înşelaţi, a spus Stefano, închisoarea constă în faptul că devii o foaie de hârtie.

Gaetano şi mecanicul nu i-au răspuns. Ba chiar Gaetano i-a făcut semn bătrânei cârciumărese să le aducă un pachet de cărţi de joc. Apoi, fiindcă intrase Barbariccia să-i plictisească, discuţia s-a stins.

Primăvara era amăgitoare şi câmpia jalnică. De pe plajă, trist că nu putea nici măcar să înoate, Stefano îşi arunca în unele dimineţi privirea până departe, prin aerul rece, la căsuţele severe şi roşii, ca în zilele depărtate de iulie. Avea să vină – trebuia să vină – o dimineaţă în care Stefano avea să vadă din tren, pentru ultima oară, dealul ce se înălţa drept. Dar câte veri vor mai trece până atunci? Stefano îl invidia chiar şi pe anarhistul exilat acolo sus, care vedea câmpii, orizonturi şi coasta, ca pe un joc în miniatură, desfăşurat prin aer; în fund, norul albastru al mării; şi totul pentru el avea frumuseţea unui loc neexplorat, a unui vis.

Dar a revăzut şi îngustele străduţe şi ferestre, şi cele patru case perpendiculare pe prăpastie, şi i-a fost ruşine de josnicia lui.

Îi spusese şi Pierino, vameşul, că şeful de post avea acum încredere în el, întrebându-se chiar dacă nu fusese mai mult prost decât vinovat, şi Stefano a început să înainteze cu

prefăcută nevinovăţie pe drumul ce urca spre munte, printre măslini, sperând să fie văzut de sus. Auzise lucruri noi despre anarhist de la o femeie care coborâse până la magazinul lui Gaetano, după cumpărături; se juca cu copiii pe esplanada bisericii, dormea într-o fânărie şi-şi petrecea seara discutând prin grajduri. Stefano n-ar fi vrut să-l întâlnească – trăia acum după tipic, şi convingerile aceluia şi barba lui l-ar fi şocat – dar era dispus să-i dea curaj, ca să nu se simtă singur.

A mers deci spre apus pe drumul în pantă, s-a aşezat pe un trunchi care dădea spre o mică vale de lângă locuinţa cantonierului, şi îşi fuma pipa, cum ar fi făcut şi Giannino. Odată, în timpul verii, abia se aşezase pe acelaşi trunchi, când auzise un sunet de paşi, şi un grup de bărbaţi slabi – ţărani, lucrători – trecuse ţinându-se după un preot cu etolă. Patru tineri purtau, pe umerii lor bruni, un sicriu; aveau mânecile suflecate şi îşi ştergeau, din când în când, fruntea, cu braţul rămas liber. Nu vorbea nimeni; înaintau cu paşi dezordonaţi, ridicând un praf roşiatic. Stefano se ridicase de pe trunchi, în semn de omagiu pentru mortul pe care nu-l cunoştea, şi multe capete se întorseseră să se uite la el. Stefano îşi amintea că-şi spusese că toată viaţa avea să audă sunetul paşilor acelei gloate, în încremenita răcoare, a unui apus plin de praf. Iată însă că-l şi uitase.

De câte ori, mai ales la început, îşi umpluse ochii şi inima cu o scenă, un gest, un peisaj, spunându-şi: „Iată, asta o să fie cea mai vie amintire din trecut; o să mă gândesc la ea în ultima zi ca la simbolul întregii noastre vieţi, o să mă bucur de ea, atunci“. Aşa făcea şi la închisoare, alegând o zi dintre celelalte, o clipă dintre celelalte, şi spunând: „Trebuie să mă cufund în ea, să trăiesc deplin această clipă, s-o las să treacă încremenită, în tăcerea ei, pentru că va fi închisoarea vieţii mele întregi şi o voi regăsi, când o să fiu liber, în mine însumi“. Şi clipele acestea, aşa cum erau alese, aşa se risipeau.

Anarhistul trebuia să cunoască mulţi oameni, pentru că trăia lângă o fereastră veşnică. Dacă totuşi nu se gândea la cu totul altceva, şi dacă pentru el închisoarea şi domiciliul forţat nu erau ca aerul, însăşi condiţia vieţii. Gândindu-se la el, gândindu-se la închisoarea prin care trecuse, Stefano bănuia în

el o altă rasă, de o vigoare neomenească, crescută prin celule, ca un popor subteran. Şi totuşi fiinţa aceea care se juca în faţa bisericii cu copiii era de fapt mai simplă şi mai omenească decât el.

Stefano ştia că spaima lui şi veşnica tensiune se năşteau din provizorat, din dependenţa lui faţă de o foaie de hârtie, faţă de valiza mereu deschisă pe masă. Câţi ani avea să mai rămână acolo? Dacă i s-ar fi spus că pentru toată viaţa, poate că şi-ar fi trăit zilele mai liniştit.

Într-o dimineaţă umedă şi însorită din ianuarie, a trecut pe stradă o maşină iute, plină de geamantane, care nici măcar n-a încetinit. Stefano abia şi-a ridicat privirea, şi a revăzut un alt moment uitat al verii.

În soarele arzător al amiezii un automobil se oprise în faţa cârciumii. Frumos, sinuos şi plin de praf, de un crem deschis, se apropiase de trotuarele lipsite de umbră şi s-a oprit supus, aproape omeneşte; din el a coborât o femeie zveltă, într-o jachetă verde şi cu ochelari negri, o străină. Stefano se întorsese atunci de la plajă, şi se uita din prag la strada goală. Femeia privise în jur, fixase uşa (Stefano a înţeles după aceea că strălucirea soarelui o orbea) şi, întorcându-se, se urcase din nou în maşină, se aplecase şi-o pornise din nou la drum, cu un fâşâit slab, pe care l-a învăluit un uşor nor de praf.

Uneori, lui Stefano i se părea că e acolo de puţine zile şi că toate amintirile lui erau doar închipuiri, cum erau Concia, Giannino şi anarhistul. Asculta pălăvrăgeala lui Vincenzo cel chel care la cârciumă, în timp ce el mânca, citea ziarul până la ultima pagină.

— Priveşte, domnule inginer: „Vreme schimbătoare“. Ziarele spun mereu acelaşi lucru. Te întreb pe dumneata dacă marea, azi, nu e ca uleiul.

Prin uşă se vedeau pietrele şi o parte din zidul casei lui Gaetano, ridicându-se liniştit în soarele apos. Câţiva copii strigau pe drum în jos, nevăzuţi.

— Cam ăsta ar fi timpul pentru pescuitul sepiilor. N-ai văzut niciodată cum se pescuiesc? E adevărat, ai venit în iunie, anul trecut. ...Se face noaptea, cu o lanternă şi cu o plasă de prins fluturi. Ar trebui să ceri un permis.

În prag a apărut şeful de post, negru şi roşu, cu faţa neliniştită, de cercetaş în acţiune.

— Te căutam, domnule inginer. Ştii noutatea?... Termină, termină de mâncat.

Stefano a sărit în picioare.

— Au respins recursul, dar ţi-au anulat pedeapsa. Din dimineaţa asta eşti liber.

În cele două zile în care Stefano a aşteptat foaia de drum, renunţarea la obiceiurile care se formaseră pe golul monoton al timpului l-a nemulţumit şi l-a năucit. Geamantanul, pe care se temea că n-o să-l poată face la timp, l-a închis cât ai clipi din ochi, şi a trebuit să-l redeschidă ca să-şi schimbe ciorapii. De la mama lui Giannino n-a îndrăznit să-şi ia rămas-bun, de teamă c-o s-o facă să sufere, cu libertatea lui jignitoare. A continuat să se învârtească între odaia lui şi cârciumă, incapabil să facă un drum mai lung, ca să salute unul câte unul locurile pustii, spălăcite, de pe câmp şi de pe mare, pe care de atâtea ori le devorase cu privirea, în plictiseala lui exasperantă, spunându-şi: „O să vină şi ultima dată, şi o să revăd această clipă“.

Gaetano şi Pierino au dat fuga la el acasă. Stefano, care nu văzuse niciodată murdăria din odaia lui ca acum, când avea să doarmă în ea pentru ultima dată, le-a spus să intre şi să se aşeze pe pat, râzând prosteşte de grămezile de hârtii mototolite, de gunoaie şi de cenuşa aruncată prin colţuri.

Gaetano spunea:

— Dacă treci prin Fossano, salută fetele din partea mea.

Au vorbit despre orarul trenurilor, despre gări şi accelerate, şi Stefano l-a însărcinat pe Pierino să-i amintească lui Giannino de el.

— Să-i spui că ieşirea din închisoare îţi dă mai multă satisfacţie decât cea din domiciliu forţat. În afara gratiilor lumea întreagă e frumoasă, în vreme ce viaţa cu domiciliu forţat e la fel ca şi cealaltă, poate ceva mai murdară.

Apoi şi-a luat inima-n dinţi şi seara, la o oră nepermisă, a intrat în mica prăvălioară. Mama era deja în pat; a venit Elena să-l servească, la lumina lămpii cu acetilenă. I-a spus că venise să plătească odaia pentru că se întorcea acasă; apoi a aşteptat

un moment, în tăcere, şi a spus că restul n-ar fi putut să-l plătească cu nimic.

Elena a bolborosit încurcată, cu vocea ei răguşită:

— Nu iubeşti ca să fii răsplătit.

„Voiam să spun curăţenia“, s-a gândit Stefano, dar a tăcut şi i-a luat mâna fără viaţă, şi i-a strâns-o, fără să-şi ridice ochii. Elena stătea nemişcată dincolo de tejghea.

— Cine te aşteaptă acasă? l-a întrebat ea încet.

— Nu am pe nimeni şi voi fi singur, a răspuns Stefano, încruntându-se fără efort. Vrei să vii în noaptea asta?

Nu a dormit în noaptea aceea şi a ascultat cele două trenuri cum treceau, unul seara şi celălalt în zori, cu o nerăbdare ce l-a dezamăgit, anticipând huruitul pe care trenul nu-l avea.

Elena n-a venit şi n-a venit nici dimineaţa, dar a apărut, în schimb, băiatul cu amfora, ca să-l întrebe dacă voia să se ducă să-i ia apă. Trebuie să fi aflat noutatea, aşa brun şi ştrengar cum era, şi Stefano i-a dat lira pe care şi-o cerea din ochi. Vincenzino a şters-o, ţopăind.

Dimineaţa s-a dus la Primărie, unde l-au felicitat şi i-au dat o ultimă scrisoare. Apoi s-a dus la cârciumă, unde nu era nimeni. Urma să plece la patru după-amiaza.

A traversat strada ca să-l salute pe bătrânul Fenoaltea. L-a găsit chiar şi pe Gaetano, care l-a luat de braţ şi a ieşit cu el, începând o conversaţie în care îi cerea să-i scrie dacă putea să-i găsească un post bun acolo în Nord. Stefano nu s-a gândit să-l întrebe ce fel de muncă.

Au venit atunci Beppe, Vincenzo, Pierino şi alţii, şi au băut un pahar împreună, şi apoi au fumat, în vreme ce pălăvrăgeau. Cineva a propus să joace cărţi, dar propunerea a căzut.

De îndată ce a mâncat, Stefano s-a dus acasă, a străbătut curtea, a luat valiza pe care o şi închisese, a privit repede în jur şi a ieşit în curte. Aici s-a oprit o clipă în faţa mării – marea care abia se vedea, de acolo de pe terasament – şi apoi a apucat-o pe cărare şi a urcat din nou pe drum.

Întorcându-se iar la cârciumă îi saluta cu mâna pe unii dintre negustorii pe care îi cunoştea. Pragul Elenei era pustiu.

La cârciumă l-a găsit pe Vincenzo şi au vorbit pentru ultima dată despre Giannino. Stefano se gândise să facă câţiva paşi pe

drumul stăvilarului, prin faţa casei Conciei, dar apoi au venit Pierino şi ceilalţi şi a aşteptat împreună cu ei să se facă patru.

După ce au intrat în gară şi s-au aşezat şi au aşteptat cu răbdare pe bancă şi s-a auzit în cele din urmă fluieratul care anunţa sosirea trenului, Stefano a privit spre vechea aşezare a satului, care domina miraculos peste acoperişul gării, de parcă puteai să-l atingi cu mâna. Apoi, în acelaşi timp, a văzut trenul în depărtare, la cotitură; şeful gării a ţâşnit ca un uriaş şi i-a dat înapoi pe toţi; şi în faţă, dincolo de trestii, marea decolorată care părea că se umflă în gol. Şi în timp ce trenul intra în gară, Stefano a avut iluzia că se răsuceau într-un vârtej, ca nişte frunze luate de vânt, chipurile şi numele celor care nu erau acolo.

Familia

Altădată, când venea vara, ne plimbam cu barca. O legam de pod, ne puneam slipul şi ne duceam până în pădure. Rămâneam acolo toată după-amiaza. Atunci, pentru că eram tineri, luam adesea cu noi câte o prietenă, dar – aşa cum se întâmplă – nu ne simţeam bine, şi a trebuit să mai treacă câţiva ani ca să înţelegem că lucrurile astea nu se fac în aer liber. Acum, când se gândea la ce-a fost, lui Corradino i se făcea ruşine.

Când împlinisem aproape treizeci de ani, Corradino căpătase ceva experienţă şi credea că e tot cel de odinioară, dar în ziua când a revenit la râu ideea cu vâslitul i-a displăcut şi, după ce a privit bărcile de pe podul înalt, s-a urcat din nou pe bicicletă şi s-a întors acasă. S-a dus, în schimb, a doua zi, la aceeaşi pădure, pe un drum lung şi plin de praf şi, după ce a ajuns la Sangone, pe nişte cărări mult mai apropiate de izvor, până la care nu coborâse niciodată cu barca, a găsit un ochi de apă limpede şi nemişcat, înconjurat de mărăcini şi tufişuri. Locul i-a plăcut şi s-a dezbrăcat în slip, s-a scăldat, s-a întins la soare, a fumat privind printre sălcii cerul – a petrecut o oră de neuitat. Foarte curând a revenit aici cu bicicleta şi a făcut din asta – era în luna iulie – un obicei. Pericolul era că ar fi putut să rămână prea mult şi să se plictisească, dar Corradino, care de la o vreme începuse să se cunoască, şi-a luat măsuri de precauţie şi n-a mai venit aici niciodată, decât la sfârşitul dimineţii, sau cu o oră înainte de apusul soarelui. Aşa se face că se întorcea acasă vioi.

Totuşi odată ajuns pe prundişul acela, făcea mereu aceleaşi lucruri. Stătea puţin la soare, traversa înot apa plină de pietre, ieşea şiroind de apă şi, agăţându-se de creanga orizontală a

unui copac, se încălzea şi se întărea făcând flexiuni. Făcea toate astea ca să se poată bucura, cu trupul şi cu respiraţia mai împrospătate, de ţigara pe care o fuma mai apoi.

În viaţa obişnuită – o ştiau toţi – lui Corradino îi era groază de singurătate. Locuia într-o cameră mobilată, dar trecea frecvent pe la noi pe acasă şi de nimic nu-i era mai teamă decât de o seară petrecută singur. Spera mereu, până în ultima clipă, să primească un telefon sau o vizită neaşteptată, dar, deşi aceste lucruri se petreceau uneori tocmai în mijlocul verii, când oraşul este aproape gol, în acel iulie nimeni nu s-a arătat şi Corradino rămăsese singur, singurel. De ce nu se grăbea să plece în vacanţă şi să se ducă numaidecât la mare, ca să întâlnească nişte cunoscuţi pe care îi avea la inimă, nu mi-a spus. Trăia cu o nelinişte plictisită, la muncă şi în îndeletnicirile obişnuite, şi amâna de pe o zi pe alta să ia vreo hotărâre, impunându-şi în fiecare zi, ca singur lucru obligatoriu, escapada la sălcii. Foarte curând corpul lui a început să se bronzeze, şi acest lucru îi părea că dădea un sens acelor zile, precum năpârlitul dă un sens anotimpurilor pentru animale.

În tinereţe Corradino fusese bolnăvicios şi se vindecase transpirând şi stând la soare în plimbările cu barca. Era convins că trupul care intră în iarnă fără să se fi bronzat este neputincios în faţa bolilor. Dar năpârlirea lui din acel an – mi-a spus adesea – i se părea mai mult decât o igienă: era o întoarcere, o reculegere în sine, condiţie activă a unui eveniment pe care îl simţea iminent. Avea manii din acestea.

În anii aceia Corradino îi telefona din când în când unei fete şi seara o aducea acasă. Fata dădea fuga – era întotdeauna liberă – şi îl lăsa obosit şi prostit. Era o cunoştinţă făcută la douăzeci de ani, se revăzuseră după lungi pauze şi întotdeauna întâlnirea se sfârşise cu câteva nopţi lungi neurmate de altele. Dar de când Corradino se obişnuise să trăiască singur, o căutase mai des pe Ernesta care, întotdeauna binevoitoare, devenise acum o prietenă sigură. La început Corradino o ducea şi la plimbare, la cafenea, la teatru; acum, când îi telefona, era de la sine înţeles că venea direct la el. Fireşte că Ernesta, fata unei negustorese, s-ar fi bucurat să se căsătorească cu el. Era o femeie simplă, care nu era în stare să se amuze şi să-şi caute un

bărbat, aşa cum o sfătuia el; prefera să se încreadă în nevoia periodică pe care Corradino o avea de ea; şi îl privea supusă, cu ochii holbaţi, moi. Corradino se irita şi, a doua zi după întâlnirile acelea, era prost dispus.

Îşi propusese ca de la începutul lui iulie să n-o mai vadă. Singurătatea sălciilor îi dădea un fel de orgoliu, nevoia de a face un gol în jurul lui, pe care n-o mai încercase din anii adolescenţei. „În loc să îmbătrânesc, devin copil“, mi-a spus. Dar lungimea orelor, acum când toţi plecau, încetinirea lucrului, trândăvia şi zăpuşeala anotimpului l-au făcut să caute din nou plăcerea aceea, oricât de monotonă ar fi fost.

Ernesta a venit, ca întotdeauna, arătându-se recunoscătoare că-şi amintise de ea. A fost inevitabil să-i vadă pielea neagră, şi Corradino i-a dat o explicaţie evazivă. Dar după ce au ieşit împreună, şi au luat o îngheţată – Ernesta era lacomă ca o fetiţă, şi chiar şi asta îl irita pe Corradino – discuţia a revenit asupra bronzului şi, băgăreaţă cum era în lucruri din astea, Ernesta a spus:

— Nimeni nu mă duce şi pe mine la piscină să stau la soare.

— De ce nu te duci singură?

Ernesta a zâmbit.

— N-ar fi serios.

Corradino s-a uitat pieziş la ea, prefăcându-se că zâmbeşte.

Nu există nimic serios, a spus, distrează-te cât timp eşti tânără.

— Nu mai sunt tânără, a răspuns Ernesta.

În sinea lui, Corradino striga: „Asta e ultima oară!“, şi cu vârful degetelor i-a atins părul. A zâmbit fără s-o privească. Ca un câine mângâiat, Ernesta şi-a frecat obrazul de mâna lui. În seara aceea Corradino n-a mai spus altceva, nici măcar în timp ce aşteptau tramvaiul. A tăcut ostentativ, pentru ca Ernesta să înţeleagă.

— Eşti obosit, a spus ea în momentul despărţirii,

— Pa, i-a spus Corradino, plecând.

Fiecare zi are un mâine, şi Corradino s-a întors din nou printre sălciile lui. Gol, la soare, a fumat prost-dispus ţigara şi se uita în jur – aceleaşi pietre în noroiul de pe mal, aceeaşi tăcere, aceleaşi frunze nemişcate. A început să gândească atunci că de

la o zi la alta nu se schimba nimic în luminişul acela, că pentru acelaşi cer crestat de copaci corespundeau aceleaşi senzaţii şi gânduri.

Probabil că văzuse şi-şi închipuise aceleaşi lucruri cu mulţi ani înainte, când ajungea până la pădure vâslind; stropii de apă, sălciile, zborul vreunei păsări, soarele nemişcat pe piele. „Ceea ce e nou – a gândit el – e doar că eu nu mai simt nevoia unei tovărăşii, şi că mă bronzez de unul singur.“ Vara, la soare, proasta-dispoziţie e numai moleşeală, şi lumina puternică o dezminte. Cu toate acestea Corradino a avut timp să-şi dea seama – aşa ne-a spus în seara aceea – că despărţirea sa de Ernesta semăna cu multe alte nemulţumiri din trecut, cu o dorinţă de veche singurătate. Îl irita această insistenţă a lucrurilor care i se arătau mereu pe aceeaşi faţă. Întorcându-se cu bicicleta pe străzile pustii ale amiezii, i s-a părut că oraşul era cu adevărat nelocuit.

În anul acela făceam excursii şi Corradino, bărbat sedentar, n-a acceptat să mă însoţească.

— O să te bronzezi la fel pe munte, i-am spus în seara când am vorbit despre asta, şi dacă, aşa cum cred, această manie e doar burlăcie, o să-ţi găsim noi o distracţie.

Dar Corradino mi-a repetat maxima lui, că lăsa lucrurile să-şi urmeze cursul, şi s-a uitat la porţiunea de tapiţerie aflată între mine şi soţia mea cu un aer dezolat care ne-a făcut să zâmbim. Încruntarea sa estivală cu dinţi şi cu ochi albi promitea cu totul altceva, şi, după spusele soţiei mele, era aceea a unui burlac care pregăteşte ceva, ca de exemplu planuri de căsătorie. Dar Corradino, care ne vorbea adesea şi cu neplăcere despre situaţia lui cu Ernesta, în seara aceea n-a insistat. A spus în schimb un alt lucru, mai ciudat: că dacă ar fi trebuit să se căsătorească, ar fi făcut-o numai după ce s-ar fi bronzat bine.

— Ca să devin un altul, a spus Corradino.

— Cochetule, i-a spus soţia mea.

Când am plecat noi, n-o întâlnise încă pe Cate. În orice caz, nu mi-a spus nimic despre asta. Mi-a vorbit îndelung, cu o ciudată exaltare, despre diferitele manii de care suferea, „maniile liniştirii“, cum le numea el, dorinţa de-a se întâmpla

ceva, ca viaţa lui să se schimbe, dar fără să-şi schimbe măcar o singură deprindere.

— Aş vrea ca, fără să-mi dau seama, să devin un altul.

Lucrul mi s-a părut firesc şi i-am spus-o.

— Eşti un bărbat de aproape treizeci de ani. Anii trec pentru toată lumea.

Corradino a rămas fără glas. Şi numaidecât şi-a întărit spusele şi a început să-mi explice că dorinţa lui nu era aceea de a-şi face o situaţie, de a urca în grad, de a schimba biroul la ziarul la care lucra.

— M-aş gândi la toate astea dacă aş fi îndrăgostit. Însă nu sunt, puţin îmi pasă. Mă gândesc mai mult la trecut decât la viitor. Aş vrea să fiu un altul.

Mai mult n-a ştiut să-mi spună, şi nici lui Giusti, prietenul nostru care a rămas singurul în stare să-i ţină compania la Torino, nu i-a spus mare lucru. E adevărat că Giusti, om caustic, nu era insul cel mai potrivit care să-i slujească drept confesor, dar cei doi se înţelegeau şi Corradino probabil că s-ar fi servit de el dacă celălalt n-ar fi venit după noi. Totuşi Giusti, în puţinele seri în care s-au mai văzut, înainte de august, şi-a dat seama că pe Corradino îl preocupa ceva. Nu atât din discuţii, cât din privirile febrile pe care, când şedeau la cafenea, vedea cum le aruncă pe sub porticuri, dacă erau porticuri, sau în întunericul dintre pomi, dacă erau pe stradă.

— Nu-mi pari estival, i-a spus într-o seară, cura de soare nu-ţi ajută. Dacă n-ar fi evident că ai o femeie la dispoziţie, ţi-aş spune să schimbi aerul, continua el văzând că celălalt tace. Nu poate să-ţi facă decât bine.

Dar Corradino şi găsise un răspuns şi glumea pe seama intuiţiei prietenului său, nu atât de degajat încât să nu i se simtă vocea răguşită.

— Bine, spunea Giusti, nu vreau să insist, şi vedea pe gura lui Corradino o umbră de neplăcere pentru ocazia pierdută. Pentru că, natural, Corradino era acel tip de bărbat care şi de prieteni, la fel ca şi de femei, trebuia rugat şi căutat cu insistenţă.

— După părerea mea asta e timiditate, spusese Giusti odată când au discutat şi despre asta. E tare plăcut să te laşi iubit. Toţi

spun asta. Dar fără sfânta neruşinare aşa ceva nu poate dura. Nu e natural. E ca şi cum i-ai da femeii în mână şi pâinea şi cuţitul.

— Că n-ar fi frumos, e adevărat, a spus Corradino. Devin nişte nenorocite, cu siguranţă.

— Mă faci să râd, a spus Giusti. Când o femeie ţi-a pus gând rău, şi-a făcut deja socotelile. Eşti timid, ascultă ce-ţi spun eu.

Aici Corradino a tăcut o clipă, apoi a spus că e vorba de un obicei şi că avea avantajul că, în cazul când femeia opunea rezistenţă, timidul are mai mult de câştigat, pentru că în felul acesta nu se întâmplă nimic.

— Deci e vorba de o femeie care-ţi opune rezistenţă? a spus Giusti râzând.

— Şi nu se întâmplă nimic, a răspuns Corradino.

— Ţi-ar plăcea situaţia.

— Într-adevăr.

În august a venit şi Giusti pe munte cu noi, şi l-a lăsat pe Corradino, aşa cum ne-a spus când i-am cerut veşti, singur şi cu o tovărăşie îngrozitoare.

— Omul ăla e nebun, spunea. O să vezi că vara asta o să stea la Torino. Măcar de-ar fi în stare s-o ducă cu el la mare.

Dar Corradino spusese că poate nu se duce la mare, şi lucrul ăsta a intrigat-o mult pe soţia mea care o cunoştea pe cea cu care Corradino făcuse cunoştinţă, cu un an înainte, pe Riviera.

— Ce proşti sunteţi voi, bărbaţii, a spus. Cu o fată frumoasă, bogată şi distinsă, cum e Marina, care nu cere decât să fie cucerită, vă pierdeţi capul după cine ştie ce femeiuşcă.

— Care poate că nu există, am obiectat.

În zilele acelea nu ştiam de Cate, şi mă gândeam mai ales la Ernesta pe care, totuşi, cunoscându-l bine pe Corradino, n-o credeam în stare să-i tulbure somnul.

— O să vedem, am conchis noi. Numai de nu şi-ar sacrifica concediul, că e genul.

I-am pus la cutie o ilustrată semnată de toţi, şi ne gândeam la cu totul altceva, la excursiile noastre, când mi-a sosit drept răspuns o scrisoare. În ea Corradino îmi spunea de la început că nu era un răspuns la ilustrata noastră comună – ba chiar mă ruga să mă dovedesc prietenul lui de încredere şi să nu-l trădez

–, dar că ilustrata îl făcuse să-şi amintească de faptul că avea un prieten; aşa că merita să i se destăinuiască. „În rest, spunea, mă duc mereu la Sangone şi sunt singur ca un câine. Dar lucrul pentru care mă pregăteam, înţelegi, s-a întâmplat. Încep să cred că există Providenţă. Un altul ar spune că e de ajuns să doreşti din tot sufletul ceva, pentru ca acel ceva să se realizeze, dar nu e sărbătoare în fiecare zi şi, dacă am ghicit că trebuie să rămân la Torino aşteptând neprevăzutul – impunându-i să se arate –, există acum o stâncă, multe stânci care îmi barează drumul şi o să-mi crape capul. Mai mult nu pot să spun. Trec printr-o încurcătură neverosimilă. Mi se pare totuşi că viaţa îmi furnizează o ocazie unică prin care să devin un altul – ştii cum. Am în cap despre acest lucru idei foarte clare. Până ieri nenorocirea mea era că nu ştiam să ies din mine însumi, din cercul meu natural. Dacă toţi ar înţelege ceea ce am înţeles eu – azi-dimineaţă plângeam de furie –, ce este condamnarea asta la idealitate, la predestinare, prin care în copilul de şase ani sunt deja gravate toate impulsurile şi capacităţile şi valoarea pe care o să le aibă bărbatul la treizeci de ani, nimeni n-ar mai îndrăzni, niciodată, să se gândească la trecut, şi s-ar inventa un detergent pentru spălarea memoriei. În viaţa de fiecare zi omul crede că este altfel, crede că experienţa îl schimbă, se simte vesel şi sigur de el, dar gândeşte-te că vine o criză, că ar putea primi un brânci sau un şut în fund, şi viaţa i-ar cere: «Curaj, hotărăşte-te», şi el ar proceda în mod infailibil cum a procedat şi în trecut: o s-o şteargă, dacă e laş, o să reziste, dacă e curajos. Pare o prostie, dar nu e. Şi pentru că nu e vorba doar de a fugi sau de a rezista, lucrurile sunt mult mai complicate. E vorba că trebuie să înţelegi, să cântăreşti, să apreciezi, că e o chestiune de gust, şi gusturile, după cum se ştie, nu se schimbă. Cui îi e frică de întuneric, o să-i mai fie frică de întuneric.

Acum sunt în măsură să fac lucruri pe care nu le-aş fi făcut niciodată. În acest sens viaţa m-a ajutat – nu spun mai mult. Aş putea face şi un lucru care să nu aibă nici o legătură adevărată cu tot ce mi se întâmplă; s-o iau de la capăt. Vezi că merita să rămân la Torino.“

„P. S. Dacă sunt atât de vesel, să nu crezi că nu am trecut şi nu trec prin momente grele. Dar dacă ţi-aş spune care, n-ai

înţelege. Îmi dau seama, o dată mai mult, că toate se întâmplă ca la război: e de nedescris.“

Am considerat că scrisoarea e inofensivă şi, natural, a văzut-o şi soţia mea. A spus că nu înţelegea nimic din ea. Eu ezitam, dar până la urmă i-am arătat-o şi lui Giusti, care ne-a promis că n-o să vorbească despre ea. Giusti a zâmbit citind-o, şi a comentat că ceva de felul acesta îi spusese şi lui.

— Nu m-aş mira dacă ar fi deja tată, a spus în cele din urmă.

Atunci i-am telegrafiat lui Corradino: „Aşteptăm lămuriri. Noi, bine“. Nu-mi făcea plăcere să-l pisez, dar Giusti a spus atâtea, încât am scris eu însumi telegrama.

Cate nu era pentru Corradino mai mult decât o vagă amintire. Se cunoscuseră când el era student, pentru că o prietenă de-a lui Cate se plimba cu barca împreună cu colegul acela mai vârstnic al lui Corradino, şi într-o zi făcuseră o plimbare la ţară, cu vin şi fonograf şi se distraseră de minune. Timp de câteva luni, în anul acela, Corradino şi cu funcţionăraşa care era Cate continuaseră să se vadă cu încăpăţânare – Corradino se înfuria pentru că voia să aibă şi el o prietenă ca şi ceilalţi –, Cate îl mulţumise o dată, de două ori, dar Corradino a fost cel care s-a săturat primul, şi n-o mai căutase niciodată. Mi-a vorbit despre asta câţiva ani după aceea, cu o remuşcare ciudată, spunând că fusese o prostie, un amestec de furie şi de animalitate, lucruri care se fac, dar n-ar trebui făcute.

Şi acum se întâlniseră. Corradino spune că totul se întâmplă pentru că dorim, dar cum ar fi putut să dorească acea întâlnire el care în seara aceea s-a lăsat moale ca un mort în mâinile lui Giusti şi s-a dus cu el unde nu se ducea niciodată, nu înţeleg.

Se plimbau şi discuţia lâncezea. Atunci Giusti i-a propus o sală de dans, ca să-şi sfârşească seara.

— Dar nu eşti obosit? l-a întrebat Corradino râzând.

Ideea de a se duce la dans nu-i mai venise de ani de zile.

— De ce nu faci o croazieră? l-a întrebat Giusti. Treizeci de ani e vârsta cea mai potrivită.

Se plimbau prin întunericul unui bulevard şi Corradino a reuşit destul de uşor să mormăie, cu mai multă seriozitate decât

avea în glas, că o călătorie este mai distractivă dacă ţi se povesteşte, decât s-o faci.

— Tu eşti mereu acelaşi, i-a spus Giusti, unde te duci anul acesta, la Camogli?

Au intrat la Teatrul de varietăţi din parc. Aici Giusti putea dansa şi Corradino să se uite la spectacol şi să bea bere. Măsuţele erau aşezate în jurul unei piste de ciment goale şi, în fund, deasupra orchestrei, se deschidea o scenă pe care ieşea în acel moment o cântăreaţă. În timp ce căutau un loc şi se aşezau, cântăreaţa scosese ultimul strigăt şi se înclina în ropotul de aplauze. Corradino a zâmbit încurcat.

— Ştiai că era aşa de elegant?

— Nu vin niciodată aici.

Seara trecea monotonă. Între un număr şi altul cortina roşie-sângerie se lăsa, şi orchestra chema perechile pe pista de dans. Giusti a pornit numaidecât în căutarea unei dansatoare şi Corradino a strigat după el că n-avea s-o găsească. Dar, după puţin timp, trebuie s-o fi găsit fiindcă nu s-a întors, şi în încurcătura de picioare care dansau Corradino a zărit o pereche de pantaloni albi care i s-au părut ai lui Giusti. S-au prezentat câteva numere fără ca celălalt să se arate şi Corradino a stat pierdut pe gânduri, uitându-se distrat la cântăreţe, încercând să se lase prins de puţina muzică şi de agitaţia care umplea noaptea din parc. În sfârşit, fiindcă se tot dansa, a văzut fulgerând peste un umăr gol ochii şi un gest al lui Giusti.

Au venit la măsuţă, el şi femeia. Corradino îşi vârâse în cap că e de prisos şi abia s-a uitat la „dama“ prietenului – avea umerii acoperiţi doar pe jumătate: în vârtejul dansului trebuie să-i fi alunecat o bretea. Giusti le-a făcut cunoştinţă şi l-a chemat pe chelner. Femeia i-a întins o mână, o mână umedă de transpiraţie; Corradino a zâmbit.

— Fără mofturi, dar nu dansez, a spus imediat.

Fata l-a privit surprinsă. Giusti i-a spus să se aşeze.

S-a ridicat cortina şi asta a salvat discuţia. A apărut o spaniolă, şi Giusti a găsit prilejul să spună glume neobrăzate. Fata asculta cu un aer atent, apoi bătea din palme ca un copil şi îi dădea dreptate lui Giusti, îl apuca de încheietura mâinii, îi râdea în faţă. Putea să aibă douăzeci de ani.

Dansul următor a fost al lor. Fata s-a întors spre Corradino şi i-a zâmbit din complezenţă. Rămas singur, Corradino şi-a rotit privirea peste pistă, peste multele grupuri unde un bărbat, un tânăr, se apleca în faţa unei mese. Uneori femeia era deja în picioare, cu mâinile întinse, şi bărbatul îşi mai făcea încă loc prin mulţime.

Deodată a avut impresia că cineva, de undeva, îl fixa. S-a întors şi a văzut o mare de capete – un bătrân, umeri de femei, faţa aprinsă a unuia care râdea – nici una din cunoştinţele lui. A încercat un sentiment cam neplăcut şi a căutat o ţigară, căutându-şi un loc mai bun pe scaun, pentru că era sigur că dacă cineva îl privise, acest cineva era o femeie. A căutat cu privirea printre perechi şi nu i-a mai văzut pe cei doi cunoscuţi ai lui. „Cu atât mai bine, gândea el, că proasta aia e cu Giusti.“ Şi-a imaginat scena în care femeia aceea care îl privise ar veni la măsuţa lui să-l invite la dans. De la o femeie te aştepţi la orice. Uitându-se din nou la măsuţele de lângă el, a observat că pe peretele din penumbră era o oglindă lungă şi poate că strălfulgerarea privirii îi fusese trimisă din mijlocul pistei. Se rătăcise în oglindă. Dar s-a gândit totuşi că muzica fusese cea care-i sugerase ideea cu femeia.

A ascultat melodia, închizând ochii ca să prindă senzaţia pierdută. N-a văzut nimic. Ritmul reda, printr-un zgomot banal, pulsaţia sângelui. Au urmat aplauze răzleţe.

Când au revenit cei doi, Corradino a propus să ia câte un lichior şi, sub privirile amuzate ale lui Giusti, a început să vorbească plin de vioiciune cu fata. Aceasta nu voia mai mult decât să glumească şi i-a ţinut piept, bătăioasă. Au spus multe prostii. Orchestra cânta.

— Ne permiţi să dansăm?

Corradino se ridicase şi se uita la Giusti.

— Bineînţeles.

S-a ridicat şi fata.

S-au îmbrăţişat şi s-au dus. Când au ajuns în mijlocul pistei, Corradino i-a spus:

— Ne ducem să bem ceva?

S-au dus, râzând ca de o mică aventură. Fata a cerut o băutură răcoritoare cu mentă. Corradino a luat un lichior. În

picioare, în faţa tejghelei fata a jurat că nu-l privise ea în oglindă. Corradino a îmbrăţişat-o din nou şi a dus-o pe pistă în ultimele tururi, strângând-o lângă el, răsucindu-se cu măiestrie la dreapta şi la stânga. Când muzica a tăcut, fata a făcut un gest de parcă ar fi vrut să-şi tragă sufletul, apăsându-şi mâna pe stomac, roşie şi râzând.

— Să ne întoarcem, a spus Corradino.

Nu s-a mai atins de ea în tot restul serii. I-a lăsat să se ducă şi să se întoarcă, i-a lăsat să-şi vorbească la ureche; la un moment dat, când fata i-a vorbit provocator, s-a prefăcut că nu înţelege. Când Giusti i-a spus:

— Scuză-ne, noi ne ducem, a dat din cap fără să vorbească.

S-a ridicat din nou cortina. S-a făcut linişte pentru o clipă, apoi a apărut un scamator japonez. Corradino a privit cu atenţie primele gesturi, mânecile largi înflorate care fluturau. Din când în când se aplauda. S-a terminat şi numărul ăsta.

Pe pietrişul care scârţâia, Corradino s-a îndreptat spre ieşire. Muzica începea tocmai atunci şi se formau perechi care-i tăiau drumul. A pornit mai iute pe lângă perete; când a ajuns lângă arbuştii de laur, care alcătuiau fundalul, s-a întors. Iată ochii aceia.

Pentru o clipă Corradino n-a recunoscut-o; a rămas încurcat: s-a gândit că, desigur, Cate era printre arbuşti din întâmplare, sau că nu era Cate de altădată, că nu-l aştepta pe el. Dar mai înainte ca ea să-i spună – Corrado –, îi şi zâmbise şi îi întinsese mâinile. I-a luat mâna cu căldură, exagerând uimirea, dar numai când ea s-a mişcat din loc ca să-l tragă deoparte a fost sigur că era Cate. I-a recunoscut gestul.

Corradino îşi aminteşte că primul lucru de care întrebase a fost dacă ea era femeia din oglindă. Şi trebuie s-o fi întrebat cu o insistenţă tulburătoare pentru că – mi-a spus – Cate a replicat, înveselită, întrebându-l dacă n-avea altceva s-o întrebe în acel moment. Şi aşa nu i-a răspuns la întrebare, dar Corradino suprapusese deja amintirea acelor ochi peste chipul prezent şi ştia foarte bine că ea fusese.

Vorbea cu inflexiuni prietenoase în vocea sinuoasă şi sonoră, încât Corradino nu a mai avut timp să-i fie ruşine de el însuşi, cum ar fi trebuit, când o altă încurcătură – şi mai

presantă – se adăugase, şi anume că se tutuia cu o femeie adultă şi binevoitoare, care îi era aproape necunoscută.

Cate s-a aşezat cu vioiciune pe banca de la intrare, ţinându-l mereu pe Corradino de mână, punându-şi unul peste altul picioarele ei cu ciorapi fini. Avea unghiile şi buzele de un roşu aprins şi o jachetă, aproape masculină peste şemizeta montantă: o ţinută de voiaj fără îndoială. Din Cate cea de altădată nu rămâneau decât ochii şi părul. Corradino i-a căutat pe chip urma anilor, dar n-a văzut decât îmbujorarea bunei-dispoziţii.

Ştiam că Giusti îi telefonase a doua zi, şi ştiam şi ce îi răspunsese lui Giusti.

— Du-te naibii, i-a retezat-o scurt, când celălalt începuse să-l ia pe departe.

„Scuză-mă că ieri te-am părăsit“, voia să spună Giusti, care se încăpăţâna să fie delicat, dar a spus în schimb:

— Ce-ţi veni?

Corradino, care aştepta cu totul alt telefon, a spus că nu ştia încă ce va face seara, şi din ziua aceea a devenit evaziv, chipul lui a căpătat aerul acela tensionat, pe care Giusti ni l-a descris mai apoi.

Cate era într-adevăr o necunoscută. Corradino nici nu avusese timp măcar să se simtă stânjenit, pentru că ea îl uluise numaidecât, povestindu-i, volubilă, că era actriţă de varietăţi şi că se întorcea de la Napoli: venise la Torino ca să se odihnească, şi se află în Parc pentru că asta era lumea ei, o lume de delincvenţi, dar cu frumuseţea ei, şi l-a întrebat, aşa dintr-odată, dacă nu era însurat. A spus chiar aşa: însurat. Corradino i-a dat un răspuns întortocheat, surprins că povesteşte lucruri pe care nu le spunea de obicei, că simţea că îmbătrâneşte şi că nu se gândea să se căsătorească, dar că nu regreta vârsta de douăzeci de ani. Se uita pe sub gene la vârfurile pantofilor lui Cate, trăgând cu urechea la orchestra de dincolo de gardul viu.

— Te-ai schimbat mult, a spus în cele din urmă.

— Ce e asta, un compliment? a replicat Cate, cu o jumătate de zâmbet.

Că era alta – o femeie – se înţelegea dintr-un răspuns ca ăsta. Zâmbeau amândoi fără să se privească. Corradino nu ştia dacă

îşi zâmbea lui însuşi, încurcăturii sale, sau ingenuităţii lui. Nu mai era Cate, cea care se plimbase cu el de braţ, umilă şi tăcută, Cate care ascundea în poşetă un puf de pudră consumat şi o batistuţă murdară. Până şi vocea i se schimbase: avea izbucniri, avea o sinceritate energică, o promptitudine agresivă, care amintea oarecum de scenă.

— Chiar credeam că te-ai căsătorit, a şoptit Cate.

— Ştii că nu sunt eu genul ăla, a spus Corradino.

În vreme ce stăteau aşezaţi – orchestra cânta mereu şi cântăreţele ţipau – au trecut câţiva indivizi prin faţa lor, oameni care veneau şi plecau, o femeie oxigenată şi bine făcută, şi o salutau pe Cate, unii spunându-i câte ceva, alţii făcându-i un semn. Cate răspundea tuturor cu vioiciune.

— Ştii ceva, i-a spus ridicându-se, să plecăm din drumul ăstora. Eşti singur în seara asta?

Atunci au plecat să se plimbe la braţ, şi din vocea lui Cate se înţelegea că era un gest spontan, de prietenie, nu un drept pe care ea credea că l-ar fi avut. Lui Corradino îi stătea pe buze o justificare, o aluzie ca din întâmplare la trecut: s-o audă vorbind despre vremea aceea fără ranchiună, ba chiar în glumă, şi să râdă împreună de ea. Dar în semiîntunericul dintre copaci, unde mugetul de la dig acoperea orchestra, Cate a reînceput să-i povestească despre meseria ei, despre pieţe, despre rivalităţi. Fusese până şi în colonie. Tripoli era un oraş magnific!

— Am fost o proastă că n-am rămas acolo, spunea. E o eleganţă pe care voi nici măcar n-o visaţi. Cheltuiesc mai mult decât alţii. Seara, cafenelele, teatrele, sunt o sărbătoare. Aici varietăţile sunt o înmormântare.

— Ai făcut carieră, deci, a spus Corradino.

— Mă menţin, a spus Cate, strângându-i braţul. Ce viaţă urâtă, dragul meu. De-ai şti prin câte am trecut. Dacă nu era mama, nu reuşeam.

Şi a povestit, vorbind mai încet, că maică-sa murise, c-o omorâse taică-su, atât de mult le maltrata pe amândouă. La început, când a cântat, venise la teatru să-i strige să înceteze cu cântatul: o făcuse să piardă contractele.

— Şi chiar ştii să cânţi? a glumit Corradino.

Cate i-a smucit cu putere braţul.

— Ai rămas acelaşi, a exclamat îmbufnată. Nu vrei să mă crezi…

— Dar cum ai făcut?

— Am studiat, am găsit pe cineva care să mă ajute. M-a ajutat şi mama. Tu nu m-ai fi ajutat?

Cate se oprise, întinzând mâna şi ţinându-l pe Corradino ca să-l privească drept în faţă. Corradino a zâmbit:

— Şi tu ce faci? Tot mai studiezi? l-a întrebat Cate, începând să se plimbe.

Era noaptea târziu când Corradino, aprinzând un chibrit, s-a uitat la ceas. Au hotărât să ia un taxi. În timpul drumului, ca să rupă tăcerea, Corradino a întrebat-o dacă avea s-o mai vadă. A întrebat-o fără intenţie, aproape fără să vrea, ca să-i facă plăcere lui Cate şi să repare, într-un fel, grosolănia din anii trecuţi.

— Telefonează-mi, i-a spus, eu la Parc nu mă duc niciodată.

I s-a părut că ea aştepta invitaţia lui, că era fericită din cauza asta, pentru că i-a strâns mâna şi i-a şoptit „Dragul meu“ la ureche. Corradino ar fi îmbrăţişat-o pe neaşteptate, dar taxiul a încetinit şi Cate spunea:

— Am ajuns.

Întorcându-se acasă, în noaptea aceea, Corradino s-a gândit la prietena lui Giusti şi şi-a spus că fiecare îşi are aventura pe care o merită. Acum era bucuros că nu încercase s-o îmbrăţişeze pe Cate, nu pentru că se temea c-o să-l respingă, ci pentru că tot ce se întâmplase în seara aceea se desfăşurase sub semnul francheţii şi al încrederii, care erau cu atât mai extraordinare dacă te gândeai la trecut.

Mai zâmbea şi dimineaţa, când s-a trezit. Dar apoi, telefonul lui Giusti – Giusti nu telefona niciodată, tocmai în ziua aceea i-a trecut prin cap s-o facă –, şi, în compensaţie, tăcerea lui Cate l-au indispus într-atât încât n-a mai avut poftă să se ducă la Sangone. Un salut de la Cate, chiar şi numai la telefon, ar fi însemnat mult în dimineaţa aceea. „Cum de nu înţelege caraghioasa aia?“, s-a gândit. Şi aşa a venit seara şi i-a lipsit Giusti, i-a lipsit Cate, i-au lipsit toţi. Putea să se ducă la Parc, ar

fi găsit-o acolo pe Cate, dar s-a ţinut tare. „Nu, să vină să mă caute“, şi s-a vârât într-un cinematograf.

Cu Giusti s-a văzut a doua zi, atunci când au vorbit despre iniţiativa amoroasă. Giusti a fost cel care, cu raţionamentele sale, i-a băgat în cap lui Corradino posibilitatea de a încerca din nou cu Cate, acum când era o expertă în ale vieţii. Corradino recunoaşte că ideea din acea seară s-a născut puţin din ciuda, din neplăcerea pe care i le provocau glumele lui Giusti. Dar chiar în aceeaşi noapte, întorcându-se acasă, s-a gândit că cea care nu încetase de fapt să-l iubească era Cate, şi s-a culcat satisfăcut. A doua zi, tăcerea telefonului i-a îngheţat mulţumirea de pe chip, şi ziua trandafirie pe care o sperase a început ca de obicei, neliniştitoare. Dar Corradino s-a dus la Sangone şi aici, proaspăt şi bronzat, uitându-se la sălciile lui, şi-a regăsit plăcerea. S-a gândit la Camogli şi la destinul lui şi s-a întrebat ce făcea în acel moment Marina. La gândul acesta zâmbise de-a binelea. Începea să înţeleagă că ceva se întâmplase, că aşteptarea lui din acele zile era satisfăcută: odată cu întâlnirea cu Cate, trecutul a reapărut şi totul avea o justificare: viaţa era plină de lucruri plăcute, era de ajuns să le laşi să se întâmple. S-a simţit în sfârşit liber, liber şi solitar – era tocmai ceea ce voise întotdeauna.

Dar Cate nu telefona. O dată pe săptămână Corradino făcea serviciu de noapte, şi în noaptea aceea a întârziat până în zori pentru că îi plăcea să se întoarcă acasă dimineaţa pe străzile pustii. A hoinărit cât timp nu era cald şi, la intrarea de sub un portic, s-a întâlnit pe neaşteptate cu Cate.

— Bună, şi-au spus râzând.

În aceeaşi şemizetă albastră cu croi înalt Cate era cu adevărat o femeie frumoasă. Arăta de douăzeci şi opt de ani şi părea mai înaltă, mai mare. Avea mai ales un fel de a zâmbi sculptat, pe care machiajul îl accentua. Căuta nişte ciorapi şi Corradino a însoţit-o.

Râdea cu plăcere şi Corradino, obosit de veghe, nu avea putere să reziste, şi vrând nevrând o acompania. Nu s-au luat de braţ.

Şi cum discuţia lor nu avea nici un scop, Corradino şi-a dat seama că nu ştie ce să-i spună şi a fost bucuros de asta: le

compara în minte pe Marina şi pe Cate, şi zâmbea. „Orice s-ar spune, e clar că suntem străini“, gândea. În faţa raionului de ciorapi, Cate a cerut să i se deschidă un pachet şi i-a întins un ciorap pe mână.

— Îţi place? l-a întrebat.

Ieşind, Corradino a luat-o instinctiv de braţ. Au făcut câţiva paşi împreună, apoi chiar el s-a desprins. Cate s-a uitat la el încurcată, apoi l-a întrebat de ce n-a mai venit pe la Parc. Din acel moment discuţia lor a devenit stingherită, şi Corradino a spus multe lucruri privindu-şi vârful pantofilor. A spus că de fapt o aşteptase, dar că la Parc nu voia să se ducă pentru că nu-i plăceau oamenii aceia, şi era treaba lor dacă se distrau, dar el n-avea chef de distracţii.

Dar cum îşi petrecea serile? l-a întrebat Cate.

— În seara trecută, de exemplu, am muncit până dimineaţa.

Atunci Cate a zâmbit – un zâmbet de neîncredere, neaşteptat – şi l-a întrebat dacă nu are o prietenă.

— Nu, a răspuns Corradino.

Cate nu s-a mirat, a continuat să zâmbească şi Corradino susţine că în acel moment a înţeles că era judecat. N-a vorbit, ezitând dacă să se arate stăpân pe sine sau indiferent. Dar – spune el – în clipa aceea Cate a hotărât, şi poate a fost un bine, destinul amândurora.

L-a întrebat unde locuia şi a acceptat să-l însoţească acasă. În timpul drumului discuţia s-a purtat asupra profesiunilor lor, şi Corradino s-a lăudat mult cu înlesnirile şi viitorul muncii sale. A spus că de fapt erau colegi: amândoi lucrau pentru un public.

— E plăcut să te poţi întreţine singur, a observat Cate.

Proprietăreasa casei închidea ochii când Corradino aducea o femeie. A auzit cum treceau pe hol şi s-a mulţumit să scoată doar capul din bucătărie; în schimb nu-i făcuse încă patul din ziua trecută. Corradino a închis uşa, supărat, şi a rugat-o pe Cate să-l scuze. A întins cuvertura peste pijama şi peste cearşaf, care erau îngrămădite, şi a tras perdelele la fereastră. În odaie s-a lăsat o penumbră plăcută, tolerabilă.

Corradino îşi va aminti mereu de lumina aceea liniştită. Cate se aşezase în fotoliu picior peste picior şi cu mâinile pe

rezemătoare. „Acum câteva zile acolo stătea Ernesta“, s-a gândit Corradino, şi iat-o pe Cate cum îl privea ca Ernesta – cu ochii umezi, meditativi – de parcă cuvintele pe care le schimbaseră, urcând scările şi râzând, ar fi fost excluse din odaia aceea, ar fi aparţinut lumii de afară, vacarmului de pe stradă.

Discutau despre cum or să se plimbe cu barca şi Cate fuma o ţigară. Era ca o discuţie normală. Corradino spunea că nu mai fusese cu barca, şi Cate, suflând fumul ţigării, asculta serioasă, de parcă aşa ar fi trebuit.

— Stau la soare, asta este.

Cate tăcea. Urcând scările, spusese:

— Vin să fumez o ţigară cu tine, şi acum ţigara era pe sfârşite şi nu se întâmpla nimic, Corradino se gândea revoltat la singurătatea iminentă şi ranchiuna împotriva lui Cate a crescut. Atunci şi-a făcut curaj şi a întrebat-o dacă nu se mai plimbase nici ea cu barca. A întrebat-o prin fum, aproape fără s-o privească.

— Ţi-ar fi plăcut să mă întorc?

— Nu spuneam cu mine, a bâlbâit Corradino.

Cate a zâmbit atunci, un zâmbet atât de ambiguu, încât Corradino n-a putut să-şi ia ochii de la ea. „A venit să se răzbune – s-a gândit cu disperare –, pentru asta a venit.“

— Corradino, ai rămas acelaşi. E de la sine înţeles că m-am mai plimbat cu barca. Dar tu, în anii ăştia, te-ai gândit măcar o dată la mine?

Corradino a încuviinţat din cap, fără să-şi ia ochii de la ea. Zâmbetul lui Cate s-a subţiat, ştergându-se încetul cu încetul, fără ostilitate.

Cate s-a ridicat şi s-a dus să pună chiştocul pe masa de lângă Corradino. Corradino era gata s-o îmbrăţişeze, dar deodată Cate şi-a întors faţa, chiar sub ochii lui, aprinsă. Deşi tulburată, Cate îl cerceta, cu o privire grijulie şi serioasă, ca atunci când consolezi un copil.

— Îmi place camera ta, i-a spus. Stai de mult aici?

Corradino a bâlbâit un răspuns, iar Cate era deja lângă fereastră. A îndepărtat perdeaua iar s-a uitat în stradă. Corradino nu s-a mişcat: era ridicol să fugă după ea.

Cate s-a întors veselă spre el.

— Ai un coafor chiar în faţa porţii. Prietenele tale o fi mulţumite. Nu voiam să urc, scuză-mă. Dar sunt curioasă.

Corradino o luase de mână. Cate l-a lăsat să-i sărute palma – erau ciudate unghiile ei date cu lac – şi a spus în zeflemea:

— Nu sunt deloc o doamnă. Şi apoi a izbucnit: Am făcut rău că am urcat.

Corradino o ţinea de mână şi nu putea nici să glumească, nici să fie serios.

— Nu, n-ai făcut rău, a şoptit.

— O spun pentru tine, a răspuns Cate.

A întrebat-o dacă ar putea măcar s-o revadă.

— Azi? Cate s-a gândit un moment. În parcul piaţetei de lângă casa mea. Ai trecut pe acolo acum câteva nopţi. Pe la patru, e bine?

Cate n-a voit să iasă cu el; a fugit imediat şi l-a lăsat pe hol. Corradino a aşteptat puţină vreme în întuneric, în spatele uşii, ca paşii aceia să se stingă pe scară, apoi a ieşit pe furiş, pentru ca proprietăreasa să nu înţeleagă. Nu se mai simţea în stare să-şi petreacă restul dimineţii închis în casă.

Era ridicol să fugă după ea, dar la parc s-a dus. Oricum începea serviciul la şase: totul în ziua aceea uneltea împotriva lui. S-a dus acolo spunându-şi: „Oricând pot să dau înapoi“. Spera chiar ca şi Cate să lipsească şi să n-o mai vadă niciodată.

Îşi amintea parcul cu puţină verdeaţă printre case şi o fântână şi o bucată de cer. L-a zărit din colţ – plin de soare, de praf şi de ţipete. A văzul copii care se jucau, femei şi câteva doici. Corradino a căutat cu ochii fântâna. De după un trunchi, a cercetat fără interes grupurile. Îşi închipuise o întâlnire singuratică, şi copiii care ţipau îl scoteau din sărite mai mult ca de obicei.

Cate l-a văzut: se aşezase pe o bancă la umbră şi tocmai îi scotea haina unui băieţel care a fugit eliberându-se cu o smucitură. Corradino a înaintat prost-dispus; Cate nu era singură: două fete cu aer de slujnice şedeau lângă ea; bine cel puţin că un soldat, sprijinit de un copac, le ţinea de vorbă.

Cate a spus „Bună ziua“ prietenoasă; una dintre slujnice şi-a întors faţa rotundă ca să-l privească. L-a cercetat bine, din cap până-n picioare, apoi a zâmbit cum zâmbea şi Cate, care îi

întindea mâna. Corradino a spus ceva, slujnica îl privea mereu, şi atunci Cate s-a ridicat în picioare şi a spus:

— Te aduce la disperare.

Încă mai avea în mână haina copilului şi şi-a ferit ochii cu ea ca să-l zărească pe copil printre ceilalţi.

Corradino aştepta ca ea să se îndepărteze împreună cu el de bancă, dar a văzut, cu mare neplăcere, cum Cate se aşeza la loc. Atunci şi-a pierdut răbdarea şi a spus, ofensat:

— O, Cate, faci pe doica?

În timp ce vorbeau, a fixat-o pe slujnicuţă atât de insistent, încât aceasta a renunţat şi s-a întors, ostentativ, spre soldatul ei.

Cate spunea:

— Fac pe mama.

— Cine e băiatul acela?

— Fiul meu.

Corradino s-a dat un pas îndărăt. A văzut o fulgerare, o jenă în ochii lui Cate care impuneau tăcere. Slujnicuţa nu-şi mai întorsese capul.

Când în sfârşit cele două fete s-au dus să-şi caute mormolocii şi soldatul se îndepărtase, Corradino s-a aşezat pe bancă şi i-a cerut lui Cate să-i explice.

— Ţi-am spus că e fiul meu, şi, când plec în călătorie, îl las surorii mele. E căsătorită şi locuieşte la etajul trei.

— Dar tu nu eşti căsătorită, a bâlbâit Corradino,

— Ei, şi? a spus simplu Cate. Nu poţi avea un copil dacă nu eşti căsătorită? Se întâmplă, nu?

Corradino spune că ea vorbea fără să se schimbe la faţă şi că se arăta puţin ofensată. Spune că atunci când a întrebat-o de ce nu-i spusese de la început, Cate a răspuns că mai întâi voia să ştie dacă nu-i făcea plăcere.

— De ce, acum ştii că nu-mi face plăcere? a întrebat-o Corradino.

— Trebuia să-ţi spun azi-dimineaţă, a replicat Cate, şi l-a privit drept în faţă. Am înţeles azi-dimineaţă că trebuia să-ţi spun.

Pe moment Corradino n-a ştiut să răspundă, dar apoi a început din nou s-o întrebe dacă acum ştia că nu-i face plăcere. Se purta de parcă s-ar fi jucat cu ea de-a v-aţi ascunselea, şi Cate

a scos-o la capăt răspunzând că ei erau prieteni şi trebuia să se înţeleagă. Dino – băiatul ei – a venit în fugă, răscolind pietrele de pe jos.

Cate l-a reţinut şi i-a aranjat părul, a vrut să-i pună hăinuţa pentru că se înfierbântase şi i-a spus să zică bună ziua.

— Câţi ani ai? l-a întrebat Corradino.

— Şase şi jumătate, a răspuns Dino cu o voce clară, gâfâind. Merg pe şapte.

Cate l-a întrebat cu cine se juca. Dino a spus nişte nume, a arătat nişte balcoane din bloc, a vorbit de nişte clase.

— Mergi la şcoală? l-a întrebat Corradino.

— Păi, dacă vrea să fie inginer, a spus Cate, trebuie să înveţe.

— Vrei să te faci inginer? l-a întrebat Corradino.

Da-ul răspunsului a ajuns împreună cu scrâşnetul pietrelor. Dino era deja departe.

— E nemaipomenit de stricător, a spus Cate.

Au tăcut puţin, în timp ce ea îşi aranja ceva în poşetă, fără să se uite la el.

— E un băiat foarte frumos, a spus Corradino privindu-i cu atenţie mâinile care chinuiau poşeta.

Şi-a amintit unghiile roşii în părul zbârlit al copilului şi i-a fost ruşine că s-a gândit în dimineaţa aceea s-o seducă.

— Eşti grozavă, Cate. Şi trăieşti cu tatăl lui? Măcar atâta pot să ştiu?

— L-am crescut eu şi cu mama, a replicat Cate, ridicându-se deodată în picioare, roşie şi orgolioasă. Nu mai am altceva de spus.

A doua zi a venit o ilustrată de la Camogli, pe care, printre multe semnături, era şi numele Marinei. Semnaseră şi tatăl şi mama şi Corradino a privit îndelung numele acelea. „Aştia s-au adunat într-un consiliu“, a gândit batjocoritor, şi a ieşit privind chiorâş telefonul, de teamă c-ar putea să sune. În dimineaţa aceea voia să fie singur.

N-a mai avut timp să se ducă la Sangone şi a preferat să se ducă la cârciumă, dar în momentul în care voia să intre, a şovăit şi a hotărât să se ducă la un restaurant necunoscut. Aici, cel puţin, nu erau feţe cunoscute, şi chelnerii făceau plecăciuni şi serviciul era altfel, încât nici Marinei nu i-ar fi displăcut.

Masa l-a costat dublu, dar o viaţă solitară ca a lui costa întotdeauna prea puţin. „N-am întreţinut niciodată copii, gândea în ziua aceea, n-am ştiut să mă leg de nimeni. Asta e firea mea. Am cunoscut femei şi le-am părăsit. Mâine, dacă Marina mi-ar ceda, aş părăsi-o şi pe ea.“

Toată ziua aceea a petrecut-o prost-dispus, şi noaptea s-a văzut cu Giusti. N-a îndrăznit să-i propună să se ducă la Varietăţi şi a ascultat toată seara pălăvrăgeala lui Giusti, care i-a observat faţa încruntată şi a încercat să-l distreze. La un moment dat s-au certat şi Corradino i-a spus că experienţa ne ajută să învăţăm nu ceea ce trebuie să facem, ci ceea ce vom face inevitabil, dat fiind că un bărbat, oricât ar fi de descurcăreţ, e ca un pod care are o anumită rezistenţă ce nu poate fi depăşită. Trece un camion care cântăreşte mai mult şi podul se prăbuşeşte.

— Ei bine, asta-i frumuseţea, a spus Giusti, fiecare îşi face astfel socotelile dinainte.

Corradino, care se însufleţise vorbind, n-a mers mai departe cu confesiunea, încât să-l întrebe ce socoteli poate să-şi facă cel care şi-a dat seama că nu poate suporta nici un greier şi toată ziua scârţâie. Dar Giusti îl văzuse însufleţindu-se şi a fost satisfăcut, şi a început să spună că fiind vorba de femei – doar despre femei vorbim, nu? –, podul trebuiau să-l facă ele. În acest moment au început să glumească şi discuţia s-a stins. Asta era tovărăşia celor doi. Corradino spune că simţea adesea nevoia să se descarce faţă de mine, şi că atunci, la sfârşitul lui iulie, când Giusti a plecat, a simţit o uşurare. De data asta a rămas chiar singur, şi s-a complăcut oarecum în această situaţie: aşa era el făcut. A început din nou să se scalde la sălcii.

— Vezi, mi-a precizat anul următor, în acel iulie aşteptam ceva, şi când aştepţi ceva, acel ceva se întâmplă. Dar ca să intru în starea asta mă izolam, mă duceam dimineaţa la Sangone ca să mă caut pe mine însumi, în apă şi în bătaia soarelui. Cine caută găseşte. Şi ce puteam găsi eu printre sălciile alea, gol şi privindu-mi ombilicul şi membrul, ca şi când aş fi avut menirea să fac un copil? Regăseam o fiinţă ridicolă şi depăşită – pe mine însumi – şi cu Cate în minte, pentru că mă gândeam mai mult la Cate decât la Marina, mă uram din ce în ce mai mult, ieşeau la

suprafaţă toate păcatele mele, descopeream – asta e problema! – că eu pe oameni, în special pe femei, i-am tratat întotdeauna la fel: i-am cunoscut şi i-am părăsit. Cu nimeni n-am avut o viaţă în comun, nici nu mi-am asumat responsabilităţile ei. Nu sunt prietenul nimănui, nici măcar al tău.

Corradino revine adesea la povestea asta cu prietenia, mi-a explicat-o de mai multe ori, şi susţine că nu este cu adevărat prietenul meu pentru că era gelos pe soţia mea. Aşa cum spunea el, îi era necaz că în acele zile Cate nu telefona: pentru că asta însemna că are ceva mai bun, chiar dacă acest mai bun era numai cel mic.

— Şi bagă de seamă, mi-a spus el, că aş fi putut să mă duc la Parc.

Un alt lucru care îl supăra era îndoiala că şi în trecut, când el o violase şi o umilise, Cate ar fi putut să-l judece cu acel zâmbet ambiguu. El suferea cu adevărat pentru asta, fiindcă bănuiala îl atingea unde îl durea mai mult.

Pe la începutul lui august s-a hotărât să se ducă la Camogli şi a cerut concediu. Dacă ar fi putut, ar fi şters-o chiar în ziua aceea, dar cei de la birou i-au adus la cunoştinţă că lipseau toţi şi trebuia să aştepte o săptămână.

Corradino a zâmbit şi a bombănit: „Cu atât mai rău pentru Marina“.

A doua zi a plimbat-o pe Cate cu barca, după ce au hotărât totul pe neaşteptate, la telefon. Cu o seară înainte se dusese la Parc, unde o găsise foarte machiată şi cu o pălărie nouă. De data asta, ducându-se s-o întâmpine, Corradino i-a văzut, în răsfrângerea luminoasă de pe scenă, chipul profesional, trăsăturile acelea consumate şi prea accentuate care aminteau de lumini false şi de viaţa de noapte. Cate fusese cea dintotdeauna, şi îi dăduse mâna şi-i vorbise confidenţial, dar Corradino încercase s-o privească aşa, ca şi cum n-ar mai fi văzut-o niciodată, şi căutase să se convingă că asta era Cate cea adevărată. Ar fi reuşit dacă ar fi dansat cu ea („Un tur, cu tine, Corrado, pot să-l fac“), dacă la măsuţă n-ar mai fi fost şi alţii – cei care năvălesc peste tine şi care la Parc se simt ca acasă şi nu te lasă să vorbeşti decât ceea ce vorbeau ei. Oameni de la varietăţi care o tutuiau pe Cate. Numai în timpul acelui tur

Corradino a putut să-i smulgă promisiunea că o să-i telefoneze a doua zi. Şi de telefonat, telefonase, şi hotărâse ea însăşi:

— Să ne plimbăm cu barca.

Corradino ştia că propunerea lui Cate e nevinovată, dar neplăcerea care l-a însoţit tot timpul drumului nu venea de aici. Au coborât la debarcader nu ţinându-se la braţ – Corradino i-a sprijinit cotul cu mâna – şi au sărit râzând şi împiedicându-se în barcă. Corradino a prins-o, era gata să cadă, s-au aşezat. Cate râdea – râdea ca toate femeile în astfel de ocazii – şi îşi strângea fusta deasupra genunchilor. În gestul acesta şi pe faţa încântată cu dinţii descoperiţi, Corradino a revăzut inconştienţa trecutului, când erau copii, şi a înţeles că prietena lui voia să se plimbe cu barca din capriciul de a regăsi, şi de a privi comparativ cu prezentul, zilele ei de altădată.

Apoi Cate îşi revenise. Corradino s-a dezbrăcat până la brâu arătându-şi bronzul pielii şi a început să vâslească. Au alunecat pe lângă mal în verdele fraged al parcului Valentino.

— De ce nu-l aduci cu tine, în Parc, pe fiul tău? a spus dintr-odată Corradino strângând din dinţi.

Dar Cate n-a sesizat veninul din glasul lui; clipea cu ochii pe jumătate închişi în soarele din faţa ei, bucurându-se. Acum, că-şi dăduse jos pălăria, buzele şi gâtul descoperit nu mai erau atât de tinere şi trădau zbuciumul vieţii de noapte.

Ca răspuns la întrebare, Cate i-a spus că pentru moment Dino stătea la sora ei; copilul nu avea vârsta ca să înţeleagă că teatrul de varietăţi e o meserie ca oricare alta. Poate, peste câţiva ani, dacă ea o să se aranjeze, avea să-l ducă cu ea în turneu, dar oricum trebuia să înveţe, şi ca să înveţe nu trebuia să se ocupe de altceva.

— Mă gândesc mereu la asta, a spus. Nu vreau ca atunci când o să fie mare să-mi poată reproşa că nu m-am îngrijit de el.

Corradino a tăcut, aplecându-se şi încrucişând vâslele.

— Dar ai mijloacele necesare ca să-l creşti? a spus deodată.

Cate a răspuns, zâmbind, că până atunci s-a descurcat întotdeauna.

— În meseria noastră sunt multe canalii, dar sunt şi oameni de treabă. Am pe cineva care mă ajută, a spus.

— Tipul ăla de ieri? a bombănit Corradino. Ce e? Muzicant?

Cate n-a încetat să zâmbească şi n-a răspuns în cuvinte. Dar în felul în care l-a privit era o reţinere, o insistenţă care te stânjenea.

Începeau să transpire în soare. Corradino a lăsat vâslele şi, aplecându-se deasupra apei, şi-a stropit umerii cu căuşul palmei. Apoi şi-a udat părul.

— Nu ţi-e cald, Cate?

Cate a dat din cap că nu, fără a înceta să se uite la el cu privirea aceea ambiguă. „Uite, şi-a spus Corradino, căutând vâslele pe pipăite, mă examinează, se gândeşte cum eram odinioară; îşi aminteşte prostiile pe care le spuneam.“

— N-ar fi mai simplu dacă l-ar întreţine tatăl lui? a spus ridicând capul în cele din urmă. Ştii măcar cine e tatăl lui?

Cate a dat din umeri; nici măcar jignită nu s-a simţit. Nu-l mai privea fix, ci oarecum pe furiş; cu soarele care-i bătea în faţă nu se vedea dacă roşise.

— Corrado, a spus încet, tu ştii cine e tatăl lui.

Corradino spune că i-au căzut vâslele din mână şi că a simţit cum i se strânge pielea pe el. Cate tot îl mai fixa, cu un zâmbet jenat în ochi şi sub ochii aceia Corradino a găsit putere să se stăpânească, să apuce vâslele şi să-şi tragă sufletul. A gemut:

— Oh, nu, cu un ton care ar fi putu foarte uşor să fie ironic, dar pe care ochii lui Cate l-au obligat să sune pierdut.

Corradino spune că în clipele ce au urmat a simţit mai ales cum i se strânge stomacul, şi ca omul rămas fără memorie nu înceta să se gândească la faptul că de atâtea zile, din seara întâlnirii, sau chiar mai dinainte, presimţise spaima aceea şi ştiuse că pentru el începea ceva inevitabil. Spune că în timp ce asculta şi se bâlbâia, mai vâslea din când în când ca să îndrepte barca, şi Cate se întrerupea cu un râs forţat, care suna ca o apărare, de parcă ar fi vrut să spună că vorbea cu el ca şi cu oricare altul, aşa cum se stă de vorbă numai în doi şi când partenerii glumesc ca să-şi facă curaj. Un lucru – spune – s-a văzut clar, chiar de la început: Cate nu vorbea ca să-l înduioşeze, ca să-l prindă. Avea chiar un ton şovăielnic, de efort, de parcă ar fi ştiut că-i face rău şi ar fi dorit să înceteze, să-l cruţe.

— Abia mă părăsiseşi, spunea. La ce ar fi folosit? Nu ne-am fi simţit bine împreună. Pe atunci eram nebună, dar nu într-atât încât să nu înţeleg că voiai să mă laşi.

Corradino s-a agăţat de acest ton din vocea ei, pentru că a întrezărit în el nu salvarea – la viitor nu a îndrăznit să se gândească –, ci o simplă posibilitate de a nu înnebuni pe loc, o îngăduinţă pe care Cate i-o dădea de a continua să mai fie el însuşi. Spune că a făcut obiecţiile cele mai stupide, şi că între timp se gândea că, întrucât era adevărat, cuvintele lui erau inutile, dar ce poţi să faci când auzi că ţi se spune că ai un fiu, de ani de zile, şi că pe mamă de abia o cunoşti?

— Atenţie, vine o barcă, a spus Cate, şi Corradino a trebuit să apuce din nou vâslele ca să se ferească. Erau patru în barcă – era şi un soldat – şi trecând razant pe lângă ei le-a împins barca cu mâna şi au spus ceva, râzând de Cate.

S-au întors la debarcader, prora s-a lovit tare de mal, încât patroana a început să facă gălăgie, dar Cate şi Corradino n-au stat să asculte. Au ajuns imediat pe bulevard; n-au vorbit. Când şi-au reluat drumul, erau braţ la braţ.

Era evident că acum Cate aştepta ceva de la el. Să înceapă, de exemplu, să-i reproşeze că îndrăznise să înfrunte singură un sacrificiu atât de mare. Corradino a spus că băiatul avea şase ani şi ei nu se vedeau de opt. Cate a scuturat din cap. De şapte.

— Scuză-mă, a spus atunci Corradino, dar e ca şi cum cineva te-ar lovi cu o cărămidă în cap.

Cate i-a strâns mâna şi, cu voce mai potolită, acum că nu se mai priveau în ochi, a început să-i explice că nu-i purta ranchiună, că nu ştia prea bine de ce-i spusese, că nici unul din ei nu aveau vreo vină, sau numai ea, fiindcă fusese o proastă.

— Tot ce s-a întâmplat nu schimbă nimic, Corrado. Aş vrea doar ca tu să mă înţelegi.

Corradino căuta cu greu să-i spună ceva care să-i facă plăcere.

— Cum nu schimbă nimic? a exclamat.

— Rămânem prieteni ca mai înainte, a spus Cate. Nu-ţi fie teamă.

În acel moment cu Corradino s-a petrecut un lucru curios. Pe măsură ce cuvintele lui Cate – dar ar putea jura că i-a spus cu

totul altceva decât ceea ce-şi aminteşte el – confirmau prima impresie, că ea se hotărâse să nu-i ceară nimic, nici s-o ajute, şi, mai ales, nici să se însoare cu ea, că de fapt secretul i-l dezvăluise din slăbiciune şi acum se gândea să plece, strângându-i mâna şi rămânând îndatorată, pe măsură ce lucrul acesta devenea evident, Corradino simţea cum creşte în el o mânie, un sentiment de orgoliu rănit, ca şi când el ar fi fost îndatoratul.

Ideea de-a avea un fiu era monstruoasă – şi să-l aibă în felul acesta, să se încreadă în cuvântul lui Cate era absurd – şi numai gândul că femeile acelea – ea, mama şi sora ei – se purtaseră şase-şapte ani cu copilul acela ca şi când ar fi fost al lor, că îl crescuseră, îngrijiseră, îmbrăcaseră ca şi când el n-ar fi existat, dar între timp, cel puţin Cate, ştiind că era al lui, îl făcea să-i fiarbă sângele.

Retrăgându-şi mâna din cauza agitaţiei, Corradino a spus unicul lucru plăcut din ziua aceea.

— Bine măcar că-mi seamănă.

Şi a scos un suspin. Se simţea supravegheat de ochii lui Cate.

— Nu, a spus Cate, nu mi se pare. Poate când o fi mai mare…

— Înţelegi. Îi pusese numele meu, bombăne Corradino, ori de câte ori vine vorba despre asta. Dar era convinsă că nu-mi seamănă. Probabil că avea dreptate, dar astea sunt lucruri pe care să i le spui unuia care a aflat în acel moment că este tată, şi nu a priceput încă acest lucru?

Forţa lui Cate – spune Corradino – era făcută din nevinovăţie.

Cate nu avea secrete, spunea totul pe faţă, privindu-te drept în ochi şi râzând, ca să-şi facă curaj. Nu-şi bătea capul să-şi ascundă hotărârile, sau vreun sentiment pe care i se părea că-l are. Sau poate făcea aşa numai cu Corradino, pentru că ştia că era modul cel mai sigur de a-l domina şi de a se apăra de el.

— Eşti bun că-mi vorbeşti aşa, i-a spus în părculeţ chiar în aceeaşi zi, dar n-aş putea să-ţi spun cu certitudine că băiatul este fiul tău. Am făcut rău că ţi-am vorbit despre el. Despre lucrurile astea ori afli totul imediat, ori niciodată.

Şi astfel Corradino, venit să-i vadă şi să-l întrebe pe băiat: „Nu ştii cine e tatăl tău?“, a plecat cu impresia că el fusese

sedus, cu şapte ani mai înainte.

Dino se juca cu ceilalţi copii, ca de obicei, şi i-a stat între genunchi numai atât timp cât i-a fost necesar lui Cate să scoată gustarea din geantă. Corradino îl apucase de încheieturile mâinilor şi cu greu l-a putut ţine locului. A simţit forţa cu care se împotriveau braţele lui şi s-a mirat aşa cum te miri de forţa unui căţeluş. Ţipătul ascuţit pe care l-a scos în vreme ce se zbătea i-a străpuns inima; Corradino nu se gândise niciodată că între cei mari şi copii e o luptă deschisă, o neîncredere perpetuă, şi că cei mici nu ştiu asta, dar trăiesc cu tot sufletul într-o altă lume.

Când au rămas singuri, Cate a spus că, de fapt, Dino e ascultător dar că e greu să-i placi, şi anul trecut, ca să nu salute pe cineva, îşi petrecuse o întreagă după-amiază ascuns la capătul scării.

— Şi de tatăl lui nu ştie nimic? a spus Corradino.

Cate a scuturat din cap.

— Nu întreabă?

— Ba da, a întrebat, dar n-am vrut niciodată să-i spun că murise. Pentru moment se mulţumeşte să ştie că nu există.

Atunci Corradino a jucat totul şi a spus, întrerupându-se de mai multe ori, că ea, Cate, trebuia să-l înţeleagă („vorbesc ca o femeie“, s-a gândit), şi să-i lase timp ca să se orienteze, ca să-l cunoască pe Dino, s-o cunoască pe ea, să se convingă că-l iubea pe fiul său, şi că deocamdată îi mulţumea, ba nici nu avea cuvinte ca să-i mulţumească, pentru multele sacrificii pe care trebuie să le fi făcut. Şi Cate, calmă dar fermă, îi dăduse răspunsul acela.

Gândindu-se din nou, Corradino a început să se simtă justificat. În noaptea aceea (prima sa noapte de tată), a umblat de unul singur, fumând cu nervozitate, reexaminând totul. Era evident că dacă într-adevăr de la el nu vrea nimic, Cate nu minţise şi Corrado acela era fiul lui. Dacă, în schimb, Cate avea să-l prindă în plasă şi să accepte – ce? să se căsătorească cu el, sau numai banii? –, iată că întrebarea rămânea. Când a văzut clar dilema, Corradino s-a strâmbat – să zâmbească cu dispreţ n-a mai fost în stare.

Din ceea ce îşi aminteşte, Corradino susţine că noaptea aceea de sărbătoare a fost foarte deosebită de altele asemănătoare petrecute de el pe străzi, ca să scape de o explozie vulcanică de gelozie, de dragoste sau de entuziasm. Spune că oricât îl chinuia senzaţia de echilibru precar, în care încă se menţinea, simţea pe sub clocotul acela o linişte, o certitudine, o speranţă ce nu voiau să-l părăsească. Ca de obicei, când mi-a vorbit, a susţinut că această siguranţă i-o dădea numai ceea ce îi spusese Cate ca să-l liniştească; şi mai mult decât din cele ce discutaseră, totul provenea mai ales din vocea ei hotărâtă să nu cedeze, să nu se lase ajutată. Încă de atunci, spune Corradino, înţelesese că de el Cate nu voia să ştie, şi că asta era liniştea, speranţa care îl susţineau.

Dar eu ştiu că lui Corradino îi plăcea să se ponegrească şi am încercat să-l conving că, dacă printre gândurile obsedante din acea noapte n-a fost şi acel sentiment de frivolitate din multele sale crize, acest lucru se datora mai ales faptului că de data aceasta criza îl trata ca pe un bărbat, propunându-i, în loc de lucruri neînsemnate, realităţi, vieţi omeneşti, o problemă de conduită care îl smulgea din izolarea lui. Dar Corradino dă din cap şi spune că adevărul e cu totul altul, că pentru Cate nu simţea nici o fărâmă de dragoste, ci mai degrabă invidie ca pentru toţi încăpăţânaţii, şi că la Corrado, la ameninţatul său fiu, spune că şi azi se gândeşte ca la un străin, deşi e convins că, atunci, Cate nu l-a minţit.

— Nu sunt făcut pentru dragostea de tată, protestează el; gândul că fiul meu ar fi putut să ajungă în mâinile altuia îmi dădea, în primul rând, un sentiment de pericol evitat, şi apoi mă irita, dacă vreţi, aşa cum te irită un furt sau o înşelătorie.

Dar e natural, îi spun, paternitatea e făcută şi din asta.

— Explică-mi atunci, începe el, râzând, cum se face că încă din acea noapte ştiam, ştiam că, după şase zile, aveam să plec la Camogli, şi că aveam să i-l las pe Dino lui Cate şi să alerg după Marina?

— Şi scrisoarea aceea pe care mi-ai trimis-o la munte?

Scrisoarea, mormăie Corradino. Se întâmplase următorul lucru. A doua zi după noaptea aceea se trezise cu senzaţia că respiră greu, că inima îi era strivită şi, cum se întâmplă, în

starea de veghe atinsese culmea dezgustului. În zori, când unele gânduri devin înspăimântător de obiective, se simţea gol în pat, meschin şi vinovat. Au început să-i treacă prin minte, cu remuşcarea care creştea din ce în ce mai mult, puţinele lui femei: Ernesta, Cate, o vânzătoare fără nume, prostituatele fără chip şi, deşi n-o atinsese niciodată, Marina. Toate i-au spus acelaşi lucru, l-au împovărat cu aceleaşi amintiri, cum trebuie să i se întâmple inculpatului în mâinile acuzatorilor săi. Incapabil să se apere, în zorile tăcute, Corradino a văzut de data asta clar ceea ce susţinea că este realitatea sa. Cu femeile acelea se purtase întotdeauna într-un singur fel, nici nu fusese în stare să-i spună o vorbă de bărbat, neizbutind astfel să iasă din izolarea sa. Măcar să fi fost brutal, capabil să le domine sau să le siluiască. În dimineaţa aceea întâi s-a gândit că el le violase pe toate, lăsându-se violat, întâi de prostituate, faţă de care – imposibil să-şi înfrângă pornirile – trecea drept un domn bine-crescut, o persoana distinsă, şi acum, la treizeci de ani, îl întrebau dacă nu era student. Şi toate – Ernesta, Cate, şi mâine Marina –, sfârşeau prin a se rupe de el, indispuse şi dezamăgite de neînvinsa lui delăsare. Acum – asta îl rodea pe Corradino –, dacă se comportase aşa cu toate, asta însemna că aşa arată realitatea lui şi că întotdeauna o să reacţioneze în acest fel. Rezistenţa podului.

În dimineaţa aceea s-a dus din nou la Sangone, ca să se gândească în linişte, făcând plajă, la toate lucrurile acelea. S-a dezbrăcat în mijlocul sălciilor şi apoi şi-a privit corpul care i se usca în lumină, fumând. E de la sine înţeles că umilita tristeţe din zori se risipea acum în lumină şi în oboseală; se gândea de data asta, cum era şi firesc, la Cate şi la băiat. Şi compara corpul lui bronzat de adult cu statura lui Dino, cu picioruşele şi încheieturile drăcuşorului aceluia mult mai viguros decât se aştepta el, şi pe care el – era sigur de asta – nu-l procrease. Desigur că meritul de a-l fi făcut atât de grozav şi de sănătos îi revenea lui Cate. Şi atunci – neputând alunga gândul că el i-ar putea fi tată – a început să se întrebe dacă în corpul acela mititel nu se forma un caracter ca al lui – singuratic şi recalcitrant. „Ar fi o experienţă, gândea. Dacă, departe de mine, o să-mi semene într-o zi, asta înseamnă că din naştere îţi este

dat caracterul şi nu de mediu. E cazul orfanilor.“ Oprindu-se la acest gând, Corradino s-a ruşinat din nou şi şi-a spus că totuşi nu murise şi trebuia să se căsătorească cu Cate. Cu aceeaşi evidenţă cu care îşi simţise în dimineaţa aceea micimea, a înţeles de data aceasta că avea de îndeplinit o datorie. O datorie – spune acum în bătaie de joc – care nu era neplăcută: „Cate e o femeie frumoasă şi o să-mi facă şi alţi copii“.

Atunci s-a întâmplat că, emoţionat de năzuinţele pe care le avea, a început scrisoarea pe care mi-o scrisese, şi mai ales frazele acelea „…există acum o stâncă, mai multe stânci, care o să-mi crape capul… toate se întâmplă ca la război… aş putea face şi un lucru care să nu aibă nici o legătură adevărată cu tot ce mi se întâmplă“; şi lucrul e de la sine înţeles, a fost ceea ce a făcut când, exact după şase zile, a luat trenul spre Camogli.

O revelaţie ca aceea din barcă ar fi trebuit să-i apropie măcar puţin, măcar pentru o zi; ar fi trebuit să se vadă şi să vorbească din nou – Cate n-avea să mai urce în camera lui? – dar, despărţindu-se, ca de obicei, nu-şi dăduseră întâlnire. Se înţelege, asta da, că se puteau vedea în parc, seara. Corradino s-a gândit că era un tertip de-al lui Cate să-i impună mediul ei şi ca să se răzbune. Cu şapte ani în urmă, într-o după-amiză – *acea* după-amiază – o părăsise la un colţ de stradă, uitând să-i dea întâlnire, şi nu se mai văzuseră.

Dar Corradino a revenit în părculeţ. A tras o fugă, pentru că îl aşteptau la ziar; s-a băgat printre copaci şi a oprit lângă un tufiş. N-a vrut, n-a îndrăznit să se arate lui Cate; poate a fost şi gândul romantic să se ascundă şi să-şi spioneze fiul. A urmărit cu ochii un băieţel pe care îl cunoştea deja; a mai văzut încă pe unul, apoi pe un altul: iată-l şi pe Dino. Se prinseseră într-un cerc şi Dino tocmai îi număra cu însufleţire pe tovarăşii săi de joacă, împungându-i cu degetul în piept pe fiecare, unul după altul. Apoi a ţâşnit un strigăt şi au fugit cu toţii. Ceva mai încolo s-a format un mic grup din trei copii, printre care era şi Dino, şi au început să ţipe, strângând din pumni. După o clipă Dino s-a desprins, ţipând cu gâtuleţul în vânt şi a alergat până la banca de pe care Cate se ridicase, strigându-1. Corradino a văzut-o cum îl apucă de un braţ şi cum îi vorbeşte. „E un laş cum eram

şi eu“, a bombănit întorcându-şi privirea de la el şi îndepărtându-se.

În aceeaşi seară s-a dus la Parc. A rezistat până în ultimă clipă – era rândul lui Cate să dea telefon – aşezat în faţa ferestrei larg deschise, privind la ziua care se ducea. Spune că la ora aceea s-a gândit, ca de obicei, la Camogli, la Marina.

Telefonul a sunat pe neaşteptate. Corradino s-a făcut palid de furie când a auzit vocea Ernestei. A întrebat-o brutal de ce îi telefona. Fata, cu voce şovăielnică, a bâlbâit că nu mai ştia nimic despre el, că nu mai rămăsese nimeni în oraş, că îl credea deja plecat la ţară. Voia doar să-l salute.

— Vezi că încă mai sunt aici, a spus Corradino, îndulcindu-şi glasul.

Ernesta a tăcut, fără să închidă telefonul. Corradino tăcea.

— Atunci, pa, a spus Ernesta încet.

Corradino i-a răspuns la salut şi a pus receptorul în furcă.

A luat hotărât tramvaiul şi s-a dus la Parc. Cate nu era acolo. El voia să vorbească, să se mişte, să facă ceva. L-a văzut pe tipul acela de data trecută, care bârfise împreună cu Cate nişte cântece şi pe care Cate îl privea în ochi cu căldură, răspunzându-i. Era un bărbat frumos, cu tâmplele grizonate. L-a abordat. În timp ce vorbeau a apărut şi Cate.

— Ei, v-aţi împrietenit, a spus. Aşteptaţi-mă.

În seara aceea cânta o oarecare Naldina, pe care toţi o cunoşteau şi pe care se tot duceau s-o salute. Era o femeie mai tânără decât Cate, o blondă consumată din Florenţa, care râdea cu voluptate şi domina publicul cu gesturi de predicatoare. Corradino se întreba, în vreme ce ascultau, ce putea fi Cate pe scenă. Cum stătea lângă el, cu mâna sub bărbie, atentă la vocea impertinentă a celeilalte, avea ceva nespus de copilăresc şi în acelaşi timp de matern, încât l-a făcut să zâmbească.

— Cântă bine? a întrebat-o la ureche.

Cate s-a încruntat o clipă şi, fără să-şi ia ochii de la scenă, a zâmbit.

Naldina, foarte aplaudată de grupul lor, mai puţin de cei de la celelalte mese, a venit să se aşeze lângă ei, tăind perechile, îmbrăcată în rochia de seară în care cântase. Muzicianul acela al lui Cate, cu voce cumpătată, om de vreo patruzeci de ani, a

întâmpinat-o entuziasmat – se tutuiau cu toţii – şi numai atunci Corradino a observat că era şi el toscan. Naldina, după ce i-au aprins ţigara, l-a cercetat cu privirea pe Corradino, şi între timp toţi, şi Cate, vorbeau despre căldura deosebită a publicului de la Florenţa şi de la Roma.

— Voi, cei de aici, sunteţi mai blegi, asta-i, a spus Naldina, suflând fumul, când Corradino a spus şi el ce-avea de spus, şi Corradino a detestat-o, a detestat-o din cap până-n picioare, i-a urât privirea, vocea, meseria, îmbrăcămintea. O ura şi mai mult pentru că nu avea nevoie de nimeni, felul acela grav al femeilor de a sta de vorbă între ele despre nimicuri.

Toţi vorbeau despre treburile lor, toţi în jurul Naldinei – numai toscanul acela respectuos, chiar dacă avea unele intervenţii neaşteptate în discuţia comună, l-a întreţinut pe Corradino legând cu el la masă o conversaţie susţinută. Corradino i-a răspuns la subiecte virgine pentru el, dar Cate îl prezentase drept ziarist aşa că trebuia să reziste. Domnul Pippo – toţi îi spuneau Pippo – era preocupat de problema protecţiei orchestrelor de către sindicate, şi aşa Corradino s-a convins definitiv că era muzicant. Din când în când Cate îşi arunca şi ea ochii spre ei, ascultând.

Apoi Pippo şi Naldina s-au ridicat ca să danseze, şi Naldina i-a spus lui Cate, strâmbându-se:

— Tu ne permiţi, nu? şi toţi au zâmbit şi au râs.

Iată şi momentul din seara aceea când ei doi şedeau singuri pe banca de la intrare, şi Cate tăcea nervoasă, aşteptând pe cineva, abia răspunzându-i lui Corradino în timp ce vorbeau. Parcul era deja pe jumătate gol; Naldina şi domnul Pippo lipseau de o jumătate de oră. Corradino înţelesese totul; înţelesese chiar din ultima seară, şi mai avea doar o îndoială, pe care o răsucea în mintea lui, oricât de absurdă era.

— De cât timp îl cunoşti pe acest maestru Pippo?

Cate s-a făcut roşie şi l-a întrebat de ce voia să ştie.

— A, nu… aşa, a spus Corradino. Văd că ai multă încredere în el şi nu aş vrea să fie primul venit.

Atunci Cate i-a explicat cu însufleţire că îl cunoscuse cu doi ani mai înainte şi că era un camarad foarte bun, dornic să muncească, din aceia care fac carieră fără să-şi renege colegii.

— Şi ce face aici, la Torino?

Atunci Cate i-a spus:

— Tu ai putea să-l ajuţi.

Corradino a ascultat cum putea să-l ajute, şi a răspuns că la Radio nu cunoştea pe nimeni.

— Ar fi de ajuns să pui o vorbă bună pe lângă cineva, a spus Cate cu o oarecare însufleţire, dar neîncetând să întindă gâtul spre intrare.

Corradino a zâmbit.

— Ar trebui chiar să-ţi mulţumesc, a spus. Nu numai că nu-mi faci reproşuri din cauza copilului, dar vrei să te ajut ca să scap de tine.

Cate şi-a încruntat fruntea. N-a înţeles cuvintele, a înţeles sentimentul. S-a zăpăcit pentru o clipă, dar fără să se înroşească, pentru că era deja roşie; s-a uitat la el pe furiş, cu ochii umezi.

— Corrado, a spus, n-avem nici o vină, şi i-a strâns încheietura mâinii cu putere.

— Bineînţeles că pianistul tău e burlac, a continuat Corradino.

Cate a încuviinţat, fără să-l privească, dând din cap.

Atunci au tăcut amândoi. Corradino zâmbind, ca să se stăpânească, înţelegea că ea se şi gândea la altceva, la acel Pippo. Amestecul acela de sentimente atât de absurde din sufletul lui era zadarnic, era inutil. S-a ridicat în picioare şi i-a întins mâna lui Cate:

— Noapte bună, i-a spus.

Cate l-a privit stăruitor, şi i-a întins mâna, şovăind:

— La revedere, a bâlbâit.

Timp de câteva zile, Corradino s-a mulţumit, în momentele cele mai critice ale aşteptării sale, cu gândul la încurcătura în care se aflase Cate şi la putinţa lui de a privi totul de sus pe care a simţit-o din clipa în care zâmbise în loc să se arate jignit. „E de ajuns un fleac, gândea el, e de ajuns să surprinzi o femeie când nu se aşteaptă, şi redevii stăpân.“ Stăpânul cui? Era rândul lui Cate să dea semn de viaţă, şi au trecut două zile fără ca telefonul să sune.

Corradino şi-a interzis să se ducă chiar şi în părculeţ, şi ca să se liniştească îşi spunea că poate băiatul era fiul acelui Pippo şi că ea, Cate, neglijată de acesta, încercase să-l păcălească pe Corradino ca să-l facă s-o compătimească şi să-i smulgă o recomandare cu care să-i facă o situaţie amantului ei şi să-i intre din nou în graţii. Dar în cazul acesta aşteptarea lui de o jumătate de vară, pregătirea lui pentru singurătate, nevoia lui de o astfel de singurătate se dezumflau, se risipeau. Corradino ar fi acceptat şi asta, dar la încăpăţânarea, la simplitatea serioasă a lui Cate nu putea să renunţe; acum, când trebuia să lupte, voia o Cate pentru care merita să fie gelos. Şi faptul că Dino era fiul lui îi făcea sângele să clocotească şi îi dădea dreptul s-o privească pe Cate drept în faţă.

— Anumite nenorociri dorim să ni se întâmple, mai spune încă şi astăzi Corradino.

Dar telefonul tăcea. În seara celei de-a treia zile (încă două nopţi, şi apoi concediul), întorcându-se de la birou, Corradino a găsit telegrama noastră. Spune că, pe moment, a zâmbit mulţumit la gândul că dădusem atâta importanţă scrisorii sale; apoi a recitit telegrama, a început să-i fie ruşine, s-a simţit luat peste picior şi a suferit mult. S-a gândit din nou la tot ce scrisese şi la umilinţa din acea dimineaţă, la agitaţia din noaptea aceea când gândul că are un copil şi că nu stă cu el îi umplea mintea de năzuinţe generoase. Se întâmplase, aşadar, ca şi de data asta el să se obişnuiască cu uşurinţă. Acesta era felul lui de-a fi, cum se gândise în dimineaţa aceea de cum se sculase. Rezistenţa lui cedase ca de obicei, şi nu-i rămânea decât s-o deplângă. „Vreau să fac ceva“, şi-a spus.

N-a făcut nimic, în schimb. S-a dus doar în Parc pentru a-şi petrece seara obişnuită la măsuţa artiştilor, ascultând canţonetele şi uitându-se la cei care dansau. Lui Cate, într-un moment în care au rămas singuri, i-a cerut veşti despre Dino şi a ascultat-o cum îi vorbea despre grijile ei, de firea şi de măruntele îndeletniciri ale băiatului. Şi-a dat seama că ea era fericită şi un pic mândră să-i spună toate astea. Au dansat împreună.

Apoi l-a însoţit pe maestrul Pippo la bar şi i-a spus că îi vorbise Cate despre cazul lui, dar că nu-i explicase prea bine;

nu putea el să-i facă unele precizări în legătură cu trecutul lui. Din discuţia care a urmat, Corradino a avut confirmarea că bărbatul acela o cunoştea pe Cate numai de doi ani. Deşi pianist, vorbea cu mult bun-simţ şi părea convins că nu este un dumnezeu. La Varietăţi cântase ca să aibă din ce trăi, dar educaţia lui era mai serioasă; a amintit de o trecere pe la Conservator şi a avut câteva aprecieri colorate la adresa cântăreţilor de la Parc, care l-au făcut pe Corradino să uite că-l ura. A venit Cate să-i caute.

În prezenţa ei, Corradino l-a întrebat în glumă cum cânta Cate. Pe acelaşi ton, Pippo i-a răspuns că mesele varietăţilor auziseră ceva şi mai rău. Cate l-a privit cu un aer provocator şi îmbufnat şi a spus că nu toţi puteau să aibă calităţile Naldinei. Pippo a zâmbit, a zâmbit şi Corradino şi tocmai voia să spună: „Nu s-a arătat în seara asta“, când Pippo a precizat, calm:

— Trist lucru o fată ca asta.

Cu Cate – se vedea clar – se împăcase, dacă fuseseră vreodată certaţi. Corradino se întreba dacă pianistul ştia de Dino şi ce anume gândea despre el.

Într-o pauză din timpul discuţiei a spus pe neaşteptate că peste două zile avea să intre în concediu şi că o să plece.

— Mă duc la ţară.

Cate a spus:

— Păcat, chiar sub ochii lui Pippo.

— Dar înainte o să am grijă să vorbesc cu cei de la Radio, a adăugat Corradino.

Au vorbit despre viaţa la ţară şi Cate a spus simplu că-i pare rău că anul acela nu-l putea duce pe Dino.

— Faci rău, a întrerupt-o Pippo, nu mai târziu decât ieri băiatul ăla mi-a spus că se plictiseşte şi, oricum, ar fi mai bine să se ducă la şcoală. Sunt copii…

Împunsătura geloziei care l-a străpuns i-a adus lui Corradino lacrimi în ochi. Întunecat pentru o clipă, n-a auzit cuvintele celor doi şi nu şi le aminteşte. Când şi-a revenit, tocmai se duceau – cu el – spre măsuţă. Atunci a profitat că pianistul se depărtase de ei ca să vorbească cu cineva şi a apucat-o pe Cate de mână, şoptindu-i printre dinţii strânşi:

— Poimâine plec. Vreau să-ţi vorbesc. Mâine dimineaţă te aştept la mine.

Cate, uimită, abia l-a privit şi a plecat capul.

— Telefonează-mi, măcar, a mai bâlbâit Corradino.

Dar Cate nu s-a dus a doua zi la el. Corradino a suferit de orgoliu, de gelozie, de umilinţă; a găsit oarecum o uşurare la gândul că suferinţa lui era o nedreptate, şi şi-a spus, şi-a repetat că n-o merita. Până şi lipsa iubirii, ba chiar ciuda pe care o avea pe Cate, i se păreau un sacrificiu pentru băiat. În starea aceasta se găsea când i-a telefonat unei cunoştinţe ca să i-l recomande pe acel Pippo – persoană serioasă şi capabilă. S-a simţit generos.

Ca şi cum ar fi vrut să-l răsplătească, după-amiază Cate i-a telefonat la birou. I-a spus că a avut multă treabă, dar se ţinea de făgăduială şi voia să-şi ia la revedere. Nu venea în seara aceea la Parc?

Corradino şi-a îndulcit glasul şi a răspuns că vorbise pentru Pippo la Radio. Cate a tăcut o clipă.

— Alo, a spus Corradino. Ce e?

Dar vocea lui Cate a redevenit numaidecât veselă şi a mulţumit în numele lui Pippo.

— Nu, astă-seară nu vin, a spus atunci Corradino. De fapt, ce să fac acolo?

Cate a spus ceva, dar Corradino a continuat:

— Acolo e lumea ta, eu n-am ce căuta. Vino tu astă-seară la mine.

— Nu pot, Corrado.

— Sunt singur, Cate.

I-a văzut ochii serioşi, vinovaţi, plecaţi şi gura aproape de receptor, ca şi cum i-ar fi trimis o sărutare sau i-ar fi şoptit ceva.

— O să vin mâine, a spus Cate. La prânz.

S-au întâlnit la un colţ şi Corradino a înţeles imediat că n-o să urce. Avea un aer de persoană ocupată şi l-a dus la un magazin. S-au privit pe furiş, deşi s-au salutat prieteneşte.

Când i-a cerut să urce, ea a dat din cap că nu.

— De ce ţi-e teamă? a răbufnit Corradino. Doar nu mai eşti o fetiţă.

— Dacă aş fi o fetiţă, aş veni, a spus Cate.

Atunci s-au dus să se aşeze într-o cafenea şi Cate tăcea. Lui Corradino i-a venit în minte Pippo, dat n-a îndrăznit să înceapă. S-a privit în oglinzi şi a văzut o ceafă puternică, bronzată, care nici nu părea că-i a lui. „Nimeni n-ar spune că noi doi avem un copil“, s-a gândit în adâncul sufletului. Cate şi-a descoperit faţa, dându-şi părul pe spate, şi acum se uita fix la el, cu şuviţele castanii căzute peste ochi. Ştia că era provocatoare, cum stătea aşa? Părea mai tânără, şi privindu-l respira anevoie.

„Mă priveşte pentru ultima oară, a spus Corradino. Să jucăm scena.“

După ce Cate şi-a revenit în cele din urmă şi a zâmbit încreţindu-şi buzele, Corradino a spus:

— Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât te cunosc mai puţin. Nu mai eşti tu.

Atunci au stat de vorbă. Cate a spus că era bătrână, asta era tot; şi Corradino n-a protestat, a spus doar că era şi el bătrân.

— Parcă am fi la nunta de argint, a observat Cate şi a zâmbit.

Au glumit un pic şi a întrebat-o unde o să cânte în iarna aceea. Cate a spus că nu ştie, şi că pentru moment mai avea timp.

— În curând Dino o să aibă un tată, nu-i aşa? a întrebat Corradino cu un aer nepăsător, dar Cate nu s-a pierdut cu firea, l-a lăsat să vorbească, continuând să-l privească cu asprime.

— Îl are deja, a şoptit.

— Îl are dar nu-l vede, a replicat Corradino.

Cate a tăcut impasibilă. Atunci Corradino i-a spus că voia să se căsătorească cu ea. I-a spus-o liniştit ca şi cum i-ar fi vorbit despre altcineva, şi după ce-a terminat s-a simţit emoţionat, transpirat, tulburat.

Dar Cate îi răspunsese deja cu un gest şi un zâmbet neschimbat. Au tăcut îndelung.

— Vezi, a spus Cate cu o voce potolită, trebuie să înţelegi că nu mai sunt aceeaşi şi că tu de altfel nu te-ai schimbat. Pentru mine a trecut prea multă vreme. Tu nu crezi că Dino e băiatul tău şi ai dreptate. Am fost o proastă că ţi-am vorbit despre el în ziua aceea.

— Şi dac-aş crede, totuşi? a spus Corradino.

Cate a ascultat cuvintele astea de parcă le-ar fi văzut.

— Şi dac-aş crede? a repetat Corradino.

— Nu-i asta, a spus Cate, rotindu-şi privirea şi întorcând-o spre el. Noi avem o viaţă diferită. N-am şti nici măcar despre ce să stăm de vorbă. N-ai fi mulţumit.

— Tu ai fi cea nemulţumită.

— Corrado, a spus Cate, ne ducem acasă? E trecut de douăsprezece şi jumătate.

Şi aşa au ieşit, şi Corradino a însoţit-o până la poarta casei, atingându-i uşor cotul, schimbându-şi locul de câte ori schimbau trotuarul, spunându-şi lucruri inutile şi amabile. La un moment dat, când Cate s-a strâmbat, a observat cu plăcere că avea, de fapt, un zâmbet vulgar.

— Nu eşti deloc o femeie, i-a spus.

— Dar ce sunt?

— Eşti tu, a bombănit Corradino.

După ce a salutat-o – şi a fost un salut lipsit de ceremonie, aproape foarte degajat – Corradino a traversat părculeţul fără să se oprească. Numai după ce a dat colţul şi-a aprins o ţigară. A aprins-o încercând să-şi amintească dacă la cafenea fumase, dar n-a izbutit.

Sfârşit de august

Într-o noapte de august, una din acele nopţi tulburate de un vânt călduţ şi năvalnic, umblam pe trotuar fără grabă, şi rareori schimbam câte un cuvânt. Vântul, care ne mângâia pe neaşteptate, mi-a depus pe obraji şi pe buze o pală parfumată, apoi s-a dus mai departe să învârtejească frunzele deja uscate de pe bulevard. Acum nu ştiu dacă dulceaţa aceea avea miros de femeie sau de frunze văratice, dar, dintr-odată, mi-am simţit inima atât de copleşită, încât m-am oprit.

Clara, uşor întoarsă spre mine, a aşteptat ca s-o pornesc din nou. Când la cotitură ne-a asaltat o altă rafală de vânt, Clara a dat să se oprească, fără să-şi ridice ochii, rămânând iar în aşteptare. În faţa porţii m-a întrebat dacă vreau să aprind lumina sau să mă mai plimb. Am rămas o clipă nemişcat, pe trotuar, am ascultat foşnetul unei frunze uscate târâtă pe asfalt şi i-am spus Clarei să urce, aveam s-o urmez numaidecât.

După un sfert de oră, când am ajuns sus, m-am aşezat la fereastră să fumez, urmărind vântul, şi Clara m-a întrebat prin uşa camerei dacă mă calmasem. I-am spus că o aşteptam şi, după o clipă, a venit în întunericul camerei, lângă mine, s-a sprijinit de scaunul meu şi se bucura de vântul călduţ fără să vorbească. În vara aceea eram aproape fericiţi, nu-mi amintesc să ne fi certat vreodată şi petreceam unul lângă altul ore lungi, înainte de adormi. Clara înţelege totul, şi pe vremea aceea mă iubea; eu o iubeam şi nu era nevoie să ne-o spunem. Şi totuşi acum ştiu că nenorocirile noastre au început în noaptea aceea.

Dacă Clara ar fi fost măcar iritată de neliniştea mea, şi nu m-ar fi aşteptat cu atâta supunere! Putea să mă întrebe ce mă apucase, putea să încerce singură să ghicească, cu atât mai mult

cu cât intuise – dar nu să tacă, aşa cum a făcut, plină de înţelegere. Detest oamenii siguri de ei, şi pentru prima dată am detestat-o pe Clara.

Vârtejul acela de vânt nocturn îmi readusese pe neaşteptate, cum se întâmplă, pătrunzându-mi în piele şi în nări, o bucurie veche, una din acele amintiri, materiale şi tainice, ca şi corpul nostru, căruia, s-ar spune, îi sunt date încă din copilărie.

Plaja unde m-am născut se umplea vara de înotători şi se cocea sub soare. Erau trei, patru luni de viaţă mereu imprevizibilă şi variată, agitată şi delicată ca o călătorie sau ca o schimbare de locuinţă. Căsuţele şi străduţele mişunau de copii, de femei pe jumătate goale, pe punctul de a nu-mi mai părea femei, şi le numeam înotătoare. Băieţii, în schimb, purtau un nume ca şi al meu. Ne împrieteneam şi îi duceam cu barca, sau fugeam cu ei prin vii. Băieţii înotătoarelor voiau să stea pe ţărm de dimineaţă până seara; oboseam până să-i duc la joacă în spatele micilor ziduri, pe dealuri, sau sus, pe munte. Între munte şi sat erau multe vile şi grădini, şi în timpul furtunilor de la sfârşitul sezonului vijeliile se îmbibau de izuri vegetale şi toride care miroseau a flori strivite pe pietre.

Acum Clara ştie că, noaptea, răbufnirile de vânt îmi aduc aminte de zilele acelea. Şi mă admiră – sau mă admira – într-atât, încât zâmbeşte şi tace când vede că această amintire mă cuprinde pe neaşteptate. Dacă îi vorbesc despre ea şi i-o transmit, aproape că îmi sare de gât. Din cauza asta nu ştie că în noaptea aceea mi-am dat seama că o detest.

Există ceva în amintirile mele din copilărie ce nu tolerează gingăşia carnală a unei femei – fie ea chiar şi Clara. În verile acelea care, în amintire, au un colorit unic, dormitează clipe pe care o senzaţie sau un cuvânt le readuc la viaţă pe neaşteptate, şi numaidecât te simţi buimăcit de vremea depărtată, neîncrezător că găseşti atâta bucurie într-un timp dispărut şi poate anulat. Un băiat – eu eram? – se oprea noaptea la ţărmul mării, la muzica şi la luminile ireale ale cafenelelor, şi cerceta vântul – nu pe cel obişnuit de mare, ci neaşteptata adiere cu miros de flori arse de soare, exotice şi palpabile. Băiatul acela ar putea să existe fără mine; de fapt, a existat fără mine, şi nu ştie că bucuria lui avea să-l înfioare, incredibil, după atâţia ani,

pe un altul, pe un bărbat. Dar un bărbat presupune o femeie, femeia; bărbatul cunoaşte corpul unei femei, un bărbat trebuie să strângă în braţe, să mângâie, să strivească o femeie, pe una din acele femei care au dansat, negre în soare, sub lampioanele cafenelelor în faţa mării. Bărbatul şi băiatul se ignoră şi se caută, trăiesc împreună şi nu ştiu, şi regăsindu-se au nevoie să rămână singuri.

Clara, sărmana, m-a iubit şi în noaptea aceea ca întotdeauna. Poate m-a iubit mai mult, pentru că are şi ea răutăţile ei. Noi ne jucăm câteodată înălţând între noi misterul, intuind că fiecare e pentru celălalt un străin, şi scăpând astfel de monotonie. Dar acum n-o mai puteam ierta pentru că e o femeie, una care transformă vechiul miros al vântului în miros de carne.

Aventura

Sandra şi-a petrecut dimineaţa fără să se îndepărteze de gară. Intrase pe un bulevard cu mulţi copaci care păreau buchete de flori şi mergea uitându-se la vitrine, oprindu-se, uneori învârtindu-se pe loc. Apoi a observat că pe bulevard casele erau din ce în ce mai joase, că cerul acolo în fund era gol, că bulevardul se termina cu un fel de cotitură, ca un salt în aer. Atunci s-a oprit şi şi-a rotit, nehotărâtă, privirea de la o vitrină cu fructe la copaci, la ferestrele înalte.

Acolo era marea: Sandra a inspirat aerul şi a simţit doar mirosul dulce de tot al florilor. Atunci s-a întors înapoi căutând cafeneaua aceea pe care o mai văzuse. I s-a părut că n-o mai recunoaşte, i-a fost aproape necaz de asta, dar pe urmă a revăzut măsuţele de răchită ascunse de coloana unui portic, risipite în umbră. Unii se şi aşezaseră la măsuţele acelea cu feţe distrate şi mâinile împreunate; femei nu erau. Sandra a intrat fără să-i privească. În timp ce-şi bea laptele în bar, şi băiatul nu-i dădea nici o atenţie, s-a gândit ce viaţă putea să fie aia, ani şi ani de zile, la câţiva paşi de plajă.

Cu băiatul a vorbit îndată ce i-a prins privirea. A cerut să-i explice unde era pieţişoara, dar s-a întâmplat ca el să n-o înţeleagă şi s-a bâlbâit puţin, ca toţi tinerii de pe lumea asta. Atunci Sandra s-a hotărât şi i-a arătat adresa de la sfârşitul scrisorii şi a trebuit să-i explice că era o casă de închiriat în timpul sezonului şi să-i spună numele proprietarilor. Băiatul a însoţit-o printre mese până în prag şi i-a explicat cu multe gesturi: acum glumea. Sandra a plecat indispusă.

Pieţişoara era la doi paşi de gară şi a ajuns până la ea pe o străduţă cu trepte de piatră. Sandra încerca să spere că

încăperile vor fi cel puţin destul de înalte ca să poată privi peste casele intercalate şi să zărească marea. Numai cu această condiţie renunţa la terasa stâncilor ce dădea spre mare. În pieţişoara pustie a privit în jurul ei: era un pătrat de cer dulce, cu nori albi ce veneau dinspre mare. Una dintre case era străjuită de un zid mic, iar Sandra şi-a amintit că în scrisoare era vorba de un parter cu grădină; deci nici un fel de vedere la mare, nici un fel de camere însorite. Sandra s-a oprit în faţa ferestrelor cu zăbrele de la parter, prea dezamăgită şi otrăvită ca să se mai lase cuprinsă de deprimare, prea departe de casă. Îşi ridicase privirea spre balconul primului etaj, unde a ieşit o femeie grasă ca să întindă rufe. Merita să trăieşti la mare ca să fii atât de murdară şi de grasă.

Atunci s-a prefăcut că se plimbă şi a traversat pieţişoara. Era inegal pietruită şi în ea dădea o străduţă mai îngustă. Când a ajuns în dreptul ei, Sandra a ridicat capul pentru că a auzit de sus o voce răguşită şi că s-a mişcat ceva şi, în faţa ei, a răpăit un val de apă. N-a mai avut timp să-i blesteme pentru că la capătul străduţei a zărit, luminoasă şi îndepărtată, fâşia celestă de mare.

Au ajuns până la ea, violente, şi alte voci din pieţişoară şi s-a auzit din nou cea răguşită; Sandra a intrat pe străduţă şi a înţeles că la ea strigau, dar nu s-a întors. A coborât privind ţintă la orizontul nedefinit, lăsându-se în voia plăcerii de a umbla. A traversat o şosea asfaltată şi a ajuns în faţa plajei.

Sandra era disperată pentru că, acum după ce pieţişoara îi plăcuse într-un fel, nu mai reuşea să-şi învingă indignarea faţă de zarva şi de mojicia cu apa. Când hotărâseră acasă ca ea să ia trenul şi să vină singură să trateze închirierea casei, Tonino spusese: „Dacă ajunge fără să păţească ceva“. Dar trebuia să ajungă. Sandra a privit marea, a privit plaja încă pustie.

Pe stradă treceau oameni, se aşezau pe bancă, unii erau aşezaţi la măsuţe sub pomi. Stăteau la soarele dimineţii; nu se scălda încă nimeni. Sandra privea marea fără s-o vadă, când a auzit un pas lângă ea. A simţit cum o apucă cineva de braţ şi nu s-a mirat: s-a întors agale, desprinzându-se. Era un băiat ce părea un înotător, cu umerii goi şi bronzaţi, care zâmbea de parcă s-ar fi jucat.

— Ai fugit, a spus.

— Şi ce-i cu asta? a replicat Sandra ostilă, şi întorcându-şi faţa şi cotul de la el, a cuprins cu ochii cerul limpede, fluturarea unui cearşaf la o fereastră, profilul unui promontoriu din spatele unei coaste. A simţit vântul trecându-i peste gât şi ochii i s-au umplut de lacrimi. I-a încordat ca să şi le stăpânească, dar una, proastă şi caldă, i s-a prelins pe obraz. Celălalt n-a clipit. O privea cu viclenie.

— Te-am strigat, i-a spus, nu ne-ai auzit.

Sandra a deschis din nou ochii, roşie de furie. Tânărul nu râdea: mâna cu care el o apucase de cot era încă întinsă spre ea; vântul îi flutura părul. Sandra n-a răspuns: nu era stăpână pe vocea ei. S-au privit puţină vreme, faţă în faţă, apoi el a luat-o din nou de braţ – atingând-o uşor – şi s-a îndreptat spre capătul străduţei, ca unul care se mişcă din loc ca să poată vorbi mai în voie. Sandra a pornit odată cu el.

Tânărul i-a spus că întâmplarea cu ligheanul fusese o grosolănie nesemnificativă: oameni de nimic de pe stradă care nu ştiau ce înseamnă curăţenia şi civilizaţia, şi nici că trecea ea tocmai atunci. La un moment dat Sandra a spus:

— Încetează. Ce-ţi pasă dumitale de toate astea?

Celălalt a rămas uimit. Atunci Sandra a zâmbit şi l-a întrebat dacă locuia în pieţişoară.

— Dacă te plictisesc, plec, a spus celălalt, încet. Dar de ce plângi dumneata?

Sandra şi-a atins obrazul numaidecât şi a spus:

— Nu!

— Mai înainte, a explicat tânărul. Adineaori te-am văzut plângând. Ai vreun necaz?

Atunci Sandra probabil că zâmbise şi s-a strâmbat, şi la sfârşit a spus:

— Sunt o proastă.

— Pe mine mă cheamă Nanni, a spus celălalt, simplu.

Au rămas o clipă la capătul străzii, lucru care le justifica discuţia, dar Sandra s-a întors imediat spre mare, şi au vorbit despre ea. Când şi-au întins mâna, Sandra nu i-a spus numele şi s-a îndepărtat fără să se întoarcă, mulţumită că fusese spirituală. A coborât pe o potecă până la plajă şi a început să

privească apa care i se înspuma la picioare şi de data asta a respirat aerul sărat. Era singură pe plaja lungă, stând dreaptă în faţa mării, cu bărbia în vânt. Dacă acel Nanni rămăsese printre palmierii de pe bulevard, acum era el cel care râdea de ea.

Sandra a urcat din nou pe şosea după ce mersese până departe la barăci, unde nisipul se pierdea în albia unui torent. S-a întors din nou pe bulevard, uitându-se la vilele cu frumoasele lor grădini înflorite, care aveau să rămână înflorite până în august. În august frunzele aveau să dispară cu totul, lăsând florile parfumate mănunchi, flori peste flori. Când a ajuns la capătul străzii, l-a revăzut pe Nanni acela.

Stătea nemişcat şi se uita în sus.

— Caut o casă cu chirie, a spus Sandra.

Băiatul nici măcar de data asta n-a glumit. A strâns buzele şi a spus:

— E greu.

— Cum, greu? a exclamat Sandra; am deja scrisoarea.

— Eşti singură? a întrebat Nanni.

— Acum, da. O să vin din nou cu mama, în august.

Nanni a zâmbit mulţumit, fără nici o intenţie. Era atât de înalt încât stătea uşor aplecat, şi vântul îi răsfira părul.

— Nu eşti căsătorită? a spus.

— Am nouăsprezece ani, a bombănit Sandra.

Atunci Nanni i-a spus că, dacă n-ar fi fost deja în tratative, el ar fi putut să-i arate câteva vile, pentru că îi cunoştea pe îngrijitori şi pe câţiva din proprietari. Sandra s-a uitat neîncrezătoare la el, şi la zâmbetul lui a răspuns că nu era obligată cu nimic şi puteau să viziteze toate casele de închiriat pe care le credea de cuviinţă. Dar vilele erau un lux prea mare pentru ea. Nanni a ridicat din nou din umeri şi a lăsat-o să treacă.

Au vizitat două. Prima era o căsuţă drăguţă printre coroane de magnolie; dar femeia care avea cheile nu era de găsit şi s-au mulţumit să iscodească prin ferestre şi au vorbit despre proprietar care locuia în America. Nu erau lucruri de discutat de către cineva care voia să închirieze o vilă. Atunci Sandra s-a uitat la mâinile lui Nanni şi l-a întrebat ce meserie are.

— Când trăiam în America eram docher, a spus Nanni râzând.

— Şi acum?

Acum, când era liber, era chelner. Sandra a tăcut şi a fost mulţumită.

Cealaltă vilă dădea spre mare. Avea o terasă pe care puteai să ieşi la aer şi o grădină cu oleandri şi pietriş. Portiţa întredeschisă a speriat-o pe Sandra, dar Nanni a luat-o de braţ şi a făcut-o să intre. Au găsit un bătrân grădinar aplecat sub o pălărioară, care a măsurat-o pe Sandra cu ochii lui roşii şi apoi i-a spus lui Nanni că vila era de vânzare şi că trebuia să vorbească cu alţii nu cu el. Nanni a glumit puţin şi a obţinut cheile spunându-i Sandrei „doamnă“. Grădinarul a venit aproape până în prag şi le-a strigat din urmă să nu lase ferestre deschise.

Desigur, nu era parterul din pieţişoară. În zăpuşeala netulburată din vestibulul închis, Sandra s-a gândit că era singură cu un bărbat şi afară era soare, dar că Nanni acesta era un puşti. N-o întrebase măcar cum o cheamă. „Speră cel mult un bacşiş“, şi-a spus. S-au învârtit prin încăperile cu toată mobila acoperită; şi ferestrele mari, picioarele lucioase ale unui pian, lampadarele au supărat-o; atât de bogată şi de realizată era viaţa pe care o evocau.

— E chiar frumos.

Nanni, fără să facă zgomot cu pantofii lui de sfoară, deschidea şi închidea ferestre. La etajul întâi au ieşit pe balcon din încăperea numai geamuri de sus până jos. Sandra a privit cu nesaţ grădina, bulevardul de unde rumoarea trecătorilor ajungea atenuată până la ei, şi marea, splendida mare deschisă şi albastră, mai înaltă – cum părea celui care sta pe balcon.

— Uite, mă supără, a bombănit Sandra, că există oameni atât de fericiţi.

Nanni, sprijinit de balustradă, a privit-o taciturn pe sub gene, cu ochi limpezi.

— Aici te simţi bine, a spus.

În vreme ce intrau în casă şi el închidea geamurile, a întrebat-o pe neaşteptate:

— Cum trebuie să-ţi spun?

Sandra s-a oprit pe prima treaptă, l-a aşteptat şi i-a spus. Atunci Nanni a venit lângă ea şi, în timp ce coborau, a sărutat-o uşor pe păr.

La capătul scării, Sandra voia să-l întrebe: „De ce m-ai sărutat?“; a spus în schimb:

— E târziu, încă nu am văzut casa pe care o închiriez. Asta nu e de noi.

Dar era furioasă că nu ştie să spună altceva, şi Nanni tăcea, cu mâinile lui mari ce-i atârnau liniştite. Pe pragul vestibulului întredeschis perdeaua de soare care pătrundea de afară a oprit-o. Nanni s-a întors liniştit ca s-o aştepte. Cu inima zbuciumată, Sandra voia să plângă, să strige, pentru că acum avea să revadă plaja, oamenii, pentru că şi Nanni se transforma într-un străin, ca vila, ca marea, ca dimineaţa stupidă. „Ştie că mă numesc Sandra, şi-a spus. De ce nu vorbeşte, de ce?“

Apoi s-a trezit în braţele lui Nanni, şi i-a simţit muşchii pe umeri, şi în loc să plângă sau să se revolte, a ridicat ochii şi l-a privit.

Când Sandra s-a întors din baie în vestibul, Nanni i-a spus:

— În dimineaţa asta ai mai plâns deja de două ori.

Sandra s-a oprit în prag şi abia a zâmbit. Tocmai îşi spunea „Poate că e proprietarul vilei“; şi-a râs de ea însăşi.

Nanni era în picioare, în fâşia de soare şi fuma o ţigară, în fasciculul razei, spiralele de fum păreau de mătase, venatura unui lemn preţios. Nanni o privea cu un zâmbet sigur. Sandra a ezitat din nou să vorbească. Se temea că mai are în voce acea răguşeală, acea sfâşiere.

Nanni a terminat de fumat ţigara şi a aruncat-o prin crăpătură. Cu mişcarea pe care a făcut-o, a tulburat întreg peretele luminos, şi Sandra cu paşi iuţi a ajuns până la uşă.

— Vrei să plecăm? i-a şoptit peste umăr.

Nanni a încuviinţat fără să vorbească şi a deschis uşa. A lăsat-o pe Sandra să iasă şi apoi a încuiat. În timp ce Nanni învârtea cheia, Sandra a simţit, ca pe un brânci, nevoia să alerge, să fugă, să nu-l mai vadă niciodată. I-a spus în schimb cu voce mândră:

— Dacă aş fugi, ai spune că sunt o proastă.

Atunci Nanni a privit-o surprins.

Au traversat împreună pietrişul ce scârţâia, şi Sandra l-a întrebat dacă îşi înghiţise limba. Nanni a spus că acum trebuia să mănânce.

— Nu mi-e foame, a spus Sandra. Nu mi-e foame şi trebuie să ne despărţim.

S-au aşezat, tăcuţi, pe o bancă.

— Înţelegi, i-a spus Sandra. Trebuie să mă laşi singură. Apoi am treburi. O să ne vedem mai târziu.

Nanni s-a resemnat, dar a voit o întâlnire precisă. Pe banca aceea, la patru.

— Acum, du-te. Lasă-mă singură.

Sandra a rămas pe bancă, pentru că bulevardul era pustiu. Nu-i era foame. Nu voia nimic. Aerul pur şi marea aproape invizibilă în soare nu spuneau nimic. Totul exista ca mai înainte, ca şi ea. Nu-i venea deloc să plângă. Ar fi plâns dacă cineva ar fi venit s-o consoleze. Nu era în stare să se hotărască dacă să ia numaidecât trenul. Îi părea rău să părăsească marea. Îi părea rău să-l înşele pe Nanni. Dar ştia sigur că nu o să se mai întoarcă niciodată aici ca să se scalde.

Atunci s-a ridicat şi a căutat capătul străduţei şi a început să urce cu un pas care i s-a părut neverosimil, atât de degajat şi sigur era. I-a venit să zâmbească. Când a ieşit în piaţetă, şi-a amintit de lighean şi a ridicat ochii. Totul era liniştit în soarele nemişcat: acolo sus flutura un cerşaf întins de-a curmezişul străzii. Atunci s-a dus spre casa cu balcon, şi a mers pe lângă zidul cel mic, de unde când s-a întors spre străduţă, a revăzut o fâşie aeriană de mare. Totul era la fel.

Proprietăreasa grasă de dimineaţă a ieşit pe balcon după ce Sandra a bătut la uşa întredeschisă. Mai avea baticul pe cap, dar de data asta, când s-a aplecat ca să-i vorbească, Sandrei i s-a părut, după vorbă, o femeie bună. Sandra a fluturat scrisoarea, şi femeia i-a spus c-o să coboare. Puţin după aceea s-a auzit un bocănit pe scara interioară.

După ce-au trecut prin cele trei camere înguste şi întunecoase, bătrâna alerga înaintea ei, deschizând obloane şi îndreptând tablouri, pe etajere era hârtie ornamentală, s-au oprit în grădina plină de mărăcini, vorbind despre înlesniri şi despre vecini.

— Asta, în primul rând, e o casă cinstită, spunea bătrâna cea grasă. Aici nu mai e nimeni decât Nanni al meu.

Au tăcut la numele lui Nanni, şi Sandra s-a mirat că nu simte cum se înroşeşte. Ştia că trebuie să i se întâmple.

— Acum e sus şi mănâncă o salată, atât. Doreşti şi dumneata?

Sandra i-a mulţumit femeii şi i-a spus că trebuie să se grăbească.

— Ia măcar câteva piersici. Aşteaptă.

Sandra a văzut-o cum aleargă spre uşa camerelor şi a urmat-o fără să spună nimic până la capătul scării. Bătrâna s-a prins gâfâind de balustradă şi a început să urce.

— O să le împachetez în ceva. Aşteaptă.

Sandra s-a uitat după ea până când a dispărut la cotitura palierului, apoi a împins uşa uşor şi a ieşit. A traversat pieţişoara cu inima bătându-i nebuneşte. Când a ajuns la străduţă a început să fugă şi nu s-a oprit decât în pragul gării.

Jacheta de piele

Tatăl meu îmi dă voie să-mi petrec zilele pe lângă baraca debarcaderului, pentru că aşa mă distrez şi învăţ şi o meserie, fără să-mi dau seama. Acum stă acolo o proprietăreasă grasă care ţipă întruna, şi, de cum ating o barcă, mă vede, chiar dacă s-ar afla în pivniţă, şi ţipă la mine că nu e treaba mea. În spatele barăcii sunt măsuţele şi scaunele pentru clienţi, dar proprietăreasa de acum nu mă lasă s-o ajut, şi dacă îi aduc o comandă, îi spune numaidecât băiatului ei să ducă el paharele. În baracă nu mai intru de mult şi, şi mai de mult, nu mai urc la etaj ca să privesc, de la fereastra lui Ceresa, apa şi bărcile. Aici nu mai vine niciodată nimeni, şi tatăl meu se înşală dacă crede că pot să mai învăţ meserie.

Madam Pina asta nu ştie deloc să se poarte: îi tratează pe clienţi cum mă tratează şi pe mine. N-ajunge să te îmbraci cu o jachetă de piele, ca să conduci un debarcader; trebuie ca lumea să vină de plăcere şi să citească pe faţa proprietarului că-i plac bărcile şi Padul, şi că e lucru plăcut să te distrezi. Ceresa era într-adevăr omul potrivit: părea că se joacă cu toţi, şi în bărci stătea el mai mult decât clienţii. Când era Ceresa, se găsea întotdeauna motiv de veselie; se stătea în apă în chiloţi, se pregătea smoala, se goleau bărcile şi, când vremea era bună, se lua o gustare sub pomi, cu găleata de struguri pe masă. Fetele, care se plimbau cu barca, se opreau să glumească sub şopron, şi una dintre ele i-a cerut lui Ceresa s-o însoţească în sus pe Pad. Ceresa îi spunea întotdeauna că nu putea să lase debarcaderul şi cârciuma, dar că să vină ea într-o dimineaţă, devreme, înainte de răsăritul soarelui. Într-o bună dimineaţă caraghioasa

aia a venit, şi Ceresa i-a spus să se scoale aşa în fiecare dimineaţă şi o să-i treacă durerea de cap.

Jacheta de piele pe care acum bătrâna şi-o aruncă pe umeri când plouă, Ceresa o purta întotdeauna, şi îmi amintesc că, odată, când eram în barcă şi ne-a prins o furtună, şi-a scos-o şi mi-a dat-o mie, ca să mă acopăr. Pe dedesubt, era întotdeauna cu pieptul gol, şi îmi spunea că, dacă o să trăiesc pe Pad când o să fiu mare, o să am muşchi ca ai lui. Avea mustăcioară şi era blond pentru că stătea la soare.

Anul trecut, din cauza Norei, un client n-a mai venit. La început Nora era fata care servea clienţilor băuturile răcoritoare, şi seara pleca; apoi, anul trecut, oricât de târziu mă duceam acasă, ea mai rămânea în baracă, şi dimineaţa când soseam o vedeam deja privind de la fereastră. Nu era o femeie frumoasă; Ceresa nu spunea asta niciodată, dar o spuneau tinerii şi bătrânii care jucau popice. Nora stătea sprijinită de uşă, ţinându-şi un cot în palmă, îmbrăcată în roşu, şi îi privea pe toţi fără să vorbească. Mie, când m-am aşezat odată pe scăriţă, ca să-l aştept pe Ceresa, mi-a spus:

— Prostule, du-te acasă.

Dar alteori râdea când mă aşezam în barcă cu picioarele în apă, şi dacă cineva cerea o vâslă sau o pernă, şi Ceresa nu era pe acolo, îmi spunea să mă duc eu să le iau de sub şopron.

Pe mine m-a supărat numaidecât faptul că Nora nu mai pleca din baracă. Înainte, când îmi aminteam de ea, spuneam şi eu: „E o fată frumoasă“, şi nu mă mai gândeam la ea; dar acum, dacă îi ţinea tovărăşie lui Ceresa, însemna că e ceva cu totul deosebit, şi mă supăra pentru că nu înţelegeam ce.

Mâncau împreună sub şopron, şi eu mai rămâneam încă puţin, ca să-i ajut, dacă cumva se întorcea vreo barcă, ca ei să nu trebuiască să se ridice; şi ei pălăvrăgeau şi îmi mai spuneau şi mie, din când în când, câte ceva, dar mai ales îşi făceau cu ochiul şi, dacă Nora se ducea la bucătărie să ia o farfurie, Ceresa rămânea tăcut, uitându-se spre uşă. Între ei vorbeau cum nu vorbeau niciodată cu mine; nici măcar Ceresa, care glumea cu toată lumea, nu mai era acelaşi faţă de ea, ci îi vorbea în şoaptă, bătând în masă cu buricele degetelor şi privind în sus, sau trăgea de fermoarul jachetei de parcă ar fi

fost un evantai; şi Nora îi făcea cu ochiul, şi se uita râzând la fermoar.

Se vedea că stăteau împreună ca să-şi ţină de urât şi nu ca să se căsătorească, fiindcă Nora nu purta niciodată o rochie oarecare, din acelea de casă, ci avea una roşie şi alta albă şi mai frumoasă şi, de cum termina cu spălatul vaselor şi cu măturatul, rămânea în uşă, sau venea să privească apa, aşa cum fac fetele care închiriază bărci. Când Ceresa o striga, ea venea cu paşi înceţi, şi părea întotdeauna că nu are nimic de făcut. Ziua, în schimb, era lungă şi erau multe lucruri de terminat: ea servea în cârciumă, spăla cămăşile şi tot îi mai rămânea timp să mai fumeze o ţigară.

Acum, că Nora era stăpână, Ceresa îmi spunea că într-o zi o să luăm din nou barca, eu şi cu el, şi o să stăm până seara, vâslind în sus pe Pad, până dincolo de dig. Nora nu venea în barcă cu noi, spunea că apa miroase urât, şi când ne duceam cu plasele şi cu coşul ca să pescuim sub pod, privea râzând de la fereastră. Când ne duceam la pescuit, Ceresa îşi punea pe el numai jacheta şi chiloţii negri foarte strâmţi, şi săream în apă şi aruncam coşul pe pietre şi, în timp ce eu ţineam barca, Ceresa împrăştia peştii cu mâinile. Ştia, dincolo de dig, un loc nemaipomenit de unde te întorceai cu coşul plin, şi spunea mereu că într-o bună dimineaţă o să ne ducem ca să ne întoarcem numai seara. În multe dimineţi am venit la debarcader sperând că aceea era ziua potrivită, dar întotdeauna era ceva de făcut, sau Ceresa avea de terminat o discuţie cu Nora, sau de smolit o barcă rămasă din seara trecută, şi amânam.

Până la urmă m-am dus singur dincolo de dig. Într-o zi, când Ceresa avea treburi la Torino, am rămas singur cu Nora, care curăţa nişte zarzavat într-o găleată, sub şopron. Nora mă urmărea cu ochii, fără să vorbească, şi atunci m-am plictisit. I-am spus că iau barca şi am plecat. Am rămas pe apă până la prânz, şi m-am întors convins că în ziua aceea n-aveam să-l mai văd pe Ceresa, şi că era mai bine să mă duc acasă. În schimb, Ceresa se întorsese şi râdea de la fereastră, îmbrăcându-şi jacheta, şi m-a chemat sus. Am făcut un pas, dar am văzut-o apoi pe Nora în uşă, privindu-mă cu răutate, şi n-am avut curaj

să intru ca să urc. Am spus: „Strigă, Ceresa“, şi m-am dus sub şopron ca să las vâsla. Nora m-a privit ce m-a privit, apoi a urcat ea.

Cel mai frumos era dimineaţa, pentru că puteai întotdeauna să speri mai mult decât seara. Seara trebuia să plec, pentru că după cină Ceresa şi Nora se îmbrăcau şi se luau de braţ: se duceau la Torino, la cinematograf, la plimbare. Debarcaderul rămânea pustiu, închideau cârciuma de îndată ce se întuneca. Înainte întotdeauna mai rămânea cineva şi Ceresa ne distra: lui nu-i era frig, stătea în chiloţi şi pe întuneric. Mă înfuria că Nora, care nu făcea niciodată plajă, şi trebuie să fi fost albă ca burta unui peşte, îl tutuia şi stăteau mereu la braţ. Aş fi dat oricât ca să pot vorbi şi eu ca ei.

— O să vezi când mă însor, mi-a spus Ceresa într-o dimineaţă, totul o să fie ca mai-nainte.

Eu îi ţineam smoala şi îmi venea să plâng. Nu plângeam şi mă uitam la barcă, ca să nu râdă de mine. Eram atent ca Nora să nu mă audă din bucătărie, deşi ştiam foarte bine că voia să se însoare cu ea.

— Eu nu m-aş însura, am spus încet; o să vezi, când te însori, Nora n-o să-şi mai pună rochia roşie, şi o să începeţi să vă certaţi.

— Ce-ai avut de vorbit cu Zucca ieri, când juca popice?

Ceresa ştia întotdeauna totul. Dar Zucca, cel cu guşă, era cel care, vorbind cu altul, spusese că Nora e o măgăriţă şi că Ceresa nu trebuia să se însoare cu ea. Eu ascultam, doar, în timp ce le duceam paharele.

— Tu eşti un copil, mi-a spus Ceresa, nu te amesteca în vorba celor mari. Dacă Nora îţi spune ceva, spune-mi mie.

Dar Nora nu-mi spunea niciodată nimic important. Uneori mă gonea. Când lucram cu Ceresa la o barcă, ea ne privea din uşă cu o expresie de stăpână, şi nu înţelegeam dacă se uita aşa la mine sau la Ceresa. Acum aşteptam să aducă din nou vorba, ca să-i spun că Nora e o femeie rea.

La câteva zile după întâmplarea cu Zucca, stăteam în barcă şi-l aşteptam pe Ceresa să coboare, dar Ceresa nu mai venea. Urcase pentru o clipă ca să-şi ia ţigările, şi de pe apă vedeam fereastra deschisă, dar cum era vreme frumoasă, puteau veni

clienţi ca să mi-l ia pe Ceresa, şi eram nerăbdător să-l văd coborând. Era o după-amiază caldă şi nu se auzea nici clipocitul apei lovindu-se de bărci. Apoi zăresc la fereastră spatele lui Ceresa, şi aud că vorbeşte întors spre cameră şi nu se întoarce să-mi spună nimic. Atunci mă uit la soare, apoi închid ochii, şi îi apăs, şi vedeam atâtea pete roşii şi verzi şi mă plictiseam. Am aşteptat nu ştiu cât, şi la un moment dat îl văd pe Ceresa sub şopron că aprinde ţigara şi mă întreabă ce face. I-am arătat vâsla şi Ceresa a făcut un gest ca şi cum ar fi vrut să spună că-l plictisea, dar a sărit în barcă. S-a lăsat dus de mine până la pod, şi stătea jos fără să vorbească. Apoi a sărit în apă şi am pescuit, şi din când în când spunea câte ceva despre peşti, dar nu contenea cu fumatul şi cu privitul ţintă în apă. Eu i-am vorbit despre barca cu motor şi am discutat dacă se ducea să ia benzină, dar el n-a mai râs de mine cum făcea de obicei, şi izbea peştii de fundul bărcii spunând:

— Crăpaţi şi voi.

În seara aceea a trecut Zucca cu barca şi a spus:

— Hei, voi ăia!

— Tu chiar că eşti şmecher, spun eu, azvârlind apă peste peşti, şi Ceresa se uită la el, apoi se uită la mine, râzând, şi-mi pune o mână pe cap, şi-mi face masaj.

Şi totuşi nu se certase cu Nora. Femeilor le place să facă gălăgie, sau măcar să plângă; femeile sunt altfel decât noi. Dar cu Nora nu scoseseră o vorbă; pariez că Nora, şi lui, îi spunea uneori, ca şi mie: „Ce prost eşti. Pleacă de-aici!“, şi atunci Ceresa nu putea face altceva decât să-i răsucească încheietura mâinii şi să i-o rupă. O singură dată, când i-a spus în prezenţa a doi clienţi să cârpească o pernă ruptă dintr-o barcă, Nora a luat perna şi a aruncat-o în apă. Apoi s-a închis sus şi n-a mai vrut să-i deschidă. Eu am început să servesc la măsuţele din spatele barăcii, unde nu se observase nimic. Ceresa nu mi-a vorbit toată ziua şi a stat sub şopron pilind un furchet; şi trăgea singur la foale şi lua cărbunii şi-i azvârlea cu mâna în Pad, încă sfârâind.

A doua zi am găsit uşa încuiată. Strig. Nu e nimeni. Atunci am plecat pentru că nu voiam să mă găsească clienţii şi să le spun că Ceresa se certase cu ea. Debarcaderul a fost mort timp de două zile; apoi într-o bună dimineaţă hoinăream la

întâmplare pe mal şi văd mişcare printre bărci. Se întorsese Ceresa; se întorsese Nora care stătea la fereastră şi îşi schimba bluza. Ceresa tocmai îmbarca două fete, din acelea care se dezbracă sub şopron şi strigă tâmpenii. Ceresa râdea şi ţinea barca.

Seara a fost sărbătoare pentru că se întorsese Nora. Au venit vreo cinci sau şase oaspeţi, barcagii şi clienţi – Zucca, Damiano, de-ai casei –, dar păreau mai veseli, şi i-a prins miezul nopţii pălăvrăgind şi glumind. Toţi spuneau că Nora trebuia să se scalde, şi spuneau că a doua zi avea să-şi cumpere costum şi să-i servească numai în bluză pe jucătorii de popice. Apoi a ieşit luna, şi pardoseala de ciment era luminată ca la prânz; atunci Damiano a adus vin şi au început să joace. Eu picam de somn dar nu voiam să plec; s-a gândit la asta Nora, care mi-a spus:

— Nu te aşteaptă cei de-acasă?

Şi atunci m-am dus acasă.

Din ziua aceea Nora a devenit mai veselă, dar cu Ceresa era iute la vorbă, şi Ceresa râdea de asta şi ridica din umeri. Uneori mă ruşinam eu pentru el, când vrăjitoarea aia spunea tâmpenii faţă de ceilalţi. Îşi cumpărase costum de baie, un costum roşu ca şi rochia aceea, şi şi-l punea la prânz ca să facă plajă, în timp ce se ducea şi venea din şopron, şi şi-l lăsa şi după aceea, până când Ceresa o lua de braţ şi se uita urât la ea. Nora avea o piele ce părea unt alb şi în Pad nu se scălda niciodată. Când venea Damiano sau băiatul lui Zucca sau niscaiva soldaţi, se oprea să râdă cu ei şi ca ei s-o vadă. Eu nu înţeleg ce găseşte lumea la femei.

— O să vezi, mi-a spus o dată Ceresa, că o să-ţi placă şi ţie.

— Dar până acum nu mi s-a întâmplat.

Apoi Ceresa s-a certat cu Damiano. S-au certat într-o zi când eu nu eram, şi am auzit vorbindu-se despre asta a doua zi, la cârciumă. S-au luat la bătaie şi au ţipat atât de tare, încât îi auzeau şi vatmanii de pe malul celălalt. De data asta m-am uitat pe furiş la chipul Norei, dacă era furioasă şi ea; dar mai mult decât furioasă mi se părea înspăimântată. Ceresa, în schimb, n-a spus nimic şi a venit cu mine la pescuit, şi în ziua aceea nu era un peşte, să-l plăteşti cu aur, şi, de furie, el a luat coşul şi l-a izbit de piciorul podului. Apoi s-a întins pe fundul bărcii şi mi-a spus

să-l duc acasă. Acum, dacă nu-mi spunea el că era ceva de făcut, nu mai veneam cu plăcere la debarcader. Erau zile în care stăteam sub şopron fără să vorbim, şi Nora nu se vedea. Dar era şi mai rău când Nora umbla prin bucătărie sau îi servea pe clienţi, pentru că atunci mă aşteptam privind să spună ceva. Apoi odată îmi caut bărcuţa, cea pe care mi-o făcusem eu pe tejgheaua de sub şopron, când Ceresa mă lăsa să lucrez, şi n-o mai găsesc. Ceresa stătea pe jos, lângă stâlp, şi îl întreb unde e barca şi el îmi spune că nu ştie. Atunci alerg la bucătărie şi o întreb pe Nora, şi o aud spunând liniştită că a aruncat-o pe foc.

Ceresa m-a întrebat în ziua aceea de ce nu învăţ o meserie.

— Dar eu vreau să fiu barcagiu, răspund.

— Eşti nebun, spune el, nu vezi ce meserie blestemată e? Spune-i tatălui tău să te bage într-o fabrică, ascultă-mă. Mai degrabă ar trebui să te faci soldat.

M-a întristat, nu pentru mine, care nu eram nimic, oricum, ci pentru el, că nu-i mai plăcea Padul. Voiam să-i spun să se însoare cu Nora, aşa ar fi putut s-o stăpânească mai lesne, dar nu ştiam dacă o să-mi răspundă. Mi-am pus din nou pantalonii şi m-am întors acasă.

Nora şi-a dat seama că mi-o făcuse prea de tot, pentru că a doua zi m-a chemat în bucătărie şi m-a făcut să pălăvrăgesc. M-a întrebat dacă îmi plăcea atât de mult să fiu barcagiu şi dacă nu-mi era teamă c-o să mă înec. Eu am răspuns că îmi plăcea, fiindcă era meseria lui Ceresa. Apoi m-a întrebat dacă eram în stare s-o plimb cu barca.

— Să-l întrebăm pe Ceresa dacă ne lasă să ne ducem să vedem digul. Dacă mâine e frumos, ne ducem.

A doua zi şi-a pus costumul şi a luat jacheta lui Ceresa. Am luat coşuleţul cu mâncare şi ea s-a aşezat pe perne; Ceresa ne-a privit râzând la plecare. Odată trecuţi de pod, am început să vâslesc vârtos, şi Nora m-a întrebat dacă e departe. I-am explicat cum se face când propteşti vâsla, şi ea a încercat: a venit lângă mine şi eram gata să cădem în apă; femeile sunt toate la fel. S-a dus să se aşeze din nou şi m-a întrebat dacă ştiu să înot în apă adâncă. Ştia că sub dig nu se poate înota, şi mi-a spus să opresc acolo unde se varsă Sangone, unde apa era mai liniştită.

Am legat barca la mal şi, în timp ce ea mă privea, am făcut o frumoasă săritură în apă. Apoi am înotat în Sangone şi i-am strigat că apa era mai rece decât în Pad. Când am ajuns lângă barcă şi eram pe punctul s-o ating, i-am văzut ieşind pe mal pe Damiano şi pe un soldat. Eram prieteni, dar pe soldat nu-l mai văzusem niciodată. Atunci au venit lângă barcă şi au început să vorbească cu Nora. Eu l-am salutat pe Damiano, dar fără să mă apropii de el. Am urcat singur în barcă şi m-am aşezat.

Damiano mă scotea din sărite, pentru că ştiam că vâslea mai bine decât mine, şi, dacă Nora îi spunea să ne ducă la dig, cădeam de prost. Dar Damiano şi soldatul s-au aşezat pe mal şi au început să glumească. Nora răspundea, şi după puţin timp a sărit şi ea pe uscat şi a spus că vrea să se plimbe. Soldatul i-a pus mâna pe fermoarul jachetei şi a spus râzând:

— Ai nevoie de aer.

Era un napoletan.

Am rămas singur în barcă şi mă gândeam că, dacă Ceresa ar fi ştiut, era vai şi amar, şi atunci am intrat din nou în apă, pentru ca cei care treceau să nu priceapă că barca era a lui Ceresa. Nora s-a întors pe înserate şi mi-a spus că nu trebuia să-i spunem lui Ceresa că l-am văzut pe Damiano. Era un lucru pe care îl ştiam şi eu.

Dar a doua zi m-a căutat din nou s-o duc cu barca – de data asta la Mulini – şi de data asta n-am mai vrut să mă duc la debarcader, pentru că între Ceresa, care insista, şi ea, care mă privea cum fac femeile când sunt furioase, nu puteam să spun nu. Am venit spre seară şi am găsit-o îmbrăcată cu fusta, dar, în loc de bluză, avea tot jacheta de piele. Se vede că acum purta costumul sub fustă. S-a uitat urât la mine, dar eu am stat cu Ceresa.

Erau frumoase dimineţile de septembrie, când pe Pad era ceaţă şi aşteptam ca soarele s-o destrame încet. Acum aveam tot timpul câte ceva de făcut, la foale sau cu smoala, şi Nora nu se vedea prea curând, fiindcă se ducea la piaţă. Ceresa vorbea mai puţin ca altădată, dar stăteam bucuros împreună cu el, fiindcă înţelegeam că nu mai avea poftă de nimic şi mă lăsa să meşteresc în şopron, după pofta inimii. Din când în când spunea ceva, şi aşa îi ţineam de urât.

A venit în cele din urmă sezonul strugurilor, şi într-o zi am rupt din viţa care acoperea cârciuma şi am gustat din găleata plină. Era şi Nora şi mâncam râzând, toţi trei. Nora spunea că trebuie să fim atenţi pentru că noaptea o să-i fure. Apoi, ca să ne arate unde puteau hoţii să-i ascundă, şi-a deschis fermoarul jachetei. Am văzut că pe dedesubt era goală, ceva alb şi pătat; nu avea costum. A închis imediat.

În timp ce noi mâncam, la o măsuţă şedeau doi soldaţi care beau bere, şi unul din ei mi se părea că e chiar prietenul acela al lui Damiano, care glumise cu Nora. Dar ce poţi să spui? Toţi seamănă între ei. Dându-i berea, Nora nu s-a oprit.

Dar după o oră i-am văzut pe aceiaşi râzând şi pălăvrăgind cu Nora. Ceresa intrase în casă. Am văzut-o pe Nora cum se apleacă peste măsuţă, şi pe soldat cum întinde mâna ca în ziua aceea, dar de data asta trăgându-i în jos fermoarul, şi Nora, aplecată, râdea şi ea. M-am întors numai când l-am auzit pe Ceresa la uşă. M-a chemat şi n-a spus nimic.

O clipă după aceea rămăsesem singur pe pavimentul de ciment al popicelor, la măsuţe nu era nimeni, şi Nora şi Ceresa erau în casă. Am stat să ascult dacă se certau, dar nu se clintea nimic. Mi-era doar teamă să nu vină vreun client sau să se întoarcă vreo barcă şi să trebuiască să-l chem pe Ceresa. Printre pomi aerul era senin şi se lăsa seara; mi-era frig. De dincolo de pomi se auzeau păsările care zburau aproape de pământ. Sus, pe drum, nu trecea nici o maşină. Păreau morţi cu toţii.

M-a cuprins ruşinea, frica, nu ştiu ce. Încă mă mai gândeam la bucăţica aceea de piele albă a Norei. Mi se părea că totul ţipă şi îmi auzeam numele strigat. Apoi s-a deschis fereastra şi Ceresa s-a aplecat şi mi-a spus;

— Pino, şterge-o acasă.

A doua zi m-am întors cu sufletul la gură. Am trecut pe sus pe drum fără să cobor; debarcaderul era liniştit în mijlocul pomilor. Nu era nimeni. Oricum trebuia să duc o comandă la Dazio. Dar după-prânz m-am hotărât: Ceresa trebuia să ştie că eu nu aveam nici o vină. Văd o grămadă de bărci care plecau şi veneau prin faţa debarcaderului; văd doi inşi, îmbrăcaţi civil, stând nemişcaţi lângă o maşină de la capătul cărării. Înţeleg că nu se poate trece şi atunci ocolesc pajiştea. Sub şopron toţi

umblă de colo până colo. Ceresa nu e. Atunci îl găsesc pe băiatul lui Zucca şi-mi spune că Ceresa a sugrumat-o pe Nora şi a aruncat-o în Pad.

Eu voiam să-l văd ca să-i spun de ziua aceea de la Sangone, dar ne-au dat la o parte pe toţi câţi eram şi când a ieşit el s-a auzit doar zgomotul maşinii. Apoi tata mi-a spus că cu cât vorbesc mai puţin despre asta, cu atât e mai bine, pentru mine şi pentru toţi.

Vise în tabără

Erau dimineţi în care ne trezeam ciudat de odihniţi, atât de odihniţi încât ni se părea că suntem obosiţi.

Trupul ne atârna greu ca în somn. Sângele ne zvâcnea în şale şi în pulpe moleşit, dar viu. Când ne priveam în faţă, fiecare dintre noi părea să vină de departe. Vorbeam despre ziua ce venea, despre speratul timp frumos chiar şi atunci când dincolo de zăbrele cerul era acoperit de nori. Dar nici unul nu îndrăznea să spună că tocmai moleşeala şi oboseala aceea a cerului ne făcea să închidem pe jumătate ochii de mulţumire – o mulţumire ascunsă care ne lăsa nehotărâţi.

Nu ştiu dacă mai târziu, în timp ce ne învârteam printre barăci, era vreunul care să-i povestească tovarăşului său cum îşi petrecuse noaptea. Într-o zi m-au întrebat: „Tu ce-ai visat?“, şi n-am ştiut să răspund altceva decât că dormisem ca un copil, fără vise.

Eram ca nişte copii, printre barăcile acelea triste, şi aşteptând să ne încolonăm pentru obişnuita ieşire, unii se necăjeau alergând în căutarea unui lucru, alţii şedeau lenevind pe o ladă sau pe prag. Cuprinşi de lene eram cu toţii, dar unii nu voiau să se lase cuprinşi de moleşeală. Se temeau că apoi o să trebuiască, la o comandă din afară, să se reculeagă, ca să reintre în programul zilnic. Totuşi moleşeala aceea era în noi, şi era urmarea unei mari oboseli, adunate de cine ştie când, şi cine ştie de unde. La trezire ni se părea că ne împiedicăm ca unul care iese din marea în care a înotat până la ultima suflare, lăsându-şi picioarele ca de plumb să cadă istovite în apă. Ceva, desigur, se întâmplase în timpul nopţii. Visasem cu atâta convingere, încât acum ni se ştersese orice amintire şi ne lăsa în

sânge doar un gând neîncrezător. Tot aşa ţiuitul liniştii ne duce uneori cu gândul la un ţipăt, la un zgomot atât de asurzitor, încât nu se mai aude nimic.

Nu-mi e ruşine să mărturisesc că mi-e frică de întuneric – eu care m-am ţinut totuşi tare în tabăra aceea jalnică, unde ne chinuia naşterea fiecărei zile frumoase, atât era de absurdă. Ne era teamă de noi înşine şi de întuneric. Şi cui îi e frică de întuneric nu crede c-ar exista minuni. Cine ştie, pur şi simplu, că sângele şi gândul lui pot fi tulburate de contactul cu noaptea şi că se poate umple de uimire ca un cal de spume. Se întâmpla să ne trezim dimineaţa, încetul cu încetul, fără nici o tresărire, ca o barcă ce se apropie de ţărm; şi ne dădeam jos din pat amorţiţi, privind în jurul nostru, puţin surprinşi, ca şi cum veşnicele barăci, deşi erau aceleaşi, ochii noştri, spălaţi în marea neagră a somnului, nu le mai recunoşteau imediat. Când unul dintre noi se aşeza în capul oaselor, dis-de-dimineaţă, ridicând privirea spre neliniştiţii care se preumblau, sub cerul lăsat, pe potecuţele din tabără, avea aerul că-i caută printre tovarăşi pe cei care se învârtiseră noaptea cu el, şi împreună cu el înfruntaseră spaimele, peripeţiile din visele tulburi. Nimeni nu vorbea despre ele. Ne era de ajuns să simţim cum se topeşte uimirea în noi, încet, încet.

Vorbeam în schimb despre ziua ce venea, despre ocupaţiile noastre obişnuite. Şi cum în tabăra aceea nu puteam începe nici un lucru cu siguranţa că aveam să-l terminăm, urmăream toanele cerului, şi în seninul lui căutam cu sete să-l găsim pe al nostru, dar fiecare zi era o dezamăgire, pentru că jalnicele barăci ne dovedeau că e inutil. Soarele şi vântul ne exasperau, cum li se întâmplă bolnavilor. Apoi, odată cu trecerea anotimpului frumos, am învăţat să rămânem melancolici sub cerul cristalin, şi asta a însemnat mult pentru pacea noastră, fiindcă dintre noi sufereau mai mult cei care păreau nepăsători.

Poate că noaptea ni se întâmpla cu adevărat să experimentăm ceea ce ziua treceam cu atâta grijă sub tăcere. Noaptea corpul nostru se făcea nevăzut dincolo de ultima baracă, dincolo de colinele tăcute, dacă în somn mai există totuşi barăci şi coline, şi nu un câmp negru unde lucrurile transpar prin propria lor lumină, şi groaza, durerile, spaimele,

regăsirile sunt una cu zvâcnirea sângelui care vuieşte în întuneric. Întâmplările din somn erau uitate chiar înainte ca ele să se fi petrecut, şi poate că din asta se năştea teribila trudă de a le scoate la lumină, de a scoate la lumină fie doar sângele şi trupul acela în care se realizaseră. Poate că în unele nopţi, cineva care ne-ar fi văzut dormind nu ne-ar fi recunoscut. O lampă nepăsătoare murea în baracă: părea nehotărâtă, robită şi ea de somn. Nimic din ceea ce atingea lumina ei slabă nu era adevărat. Erau adevărate clocotul şi zvâcnirile sângelui din absurda imobilitate a nopţii, ca o roată care, prinsă în vârtejul învârtirii, pare nemişcată. Cine se trezea înainte de zori asculta întunericul nopţii şi, părându-i-se că e în afara lumii, aştepta cu nelinişte vocea răguşită a santinelelor.

Marea

Uneori mă gândesc că dacă aş fi avut curaj să urc până în vârful colinei, n-aş mai fi fugit de-acasă. Nu trecuse multă vreme de la noaptea Sfântului Ion, pentru că o mai apucaserăm de câteva ori pe şoseaua din vale şi am urcat până la aluniş ca să căutăm vatra focurilor. Ştiam că sus, în vârf, erau unele late cât o pajişte. Dar într-o zi Gosto s-a lăudat că bunicul lui când era copil fugise de-acasă şi, trecând valea, ajunsese atât de sus, încât de-acolo văzuse marea.

Pe noi valea ne ducea într-o vie aproape plană, înconjurată de carpeni. Ce făceam noi acolo până seara, nu ştiu. Ne uitam la vârfurile copacilor. Eu îi spuneam lui Gosto că la mare nu se aprind focuri, pentru că marea e ca un şes, şi întins pe iarbă mă plictiseam privind norii. Erau şi greieri în via aceea, şi aş fi vrut să fiu unul dintre ei, ca să rămân noaptea acolo şi să mă trezesc dimineaţa la primul licăr de lumină, când soarele nu încălzeşte încă. La noi soarele răsare din spatele colinelor joase, unde bunicul lui Gosto văzuse, când era copil, marea.

Că marea se afla în partea aceea îi spusesem eu lui Gosto. În zilele cu furtună, de acolo se deschidea zarea, şi soarele se întorcea să privească îndărăt ca peste un câmp cu flori, în vreme ce pe la noi mai picura. Eu mi-am închipuit întotdeauna marea ca un cer senin, văzut din apă. Şoseaua care coboară dinspre colinele acelea nu e un drum de ţară; trece dincolo de vale într-o câmpie care coboară mereu, plină de pomi ce par nişte livezi. Chiar la cotitură, după ieşirea din vale, după podul de fier, se află căsuţa din Piana, care are un balcon cu muşcate. Acolo nu mai sunt nici vii, nici păduri, nici grajduri; carele trase de boi nu mai urcă până acolo; urcă în schimb trăsuricile cu

două roţi în fugă, şi grupuri de excursionişti cu umbrele de soare.

Toată noaptea, de Sfântul Ion, Gosto hoinărise prin sat şi eu n-am putut să mă duc, pentru că acasă la noi focurile praznicului se privesc stând pe terasă. Gosto mă aştepta jos, pe drum, şi ne arătam strigând focurile cele mai îndepărtate şi mai mari. Dar apoi au trecut muzicanţii, care se duceau în sat – erau toţi, şi Candido – şi mă urcam pe zăbrele şi îi strigam; Candido s-a oprit să le salute pe surorile mele şi să glumească; apoi au pornit în şir, unul după altul, cântând, şi Gosto împreună cu ei, şi s-au dus în piaţă şi toată noaptea s-a auzit clarinetul lui Candido, şi tromboanele şi chitarele, şi cum cântau, cu voce tare, mai ales femeile. Noi ne-am dus să ne culcăm când ultimele focuri se stingeau pe colinele negre, şi plângeam în pat de necaz, dar glasurile pierdute ale beţivilor şi câinii m-au făcut să mă gândesc la via mea din vale şi la cabrioletele cu două roţi şi la colinele pe care, a doua zi, aveam să le revăd cât pofteam.

În schimb, a doua zi nu ne-am dus mai departe de aluniş, şi bunica lui Gosto îi spunea să mă ia drept exemplu. Gosto râdea. Acasă la noi spuneau să iau eu exemplu de la el care, singur pe lume cu bunica, reprezenta întreaga familie. Nu avea rost să povestesc acum lucrurile pe care le făcusem la liceu, în Alba. Nu mă credeau. Spuneau şi spun că Gosto e mai bărbat decât mine. La noi acasă nu se ştie ce lucruri spune.

De fapt, ideea cu marea mi-a venit mie, nu lui. Gosto nu ştie ce înseamnă să te aşezi în faţa unei case şi s-o priveşti până nu mai seamănă a casă. Gosto e atât de gol pe dinăuntru, încât face tot ce i se spune, dar de unul singur nu reuşeşte să facă nimic. Nici acum nu vrea să creadă când îi explic că şoseaua n-are capăt, cum n-au capăt nici căile ferate, şi că trec dintr-o ţară în alta cât există pământ, fără să se întrerupă. Spune că, dacă ar fi aşa, oamenii n-ar mai conteni să umble şi toţi ar înconjura lumea. Şi că pe şoseaua noastră ar fi un du-te-vino de străini din toate ţările.

— Toate drumurile sfârşesc la mare, îi spuneam, unde sunt porturile. De acolo se îmbarcă şi se duc pe insule, unde şoselele continuă.

Nu era convins că pentru a ajunge la mare era de ajuns să înceapă să umble.

— Trebuie să cunoşti drumul, spunea.

— Dar drumul îl ştii. O iei spre Piana.

— O fi departe?

— Dar bunicul tău a văzut-o de la Ca' Rosse. Câţi ani sunt de când a văzut-o?

Într-o zi ne-am dus la atelierul rotarului care ne lua peste picior pentru că nu ştiam să umblăm desculţi. Eu m-am oprit în uşă şi n-am văzut aproape nimic în întunericul foalelor, dar auzeam cum bate fierul pe nicovală şi Pietro m-a întrebat dacă mă duceam şi eu la şcoală cu Gosto. Şi ne-a spus că la vârsta noastră trecuse deja peste munţi, ca să se ducă să muncească; şi noi ce ştiam să facem? Atunci mi-am dat seama că nu ştiam să facem nimic. În clipa aceea Pietro terminase de ciocănit şi Gosto spunea:

— Noi ne-am născut încălţaţi.

— Aşa este, a spus Pietro, fără să se înfurie. Voi v-aţi născut încălţaţi.

M-am gândit mult la cuvintele lui Pietro, şi a doua zi am trecut din nou pe la atelier ca să reluăm discuţia. Pietro nu s-a mişcat de lângă foc, şi ne-a spus să nu-i stăm în lumină.

În ziua aceea ne-a povestit că în copilărie fusese lăcătuş, şi că el şi cu stăpânul lui umblau în căutare de lucru prin curţi, şi cărau cu ei foalele şi cărbunii. Ca să treacă munţii trebuiseră să-şi pună pantofi de sfoară, apoi lucraseră în minele de cărbuni, atât de departe, încât ca să se întoarcă acasă a trebuit să ia trenul. Povestind s-a dus la uşă şi s-a uitat prin piaţă.

— Şi marea n-ai văzut-o, Pietro? l-a întrebat Gosto.

Atunci ne-a spus că fusese la Marsilia şi că acolo avusese marea în faţa uşii. S-a uitat în piaţă unde cădea umbra casei şi a spus:

— Era ca şi cum ar fi aici în piaţă. Şi agitaţie zi şi noapte. Mai mult decât într-o piaţă mare.

A scuipat în soare şi a intrat din nou înăuntru.

L-am întrebat cum era ţărmul mării, dar nu ştia sau n-a înţeles ce voiam noi să ştim. A spus că, desigur, apa era verde şi mereu în mişcare, şi că făcea întruna spumă, dar că pe mare nu

fusese niciodată, şi nu ştia cum e pământul văzut din larg. Ne-a povestit că vapoarele erau de culoare roşie şi neagră, şi că în port miroase ca în gări. A spus că într-un port se încarcă şi se descarcă într-o zi mai mult cărbune decât toate vagoanele de struguri de pe toate colinele noastre. Şi marinarii, chiar străini, sunt îmbrăcaţi ca şi noi, şi că nu au alt gând decât să se întoarcă acasă.

Marea îţi cere să trudeşti, spunea. Trebuie să te naşti desculţ.

A venit august, între prima şi a doua recoltă, când la ţară nu se mai face nimic altceva şi când ziua durează şi cât jumătate din noapte. Se întâmpla să mă culc când afară era seară, şi-i auzeam pe ceilalţi cum râdeau şi cum treceau oameni pe şosea, pe sub terasă. Pentru orice năzdrăvănie mă trimiteau la culcare. Dacă Gosto venea pe la mine, îi spuneau că e târziu şi că dorm de mult.

Uneori ne duceam dincolo de Belbo, dar mă plictiseam mai mult decât acasă, unde cel puţin citeam ziarele. Aveam un dulap plin. Într-o după-amiază, spre seară, citeam pe terasă şi Gosto m-a strigat din stradă. Striga şi am strigat şi eu. Dar când mi-a spus să ascult la ce se întâmpla acolo jos, am auzit glasuri îndepărtate, ca în septembrie când se vorbeşte prin vii. Atunci mi-am dat seama că muzica, pe care o auzisem adusă de vânt toată după-masa, contenise. La Martino era nuntă şi de dimineaţă se întorseseră cu maşina din sat; Candido, tromboanele şi flautele mici cântau deja din seara trecută.

— E foc! a urlat Gosto.

Surorile mele au ieşit pe terasă şi am privit pe deasupra pomilor. Soarele era puternic şi nu se vedea prea clar; peste coroanele copacilor aerul părea să tremure. Cineva a ţipat că se auzeau femeile plângând. Din casă ieşiseră cu toţii afară, şi vorbeau, se căţărau pe picioarele podului, bătrânele strigau. Gosto ne-a strigat că trecuse un argat leoarcă de sudoare, care alerga în sat. În cele din urmă am văzut şi fumul, era în spatele colinei, care tremura ca sub apă.

Când au ţipat la mine de pe terasă să nu mă mişc de-acolo, eu eram deja în stradă cu Gosto, şi nu puteam să ne mai oprim. Am răspuns că se duceau toţi, că acolo era Candido, şi să lase ziarele pe terasă. Gosto alerga deja, tropăind. Nu-l mai văzusem

niciodată aşa de roşu şi de tulburat. Când, din spatele câmpului cu mătură, a apărut coloana de fum şi s-a auzit trosnetul flăcărilor, a început să mugească asemenea unui taur.

— Focul! Au aprins focul! strigam împreună.

Apoi eu am tăcut, din respect pentru stăpâni. El, în schimb, a intrat în curtea aceea urlând şi dând cu piciorul în lucruri; şi, dacă nu-l ţineau, ar fi intrat şi în casă.

Curtea era plină de lucruri aruncate de la ferestre şi pe uşi, şi printre ele se vârau iepurii. Mai multe femei scoteau afară alte lucruri; una, din cauza unei saltele mari, nu putea să iasă pe uşă. Nu vorbea nimeni; se auzea numai vuietul flăcărilor din fânărie, şi uneori un glas, care dădea ordine.

Noroc că vântul ducea fumul şi fulgii de cenuşă peste vii. Era o căldură cumplită, şi cei trei sau patru oameni care scoteau căldările cu apă din fântână îşi băgau feţele în ele şi se răcoreau, înainte de-a le da băieţilor, care alergau. Gosto se învârtea acum printre mesele încă întinse sub nuci, şi-mi făcea semn să mă duc şi eu să mă servesc. Eu îi cunoşteam aproape pe toţi în curtea aceea, şi am recunoscut-o pe mireasă: îmbrăcată în roşu, stătea pe scaun, la soare, cu pantofi şi cu ciorapi fini, şi privea curtea cu un aer mândru, ca şi când n-avea nici o legătură cu cele întâmplate. Părea că plânge şi că nimeni nu trebuia să-i vorbească. Sub nuci vorbeau şi se strigau; m-au văzut şi au spus cine eram, eu şi cu Gosto; parcă era duminica dimineaţa, când trec pe sub terasă ca să se ducă în sat. Câte unul, aşezat, mânca. Din spatele casei ieşeau bărbaţii în cămaşă, asudaţi – mirele, care înjura – şi îşi turnau câte un păhărel, spuneau ceva, se loveau cu palma peste ceafă, ca să strivească muştele. Înainte de a se însera m-am dus şi eu să văd flăcările. Casa, în spate, era dărâmată, grajdul şi fânarul fumegau fără acoperişuri şi răspândeau o căldură insuportabilă. L-am găsit aici pe Candido împrăştiind cu furca fânul negru; n-a spus nimic, mi-a făcut cu ochiul fără să râdă şi m-a îndemnat cu un gest să plec.

În curte discuţiile nu conteneau. Acum, femei şi bărbaţi, proprietarii, mireasa, erau cu toţii sub nuci, şi unul spunea ceva, altul tăcea, altul dădea cu piciorul într-o sapă. Am ocolit curtea împreună cu Gosto, uitându-ne la paturi, la dulapuri, la

lucrurile stricate şi răsturnate. Acum înţelesesem că feţele lor ameninţătoare, spaima, necazul oamenilor acelora nu erau numai din cauza incendiului, ci din pricina acuzaţiilor, a palavrelor, a sângelui rău.

— Nu puteam să mă însor şi să văd şi de grajd, striga mirele, cu baticul de mătase încă la gât.

— În loc să fi ascultat muzica…

— Dar fata dumneavoastră a vrut muzică, spunea o bătrână printre dinţi.

L-am văzut pe Candido ţâşnind din spatele casei, şi atunci au tăcut şi au început să vorbească despre altceva, despre paiele care rămâneau.

De după zăbrelele bucătăriei se vedeau camere goale, cu zidul din spate prăbuşit. Pe ziduri rămâneau urmele mobilelor şi mai atârnau încă ghirlande din flori de hârtie. Afară, copiii ţipau fugărind iepurii. O femeie desculţă, care a intrat în bucătărie în goană, a fugit de-acolo spunând că podeaua ardea.

Ştiam că e târziu. Gosto mi-a spus că, înainte de a se face noapte, trebuiau să prindă animalele care fugiseră când s-au deschis grajdurile. Sub pomi discutau cum s-o facă. S-au împărţit pe echipe, excluzând femeile; în noaptea aceea mireasa trebuia să se ducă să doarmă la Piana, dar înainte de a trece prin pietrişul râului au mâncat şi s-au strâns la masă mai mult de douăzeci de inşi. În vremea asta Candido şi ceilalţi adunau animalele de pe câmp. Nouă, copiilor, ne-au interzis să ne ducem; un bou pârjolit ne-ar fi luat numaidecât în coarne. În aerul răcoros, i-am auzit strigând, peste vii, pe Candido şi pe ai lui.

În timp ce Gosto scotocea prin curte, eu m-am învârtit pe sub nuci, şi le ascultam pe femei care trebuiau să se ducă la Piana. Prin Piana trece drumul spre coline; dincolo de coline, după un anumit timp, se află marea. Era de ajuns să te uiţi printre trunchiurile nucilor: toată valea coboară. După ce ai trecut de lunca râului Belbo ajungi în alte sate.

Mă învârteam pe sub pomi, şi una dintre femei, Clelia din Piana, m-a chemat şi m-a întrebat dacă nu voiam să mănânc cu mireasa. L-am văzut pe Gosto, care se şi aşezase, cum mânca şi

el. Mi-au dat carne, salam, minciunele. Am mâncat puţin, dar am băut vin şi i-am spus peste masă lui Gosto:

— Noroc.

Mireasa, Clelia şi alte fete au vorbit cu mine şi cu Gosto. M-au întrebat ce fac surorile mele şi de ce n-au venit şi ele la nuntă. O bătrână a spus că noi, cei din sat, eram mândri.

— Am venit noi pentru ei, a spus Gosto cu gura plină.

— Ştiu că eşti aici? m-a întrebat Clelia, râzând.

Când am pornit, spre Piana, era întuneric. Doi sau trei cântăreţi de-ai lui Candido ne însoţeau. Noi mergeam în mijlocul lor şi al femeilor; pe la jumătatea drumului, se făcuse noapte. Când am ieşit la şosea, a început să răsune chitara şi fetele să cânte, luând-o pe mireasă la braţ. În urma grupului rămăseseră băieţi şi fete, şi îi auzeam cum râd şi cum se strigă pe prundişul de dincolo de pajişte. Eu mergeam împreună cu Gosto şi i-am spus:

— Asta e noaptea cea mai potrivită.

— Chiar că este, a spus el, fugind.

Nu cântau toţi; erau perechi de fete care mergeau vorbind; era câte cineva care trecea de la un grup la altul, ca şi câinii. Eu mergeam lângă Clelia, pentru că îmi plăcea s-o aud cântând.

În faţa fermei, mireasa a început din nou să plângă, pentru că mirele, în loc să vină să doarmă cu ea, muncea şi noaptea. Toate femeile, bătrâne şi tinere, i-au spus să aibă răbdare, că mirele strângea boii, că avea să se întoarcă repede. Clelia şi ceilalţi au însoţit-o înăuntru, au intrat în curte; cântăreţii – chitara şi flautul – au început serenada. Au adus lampa din fânărie.

Atunci noi am rămas în stradă, în întuneric. Casa cu muşcate era la cotitură, la o sută de paşi. I-am spus lui Gosto:

— Dacă ne văd acum ne trimit acasă.

— Eşti nebun, a spus el.

— Mergem?

Am plecat. Deşi ne gândisem atât de mult la călătoria aceea, plecam noaptea, pe neaşteptate. Gosto s-a plâns după aceea că cina cu mireasa fusese cea care l-a făcut să se hotărască.

— O să găsim alte incendii şi alte mirese, spunea atunci.

Eu ştiam că acasă mă considerau ca şi fugit.

Era atât de întuneric în noaptea aceea, încât se vedeau numai stelele. Am început să mergem de parcă pe drumul acela nu mai fusesem niciodată. Gosto era încă vesel din cauza vinului, pentru că vorbea despre incendiu şi râdea şi dansa pe drum.

— Oameni ca noi, spunea, ar trebui să se ducă mereu pe la nunţi.

Vorbind nu mergea în pas cu mine. Se oprea uneori ca să mă strige.

— Dacă Martino ar fi ars în noaptea asta, ai fi văzut ce foc ar mai fi fost.

Dar când pe şosea se îndeseau copacii, mergea şi el mai iute. Nu pentru că ne-ar fi fost frică. Nu conteneam cu vorbitul. Râdeam. Lângă casa cu muşcate, Gosto a început să cânte, să strige, ca şi cum acolo ar fi cunoscut pe cineva. Departe, în spatele nostru, mai cântau încă. I-am spus să tacă, şi el a mai scos un ultim strigăt:

— Foc, Clelia!

M-am uitat prin noapte, abia respirând, pentru că doar acum începea drumul şi aerul era parfumat. Gosto a alergat mai departe.

După o cotitură şoseaua mergea pe lângă creastă, şi în scurtă vreme în partea prăpastiei n-au mai fost pomi care să ne înfricoşeze. Marginea drumului dădea spre un gol, spre câmpia joasă a lui Belbo, care la lumina stelelor nu se vedea decât că era neagră. Chiar şi coastele cultivate, care ziua sunt galbene, păreau hăuri. Ne-am oprit să privim golul acela. Acolo jos ni se părea că vântul înteţea lumina stelelor.

— Ce de focuri în noaptea asta, a spus Gosto, ţi-ar plăcea un incendiu şi-acolo?

— Prostule. E Cassinasco.

— Să ascultăm dacă se mai aude cum strigă.

Se auzeau greierii. Am pornit-o mai departe. Dar Gosto insista că acolo jos era un incendiu.

— Vreau să văd un incendiu noaptea, a bombănit, apoi a strigat şi a început să fugă. Atunci am fugit după el pe drumul care urca, şi cu cât fugeam mai repede, cu atât striga el mai tare, până când am ajuns la o altă cotitură, şi de aici s-a văzut

din nou, ca o deschizătură în gol, câmpia, şi la mare depărtare un cer negru de coline.

— Nu ţipa, i-am spus. Dacă ne aud?

Am ascultat cu atenţie dacă terminaseră serenada, dar de astă dată eram singuri cu greierii. Chiar şi Gosto a încetat să mai fie beat şi a înţeles că ţipătul te speria.

Acum, trântit în iarbă, voia să se oprească, şi eu i-am spus că trebuie să ajungem până la case, cel puţin până la Robini, ca să găsim un adăpost. În clipa aceea a cântat cocoşul, cine ştie unde.

— Vezi, i-am spus, o să se facă ziuă şi noi suntem încă aici.

Nici Gosto nu ştia că noaptea toată cocoşii cântă. În momentul acela am început să coborâm, uitându-ne în jurul nostru să vedem dacă se lumina. Voiam să ajungem înainte de a se face ziuă pe colinele din faţa noastră. Am trecut de Robini, am trecut de alte târguşoare; la lumina stelelor abia vedeam întunericul câmpurilor, dar le simţeam mirosul.

Noaptea aceea a ţinut nu ştiu cât, şi nu trebuia să ne întoarcem înapoi. De la o vreme ajunseserăm la câmpie, şi mergeam printre grădini şi vile. Mai întâi pe colină se auzeau cocoşi cântând. Acum şi Gosto se clătina şi nu-mi mai răspundea. Ori de câte ori copacii se îndeseau la capătul drumului, eu mă uitam la el şi mi se părea că sunt singur. Ştiam că numai luna ne-ar fi ajutat. Dar avea să mai răsară luna? era deja atât de târziu. Mi se părea că greierii nu mai cântau. Ştiam că înainte de a se face ziuă trebuia să se mişte vântul, dar totul era nemişcat, pomii şi drumul.

Partea proastă era că, pe întuneric, cu Gosto care dormea în picioare, îmi venea să mă gândesc acasă. Şi mă gândeam la noaptea cu focurile aprinse când toţi se preumblau pe drum şi eu eram deja în pat. Avea dreptate Gosto, aveam nevoie de incendii şi de nunţi ca să fugim de-acasă cum făcuserăm noi. M-am gândit atât de mult la asta, mergând prin întuneric şi închipuindu-mi că la fiecare cotitură aveam să ajungem la ţărmul mării, încât atunci când ne-am oprit şi am coborât sub un pod ca să dormim în aer liber, mi se părea că marea trebuie să existe numai noaptea. Nu i-am spus-o lui Gosto, pentru că odată spuse aceste lucruri nu mai înseamnă nimic; dar când ne-

am trezit sub pod, în soare, în afara arcadei, se vedea apa curgând prin ierburi şi mi-am dat seama că şi Belbo curgea spre mare şi că nisipul pe care dormiserăm era o plajă.

Sub podul acela l-am întâlnit pe Rocco. Gosto, care s-a trezit înaintea mea, a dat de el când se spăla pe ochi. Apoi am încercat să aflu dacă fusese lângă noi pe întuneric şi dacă ascultase ceea ce îi spuneam lui Gosto, pe când adormeam, dar n-am reuşit. În timp ce ne uitam în jurul nostru, Rocco ne-a întrebat doar dacă veneam de departe şi Gosto i-a spus că arsese casa. Apoi a bombănit spre mine că Rocco nici nu ne văzuse, nici nu ne cunoscuse vreodată, aşa că ce importanţă avea? şi era de ajuns să ieşim de acolo, de jos; dar Rocco a venit în urma noastră şi se căţăra mai iute decât noi.

Imediat după pod începea un bulevard cu platani, şi pe acest bulevard a venit spre noi, prin soare, o cărucioară trasă de un cal, care tropăia iute şi care ţinea capul într-o parte ca şi cum s-ar fi jucat. În spatele platanilor, la doi paşi, se vedea colina, o colină frumoasă, de culoarea strugurelui alb, şi nu prea înaltă. Eu m-am oprit, i-am spus lui Gosto să-l lase pe Rocco ăla să se ducă mai departe; voiam să-mi amintesc un lucru. M-am uitat puţin printre frunzele platanilor, ascultam fără să mă mai întorc cum se pierdea tropăitul calului, şi mi se părea că ecoul acela, soarele acela, colina joasă le mai văzusem cândva, că mai fusesem pe-acolo şi altă dată. La doi paşi, printre platani, mă aştepta Gosto; ceva mai încolo, bătrânul Rocco se depărta cu zdrenţele şi cu bastonul lui, fără măcar să-şi întoarcă privirea.

— A plecat, a spus Gosto.

În spatele platanilor erau primele vile din Canelli, şi noi am intrat privind în jur. Nu ştiu de ce, dar nu mergeam deloc pe trotuar, ci prin mijlocul drumului. Aşa că toţi înţelegeau că veneam din altă parte. Gosto vorbea întruna, nu ştia că la ceasul acela e plăcut să priveşti. Mie îmi plac balcoanele şi micile terase care dau spre străduţe, pentru că flori cum au cei din Canelli nu mai văzusem niciodată. Mă uitam peste tot, mă uitam la oamenii care veneau şi plecau. În piaţă am găsit o fântână ca aceea din Alba, şi am dat fuga să bem din ea. Gosto a ajuns după mine şi-mi trăgea şuturi, dar eu beam şi strigam că el băuse deja prea mult vin de la mireasă.

— Din cauza asta mi-e sete, spunea el, şi în momentul acela am auzit din nou vocea lui Rocco.

Îşi desfăcuse bocceluţa pe bancă şi se dezlega la un picior ca să-şi schimbe obiala. Vorbea de unul singur şi spunea că nu trebuie să risipeşti apa.

— Oricum se risipeşte, a spus Gosto, piaţa e a tuturora.

Atunci Rocco nu i-a răspuns şi a terminat de legat obiala. Apoi s-a ridicat, şi-a înmuiat degetele în apa fântânii şi şi le-a şters de obiala murdară. Parcă era o femeie care a mâncat piersici. S-a dus să se aşeze din nou, a desfăcut bocceluţa şi a scos pâine şi scrumbii.

— Întoarceţi-vă acasă, bombănea. Întoarceţi-vă.

— Să plecăm, i-am spus lui Gosto. Noi mâncăm la Cassinasco.

— Cum de a înţeles că am fugit de-acasă? a strigat Gosto când am ajuns în piaţă.

Atunci i-am spus că el fusese cel care pălăvrăgise sub pod, despre foc şi despre mireasă.

— Ce-ţi închipui? Un vagabond ca ăsta înţelege!

— Trebuia să fi plecat în septembrie, a spus el. Fără struguri ce-o să mâncăm?

— Măcar să ajungem la Cassinasco. Pe urmă mai vedem.

În schimb ne-am întors spre Rocco ca să vedem ce făcea, fără să părăsim trotuarul. În piaţă soarele te frigea şi Rocco nu putea rămâne mult acolo. L-am văzut cum îşi termina de mâncat pâinea şi pe urmă, în vreme ce se ridica, nişte copii din Canelli au venit la fântână şi au început să se stropească cu apă. El i-a potolit ca să bea. Apoi a străbătut piaţa şi a dat colţul. Ne-am luat după el, în fugă, şi Gosto, mulţumit, se distra ca pe şosea. Şi mie mi-a plăcut jocul, cu atât mai mult cu cât Rocco ieşea din sat şi se îndrepta în direcţia noastră. Colina era în spate, joasă, şi ţi se părea că poţi s-o atingi cu mâna. Rocco nu întorcea capul. Când am ajuns în spatele lui, Gosto i-a spus:

— Bună, tăicuţă.

Rocco nu s-a mirat. Când Gosto i-a spus că se călătoreşte mai bine noaptea, pe răcoare, i-a răspuns că nu era nici un câştig, pentru că nu vedeai unde calci şi-ţi găureai încălţările. Am trecut pe lângă colina pe care mai înainte o aveam în faţă;

Rocco a luat-o pe o ulicioară care urca pe o colină mică cu nişte viţă de vie, şi Gosto după el. Eu m-am oprit.

— Vino cu Rocco, a spus Gosto. Nici măcar nu ştii unde mergem.

Ca să nu stric dimineaţa, m-am dus.

Dar deluşoare ca astea aveam şi acasă. Gosto ţopăia în jurul lui Rocco, povestindu-i că fusese un incendiu straşnic şi că toate animalele noastre muriseră în grajd. Şi i-a spus că ne-au alungat de-acasă ca să poată face socoteala pagubelor.

— Parcă ne-am duce la S. Libera, i-am spus lui Gosto.

— Aici e via preotului, a spus Rocco, oprindu-se; şi a ridicat bastonul.

Nu se vedea altceva decât cerul şi un copac mare cu smochine albe în primul şir de araci.

Gosto a spus:

— Hai.

Am sărit peste gardul viu şi am început să culegem smochine.

— Nu mânca, i-am spus. Mâncăm mai pe urmă.

În timp ce Gosto se suia în pom, m-am întors şi nu l-am mai văzut pe Rocco.

— Fii atent că smochinul e înşelător, am spus încet.

Ca să le mâncăm am mers mai departe să găsim un loc plăcut, şi ne şi aşezaserăm pe iarbă când am văzut bastonul lui Rocco, şi apoi pe el, care ne aştepta.

— Trebuie să le uscaţi, ne-a spus, ca să le mâncaţi la iarnă.

Ca şi când le-ar fi cumpărat, a ales, două câte două, o mână întreagă, din cele mai frumoase, iar Gosto i le mai vâra şi sub nas.

— Eu spun furt, am mârâit, când pui ceva deoparte!

— Tu ai furat, mi-a spus Rocco.

În dimineaţa aceea am ajuns, în cele din urmă, acasă la Rocco. Era un zid de piatră care dădea în valea din spatele colinei. Nu avea curte, nu avea nimic. Se vede că Rocco e primit acolo din milă. L-am întrebat dacă are ceva al lui.

— Nu e nevoie, a spus el, oprindu-se.

La vederea casei, Gosto a înnebunit şi spunea:

— Uite ce frumos e; şi l-a întrebat dacă locuia acolo şi iarna.

Rocco ne-a lăsat să intrăm în încăperea care era plină de dovleci, de legături de mătură, de mere puse la uscat şi de grămezi de iarbă. Mirosea a ogradă şi a recoltă. Rocco şi-a lăsat bocceluţa lângă fereastră şi a întins smochinele. A făcut cu mâna un gest de bătrân şi a spus:

— Asta am eu.

Era greu să-l mai smulgi de-acolo pe Gosto. Şi afară soarele dogorea. Mi-a spus că atâta vreme cât nu mânca, era dimineaţă, şi aveam timp.

— Nu-i aşa, a spus, că-i frumos să stai aici? Când vrem ne ducem la Canelli. Putem pescui în Belbo.

— Merita să umblăm toată noaptea, i-am spus, ca să ne oprim să pescuim în Belbo. Eu nu rămân aici.

— Nu rămâi?

— Nu rămân.

Şi el:

— Suntem la trei ore de casă; ne întoarcem când vrem.

Vorbea în uşă, şi Rocco nu ne auzea.

— Atunci, nu vrei să mai vii cu mine? l-am întrebat scurt.

Gosto nu mi-a răspuns, şi a ridicat din umeri.

— Eu plec, am spus.

În clipa aceea a apărut Rocco şi ne-a spus să ne ducem să adunăm iarbă de jos. De data asta am ridicat eu din umeri, şi Gosto a spus:

— Nu ne daţi de mâncare?

— Mai întâi iarbă pentru iepuri, a spus Rocco.

Atunci am coborât în vale ca să aducem iarbă. Gosto alerga pe pajişte şi făcea tumbe, dar eu i-am spus şi i-am repetat:

— În seara asta o să fiu la Cassinasco.

— Ca să mergi cum trebuie nu-i nevoie de asta, a spus el. De ce vrei să urci până în vârf? Oricum marea tot nu se vede de-acolo.

Ştiam că nu se vede marea de-acolo; o ştiusem încă de când credeam în Ca’ Rosse, dar lui Gosto nu i-o spusesem niciodată. Când s-a umplut sacul, ne-am întors la Rocco, care ne-a dat nişte bucăţi de pâine şi ne-a lăsat să le frecăm cu usturoi. El şi-a pus bucata în apă cu sare, ca să facă supă.

— De azi, a spus Rocco, vreau să m-apuc să curăţ mătura.

Gosto a adus vorba despre colina din Cassinasco şi l-a întrebat ce se vedea de acolo de sus.

— Clopotniţa din Bubbio.

— Nu se termină colina?

— Of, a spus Rocco, acolo începe.

— Apoi urmează Nizza, am spus eu.

— Dumneata, tăicuţă, care-ai colindat, a spus Gosto, n-ai văzut niciodată marea?

— Care mare? a făcut Rocco. Ce tot spui?

Am şters-o în după-amiaza aceea, cu Gosto care venea după mine şi ţipa să mă opresc.

— Rocco ne-a dat de mâncare, spunea, măcar mătura să i-o curăţăm.

Am ajuns sub smochin.

— Ascultă, i-am spus, nu merita să fugim de-acasă ca să strângem iarbă pentru iepuri. Trebuia să ne gândim la asta azi-noapte. Nu putem să ne întoarcem.

— De vină e numai focul ăla, a spus el.

— Prostule, am spus atunci, azi-noapte mai voiai şi altele.

Am traversat Canelli şi ne-am despărţit în piaţă.

Gosto a plecat. A luat-o pe bulevardul cu platani, tropăind ca un cal. Am străbătut din nou drumul de mai înainte şi am ieşit din sat fugind, pentru că-mi era frică de băieţii din Canelli, care ne poartă pică. Dar de data asta am apucat-o pe drumul care urca şi, întorcându-mă să privesc în piaţă, am fost mulţumit că sunt singur.

Acum nu mă mai interesa dacă dincolo de Cassinasco n-aveam să văd marea. Îmi era de ajuns să ştiu că marea era acolo, în spatele pomişorilor şi satelor, şi să mă gândesc la ea, mergând printre garduri vii. M-am gândit la asta toată după-amiaza, fiindcă colina e aproape plană şi cineva care priveşte crede mereu c-a ajuns, şi ea nu e nicăieri. La fiecare cotitură se vedeau terase, grădini şi balcoane, şi la început eu le priveam, şi vedeam mai ales pomii care aveau frunze sau culori pe care nu le măi văzusem niciodată. Era la o oră când nu trecea nimeni, doar câte o cărucioară. Dacă te opreai dincolo de gardurile vii mirosea a vie şi se vedeau trestiile: asta-i frumos la Canelli. Ţi se pare că te afli departe, într-un sat străin, şi că n-ar mai fi colină

colina, şi chiar şi aerul e mai limpede, ca atunci când plouă cu soare, dar câmpul îl lucrează şi pun pe el viţă de vie ca la noi.

Am ajuns lângă coconarii din Cassinasco spre seară, la o oră când Gosto trebuia să fi ajuns deja acasă. Am străbătut ultima bucată de drum fără să mă mai gândesc la nimic; era un gard viu de muri, care închidea vederea. Pe drumul de pe creastă se duceau şi veneau femei şi ţărani; aveam soarele în spate şi umbra cădea pe muri. Casele din Cassinasco erau mici şi negre, dar bătute de soare ca o biserică. În sfârşit am trecut de muri. Am văzut altă colină şi cerul liber.

Am stat să-l privesc cât a mai fost soare. Privind mă gândeam la ce spunea acasă Gosto, şi la cina pe care o mânca. Poate că Gosto mai era încă pe drum şi acasă credeau că am murit. M-am întins în iarbă aşa cum făceam în via cu aluni şi m-am răcorit privind cerul. Nu-mi mai era foame: mi se părea că stau în pat de-o bucată de vreme. Dormeam.

Am dormit într-adevăr şi m-am trezit când era noapte. Visam incendiul şi auzeam strigăte, glasuri care parcă mă chemau. Cerul era plin de stele şi credeam că Gosto se afla pe sub pomi. Eram însă singur şi pomii, la câţiva paşi de mine, se clătinau într-un reflex roşu, care lumina tot drumul.

Pe drum treceau oameni vorbind şi strigându-se, şi se duceau spre foc care era dincolo de pomi, pe un câmp. Era un foc imens care acoperea întunericul, şi în clipa în care oamenii nu vorbeau, se auzea cum trosneşte şi cum se înteţeşte. Am alergat şi eu spre pajişte; am văzut copii care dansau şi se rostogoleau, şi nişte bărbaţi aruncau lemne şi surcele de la mai bine de cinci paşi distanţă, pentru că nu se puteau apropia de foc din cauza căldurii.

A ţinut mai mult de două ore, şi pe toată colina din Cassinasco se aprindeau alte focuri, dar al nostru era cel mai mare. Le număram cu băieţii aceia din Cassinasco şi mi-au tras pumni în spate, pentru că confundam focurile cu luminile de pe la ferme.

Pe urmă alergam după cel care izbutea să ia o ramură aprinsă din grămadă. Un tânăr care m-a văzut la lumina flăcării m-a întrebat:

— Cine eşti? dar i-am spus că la noi, în noaptea de Sfântul Ion, aduceam muzicanţi şi cântam toată noaptea.

— N-avea tu grijă, sărbătoarea e mâine, mi-au spus. Avem şi noi muzică.

De pe drum se auzea uneori câte o voce care ţipa de frică. Bărbaţii dădeau fuga şi începeau să râdă, pentru că acolo îi aşteptau fetele.

Un bărbat m-a apucat de mână, în vreme ce luam o creangă.

— Ai înnebunit? m-a întrebat. Dac-o să cazi în foc?

Dar mi-a smuls el creanga şi a alergat în noapte cu ceilalţi, şi au aruncat-o, aprinsă, pe drum. S-a auzit un ţipăt puternic şi o voce de femeie, şi apoi râsete şi s-au luat la bătaie. Dacă ar fi fost Gosto? mă gândeam. Flăcările se ridicau atât de sus, încât luminau valea. „Cine ştie dacă se vede de la mare“, spuneam, şi ori de câte ori cineva arunca o surcică aprinsă, mă uitam în vale să văd dacă măcar Belbo străluceşte. Mi-aş fi dorit foarte mult nişte locuri libere printre copaci, să dansez şi să văd de-acolo de sus totul în jur.

Din sat se auzea câte cineva care începea să cânte, dar nu era un grup ca cel al lui Candido; părea că-şi încearcă suflul. Focul a început să se transforme în jăratic, şi toţi au spus că se duc să bea. Noi, copiii, am rămas să răscolim tăciunii şi să le simţim căldura, şi eu m-am împrietenit cu unul care se numea Maurizio şi părea de vârsta mea, dar pe întuneric nu-l desluşeam. Mi-a spus că vine din pădure cu căruţa, cu toţi ai lui, ca să vadă sărbătoarea, şi că în dimineaţa aceea îşi pusese pantofii.

Maurizio ne făcea să râdem când spunea că îl rod pantofii. L-am pierdut în noaptea aceea, pentru că am alergat în sat împreună cu alţii să-i auzim pe muzicanţi cum cântă, şi ne-am oprit în uşa cârciumii, care era plină de lume. Muzicanţii erau trei, dar înăuntru nu puteai să stai, atât de tare cântau. Mi-am petrecut noaptea în piaţă şi în uşa aceea, şi vedeam cum se toarnă vinul la mese. Am cerut de băut şi mi-au dat apă. Mă înţelesesem cu Maurizio să dormim pe paiele din căruţa lui, dar el nu m-a aşteptat.

Când s-a făcut ziuă trecuse deja o bucată de vreme de când mă învârteam pe lângă vatra focului, şi se auzeau păsărelele

cântând şi nu reuşeam să adorm. Tufişurile au devenit trandafirii, apoi roşii, şi în cele din urmă s-a ivit soarele din spatele colinei. Ştiam un lucru: că soarele aprinsese tot la fel şi marea. Cenuşa focului era albă, şi m-am gândit râzând că acasă, în clipa aceea, aprindeau focul. Dar îmi era foame; îmi era foame şi aveam oasele frânte.

Am colindat toată dimineaţa pe drumurile de pe coastă, umezindu-mi picioarele în iarbă, şi am mâncat mure. Printre pomi vedeam vârful unei altei coline, cum vedeam de acasă Cassinasco. În sat, ca în toate satele, erau oameni ai dracului. În uşa cârciumii ieşise o slujnică şi, în loc să mă asculte, aruncase o găleată cu apă.

Dacă-l găseam pe Maurizio, mâncam. Dar cum să-l găsesc, dacă-l văzusem doar la lumina focului?

Astfel, am ieşit din sat, pentru că ţăranii sunt peste tot la fel. Dar nu era nici un pom cu fructe coapte, şi merele creşteau prea aproape de case. M-ar fi văzut de la ferestre. De peste tot auzeam cum vorbeau şi apăreau oameni.

Atunci m-am aruncat pe iarbă, în şanţul drumului, ca să mă găsească şi să înţeleagă că eram mort de foame. „Ce-o să mă fac?“, ziceam şi am aţipit şi de data asta.

M-a trezit soarele care dogorea şi o gălăgie mai mare. Era un greier într-un pom. Pe stradă nu mai trecea nimeni şi se auzeau glasuri în sat. Păreau că vin dinspre colina din faţă, aduse de vânt.

Atunci m-am gândit să cobor până la Cassinasco, pe acolo pe unde văzusem trestiile. Poate în spatele acelor trestii era un smochin. Oricum acasă nu ajung în seara asta, m-am gândit ca şi când aş fi fost cu Gosto. Am alergat până lângă sat, şi de cum am pus piciorul pe drum l-am văzut pe Candido cum îmi iese în cale, cu clarinetul lui sub braţ.

— Cum vine asta? a spus oprindu-se.

— Sunt şi eu pe-aici.

Ceea ce îmi place mie la Candido e că se poartă cu mine de parcă n-aş fi un copil. Mă ascultă când vorbesc şi se gândeşte la ce spun.

— Şi pe Gosto unde l-ai lăsat?

— Gosto s-a întors ieri. Nu l-ai văzut?

— V-am căutat toată ziua prin Belbo.

S-a uitat la mine cu faţa pe care o avea şi la Martino, fără să râdă.

— Ieri ţi-am strigat numele până ne-a venit rău.

Am ridicat din umeri şi am spus că eram deja la Cassinasco. Atunci Candido a privit drumul; apoi a privit colina. Au trecut oameni cu o căruţă şi i-au strigat ceva. El a spus:

— Bună seara.

— Cum, e deja seară? am întrebat.

— Vino încoace, a spus Candido. Hai să vedem cum facem.

În primul rând am căutat telefonul, şi Candido o cunoştea pe fată. O fată care semăna cu sora mea. Au glumit un pic, apoi i-a dat legătura. Candido a cerut numărul nostru şi, în vreme ce aşteptam, mi-a spus că el trebuie să cânte toată noaptea, la bal.

— Chiar vrei să te întorci acasă?

Fata ne asculta şi l-a întrebat, râzând, când o să danseze şi el.

— Nu ajung la vreme în noaptea asta, am spus eu. Mi-au trebuit două zile ca să ajung aici.

— Aşa că ştii drumul, a spus Candido, şi am înţeles că nu vorbea clar ca să nu mă facă de râs în faţa fetei.

În cele din urmă a sunat telefonul şi Candido a vorbit el primul.

— Au venit toate, mi-a spus.

A strigat că era la Cassinasco şi ele nu înţelegeau, şi când a trebuit să vorbesc şi eu m-a cuprins tremuriciul. Nu m-au certat; mă întrebau unde am dormit, se mirau, se schimbau la telefon şi voiau să vin acasă imediat. Mi s-a făcut rău de la inimă, de supărare că fata înţelegea. Dar ea stătea de vorbă cu Candido; atunci am întrebat cu jumătate de glas:

— Şi mama?

— Prostule, mama te aşteaptă.

Am răspuns că aveam să mă întorc cu Candido, că eram cu el. Au vrut să vorbească din nou cu el, dar în clipa aceea a intervenit o voce şi a spus că s-a întrerupt legătura. Atunci am strigat:

— Ne întoarcem mâine, şi am închis repede.

Ne-am dus să mâncăm într-o casă aproape de ieşirea din sat, unde se aflau deja ceilalţi muzicanţi în curte, şi toţi îl cunoşteau

pe Candido şi îl aşteptau. Curtea casei, plină de viţă, dădea spre colina de vizavi, şi se duceau şi veneau toţi în bucătărie şi era o vâlvătaie acolo de părea un foc de sărbătoare. Candido a spus că n-am mâncat de ieri, şi femeile, înspăimântate, mi-au pus într-o farfurie pâine şi struguri din cei care se coc în iulie. Voiau să ştie ce făcusem, dar cu gura plină nu puteam să vorbesc. Mă aşezasem pe lada de lemne şi de acolo simţeam focul şi mirosul de carne care se frigea şi ciocănitul făcăleţului cu care întindeau coca. Din uşă se vedea colina şi un pic de cer, şi nimic nu era mai frumos decât să mă gândesc că acum eram cu Candido şi că vorbisem cu ai mei şi nimeni nu ştia că jos era marea. Colina părea un nor. Era de ajuns să închizi puţin ochii şi rămânea numai trunchiul acela de viţă.

— Nu mânca prea mult, mi-a spus Candido. Pe urmă o să mai fie şi miel.

Apoi am ieşit în curte, unde bărbaţii beau şi vorbeau. Beau în picioare şi mi s-a părut că sunt sub nucii de la Martino.

— Aţi prins animalele? l-am întrebat pe Candido.

— Două au fugit dincolo de Belbo, a spus el cu o faţă de pisică.

Atunci, în timp ce muzicanţii îl strigau, i-am spus că Gosto e un prost pentru că voise să se oprească cu un vagabond din Belbo care ne trimitea să strângem iarbă. El m-a lăsat să povestesc, apoi mi-a spus:

— Să vii la Cassinasco de sărbători nu e cine ştie ce. Ce credeai că găseşti? De aici n-ajungi nicăieri.

Dar fără să mai aştepte să-i răspund, i-a privit pe ceilalţi şi mi-a spus:

— Ce să mai vorbim. Uneori fac şi eu ca tine.

Acum toată lumea care era în curte aştepta ca el să cânte. Candido s-a aşezat la mijloc cu clarinetul şi mie îmi place ori de câte ori îşi ţuguie buzele ca să înceapă, pentru că devine mai serios ca niciodată. Vocea clarinetului e cea mai frumoasă şi le conduce pe toate celelalte. Candido strânge muştiucul sub mustaţă şi se uită drept în pământ, dar el e cel care conduce, care dirijează cu ochii. Cât timp au cântat nu s-a auzit nici o vorbă şi muzica a umplut curtea. Apoi tot Candido a dat

deodată din cap, şi-a ridicat spre cer gura de pe clarinet şi au tăcut.

În seara aceea am mâncat ca nişte miri, eu alături de Candido, şi o femeie l-a întrebat tare dacă eram copilul lui. Dar toţi ştiau că e tânăr şi că îi place să cânte, şi râdeau. Şi ceea ce e frumos la Candido e că bea puţin, şi-mi spune şi mie să nu beau pentru că după asta nu mai înţelegi ce se vorbeşte.

— Trebuie să-ţi păstrezi capul limpede. Tu eşti dintre cei care învaţă, mi-a mai spus de data asta.

Dar eu voiam să fiu vesel în noaptea aceea, şi beam cu ceilalţi. Am băut şi în curte, când am ieşit să ne răcorim. Am băut şi am mâncat struguri. Eu mă uitam la colina întunecată, unde nu mai era nici un foc, şi mi se părea că mă născusem în curtea aceea, că stau cu Candido dintotdeauna acolo sus.

Şi-a dat el seama că mi-era somn şi mi-a spus să mă duc să mă culc. Aproape că ne-am certat, dar toţi spuneau că patul e gata, şi că oricum în timpul dansului am să mă plictisesc. Am răspuns că nu din cauza dansului, dar voiam să aştept dimineaţa. Candido mi-a dat dreptate şi-o clipă după aceea m-am dus în pat fiindcă picam de somn.